

विषयानुक्रमणिका

अध्याय	विषय	पृ. क.	अध्याय	विषय	पृ. क.
१.	संगताचरण, नामधारकाला श्रीसिद्धायुगीचे दर्शन	५	१७.	ओदुबरेवपाहात्म्य, मदवुडी प्रातःजात्मा विद्यादान	१२७
२.	मृष्टीयो उत्तरी, चार चूणाचे स्वरूप, दीपकालयान	१७	१८.	नृसिंहार्दीम्भानप्याहात्म्य, औरवाडला ब्राह्मणाचे दग्धिक्षहण	१३१
३.	नामधारकाला गणगाप्युला नेत्र, अवरीष - आल्यान	२२	१९.	शोभिनिकृद्दृग्ं श्रीगुरुज्ञन, नंगनुजाला विष्णवीदर्शन,	
४.	श्रीदत्तात्रेय अवतार	२६		नृसिंहार्दीमाहात्म्य, गाणगाप्युला गमन	१३५
५.	श्रीपादशीवल्लभाचरतार, तीर्थगोपाठी गमन	४३	२०.	ब्रह्मसंभाषणातून ब्रह्मजस्तीची मुख्ती, तिळा दोन पुऱ्यांची प्राप्ती,	
६.	गोकर्णात महाबलेश्वरस्तापना	४८		त्यांतील एक गताच तिळा शोषक	१४१
७.	गोकर्णभित्रा, मित्रसह गाजांची पाणपुक्ती	५९	२१.	आप्यणवीला बोध, मृतपुत्राला बीनदान	१४६
८.	शनिप्रदोष उत्तमात्म्य, मृत्यु ब्राह्मणावर श्रीपुरुष	७१	२२.	बांद्र महाली दुष्प्रवर्ती कर्ण ब्राह्मणाचे दैन्यहरण	१५३
९.	रजकाला धर, श्रीपादशीवहूभांने निजानदापन	७६	२३.	श्रीगुरु गाणगाप्युला मठात, तंशीरु ब्राह्मणसाचा उदार	१५७
१०.	तस्करीना शासन, कुरुतप्युमित्रा	८१	२४.	श्रीगुरुनिरा करणान्या विविक्षप्रभागीला	
११.	श्रीनृसिंहसरस्वती अवतार, उपनयन	८४		विश्रृष्टपदर्शन, विविक्षमाकृदून स्तुती	१६१
१२.	श्रीगुरुंचे वाराणसी गमन, संन्यासग्रहण	९१	२५.	चवजापुते वेद महणान्या विश्राना ऐडन	
१३.	कांदजात आगमन, गोदावरी-उत्तरनिकाश, माधवारण्याला			विविक्षमाचे श्रीगुरुंगायाची येणे	१६४
	नृसिंहपात दर्शन, ब्राह्मणात्म्य उत्तरन्यादेने निस्तमन	९५	२६.	श्रीगुरुंचे वेदविस्तारकथन	१६५
१४.	बवनाला शासन, सायंदेवाला वरदान	१०१	२७.	मठोन्यता विश्राना शाप	१८३
१५.	तीर्थशाज्जा निस्तमन, श्रीगुरुंचे गुण होणे	११३	२८.	पाणाचे स्वरूप व प्राप्तिक्षिणे, जानी पक्षिताला गूर्जस्वरूपाची प्राप्ती	१८६
१६.	गुरुसत्रेचे महत्व, घोन्यकर्त्त्वीची कथा,			वावटेवाकृदून ब्रह्माराष्ट्रसाचा उदार, भस्मापाण्याहात्म्य	१९६
	श्रीगुरुंचे भिल्लवार्दीला आगमन	११८	२९.		१९७

अस्त्राव	विषय	पृ. अ.	अस्त्राव	विषय	पृ. अ.
३०.	पतिनिधिनाने पतिप्रतीचा आकाश, यतोऽकृतुं पतिप्रतीचे सांलम.....	२२५	४२.	अनन्तद्रवा	२५५
३१.	पतिप्रतीचे धर्म	२२६	४३.	तदुकाला श्रीशेषल्लासन, शिखरेण राजान्हो कथा.....	२७३
३२.	विष्वेने धर्म, महामनाने फल, पतिप्रतीला क्रान्तिप्रदान, परीक्षा नीवदान	२२८	४४.	नंदीचे कृष्णनिवाण, काश्य करण्याचे सामग्र्यदान	२७५
३३.	हृदयमालात्म्य, महानदा वेश्येचा उदार	२२९	४५.	कवीश्वर नवरीता कलेश्वरान् श्रीगुरुदर्शन, नवरीता शिखात्व	२८६
३४.	स्त्रांश्चाय महिमा, राजाश्चाये अल्पव्यवर्धन	२३१	४६.	दिवाळीच्या नृणां श्रीगुरुने आठ रुपे खेडन आठ टिकडणी एकांब तेली जाणे	२८९
३५.	कवदेवयाची कथा, सोमवारधूनपाहातत्म्य, चंद्रांगद-सीरिसिनी -कथा	२४२	४७.	पवित्रसर शृणुला अकाळी शेत कापाशला माघन अनेकपट घास्य वैणे	२९२
३६.	परामधोजनाने व्याधित डानेतत्म्य डाळणाला श्रीगुरुकृतुं कर्मपार्गात्मन	२५०	४८.	अमरजायामसाहातत्म्य, रुग्नावाहिचे कृष्णनिवाण	२९६
३७.	कर्मपार्गां सांगून वरदान	२००	४९.	श्रीगुरुगीता	२९८
३८.	दौडी भास्वत डाळणालाची भास्वतपार्यगमा	२१६	५०.	यवनात्वर कुणा, त्याच्चा यगात गमन	२११
३९.	वार्षिता पुळवान	२२१	५१.	श्रीशेषल्लासन, याणगापुराते रहात्वाचे आशासन	२३३
४०.	नवरीचे कृष्णनिवाण, शवकथा	२३०	५२.	अवतरणिका, पारायणापूर्व, छत्रशूरी	२३६
४१.	सापदेवाकृतुं सेवयुग्मण, काशोगावनिष्पण, त्वश्चपुणाला वत्प्राप्ती, सापदेवकृत स्तुती	२३१			
			■ ■ ■		
			१.	मनोवे	४४३
			२.	आरात्वा	४४३
			■ ■ ■		

॥ श्रीगुरुचरित्र ॥

॥ प्रथम अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीपादश्रीवल्लभ-श्रीनृसिंहसरस्वती-श्रीदत्ताब्रेयाय नमः ॥

अथ ध्यानम्

माला कमण्डलुरथः कस्पदायुग्मे मध्यस्थपाणियुगले डमरुत्रिशूले ।

यस्य स्त ऊर्ध्वकरथोः शुभशंखचक्रे वन्दे तमत्रिवरदं भुजषट्कयुक्तम् ॥

उ३२ नमो जी विघ्नहरा । गजानना गिरिजाकुमरा । जय जय लंबोदरा । एकदंता शूष्पंकणा^१ ॥ १ ॥ हालविसी कर्णयुगुले^२ । तेथुनि जो कों वारा उसले । त्याचेनि वातें^३ विघ्न पले । विघ्नांतक^४ म्हणती तुज ॥ २ ॥ तुझे शोभे आनन^५ । जैमं तप्तकांचन^६ । किंवा उदित प्रभारमण^७ । तैसं तेज फांकतसे ॥ ३ ॥ विघ्नकाननच्छेदनासी^८ । हातीं फरण^९ धरिलासी । नागबंद^{१०} कटीमी^{११} । उरण^{१२} यजोपवीत ॥ ४ ॥ चतुर्भुज दिससी निका^{१३} । विशालाक्षा^{१४} विनायका । प्रतिपाळिसी विश्वलोकां । निर्विघ्नेकरुनि ॥ ५ ॥ तुझे चिंतन जे करिती । तयां विघ्ने न बाधती । सकलाभीष्टे लाधती । अविलंबेसी ॥ ६ ॥ सकल मंगल कार्यासी । प्रथम वंदिजे तुम्हांसी । चतुर्दश विद्यांसी । स्वामी तूचि लंबोदरा ॥ ७ ॥ वेद शास्त्रे पुराणे ।

१. ज्वांग्या छातील दोन हातात माळ व कमङ्डल, मध्यांगा दोन हातात डमरु व विशूल आणि वरील दोन हातात पश्चिम गोळ व चक्र आहेत, त्या साई हात असणाऱ्या, अंडांना वर टेणाऱ्या श्रीदत्ताब्रेयाना भी वदन करतो. २. मृपामार्गे कान आहेत नाहे ३. दोनी कान ४. चांगावे ५. विघ्ननाशक ६. तोड ७. नापविलेले सोने ८. मर्य ९. विघ्नाने अरण्य तोडण्यात्ता १०. कृ-ताड ११. मर्याचा कपापटा १२. कमोला १३. मर्य १४. नागला १५. विशाल दोले अगणाऱ्या

तुझेंचि असे लेखन। ब्रह्मादिकीं याकारणे। स्तविले असे मुखरी ॥ ८ ॥ त्रिपुरसाथन^१ करावयासी। ईशरे अर्चिले तुम्हांसी। संहारावया दैत्यांसी। पहिले तुम्हांसी स्तविले ॥ ९ ॥ हरि ब्रह्मादिक गणपती। कार्यारभी वंदिती। सकळाभीष्टे साधती। तुझेनि प्रसादें ॥ १० ॥ कृपानिथी गणनाथा। उँकारा विघ्नहर्ता। विनायका अभ्यदाता। मतिप्रकाश^२ करी मज्ज ॥ ११ ॥ समस्त गणांचा नायक। तूचि विघ्नांचा अंतक। तूते वंदिती जे लोक। कार्य साधे तयांचे ॥ १२ ॥ सकळ कार्याचा आधार। तूचि कृपेचा सागर। करुणानिधि गौरीकुमरु। मतिप्रकाश करी मज्ज ॥ १३ ॥ माझे मनीची वासना। तुवां पुरवादी गजानना। साष्टांग करितो नमना। विद्या देई मज आतां ॥ १४ ॥ नेणता होतो प्रतिहीन। म्हणोनि धरिले तुझे चरण। चौदा विद्यांचे निधान^३। शरणागतवरप्रदा^४ ॥ १५ ॥ माझे अंतःकरणीचे व्हावे। गुरुचरित्र कथन करावे। पूर्णदृष्टीने पहावे। ग्रंथसिद्धि पावरी दातारा ॥ १६ ॥ आतां यंदू ब्रह्मकुमारी^५। जिचे नाम 'वागीक्षरी'। पुस्तक वीणा जिचे करी। हंसवाहनी^६ असे देखा ॥ १७ ॥ विद्यावेदशास्त्रांसी। अधिकार जाणा शारदेसी। तिये वंदितां विश्वासी। ज्ञान होय अवधासा ॥ १८ ॥ म्हणोनि नमितों तुझे चरणी। प्रसन्न व्हावे मज स्वामिणी। राहोनियां माडिये वाणी। ग्रंथी रिघू^७ करी आतां ॥ १९ ॥ एक माझी विनती। द्यावी आतां अबलीला^८ मति। विस्तार करावया गुरुचरित्री। मतिप्रकाश करी मज्ज ॥ २० ॥ जय जय चो जगन्माते। तूचि विश्ववादेवते। वेदशास्त्रे तुझी लिखिते। नांदविशी येणेपरी ॥ २१ ॥ माते तुडिया वाणी^९। उत्पत्ति चेदपुराणी। चदतां माही दर्शनी^{१०}। त्याते अशक्य परियेसा ॥ २२ ॥ गुरुचे नार्मी तुझी स्थिति। महणती 'नृसिंह-सरस्वती'। याकारणे मजवरी प्रीति। नाम आपुले म्हणोनि ॥ २३ ॥ खांबसूबीची^{११} बाहुली जेणी। खेळती तया सूत्रामरणी। स्वतंत्रबुद्धि नाही त्यांसी। वर्तती आणिकाचेनि^{१२} मते ॥ २४ ॥ तैसे तुझेनि अभिमते। माझे जिल्हे ग्रेंटी माते। कृपानिधि वाग्देवते। म्हणोनि विनवी तुझा बाळ ॥ २५ ॥ म्हणोनि नमिले तुझे चरण। व्हावे स्वामिणी प्रसन्न।

१. त्रिपुरसुराचा नाश २. ज्ञान ३. साठा ४. शरणागतासं भर देणाऱ्या ५. मारमती ६. हंसावर बसलेली ७. उघोश ८. महज चांगली ९. मुखांतून १०. शास्वे ११. कृबसूबीची १२. दुष्पन्याच्या

द्यावें माते विद्यादान । ग्रन्थीं रिधु करी आतां ॥ २६ ॥ आतां बंदूं त्रिमूर्तीसी । ब्रह्माविष्णुशिवांसी । विद्या मारणे मी तयांसी ।
 अनुक्रमेंकरोनि ॥ २७ ॥ चतुर्मुखे असतीं ज्यासी । कर्ता जो कां सुष्टीसी । वेद झाले ज्याचे मुखेसी । त्याचे चरणीं नमन
 माझें ॥ २८ ॥ आतां बंदूं हषीकेशी । जो नायक विशासी । लक्ष्मीसहित अहर्निशी । क्षीरसागरीं असे जाणा ॥ २९ ॥
 चतुर्बाहुं नरहरी । शंख चक्र गदा करी । पदाहस्त मुरासी । पद्मनाभ^१ परियेसा ॥ ३० ॥ पीतांबर असे कासेला । वैजंयती
 माळा गळां । शरणांगतां अभीष्ट सकळां । देता होय कृपाळू ॥ ३१ ॥ आतां नमूं शिवासी । धरिली गंगा मस्तकेसी ।
 पंचवक्त्र दशभुजेसी । अधीरी असे जगन्माता ॥ ३२ ॥ पंचवदने असतीं ज्यासी । संहारी जो या सुष्टीसी । महणोनि बोलती
 'स्मशानवासी' । त्याचे चरणीं नमन माझें ॥ ३३ ॥ व्याघ्रांबर पांघरण । सर्वांगीं असे सर्पवेष्टन । ऐसा शंभु उमारमण ।
 त्याचे चरणीं नमन माझें ॥ ३४ ॥ नमन समस्त सुरवरां । सिद्धसाध्यां अवधारा । गंधर्वयक्षकित्ररां । क्रषीश्वरां नमन माझें
 ॥ ३५ ॥ बंदूं आतां कविकुलासी । पराशरादि व्यासांसी । बालभीकादि सकळिकांसी । नमन माझें परियेसा ॥ ३६ ॥ नेणै
 कवित्व असे कैसें । महणोनि तुम्हां विनवीतसें । ज्ञान द्यावें जी भरंवसें । आपुला दास महणोनि ॥ ३७ ॥ न कळे ग्रंथप्रकार ।
 नेणै शास्त्रांचा विचार । भाषा नये महाराष्ट्र । महणोनि विनवीं तुम्हांसी ॥ ३८ ॥ समस्त तुम्ही कृपा करणे । माडिया वचना
 साहा होणे । शब्दव्युत्पत्तीही^२ नेणै । कविकुल तुम्ही प्रतिपाळा ॥ ३९ ॥ ऐसे सकळिकां विनवोनि । मग ध्यायिले पूर्वज
 मर्नी । उभयपक्ष जनकजननी^३ । माहात्म्य पुण्यपुरुषांचे ॥ ४० ॥ आपस्तंबशाखेसी । गोत्र 'कौडिण्य' महाक्रषि । 'साखरे' नाम^४
 ख्यातीसी । सायंदेवापासाव ॥ ४१ ॥ त्यापासूनि 'नागनाथ' । 'देवराव' तयाचा सुत । सदा श्रीसदूरचरण ध्यात । 'गंगाधर'
 जनक माझा ॥ ४२ ॥ नमन करितां जनकचरणी । मातापूर्वज^५ ध्याये मर्नी । जो कां पूर्वज नामधारणी । आश्वलायन
 शाखेसी ॥ ४३ ॥ काश्यपाचे गोत्री । 'चौंडेश्वरी' नामधारी । रागें^६ जैसा जन्हूं अवधारी । अथवा जनक गंगेचा ॥ ४४ ॥

१. कमळ ज्याच्या नाभीपासून उपन झाले असा २. सच्जान ३. मातापित्यांकडील पूर्वज ४. आडनाव ५. मातापहाडी ६. रागाच्या वाचनीत ७. सोमवजीव राजा

त्याधी कन्या माझी जननी। निश्चये जैशी भवानी। 'चंपा' नामे महणोनि। स्वामिणी माझी परियेसा ॥ ४५ ॥ नमितां
जनकजननीसी। अनंतर नमो श्रीगुरुसी। इाली मति प्रकाशी। गुरुचरण स्मरावया ॥ ४६ ॥ गंगाधराचे कुर्णी। जन्म इाला
परियेसी। सदा ध्याय श्रीगुरुसी। एका भावे निरंतर ॥ ४७ ॥ महणोनि 'सरस्वती गंगाधर'। करी संतांसी नमस्कार। श्रोतयां
विनवी वारंवार। क्षमा करणे बाळकासी ॥ ४८ ॥ वेदाध्यायी संन्यासी। यती योगेश्वर तापसी। सदा ध्याती श्रीगुरुसी।
तथांसी माझा नमस्कार ॥ ४९ ॥ विनवीतसे समस्तांसी। अल्पमती आपणासी। माझे बोबडे बोलांसी। सकळ तुम्ही
अंगीकारा ॥ ५० ॥ तावन्मात्र^१ माझी मति। नेणे काव्यव्युत्पत्ति। जैसे श्रीगुरु निरोपिती। तेणैपरी सांगतसे ॥ ५१ ॥ पूर्वापार
आमुचे वंशी। गुरु प्रसन्न अहर्निशी। निरोप देती माते परियेसी। 'चरित्र आपुले विस्तारी' ॥ ५२ ॥ महणे 'ग्रंथ कथन करी।
अमृतघट स्वीकारी। नुडो वंशपारंपरी। लाधती चारी पुरुषार्थ'^२ ॥ ५३ ॥ श्रीगुरुवाक्य मज कामयेनु। मनी नाही अनुमानु^३।
श्रेयचृद्धि^४ पावविणार आपणु। श्रीनृसिंहसरस्वती ॥ ५४ ॥ वैमूर्तीचा अवतार। इाला नृसिंहसरस्वती नर। कवण जाणे
याचा पार। चरित्र कवणे वर्णावे ॥ ५५ ॥ चरित्र ऐसे श्रीगुरुचे। वर्णावया शक्ति कैची याचे। आज्ञा असे श्रीगुरुची।
महणोनि वाचे बोलतसे ॥ ५६ ॥ ज्यास पुत्रपीरीं चाढ'। त्यासी हे कथा असे गोड। लक्ष्मी वसे अखंड। तथा भुवनी^५
परियेसा ॥ ५७ ॥ ऐशी कथा जयांचे घरी। वाचिती नित्य मनोहरी। श्रियायुक्त^६ निरंतरी। नांदती कलवपुत्रयुक्त ॥ ५८ ॥
रोगराई तथा भुवनी। नवहती गुरुकृपेकरोनि। निःसंदेह सात दिनी। ऐकतां बंधन तुटे जाणा ॥ ५९ ॥ ऐसी पुण्यपावन
कथा। सांगेन ऐका विस्तारता। सायासाविण होय साध्यता। सद्यः फल असे देखा ॥ ६० ॥ निथान^७ लाधे अप्रवासी।
तरी कां कष्टिजे सायासी। विश्वास माझिया बोलासी। ऐका ओते एकचित्ते ॥ ६१ ॥ आम्हां साक्षी^८ ऐसे घडले। महणोनि
विनवितसे बळे। श्रीगुरुम्मरण असे भळे। अनुभवा हो सकळिक ॥ ६२ ॥ तृप्ति इालियावरी ढेकर। जेवीं देती जेवणार।

१. सामान्य २. शंका ३. कल्याण ४. इन्द्रा ५. त्या घरात ६. लक्ष्मीयुक्त ७. इत्याची ठेंग ८. अनुभव

गुरुमहिमेचा उद्गार। बोलतसे अनुभवोनि ॥ ६३ ॥ मी सामान्य म्हणोनि । उदास^१ कराल माझे वचनी। मश्किकेच्या^२
 मुख्यांतुनी। मधु केवीं ग्राहा होय ॥ ६४ ॥ जैसे शिंपल्यांत मुक्ताफळ। अथवा कर्पूर कर्दळी^३ केवळ। विचारी पां
 अस्त्रथमूळ। कवणापासाव उत्पत्ति ॥ ६५ ॥ ग्रंथ कराल उदास। वांकुडा कृष्ण^४ दिसे ऊस। अमृत निघे त्याचा रस। दृष्टि
 द्यावी तयावरी ॥ ६६ ॥ तैसे माझें बोलणे। ज्यांसी चाडे^५ गुरुस्मरणे। स्वीकारणार शहाणे। अनुभविती एकचित्ते ॥ ६७ ॥
 ब्रह्मरसाची^६ गोडी। अनुभवितां फळे रोकडी^७। या बोलाची आवडी। ज्यांसी संभवे^८ अनुभव ॥ ६८ ॥ गुरुचरित्र कामधेनु ।
 ऐकतां होय महाज्ञानु। श्रोत्र^९ करोनि सावधानु। एकचित्ते परियेसा ॥ ६९ ॥ श्रीगुरु नृसिंहसरस्वती । होने गाणगापुरी
 ख्याति । महिमा त्यांची अत्युत्तमी^{१०}। सांगेन ऐका एकचित्ते ॥ ७० ॥ तया ग्रामी होते गुरु । म्हणोनि महिमा असे थोरु ।
 जाणे लोक चहं राष्ट्र॑^{११}। समस्त जाती यावेसी ॥ ७१ ॥ तेथें जावोनि आराधिती । त्वरित होय फलप्राप्ति । पुत्र दारा^{१२}
 धन संपत्ति । जे जे इच्छिले होय जनां ॥ ७२ ॥ लाथोनियां संतान । नांव लेविती नामकरण^{१३} । संतोषरूपे येऊन । पावती
 चारी पुण्यार्थ ॥ ७३ ॥ ऐसे असतां वर्तमानीं। भक्त एक 'नामकरण'^{१४} । कष्टसे अति गहनी^{१५} । सदा ध्याय श्रीगुरुसी
 ॥ ७४ ॥ असे मनीं व्याकुळित । चिंते वेष्टिला असे बहुत । गुरुदर्शना जाऊं म्हणत । निवाणमानसे निघाला ॥ ७५ ॥ अति
 निवाण अंतःकरणी । लय लावोनि गुरुचरणी । जातो शिव्यशिरोमणी । श्रुधातृपा^{१६} विसरोनियां ॥ ७६ ॥ निर्धार करोनि
 मानसी । म्हणे पाहीन श्रीगुरुसी । अथवा सांडीन देहासी । जडुरूपे^{१७} काय कीजे ॥ ७७ ॥ ज्याचे नामस्मरण करितां ।
 दैन्यहरु होय त्वरिता । आपण असे नामांकिता^{१८} । किंकारण^{१९} म्हणतसे ॥ ७८ ॥ देव असे आपुले उणे । तरी कां भजावे
 श्रीगुरुचरण । परिस लागतांचि क्षण । लोह सुवर्ण होतसे ॥ ७९ ॥ तैसे तुडीं नाम परिस । माझे हृदयीं सदा वास । माते
 कष्ट सायास । होतां लाज कवणासी ॥ ८० ॥ याचि बोलाचा हेवा^{२०} । मनीं धरोनि पावावा । गुरुमूर्ती सदाशिवा ।

१. उपेशा २. पध्माशीच्या ३. कोळीत ४. काळय ५. ग्रीती ६. ब्रह्मानदाची ७. तात्काळ फळते ८. वेतो ९. काळ १०. फार मोडा ११. बहुकडे १२. स्वी
 १३. श्रीगुरुला नवग उत्तम द्वालेन्या मंत्रालिंग श्रीगुरुचे नाव तेवीत १४. 'नामपारक' नावाचा १५. अलिशय १६. भूक, तहान १७. अवेतन १८. गुरुचरण नामाने
 पुका १९. कवय उपयोग २०. अभिप्राय

कृपालुवा सर्वभूती ॥ ८३ ॥ अतिव्याकुल अंतःकरणी । कष्टला भक्त नामकरणी । निदास्तुति^१ आपुले वाणी । करिता होय
 परियेसा ॥ ८२ ॥ बंदू विघ्नहरा, पावंतीकुमरा । नमू ते सुंदरा, शारदेसी ॥ ८३ ॥ गुहचि व्रिमूर्ति, म्हणति वेदश्रुति । सांगती
 दृष्टांती, कलियुगांत ॥ ८४ ॥ कलियुगांत ख्याति, नृसिंहसरस्वती । भक्तांसी सारथी, कृपासिंधु ॥ ८५ ॥ कृपासिंधु भक्ता,
 वेद वाख्याणिता । ब्रैमूर्ति गुरुनाथा, म्हणोनियां ॥ ८६ ॥ त्रयमूर्तीचे गुण, तू एक निधान^२ । भक्तांसी रक्षण, दयानिधि
 ॥ ८७ ॥ दयानिधि यती^३, विनवितो श्रीपती । नेणे भावभक्ति, अंतःकरणी ॥ ८८ ॥ अंतःकरण स्थिरु, नव्हे वा श्रीगुरु ।
 तू कृपासागर, पाव वेगी ॥ ८९ ॥ पाव वेगी आतां, नरहरी अनंता । बाळालाभी माता, केवी टाकी ॥ ९० ॥ तू माता
 तू पिता, तूचि सखा भाता । तू कुळदेवता, पारंपरी^४ ॥ ९१ ॥ वंशपारंपरी, धरूनि निधारी^५ । भजतो मी नरहरी-सरस्वतीसी
 ॥ ९२ ॥ सरस्वती नरहरी, दैन्य माझे द्वारी । म्हणुनि मी निरंतरी । कष्टतसे ॥ ९३ ॥ सदा कष्ट चित्ता, कां हो देशी आतां ।
 कृपासिंधु भक्ता, केवी होसी ॥ ९४ ॥ कृपासिंधु भक्ता, कृपालू अनंता । ब्रैमूर्ति समर्था, दयानिधी ॥ ९५ ॥ ब्रैमूर्ति तू
 होसी, पालिसी विश्वासी । समस्त देवांसी, तूचि दाता ॥ ९६ ॥ समस्तां देवांसी, तूचि दाता होसी । मागो मी कवणासी,
 तुजवांचूनि ॥ ९७ ॥ तुजवांचूनि आतां, असे कवण दाता । विश्वासी पोषिता, सर्वज्ञ तू ॥ ९८ ॥ सर्वज्ञ म्हणोनि, वानिती^६
 पुराणी । माझे अंतःकरणी, न ये साक्षी^७ ॥ ९९ ॥ सर्वज्ञाची खूण, असे हे लक्षण । समस्तांते जाणे, कवण कैसा ॥ १०० ॥
 कवण कैशापरी, असती भूमीवरी । जाणिजेचि तरी, सर्वज्ञ तो ॥ १ ॥ बाळक तान्हये, नेणे वापमाय । कृपा केवी होय,
 मातापित्या ॥ २ ॥ दिलियावांचोनि, नेदवे म्हणोनि । असेल तुझे मर्नी, सांग मज ॥ ३ ॥ समस्त महीतकी, तुम्हां दिल्हे
 बळी^८ । त्याते हो पाताळी, बैसविले ॥ ४ ॥ सुवर्णाची लंका, तुवां दिल्ही एका^९ । तेणे पूर्वी लंका, कवणा दिल्ही ॥ ५ ॥
 अदल त्या धुवासी, दिल्हे हृषीकेशी । त्याणे हो तुफ्हांसी, काय दिल्हे ॥ ६ ॥ निःक्षेत्री^{१०} करूनी, विष्रांते मेदिनी^{११} ।
 देतां तुम्हां कोणी, काय दिल्हे ॥ ७ ॥ सृष्टीचा पोषक, तूचि देव एक । तूते मी मशक, काय देऊ ॥ ८ ॥

१. निदा अशी भासणारी स्तुती २. ठेजा ३. सन्यासी ४. वंशपारंपरे ५. वर्णिती ६. अनुभव ७. भर्ती नावाच्या देव्यगाने ८. विभीषणाला ९. निःखतिग १०. फुट्यी

नाहीं तुम्ही जरी, श्रीमंत नरहरी। महालक्ष्मी धरी, नांदतसे ॥ १ ॥ याहूनि आम्हांसी, तूं काय मागासी। सांग हृषीकेशी, काय देऊ ॥ ११० ॥ मातेचे योसंगी,^१ बैसोनियां बाळ। पसरी मुखकमळ, स्तनकांक्षेसी ॥ ११ ॥ बाळापाशी माता, काय मागे ताता। ऐके श्रीगुरुनाथा, काय देऊ ॥ १२ ॥ घेऊनियां देतां, नाम नाही दाता। दयानिधि म्हणतां, बोल दिसे ॥ १३ ॥ देऊं तूं न शकसी, म्हणां मी मानसी। चौदाही भुवनांसी, तूंचि दाता ॥ १४ ॥ अथवा तुझे मर्नी, वसे आणिक कांही। सेवा केली नाही, म्हणोनियां ॥ १५ ॥ सेवा घेवोनियां, देताहे सामान्या^२। नांव नाही जाणा, दातृत्वासी ॥ १६ ॥ तर्छी बावी विहिरी, असती भूमीवरी। मेघ तो अंबरी वर्षतसे ॥ १७ ॥ मेघाची ही सेवा, न करितां स्वभावा। उदक पूर्ण सर्वा, केवी करी ॥ १८ ॥ सेवा अपेक्षितां, बोल असे दाता^३। दयानिधि म्हणतां, केवी साजे ॥ १९ ॥ नेणे सेवा केसी, स्थिर नव्हे मानसी। माझे वंशोवंशी, तुझे दास ॥ २० ॥ माझिया पूर्वजवंशी, सेविले तुम्हांसी। संग्रह बहुवसी, तुझे चरणी ॥ २१ ॥ बापाचे सेवेसी, पाळिती पुत्रासी। तेवीं त्वां आम्हांसी, प्रतिपाळावै ॥ २२ ॥ माझे पूर्वजधन^४, द्यावे तुम्ही ऋण। कां बा नये करुणा, कृपासिधु ॥ २३ ॥ आमुचें आम्हां देतां, कां बा नये चिन्ता। सांगेन मी संतां, घेईन आतां ॥ २४ ॥ आतां मज जरी, न देसी नरहरी। जितोनी^५ व्यवहारी^६, घेईन जाणा ॥ २५ ॥ दिसतसे आतां, कठिणता गुरुनाथा। दास मी अंकिता, सनातन ॥ २६ ॥ आपुले समान, असेल कवण। तयासवे मन, कठिण कीजे ॥ २७ ॥ कठिण कीजे ही, तुवां दैत्यांवरी। ग्रल्हादा कैकारी, सेवकांसी ॥ २८ ॥ सेवकां-बाळांसी, करूं नये ऐसी। कठिणता परियेसी, वरवे न दिसे ॥ २९ ॥ माझिया अपराधी, धरोनियां बुद्धि। अंतःकरण क्रोधी, पहासी जरी ॥ ३० ॥ बाळक मातेसी, बोले निष्टुरेसी। अज्ञाने मायेसी, मारी जरी ॥ ३१ ॥ माता त्वा कुमरासी, कोप न धरी जैसी। आलिंगोनि हर्षी, संबोधी^७ पां ॥ ३२ ॥ कवण्या अपराधेसी, न बोलसी आम्हांसी। अहो हृषीकेशी, सांग मज ॥ ३३ ॥ माता हो कोरेसी, बोले बालकासी। जाऊनि पितयासी, सांगे बाळ ॥ ३४ ॥ पिता कोपे जरी, एके अवसरी। माता कृपा करी, संबोधूनि ॥ ३५ ॥

१. मांदीवर २. सामान्य मनुष्यही ३. दांतेपणाला दोप लागतो ४. बडिलार्जित सेनामृष द्रव्य ५. विकून ६. न्यायसभेत ७. समजाविते

तूं माता तूं पिता, कोपसी गुरुनाथा । सांगो कवणा आतां, क्षमा करी ॥ ३६ ॥ तुंचि स्वामी ऐसा, जगी झाला ठसाँ ।
दास तो भलतेसा^१, प्रतिपाळावा ॥ ३७ ॥ अनाथरक्षक, म्हणती तुज लोक। मी तुझा बाळक, प्रतिपाळावे ॥ ३८ ॥
कृपाळू म्हणोनि, वानिती पुराणी । माझे बोल कानी, न घालिसीच ॥ ३९ ॥ नायकसी गुरुराणा, माझे करुणावचना ।
काय दुश्चित्तपणा^२, तुम्हां असे ॥ ४० ॥ माझे करुणावचन, नायके तुझे कान । एकोनि पाषाण, विघरतसे^३ ॥ ४१ ॥
करुणाकर ऐसे, वानिती तुजसी । अजुनि तरो केसी, कृपा न ये ॥ ४२ ॥ ऐसे नामांकित, विनवितां त्वरित । कृपाळू
गुरुनाथ, आले वेगी ॥ ४३ ॥ वत्सालागी थेनु, जैसी ठाकी^४ भुवनु । तैसे श्रीगुरु आपणु, आले जवळी ॥ ४४ ॥ येतांचि
गुरु मुनि, वंदी नामकरणी । मस्तक टेवोनि, चरणयुग्मी^५ ॥ ४५ ॥ केश तो मोकळी, झाडी चरणधुळी । आनंदाच्या
जळी^६, अंधी क्षाढळी^७ ॥ ४६ ॥ हृदयमंदिरांत, बैसवोनि व्यक्त । पूजा उपचारित, खोडशविधि ॥ ४७ ॥ आनंदभरित, झाला
‘नामांकित’ । हृदयी श्रीगुरुनाथ, स्थिर झाला ॥ ४८ ॥ भक्तांच्या हृदयांत, याहे श्रीगुरुनाथ । संतोष बहुत, सरस्वतीसी
॥ ४९ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे मंगळाचरणं नाम
प्रथमोऽथ्यायः ॥ ? ॥

॥ अध्याय पहिला समाप्त ॥

१. स्पष्टाती २. कंसाती असला ती ३. देव ४. विश्वलतो ५. चेते ६. दीनही पायांवर ७. असूनी पाय घुतले

॥ दुसरा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ (लोक) वैष्णविंशतिराजा गुरु तूंचि माझा । कृष्णातिर्सि वास करोनि वोजा । सुभक्त तेथें करिती आनंदा । ते सुर स्वर्गी पहाती विनोदा ॥ १ ॥ ऐसा श्रीगुरुचरण ध्यात । जातां भक्त 'नामांकित' । अति श्रमला चालत । राहिला एका बृक्षातली ॥ २ ॥ शण एक निद्रिस्त । मर्नी श्रीगुरु चिंतित । कृपानिधि अनंते । दिसे स्वप्नी परियेसा ॥ ३ ॥ रूप दिसे सुषुप्तीत^१ । जटाधारी भस्मांकित । व्याघ्रचर्म परिधानित^२ । पीतांबर वास^३ देखा ॥ ४ ॥ येऊनि योगोश्वर जवळी । भस्म लाविले कपाळी । आश्वासूनि नया वेळी । अभयकर देतसे ॥ ५ ॥ इतके देखोनि सुषुप्तीत । चेतन^४ झाला नामांकित । चारी दिशा अवलोकित । विस्मय करी तये वेळी ॥ ६ ॥ मूर्ति देखिली सुषुप्तीत । तेचि ध्यातसे मनांत । पुढे निधाला मार्ग क्रमित । ग्रत्यक्ष देखे तैसाचि ॥ ७ ॥ देखोनियां योगीशाते । करिता झाला दंडवत । कृपा भाकी करुणावक्त्र^५ । तारी तारी महणतसे ॥ ८ ॥ जय जया जी योगाधीशा । अज्ञानतमविनाशा^६ । तूंचि ज्योतिःप्रकाशा । कृपानिधी सिद्धमुनी ॥ ९ ॥ तुझे दर्शने निःशेष । गेले माझे दुरितदोष^७ । तूं तारक आम्हांस । महणोनि आलासी स्वामिया ॥ १० ॥ कृपण^८ भक्तालागुनी । येणे झाले कोठोनि । तुमचे नाम कवण मुनी । कवण स्थानी वास तुम्हां ॥ ११ ॥ सिद्ध म्हणे आपण योगी । हिंडू तीर्थे भूमि-स्वर्गी । प्रसिद्ध आमुचा गुरु जगी । 'नृसिंहसरस्वती'^९ विख्यात ॥ १२ ॥ ज्याचे स्थान गाणगापुर । अमरजासंगम^{१०} भीमातीर । त्रयमूर्तीचा अवतार । नृसिंहसरस्वती ॥ १३ ॥ भक्त तारावयालागी । अवतार त्रयमूर्ती जगी । सदा ध्याती अभ्यासयोगी । भवसागर तरावयासी ॥ १४ ॥ ऐसा श्रीगुरु कृपासिंधु । भक्तजनां सदा वरदू । अखिल सौख्य श्रियानंदु । देता होय शिष्यवर्गा ॥ १५ ॥ त्याच्या भक्तां कैचे देन्य ।

^१. नाम-न्या रीतीने २. भगवत् ३. स्वप्नात् ४. तापाचे कातडे पापलेला ५. वस्त्र ६. जागा ७. तीव्र मुखाने ८. अज्ञानतम अभाव दर करणाऱ्या ९. पातके १०. तीव्र ११. भीमा व अपरजा या दोन नद्यांज्या संगमावर

अखंड लक्ष्मी परिपूर्ण । धनधान्यादि गोधन । अष्टश्वर्ये नांदती ॥ १६ ॥ ऐसे महणे सिद्ध मुनि । एकोनि विनवी
 नामकरणी । आम्ही असतो सदा ध्यानी । तथा श्रीगुरुवतीचे ॥ १७ ॥ ऐशी कीर्ति ब्रीद^१ ख्याति । सांगतसे मिद्ध यति ।
 वंशोवंशी करितो भक्ति । कष्ट आम्हां केवी पाहे ॥ १८ ॥ तूं तारक आम्हांसी । महणोनि मार्ते भेटलासी । संहार करोनि
 संशयासी । निरोपावें स्वामिया ॥ १९ ॥ सिद्ध महणे तये चेळी । एक गिर्या म्नोममीळी^२ । गुरुकृपा सृष्टमस्थूळी^३ ।
 भक्तवत्सल परियेसा ॥ २० ॥ गुरुकृपा होय ज्यास । दैन्य दिसे कैचें त्यास । समस्त देव त्यासी वश्य । कळिकाळासी^४
 जिंके नर ॥ २१ ॥ ऐसी वस्तु पूजूनी । दैन्यवृत्ति सांगसी डाणी^५ । नसेल दृढ^६ तुडे मर्नी । महणोनि कष्ट भोगितोसी ॥ २२ ॥
 ब्रयमूर्ति श्रीगुरु । महणोनि जाणिजे निर्धारु । देऊं शके अखिल वरु । एकभावें भजावें ॥ २३ ॥ एखादे समयी
 श्रीहरि । अथवा कोपे त्रिपुरारि^७ । राखे श्रीगुरु निर्धारी । आपुले भक्तजनासी ॥ २४ ॥ आपण कोपे एखाद्यासी । रक्षुं
 न शके व्योमकेशी^८ । अथवा विष्णु परियेसी । रक्षुं न शके अवधारी^९ ॥ २५ ॥ ऐसे एकोनि नामकरणी । लागे मिद्धाचिया
 चरणी । विनवीतसे कर जोडुनी । भावभक्तिकरोनियां ॥ २६ ॥ स्वामी ऐसे निरोपिती^{१०} । संदेह होत माडो चित्ती । गुरुचि
 केवी डाले त्रिमूर्ति । ब्रह्मा विष्णु महेश्वर ॥ २७ ॥ आणीक तुम्ही निरोपिलेति । विष्णु रुद्र जरी कोपती । राखां शके
 गुरु निक्षिती । गुरु कोपलिया न राखे कोणी ॥ २८ ॥ हा बोल असे कवणाचा । कवण शास्त्रपुराणीचा । संदेह फेडी
 गा मनाचा । जेणे मन दृढ होय ॥ २९ ॥ येणोपरी नामकरणी । मिद्धासी पुसे वंदोनि । कृपानिधि संतोषोनि । सांगतसे
 परियेसा ॥ ३० ॥ सिद्ध महणे शिष्यासी । तुवां पुसिलें^{११} आम्हांसी । वेदवाक्य साक्षीसी । सांगेन एक एकचित्ते
 ॥ ३१ ॥ वेद चारी उत्पन्न । डाले ब्रह्मायाचे मुख्योकरून । त्याचिपासाव^{१२} पुराण । अष्टादश^{१३} विख्यात ॥ ३२ ॥ तथा
 अष्टादशांत । ब्रह्मवाक्य असे ख्यात । पुराण 'ब्रह्मवैवर्त' । प्रख्यात असे त्रिभुवनी ॥ ३३ ॥ नारायण विष्णुमूर्ति ।

१. महिमा २. थेण ३. लकासवोरावर ४. कळियुगातील काळाता ५. आना ६. दृढविष्णव ७. शंकर ८. ध्यानात ठेण ९. सांगता १०. विष्णराते ११. त्याच्यापामृतन
 १२. अड्डा

व्यास झाला द्वापारान्तीं । प्रकाश केला हे क्षिर्ती^१ । ब्रह्मवाक्यविस्तार ॥ ३४ ॥ तथा व्यासापासुनी । ऐकिजे समस्त
 क्रष्णजनीं । तेचि कथा विस्तारोनि । सांगेन एका एकचित्ते ॥ ३५ ॥ चतुर्मुख ब्रह्मायासी । कलियुग पुसे हप्ती । गुरुमहिमा
 विस्तारेसी । ब्रह्मदेवे निरूपिला ॥ ३६ ॥ ऐसे म्हणतां नामकरणी । पुनरपि सिद्धासी नमूनि । विनवीतसे करद्वय जोडोनि ।
 भावभक्तीकरोनियां ॥ ३७ ॥ म्हणे सिद्धयोगीश्वरा । अज्ञानतिमिरभास्करा^२ । तूं तारक भवसागरा । भेटलासी कृपासिथ्यु
 ॥ ३८ ॥ ब्रह्मदेव कलियुगासी । सांगे केवी^३ कारणेसी । आद्यंत विस्तारेसी । निरोपिजे स्वामिया ॥ ३९ ॥ एक शिष्या
 एकचित्ता । जर्धी^४ प्रलयो झाला होता । आदिमूर्ति^५ निश्चिता । होता वटपत्रशयनी^६ ॥ ४० ॥ अब्यक्तमूर्ति नारायण ।
 होता वटपत्रशयन । बुद्धि उपजे चेतन^७ । आणिक सृष्टि रचावया ॥ ४१ ॥ प्रपञ्च म्हणजे सृष्टिरचना । करणे म्हणोनि आले
 पना । जागृत होई या कारणा । आदिपुरुष तये वेळी ॥ ४२ ॥ जागृत होयोनि नारायण । बुद्धि संभवे चेतन^८ । कमळ
 उपजवी नाभीहून^९ । त्रैलोक्याचें रचनाघर ॥ ४३ ॥ तथा कमळामधून । उदयो^{१०} झाला ब्रह्मा आपण । चारी दिशा पाहोन ।
 चतुर्मुख झाला देखा ॥ ४४ ॥ म्हणे ब्रह्मा तये वेळी । समस्तांहूनि आपण बळी । मजहून आणिक स्थूळी^{११} । कवण
 नाहीं म्हणतसे ॥ ४५ ॥ हांसोनियां नारायणु । बोले गाढ^{१२} शब्दवचनु । आपण असे महाविष्णु । भज म्हणे तया वेळी
 ॥ ४६ ॥ देखोनियां श्रीविष्णूसी । नमस्कारी ब्रह्मा हप्ती । स्तुति केली बहुवसीं । अनेक काळ परियेसा ॥ ४७ ॥ संतोषोनि
 नारायण । निरोप दियला अतिगहन^{१३} । सृष्टी रची गा म्हणून । आज्ञा दिल्ही तये वेळी ॥ ४८ ॥ ब्रह्मा विनवी विष्णूसी ।
 नेणे सृष्टि रचावयासी । देखिली नाहीं केसी । केवी रचूं म्हणतसे ॥ ४९ ॥ ऐकोनि ब्रह्मायाचें वचनु । निरोप दिला महाविष्णु ।
 वेद असती हे घे म्हणोनु । देता झाला तये वेळी ॥ ५० ॥ सृष्टि रचावयाचा विचार । असे वेदांत सविस्तर । तेणोचिपरी
 रचूनि स्थिर । प्रकाश करीं म्हणितले ॥ ५१ ॥ अनादि वेद असती जाण । असे सृष्टीचे लक्षण । जैसी आसा असे खूण ।

१. पुष्टी २. अज्ञानसंपर्क अंघकाराम सूर्योग्रामणे ३. कोणत्या ४. जेवा ५. आदिवासागण ६. यडाच्या पानाच्या शथेवर ७. बुडोला ग्रेणा झाली ८. वेळीमधून ९.
 उत्पन्न १०. शोर ११. गंभीर १२. अंतिशय कन्त्रीण

सुष्टि रचावया तैसा वेद ॥ ५२ ॥ या वेदमार्गे सृष्टीसी । रचीं गा ब्रह्मया अहर्निशी । म्हणोनि सांगे हसीकेशी । ब्रह्मा रची
सृष्टीते ॥ ५३ ॥ सृष्टी प्रजा अनुकूलमे । विविध स्थावरजंगमे । स्वेदजँ अंडजँ नामे । जासजँ उद्दिजँ उपजविले ॥ ५४ ॥
श्रीविष्णुचे निरोपाने । त्रिजगँ रचिले ब्रह्मयाने । तेणोपरी सृष्टीक्रमणे । व्यासे असे कथियेली ॥ ५५ ॥ सिद्ध म्हणे शिष्यासी ।
नारायण वेदव्यासी । विस्तार केला पुराणांसी । अष्टादश विख्यात ॥ ५६ ॥ तयांत ब्रह्मवैवर्त । पुराण असे प्रख्यात ।
उद्येश्वरांसी मांगे मृत । तेचि परी सांगतसे ॥ ५७ ॥ सनकादिकांते उपजवोनि । ब्रह्मनिष्ठ येणेगुणी । भूमीवरी ब्रह्म
मगुणी । उपजवी ब्रह्मा तये चेळी ॥ ५८ ॥ तेथोनि देवदैत्यांसी । उपजवी ब्रह्मा परियेसी । सांगतां कथा विस्तारेसी ।
असे, एक शिष्योत्तमा ॥ ५९ ॥ कृत त्रेत द्वापारायुग । मग उपजवी कलियुग । एककाते निरोपी मग । भूमीवरी प्रवर्तावया
॥ ६० ॥ बोलावूनि कृतयुगासी । निरोपी ब्रह्मा परियेसी । तुवां जावोनि भूमीसी । प्रकाश करी आपणांते ॥ ६१ ॥ ऐकोनि
ब्रह्मयाचे वचन । कृतयुग आले संतोषोन । सांगेन त्याचे लक्षण । ऐका श्रोते एकचित्ते ॥ ६२ ॥ असत्य नेणे कधीं वाचे ।
वैराग्यपूर्ण ज्ञानी माचे । यज्ञोपवीत आभरण त्याचे । रुद्राक्षमाळा करकंकणे ॥ ६३ ॥ येणे रूपे युग सत्य । ब्रह्मयासी
असे विनवित । माते तुझी निरोप देत । केवीं जाऊं भूमीवरी ॥ ६४ ॥ भूमीवरी मनुष्य लोक । असत्य-निंदा-अपवादके ।
माते न साहे तें ऐक । कवणोपरी वर्तविं ॥ ६५ ॥ ऐकोनि सत्ययुगाचे वचन । निरोपी तो ब्रह्मा आपण । तुवां वर्तविं
मन्त्रगुण । क्वचित्काळ येणोपरी ॥ ६६ ॥ न करीं जडूं तूते जाण । आणिक युग पाठवीन । तुवां रहावें मावधान । म्हणुनि
पाठवी भूमीवरी ॥ ६७ ॥ वर्ततां येणोपरी ऐका । झाली अवधि सत्याधिका । बोलावूनि त्रेतायुगाते, विवेका । निरोपी
ब्रह्मा परियेसा ॥ ६८ ॥ त्रेतायुगाचे लक्षण । ऐक शिष्या सांगेन । असे त्याची स्थूल तनु । हाती असे यज्ञसामग्री
॥ ६९ ॥ त्रेतायुगीं याचि कारणे । यज्ञ करिती सकल जने । धर्मशास्त्र प्रवर्तणे । कर्मपार्ग ब्राह्मणांसी ॥ ७० ॥

१. पामाणासूत्र उत्तम होणारे- देकूल, पिसाचा इत्यादी २. अंकणासूत्र उत्तम होणारे- पकी, सांप इत्यादी ३. गर्भोश्चात्मन बनमारे- मनुष्य, पग, इत्यादी
४. अपिनीलून उत्तम होणारे- कवयती, तृक्ष तरी ५. स्वर्ण, गुल्म, पाताळ ६. ब्राह्मजनी ७. मगुणसाकार ब्राह्मणात्मे ८. अलकार ९. मिठा भाषण करणारा १०. मला
११. ओढी १२. मुदत १३. शरीर

हातीं देखा वृषभ^१ असे । धर्मग्रवर्तक सदा वसे । ऐसे बुग गेले हवे । निरोप घेऊनि भूमीवरी ॥ ७१ ॥ बोलावूनि ब्रह्मा हर्षी । निरोप देत द्वापारासी । सांगेन तयाचे रूपासी । एका श्रोते एकचित्ते ॥ ७२ ॥ खडग^२ खटुंग^३ धरोनि हातीं । धनुष्य बाण येरा^४ हातीं । लक्ष्य उग्र असे शांति । निष्ठुर दया दोनी असे ॥ ७३ ॥ पुण्य पाप समान देखा । स्वरूपे द्वापार ऐसा निका । निरोप घेऊनि कौतुका । आला आपण भूमीवरी ॥ ७४ ॥ त्याचे दिवस पुरल्यावरी । कलियुगाते पाचारी । जावे त्वरित भूमीवरी । म्हणोनि सांगे ब्रह्मा देखा ॥ ७५ ॥ ऐसे कलियुग देखा । सांगेन लक्षणे एका । ब्रह्मायाचे सन्मुखां । केवीं गेले परियेसा ॥ ७६ ॥ विचारहीन अंतःकरणी । पिशाचासारखा वदनी । तोड खालते करूनी । ठारीं ठारीं पडतसे ॥ ७७ ॥ कूर आपण विरागहीन^५ । कलह द्वेष सर्वे घेऊन । वाष^६ हातीं धरूनि शिश्र । येत ब्रह्मायासन्मुख ॥ ७८ ॥ जिव्हा धरोनि उजवे हातीं । नाचे कली अतिग्रीतीं । दोषोन्तर^७ करी स्तुति । पुण्यपापसंभिश्रित ॥ ७९ ॥ वांकुल्या दावी^८ हांसे रडे । जिव्हा तोड करूनि वांकुडे । उभा ठेला ब्रह्मायापुढे । काय निरोप म्हणतसे ॥ ८० ॥ देखोनि तयाचे लक्षण । ब्रह्मा हांसे अतिगहन । पुसतसे अति विनोदानै । लिंग जिव्हा कां थरिली ॥ ८१ ॥ कलियुग म्हणे ब्रह्मायासी । जिकीन समस्त लोकांसी । लिंग जिव्हा रक्षणारांसी । हारी असे आपणाते ॥ ८२ ॥ याकारणे लिंग जिव्हा । धरोनि नाचे ब्रह्मदेवा । जेथे जाइन भी स्वभावा । आपण न भिये कवणिया ॥ ८३ ॥ एकोन कलीचे वचन । निरोप देतो ब्रह्मा आपण । भूमीवरी जाऊन । आपुले गुण ग्रकाशी ॥ ८४ ॥ कलि म्हणे ब्रह्मायासी । मज पाठवितां भूमीसी । आपुले गुण आहेत केसी । सांगेन एका स्वामिया ॥ ८५ ॥ छेद^९ करीन धर्मासी । आपण असे निरंकुशी^{१०} । निरानंद परियेसी । निद्रा कलह माझे प्राण ॥ ८६ ॥ परद्रव्यहारक परम्परीत । हे दोघे माझे भ्रात । प्रपंच^{११} मत्सर^{१२} दंभक^{१३} । प्राणसखे माझे असती ॥ ८७ ॥ बकासारिखे^{१४} संन्यासी । तेचि माझे प्राण परियेसी । छळ^{१५} करोनि उदरासी । मिळविती पोषणार्थ ॥ ८८ ॥

१. वेल २. नलवार ३. एक आपूर्प ४. दुसऱ्या ५. वैरावतशूल ६. तात्पा ७. निरायुक्त ८. केंद्रीयता ९. उच्छेद १०. लही ११. पक्षपात १२. देख १३. दोग १४. बगळ्यासारले १५. कपट

तेचि माझे सखे ग्राण । आणीक असतील पुण्यजन । तेचि माझे वैरी जाण । महणोनि विनवी ब्रह्मायासी ॥ ८९ ॥ ब्रह्मा
म्हणे कलियुगासी । सांगेन तुज उपदेशी । तुझ्या युगी आयुष्य नरासी । स्वल्प असे एक शत ॥ ९० ॥ पूर्व युगायुगी देखा ।
आयुष्य वह मनुष्यालोकां । तप अनुष्ठान ऐका । करिती अनेक दिवसवरी ॥ ९१ ॥ मग होव तयांसी गति । आयुष्य असे
अरडंडिती । याकारणे कष्टती क्षिती । वह दिवसपर्यंत ॥ ९२ ॥ अगांत ऐसे नवे जाण । स्वल्प आयुष्य मनुष्यपणे । करिती
तप अनुष्ठाने । शीघ्र पावती परमार्था ॥ ९३ ॥ जे जन असती ब्रह्मज्ञानी । पुण्य करिती जाणोनि । त्यांसी तुवां साहा होऊनि ।
वर्तत असे म्हणे ब्रह्मा ॥ ९४ ॥ ऐकोनि ब्रह्मायाचे वचन । कली म्हणतसे नमून । स्वामीनी निरोपिले जे जन । तेचि माझे
वैरी असती ॥ ९५ ॥ ऐसे वैरी जेथ असती । केवी जाऊ तिये क्षिती । एकतां होते मज भीति । केवी पाहू तयांसी
॥ ९६ ॥ पंचाशत^१ भूमंडळांत । भरतखंडी पुण्य बहुत । मातें प्रारितील देखत । कैसा जाऊ म्हणतसे ॥ ९७ ॥ ऐकोनि कलीचे
वचन । ब्रह्मा निरोपी हांसोन । काळात्म्याते^२ मिळोन । तुवां जावै भूमीसी ॥ ९८ ॥ काळात्म्याचे ऐसे गुण । छेदन करील
धर्मवासना । पुण्यात्म्याचे अंतःकरणा । उपजेल बुद्धि पापाविषयी ॥ ९९ ॥ कली म्हणे ब्रह्मायासी । वैरी सांगेन माझे
केसी । वसताति भूमंडळासी । सांगेन स्वामी ऐक पां ॥ १०० ॥ उपद्रविती मातें बहुत । कृपा न ये मज देखत । जे जन
शिवहरि ध्यात । धर्मरत मनुष्य देखा ॥ १ ॥ आणिक असती माझे वैरी । वास करिती गंगातीरी । आणिक वाराणशीपुरी ।
जाऊनि धर्म करिती देखा ॥ २ ॥ तीर्थे हिंडती आचरण^३ । आणिक ऐकती पुराण । जे जन करिती मदा दान । तेचि
माझे वैरी जाण ॥ ३ ॥ ज्यांचे मनी असे गांति । तेचि माझे वैरी रुद्याति । अदांभिकपणे^४ पुण्य करिती । त्यांसी देखतांचि
भीतसे ॥ ४ ॥ नासार्णी^५ दृष्टि देऊनी । जप करिती अनुष्ठानी । त्यांसी देखतांचि नयनी । प्राण माझा जातसे ॥ ५ ॥
स्त्रियापुत्रावरी प्रीति । मायापाशे आचरती । त्यांवरी माझी वह प्रीति । परम इष्ट माझे जाणा ॥ ६ ॥ वेदशास्त्राते दृष्टिती ।

^१, पनाम लोटि योजने २, काळ ३, पाशांसी ४, लोग न करता ५, नाकवचा शेंक्याक्ष

हरिहरांते भेद पाहती । अथवा शिवविष्णु दूषिती । परम आप्त माझे जाणा ॥ ७ ॥ जितेद्रिय असतील जे नर । सदा
भजती हरिहर । रागदेषविवर्जित धीर । त्यांसि देखतां मज भय ॥ ८ ॥ ब्रह्म म्हणे कलियुगासी । तुझा प्रकाश बहुवसी ।
तुवां जातांचि भूमीसी । तुझे इच्छे रहाटती^१ ॥ ९ ॥ एखादा विरळागत । होईल नर पुण्यवंत । त्यांते तुवां साहा होत ।
वर्तत असे म्हणे ब्रह्म ॥ १० ॥ ऐकोनि ब्रह्मयाचे वचन । कलि करीतसे नमन । करसंपुट जोडोन । विनवीतसे परियेसा
॥ ११ ॥ माझा स्वभाव दुर्वृतीसी^२ । केवी साहा होऊ धर्मासी । सांगा स्वामी उपाय यासी । कवणोपरी रहाटावे ॥ १२ ॥
कलीचे वचन ऐकोनि । ब्रह्म हांसे अतिगहनी^३ । सांगतसे विस्तारोनि । उपाय कलीसी रहाटावया ॥ १३ ॥ काळ-मल
असती दोनी । तुज साहा होऊनी । येत असती निर्गुणी । तेचि दाविती तुज मार्ग ॥ १४ ॥ निर्मल असती जे जन । तेचि
तुझे वैरी जाण । मळमूळे^४ खेष्ठिले जन । तुझे इष्ट परियेसी ॥ १५ ॥ याचि कारणे पापपुण्यासी । विरोध असे परियेसी ।
अधिक होय पुण्यराशी । तेचि जिंकिती परियेसा ॥ १६ ॥ याकारणे विरळागत । होईल नर पुण्यवंत । तेचि जिंकिती
हे निश्चित । बहुतेक तुज वश्य होती ॥ १७ ॥ एखादा विवेकी जन । तुझा उपद्रव साहील पूर्ण । जो न साहे तुझे दारुण ।
तुज वश्य जाण जाहला ॥ १८ ॥ या कलियुगाधीतरी । जन होतील येणोपरी । जे जन साहतील तुझी क्रूरी । तेचि इंश्वरी
ऐक्य होती ॥ १९ ॥ ऐकोनि ब्रह्मयाचे वचन । कलियुग करितसे प्रश्न । कैसे साधूचे अंतःकरण । कवण अंश^५ निरोपावे
॥ २० ॥ ब्रह्म म्हणे तये वेळी । एकचित्ते ऐक कली । सांगेन ऐका श्रोते सकली । सिद्ध म्हणे शिष्यासी ॥ २१ ॥ धीर्य
धरोनि अंतःकरण । शुद्ध बुद्धी वर्तती जन । दोष न लागती कधी जाण । लोभवर्जित नरांसी ॥ २२ ॥ जे जन भजती
हरिहरांसी । अथवा असती काशीवासी । गुरु सेविती निरंतरेसी । त्यांसी तुझा न लगे दोष ॥ २३ ॥ मातापिता-सेवकांसी ।
अथवा सेवी ब्राह्मणासी । गायत्री कपिला धेनूसी । भजणारांसी न लगे दोष तुझा ॥ २४ ॥ वैष्णव अथवा शैवासी ।

१. वासतील २. दुर्वृती ३. हांसरी ४. आपवित्र ५. गुणाने

जे सेविती नित्य तुलसीसी । आज्ञा माझी आहे ऐसी । तयांसी बाधू नको ॥ २५ ॥ गुरुसेवक असती नर । पुराण श्रवण करणार । सर्वमाध्यनधर्मपर । त्यांसी तू बाधौ नको ॥ २६ ॥ सुकृती^१ शास्त्रपरायणांसी । गुरुते सेविती चंशोवंशी । विवेके धर्म करणांसी । त्यांते तुवां बाधू नको ॥ २७ ॥ कलि विनवी ब्रह्मायासी । 'गुरु' शब्द म्हणजे आहे कैसी । कवण गुरु स्वरूप कैसी । विनारावें मजग्रति ॥ २८ ॥ एकोनि कलीचे वचन । ब्रह्मा सांगतसे आपण । 'ग' कार म्हणजे मिळू जाण । रेफः^२ पापस्य दाहकः^३ ॥ २९ ॥ 'उ'कार विष्णु अव्यक्त^४ । ब्रह्मा रुद्र गुरु निश्चित । त्रितयात्मक श्रीगुरु सत्य । म्हणोनि सांगे कलीसी ॥ ३० ॥ (श्लोक) मणेशो वाऽग्निना युक्तो विष्णुना च समन्वितः । वर्णद्वयात्मको मंत्रशतुर्वर्गफलप्रदः^५ ॥ ३१ ॥ (अर्थ) गणेशाते म्हणती गुरु । तैसाचि असे वैश्वानर^६ । ऐसाचि जाण शार्ङ्गधरु । गुरुशब्द वर्ते इतुके दायी ॥ ३२ ॥ (श्लोक) गुरुः पिता, गुरुर्माता गुरुरेव परः शिवः । शिवे रुषे गुरुस्त्राता गुरी रुषे न कश्चन^७ ॥ ३३ ॥ (अर्थ) गुरु पिता, गुरु माता । गुरु शंकरु निश्चिता । ईश्वर होय जरी कोपता । गुरु रक्षील परियेसा ॥ ३४ ॥ गुरु कोपेल एखाद्यासी । ईश्वर न राख्ये परियेसी । ईश्वर कोपेल जरी त्यासी । श्रीगुरु राखेल निश्चित ॥ ३५ ॥ (श्लोक) गुरुवृद्धा गुरुर्विष्णुर्गुरुदेवो महेश्वरः । गुरुरेव परं तत्त्वं तस्माद् गुरुमुपाश्रयेत्^८ ॥ ३६ ॥ (अर्थ) गुरु ब्रह्मा सत्य जाण । तोचि रुद्र महाविष्णु । गुरुचि तत्त्व कारण^९ । म्हणोनि गुरु आश्रावा ॥ ३७ ॥ (श्लोक) हरी प्रसन्नेऽपि च वैष्णवा जनाः, संप्रार्थयंते गुरुभक्तिमव्ययाम् । गुरी प्रसन्ने जगतामधीश्वरः, जनादंनस्तुव्यति सर्वसिद्धिदः^{१०} ॥ ३८ ॥ (अर्थ) ईश्वर जरी प्रसन्न होता । त्यासी होय गुरु ओळखविता । गुरु आपण प्रसन्न होतां । ईश्वर होय आधीन आपुल्या ॥ ३९ ॥

१. अन्त्ये करणामे २, रक्तार ३, पापाना जाग्नेणाम ४, अम्ब ५, 'ग' म्हणजे मणेशो ६, 'उ' म्हणजे अग्नी ७, '३' ग आणि र याना लालला अमाता ८, 'गुरु' हा दोन अलौटी पत्र होतो, तो मत्र चारी पुण्याखाने फल तेणाग आहे ९, अम्बो १०, विष्णु ११, गुरु होय नामा-पिता, तसेच परमात्मा शिव आहेत, शिव तागावारे, तो गुरु राधण करतात, पण गुरु राधावरे तर काणीचे राधाकरीत नाही ११, गुरु होय ब्रह्मा, विष्णु, मणेशो आहेत, गुरु होने परमहता आहेत, म्हणून गुरुनानं शरण जावे १०, परब्रह्मा ११, शोविष्णु प्रमन आने तीव्र विष्णुभक्त त्यांच्याकडे शास्त्रांना गुरुपक्षीना का मागतात, कारण गुरु प्रमन अनेक असता त्रैलोक्यापापितो शीविष्णु प्रमन तोळन सर्वं मिळवू देवान

(श्लोक) गुरुं भजञ्जास्त्रमार्गान् प्रवेत्ति, तीर्थं द्रतं योगतपादिधर्मान् । आचारवर्णादिविवेकयज्ञान, ज्ञानं परं भक्तिविरागयुक्तम्^१ ॥ ४० ॥ (अर्थ) याकारणे श्रीगुरुस्सी । भजावे शास्त्रमार्गं ऐसी । तीर्थद्रतयोगतपासी । ज्योतिःस्वरूपं असे जाणा ॥ ४१ ॥ आचारधर्मवर्णाश्रमांसी । विवेकी कर्ममार्गासी । भक्तिविरागयुक्तांसी । गुरुचि मार्गं दाखविणार ॥ ४२ ॥ इतुके ऐकोनि कलि आपण । विनवीतसे कर जोडून । गुरु सर्वं देवांसमान । केवी झाला सांग मज ॥ ४३ ॥ ब्रह्मा म्हणे कलीसी । सांगेन तुज विस्तारेसी । एकचित्ते परियेसी । गुरुविणे पार^२ नाही ॥ ४४ ॥ (श्लोक) गुरुं विना न श्रवणं भवेत्कस्यापि कस्यचित् । विनाकर्णेन शास्त्रस्य श्रवणं तत्कुतो भवेत्^३ ॥ ४५ ॥ (अर्थ) गुरुवीण ममस्तांसी । श्रवण केंचे परियेसी । श्रवण होतां मनुष्यांसी । समस्त शास्त्रे एकती^४ ॥ ४६ ॥ शास्त्रे एकतां परियेसी । तरतील संसारपाशी । याकारणे गुरुचि प्रकाशी । ज्योतिःस्वरूपं जाणावा ॥ ४७ ॥ गुरु सेवितां सर्वं मिळ्डि । होती परियेसा सर्वक्रद्धि^५ । कथा वर्तली अनादि । अपूर्वं तुज सांगेन ॥ ४८ ॥ पूर्वी गोदावरीचे तीरी । आंगिरस क्रषीचा आश्रम थोरी । वृक्ष असती नानापरी । पुण्य नाभीमृग^६ वसती ॥ ४९ ॥ ब्रह्मक्रापि आदिकरोनी । तप करिती तया स्थानी । तयांत 'बेदधर्म' म्हणोनि । पैलपुत्र^७ होता द्विज ॥ ५० ॥ तया शिष्य वहु असती । बेदशास्त्रं अभ्यासिती । त्यांत 'दीपक' म्हणिजे^८ ख्याति । शिष्य होता परियेसा ॥ ५१ ॥ होता शिष्य गुरुपरायण । केला अभ्यास शास्त्रपुराण । झाला असे अतिनिपुण । तया गुरु^९ सेवा करितां ॥ ५२ ॥ बेदधर्म एके दिनी । समस्त शिष्यांसी बोलावूनी । पुसतसे संतोषोनि । ऐका श्रोते सकळजन ॥ ५३ ॥ बोलावूनि शिष्यांसी । म्हणे गुरु परियेसी । प्रीति असेल जरी तुम्हांसी । तरी माझे वाक्य परिसावें^{१०} ॥ ५४ ॥ शिष्य म्हणती गुरुसी । जे जे स्वामी निरोप देसी । अंगीकारं भरंवसी । आम्हांसी तूं तारक ॥ ५५ ॥ गुरुचे वाक्य जो न करी ।

१. श्रीगुरुंना भवते शास्त्रमार्गं, तीर्थं, द्रतं, योग, तप इत्यादी पार्मिक चारी, चर्जाश्रमधर्मं, विवेक, विग्निशाले यज्ञ तसेच भवती २. वैष्णव यांसी गुरु आत्मज्ञान हे मार्ग त्यांच्या वृपेने उल्लं दीर्घांने जाणली ३. चाणोपाय ४. श्रीगुरुंतिवाय कोणालालो शास्त्रधरण करता येत नाही आणि यावण श्रावणगिरियाय त्यांचे झान जोडून होणार ५. समजतात ६. पैलपुत्र ७. कल्परामुग ८. पैलक्रषीचा मुलगा ९. गुरुची १०. ऐका

तोचि पडे रीरव घोरी^१ । अविद्यामायासागरी । बुहोन जाय तो नर ॥ ५६ ॥ मग तया केंची गति । नरकीं पचे^२ तो सतरी ।
 गुरु तारक हे ख्याति^३ । बोलती वेदपुराणे ॥ ५७ ॥ ऐकोनि शिष्यांचे वचनी । संतोष जाहला वेदधर्म सुनि । संदीपकाते
 बोलावूनि । सांगतसे परियेसा ॥ ५८ ॥ ऐका हो शिष्य सकलिक । आमचे पूर्वार्जित^४ असे एक । जन्मांतरी सहस्रेक^५ ।
 केले होते महापातक ॥ ५९ ॥ आमुचे अनुष्ठान करितां । बहुत गेले प्रक्षाळितां^६ । कांहीं शेष असे आतां । भोगिल्यावांचूनि
 नवचे^७ जाणा ॥ ६० ॥ तपसामर्थ्ये जरी उपेक्षा करित । तरी पाप मोक्षासी आड रिघत^८ । याचि कारणे निष्कृति^९
 करित । तया पापघोरासी ॥ ६१ ॥ न भोगितां आपुले देही । आपले पापा निष्कृति नाही । हे निश्चित करोनि पाही ।
 भोगावे आम्हीं परियेसा ॥ ६२ ॥ या पापाचे निष्कृतीसी । जावे आम्हीं वाराणशीसी । जाईल पाप शीघ्रतेसी । प्रख्यात
 असे अखिल शास्त्रीं ॥ ६३ ॥ याकारणे आपणासी । न्यावे वाराणशी पुरीसी । पाप भोगीन स्वदेहासी । मातें तुम्हीं
 सांभाळावे ॥ ६४ ॥ या समस्त शिष्यांत । कवणा असेल सामर्थ्य । अंगीकारावे त्वरित । म्हणोनि पुसे शिष्यांसी
 ॥ ६५ ॥ या शिष्यांमर्थ्ये एक । नाम असे 'संदीपकु' । बोलतसे अतिविवेकु । तया गुरुप्रति देखा ॥ ६६ ॥ दीपकु म्हणे
 श्रीगुरुसी । पाप करितां देह नाशी^{१०} । न करावा संग्रहो दुःखासी । शीघ्र करावा प्रतिकारु ॥ ६७ ॥ वेदधर्म म्हणे
 तयासी । दृढ देह असतां^{११} मनुष्यासी । क्षालन^{१२} करावे पापासी । अथवा वाढे विषापरी ॥ ६८ ॥
 अथवा तीर्थ प्रायश्चित्त । आपुले देहीं भोगोनि त्वरित । पापावेगळे न होतां निरुत्तें^{१३} । मुक्ति नव्हे आपणांसी ॥ ६९ ॥
 देव अथवा क्रष्णभूरांसी । मनुष्यादि जंतूंसी । क्षालन न होय पापासी । आपुले आपण न भोगितां ॥ ७० ॥ दीपक
 म्हणे गुरुसी । स्वामी निरोपावे आपणासी । सेवा करीन स्वशक्तीसी । न करितां अनुपान,^{१४} सांगिजे ॥ ७१ ॥
 ऐकोनि दीपकाचे वचन । वेदधर्म म्हणे आपण । कुठी^{१५} होईन अंगहीन^{१६} । अंथ पांगुळ परियेसा ॥ ७२ ॥

१. 'ऐव' नावन्या नकात २. छितपत पडलो ३. प्रसिद्ध ४. पूर्वजन्माचे नर्म ५. हजारी ६. निष्ठू ७. जात नाही ८. येते ९. नाण १०. देहाला पीढा होते
 ११. शरीर पडपाकट असेपर्वत १२. नाश १३. निष्पाने १४. संकोच न करता सांगावे १५. गलित कुहाने अंग सङ्डलेला

संवत्सर एकविंशत? । मातें सांभाळावे बहुत । जरी असेल दृढ ब्रत? । तरीच अंगीकार करावा ॥ ७३ ॥ दीपकु म्हणे गुरुसी ।
 कुष्ठी होईन आपण हर्षी । अंध होईन एकवीस वर्षी । पापनिष्कृति करीन ॥ ७४ ॥ तुमचे पापाची निष्कृति । मी करीन
 निश्चिती । स्वामी निरोपावे त्वरिती । म्हणोनि चरणी लागला ॥ ७५ ॥ ऐकोनि शिष्यावे वचन । संतोषला वेदधर्म मुनि
 आपण । सांगतसे विस्तारोन । लक्षण तया पापाचे ॥ ७६ ॥ आपुले पाप आपणासी । नोहे पुत्रशिष्यांसी । न भोगितां
 स्वदेहासी । नवचे^१ पाप परियेसा ॥ ७७ ॥ याकारणे आपण देखा । भोगीन आपुले पापदुःखा । बापा आम्हांसी सांभाळी
 तूं दीपका । एकवीस वर्षेपर्यंत ॥ ७८ ॥ जे पीडिती रोगे देखा । प्रतिपाळणारासी^२ कष्ट अधिका । मजहूनि संदीपका । तुज
 कष्ट अधिक जाण ॥ ७९ ॥ याकारणे आपुले देही । भोगीन पाप निश्चयी । तुवां प्रतिपाळावे पाही । काशीपुरी
 नेत्रनिया ॥ ८० ॥ तया काशीपुरी जाण । पापावेगका होईन । आपण शाश्वतपद पावेन । तुजकरितां शिष्योत्तमा ॥ ८१ ॥
 दीपकु म्हणे श्रीगुरुसी । अवश्य नेझेंन पुरी काशी । सेवा करीन एकवीस वर्षी । विश्वनाथासम तुम्ही ॥ ८२ ॥ ब्रह्मा म्हणे
 कलीसी । एक शिष्य होता कैसा त्यासी । कुष्ठ होतांचि गुरुसी । नेलै काशीपुराप्रति ॥ ८३ ॥ मनकर्णिका उत्तरदिशी ।
 कंबलेश्वर-संनिधेसी । राहिले तंथे परियेसी । गुरु शिष्य दोघेजण ॥ ८४ ॥ स्नान करूनि मनकर्णिकेसी । पूजा करिती
 विशेशासी । ग्रारव्यभोग त्या गुरुसी । भोगीत होता तया स्थानी ॥ ८५ ॥ कुष्ठरोगे व्यापिलै बहुत । अक्षहीन^३ अति
 दुःखित । संदीपक सेवा करित । अतिभक्तीकरूनि ॥ ८६ ॥ व्यापिलै देही कुष्ठ बहुत । पू कृमि पडे रक्त । दुःखें व्यापला
 अत्यंत । अपस्मारी^४ झाला जाण ॥ ८७ ॥ भिक्षा मागोनि संदीपकु । गुरुसी आणोनि देत नित्यकु । करी पूजा भावे एकु ।
 विश्वनाथस्वरूप म्हणत ॥ ८८ ॥ रोगेकरूनि पीडिती नर । साधुजन होती क्रुरु । तेचि रीती द्विजवरु । होय कूर व्याधिवळे
 ॥ ८९ ॥ भिक्षा आणितां एके दिनी । न जेवी श्रीगुरु कोपेनी । स्वल्प आणिलै म्हणोनी । क्लेशे सांडोनि देत भूमीवरी ॥ ११० ॥

१. एकवीस वर्षे २. दृढ निश्चय ३. जात नसां ४. शृथुषा करणाऱ्यास ५. आंधला ६. पेक्षणे येणारा रोगी

ये दिवशी^१ जाऊनि शिष्य। आणि अब्र बहुवस। मिष्ठान्न नाणिसी म्हणोनि कलेश। करिता डाला परियेसा ॥ ११ ॥
परोपसीचीं पक्कांते । कां नाणिशी म्हणे। जाय, कोये मारू वे आपण। शाका परोपरी मागतसे ॥ १२ ॥ तितुकेही आणी
मागोनियां। सर्वस्व करीतसे वायां। कोये देतसे शिविया। परोपरी परियेसा ॥ १३ ॥ एखादे समयीं शिष्यासी। म्हणे ताता
जानराशी। मजनिमित्त कष्टलासी। शिष्योन्नमशिखामणी ॥ १४ ॥ सर्वेचि म्हणे पापी कळा। माते गांजिले अपारा। पू-
मांस विष्मृता^२। क्षणक्षणां धूत नाही ॥ १५ ॥ खाताति मज मक्षिका^३। कां न निवारिसी संदीपका। सेवा करितां म्हणे
ऐका। भिक्षा नाणिसी म्हणतसे ॥ १६ ॥ याकारणे पापगुण। ऐसेचि असे जाण। बोखटे^४ वाक्य निर्गुण। पाप म्हणोनि
जाणावे ॥ १७ ॥ पाप जेथे असे बहुत। दैन्य^५ मात्सर्यसहित वसत। शुभाशुभ नेणे क्वचित। पापरूप ते जाणावे ॥ १८ ॥
एकादे दैन्यकासी^६। दुःख-प्राप्ति होय कैसी। अपस्पार होय जयासी। पापरूप तोचि जाणा ॥ १९ ॥ समस्त रोग असती
देखा। कुष सोला भाग नवहती का। चेंदधमं द्विजु ऐका। कष्टतसे येणोपरी ॥ २०० ॥ ऐसे गुरुचे गुणदोष। मना नाणी
तो शिष्य। सेवा करी एकमानस। तोचि इंश्वर म्हणोनि ॥ १ ॥ जैमें जैमें मागे अब्र। आणूनि देतो परिपूर्ण। जैसा इंश्वर
असे विष्णु। तैसा गुह म्हणतसे ॥ २ ॥ काशीसारखे क्षेत्र असतां। कदा न करी तीर्थयात्रा। न वचे^७ देवाचिये वात्रा।
गुरुसेवेवांचूनि ॥ ३ ॥ (श्लोक) न तीर्थयात्रा न च देवयात्रा, न देहयात्रा न च लोकयात्रा। अहनिंशं ब्रह्महरीशबुद्ध्या, गुरुं
प्रपञ्चो नहि सेव्यमन्यत्^८ ॥ ४ ॥ (अर्थ) आपुला देह संरक्षण। कधीं न करी शिष्यराणा। लय लावूनि श्रीगुरुचरणा।
कवणामवे न बोलेचि ॥ ५ ॥ अहोरात्र येणोपरी। ब्रह्मा विष्णु त्रिपुरारि। गुरुचि होय निर्धारी। म्हणोनि सेवा करीतसे ॥ ६ ॥
गुह बोले निष्ठुरेसी। आपण मर्नी संतोषी। जे जे त्याचे मानसी। पाहिजे तैसा वर्ततसे ॥ ७ ॥ वर्ततां येणोपरी देख।

१. दुसरे दिवशी २. विक्रमपूर्व ३. मारा ४. नार्दट ५. दोरेक्षा ६. दोक्क्षाल्य ७. जाई ८. देवाक तीर्थयात्रा, देवांच्या डाळा, शरीराची शिंगा, लोकाशी अवगत, पापेकी
काहीही करीत नसे. तो गवंदिवस श्रीगुरु हेच ब्रह्मा, विष्णु, महेश अमृतन त्याची सेवा करी. दुसरे वाहोत्त वर्गीत नसे.

प्रसन्न होवोनि पिनाक^१ । येवोनि उभा सन्मुख । वर माग म्हणतसे ॥ ८ ॥ अरे गुरुभक्ता दीपका । महाज्ञानी कुलदीपका । तुष्टलों तुझे भक्तीसी निका । प्रसन्न झालों माग आतां ॥ ९ ॥ दीपक म्हणे ईश्वरासी । हे मृत्युंजय व्योमकेशी । न पुसतां आपण गुरुसी । वर न घें परियेसा ॥ २१० ॥ म्हणोनि गेला गुरुपाशी । विश्वनाथ आम्हांसी । प्रसन्न होऊनि आलासे ॥ ११ ॥ निरोप झालिया स्वामीचा । मागेन उपशम^२ व्याधीचा । वर होतां सदाशिवाचा । होइल वरवे तुम्हांसी ॥ १२ ॥ ऐकोनि शिष्याचें वचन । बोले गुरु कोपोन । माझे व्याधीनिमित जाण । नको प्राथृ ईश्वरासी ॥ १३ ॥ भोगिल्यावांचोनि पातकासी । निवृत्ति^३ नव्हे गा परियेसी । जन्मांतरी बाधिती ऐसी । थर्मशास्त्र असे जाण ॥ १४ ॥ मुक्ति-अपेक्षा^४ ज्याचे मनी । निवृत्ति करावी पापधुनी^५ । शेष राहिलिया निर्गुणी^६ । विष्णु करी मोक्षासी ॥ १५ ॥ ऐसेपरी शिष्यासी । गुरु सांगे परियेसी । निरोप पुसोनि श्रीगुरुसी । गेला ईश्वरासन्मुख ॥ १६ ॥ जाऊनि म्हणे ईश्वरासी । नलगे वर आपणासी । नये गुरुचे मानसी । केवी घेऊ म्हणतसे ॥ १७ ॥ विस्मय करोनि व्योमकेशी । गेला निर्वाणमंटपासी^७ । बोलावून समस्त देवांसी । सांगे वृत्तांत विष्णूपुढे ॥ १८ ॥ श्रीविष्णु म्हणे शंकरास । कैसा गुरु कैसा शिष्य । कोठे त्यांचा असे वास । सांगावें पज प्रकाशोनि ॥ १९ ॥ सांगे ईश्वर विष्णूसी । आश्रय देखिले परियेसी । 'दीपक' म्हणिजे बाळ कैसी । गुरुभक्ति करितो अभिनव^८ ॥ २२० ॥ गोदावरीतीरवासी । 'वेदधर्म' म्हणिजे तापसी । त्याची सेवा अहर्निशी^९ । करितो भावें एकचित्ते ॥ २१ ॥ न ऐकिला देखिला कोणी । गुरुभक्ति करणार निर्वाणी^{१०} । त्याते देखोनि माझे मनी । अतिप्रीति वर्ततसे ॥ २२ ॥ वर देऊ म्हणोनि आपणु । गेलों होतों ऐक विष्णु । गुरुचा निरोप नाही म्हणोनु । न घे वर परियेसा ॥ २३ ॥ अनेक दिल्य सहस्रवर्षी । तप करिती महात्रावि । वर मागती अहर्निशी^{११} । नाना कष्ट करोनियां ॥ २४ ॥ तैसे तापसी योगियांसी । नव्हे मन वर द्यावयासी । बलात्कारे^{१२} देतां कैसी । वर न घे तो दीपक ॥ २५ ॥ तनुमन गुरुसी समर्पूनि । सेवा करितो संतोषोनि ।

^१. शंकर २, नाण ३, निवाण ४, मोक्षांची इच्छा ५, पापाची नदी ६, अदृश्य स्थान ७, कर्मीनील एक स्थान ८, आळांकार ९, असंत कठीण १०, आपणातून

२६। त्रिमूर्ति गुरुचि महणोनि । निश्चय केला मानसीं देखा ॥ २६ ॥ समस्त देव माता पिता । गुरुचि होय ऐसे महणतां । निश्चय केला असे चित्ता । गुरु परमात्मा महणोनि ॥ २७ ॥ किती महणोनि वर्णू न्यासी । अविद्या-अंधकारासी । तोचि दीप परियेसी । कुलदीपक नाम सत्य ॥ २८ ॥ धर्म ज्ञान सर्व एक । गुरुचि महणे तो दीपक । चरणसेवा मनःपूर्वक । करितो गुरुचि भक्तीने ॥ २९ ॥ इतुके ऐकोनि शार्ङ्गधर । पहावद्या गेला शिष्य-गुरु । त्यांचा भक्तिप्रकारु । पाहता झाला तये वेळी ॥ ३० ॥ सांगितले होते विश्वनाथे । अधिकत्व दिसे आणिक बहुते । संतोषोनि दीपकाते । महणे विष्णु परियेसा ॥ ३१ ॥ ब्रोलावृनि दीपकासी । महणतसे हृषीकेशी । तुष्टले तुइया भक्तीसी । वर माण महणतसे ॥ ३२ ॥ दीपक महणे विष्ण्यासी । काय भक्ति देखांनि आम्हांसी । वर देसी परियेसी । कवण कार्या^१ सांग मज ॥ ३३ ॥ दिव्य कोटी सहस्र वरुषी । तप करिती अरण्यवासी । त्यांसी करितोसि उदासी । वर नेदिसी नारायणा ॥ ३४ ॥ मी तर तुज भजत नाही । तुझे नामस्मरण नाही । बलात्कारे येवोनि पाही । केवी देसी वर मज ॥ ३५ ॥ ऐकोनि दीपकाचे वचन । संतोषी जाहला महाविष्णु । सांगतसे विस्तारोनु । तया दीपकाप्रती देखा ॥ ३६ ॥ गुरुभक्ति करिसी निर्वाणेसी^२ । महणोनि जाहलो संतोषी । जे भक्ति केलीस गुरुसी । तेचि आम्हांसी पावली ॥ ३७ ॥ जो नर असेल गुरुभक्त जाण । तोचि माझा असे प्राण । न्यासी वश्य झालो आपण । जे जे पागेल ते ते म्यां द्यावे ॥ ३८ ॥ सेवा करिती मातापिती । तेचि सेवा मज पावती । पतिसेवा स्त्रिया करिती । तेचि मज पावतसे ॥ ३९ ॥ एखादे भल्या ब्राह्मणासी । यति-योगेश्वर-तापसी । नमन करिती भक्तीसी । तेचि मज पावे जाणा ॥ ४० ॥ ऐसे ऐकोनि दीपक । नमिता झाला आणिक । विनवीतसे ऐक । सिद्ध महणे द्विजासी ॥ ४१ ॥ ऐक विष्णु हृषीकेशी । निश्चय असे माझे मानसी । वेदशास्त्रादिमीमांसी । गुरु आम्हांसी देणार ॥ ४२ ॥ गुरुपासूनि सर्व ज्ञान । ग्रन्थमूर्ति होती आम्हो आधीन । आमुचा देव गुरुचि जाण । अन्यथा^३ नाही आपणासी ॥ ४३ ॥ सर्व देव सर्व तीर्थ । गुरुचि आम्हां असे सत्य । त्याचेनि आम्हां परमार्थ । केवी दूर असे सांग ॥ ४४ ॥ समस्त योगी सिद्धजन । गुरुवांचूनि नाही जान ।

१. करणसाठी २. मगापासून ३. त्याचे दुसरा

ज्ञान होतांचि ईश्वर आपण । केवीं दूर असे सांग मज ॥ ४५ ॥ जो वर द्याल तुम्ही मज । श्रीगुरु देतां काय चोज^१ । याकारणे
 श्रीगुरुसाज । भजतसे परियेसा ॥ ४६ ॥ संतोषोनि महाविष्णु । म्हणे धन्य धन्य माझा प्राण । तूंचि शिष्य शिरोरत्न । भोला
 भक्त तूंचि माझा ॥ ४७ ॥ कांहीं तरी माग आतां । वर देईन सर्वथा । विश्वनाथ आला होता । दुसरेन आलों आपण देखा
 ॥ ४८ ॥ आमचे मन संतोषी । वर माग जो तुझे मानसी । आम्ही जाहलों तुज वशी । जे पाहिजे ते देऊ आतां ॥ ४९ ॥
 दीपक म्हणे विष्णूसी । जरी वर आम्हां देसी । गुरुभक्ति होय अधिक मानसी । तैसे ज्ञान आणिक द्यावे ॥ ५० ॥ गुरुस्वरूप
 आपण ओळखो । तैसे ज्ञान देई सुखें । यापरते न मांगे आणिके । म्हणोनि चरणीं लागला ॥ ५१ ॥ दिथला वर शार्हपाणी^२ ।
 संतोषोनि बोले वाणी । एक दीपक शिष्यशिरोमणी । माझा प्राणसखा होसी ॥ ५२ ॥ तुवां ओळखिले गुरुसी । देखिले
 दृष्टीं परब्रह्मासी । आणीक जरी आम्हां पुससी । सांगेन ऐक एकचित्ते ॥ ५३ ॥ लौकिक^३ सुवुद्दि असे जैशी ।
 धर्माधर्मसुमनेसी^४ । उत्कृष्टाहनि उत्कृष्टेसी । स्तुति करीं गा श्रीगुरुते ॥ ५४ ॥ जे जे समर्थी श्रीगुरुसी । तूं भक्तीने स्तुति
 करिसी । तेणे आम्ही होऊं संतोषी । तेचि आमची स्तुति जाण ॥ ५५ ॥ वेद वाचिती साङ्घेसी । वेदान्त-भाष्य अहनिंशी ।
 याचिती जन भक्तीसी । आम्हां पावे निधारी ॥ ५६ ॥ बोलती वेद सिद्धांत । गुरुचि ब्रह्म ऐसे म्हणत । याचिकारणे गुरु
 भजतां । सर्व देव तुज वश्य ॥ ५७ ॥ 'गुरु' म्हणजे अक्षरे दोन । अमृताचा समुद्र जाण । तयामध्ये बुडतांचि क्षण । केवीं
 होय परियेसा ॥ ५८ ॥ जयाचे हृदयीं श्रीगुरुस्मरण । तोचि त्रैलोक्यपूज्य जाण । अमृतपान सदा सगुण^५ । तोचि शिष्य अमर
 होय ॥ ५९ ॥ (श्लोक) यदा मम शिवस्यापि ब्रह्मणो ब्राह्मणस्य हि । अनुग्रहो भवेत्वृणां सेव्यते सदृशस्तदा^६ ॥ २६० ॥
 (अर्थ) । आपण अथवा ईश्वर । ब्रह्म देत जो का वरु । फलप्राप्ति होय गुरु । गुरु त्रिमूर्ति याचिकारणे ॥ ६१ ॥ ऐसा वर
 दीपकासी । दिथला विष्णुने परियेसी । ब्रह्म सांगतसे कलीसी । एकचित्ते परियेसा ॥ ६२ ॥ वर लाधोनियां दीपक ।

१. आमचे २. विष्यू ३. अ्यावतारिक ४. धर्म व अपमं ओळखन् गुरु भनावे ५. गुणवान् ६. माझा, शिरोना, ब्रह्मदेवाचा किंवा ब्रह्मजनसापन् ब्राह्मणाचा अनुग्रह होतो, तेहाच मद्दृशेता पडते

गेला गुरुचे सन्मुख । पुसतसे गुरु एक । तया शिव्या दीपकासी ॥ ६३ ॥ एक शिव्या कुलदीपका । काय दिधले विनायके^१ ।
 विस्तारोनि सांगे निके^२ । माझे मन स्थिर होय ॥ ६४ ॥ दीपक महणे गुरुसी । वर दिधला हवीकेशी । स्वां माणितले ऐसी ।
 गुरुभक्ति ब्राह्मी घणोनि ॥ ६५ ॥ गुरुची सेवा तत्परेसी । अंतःकरणी दृढ शुद्ध ऐसी । वर दिधला संतोषी । दृढभक्ति तुमचे
 चरणी ॥ ६६ ॥ संतोषोनि तो गुरु । प्रसन्न इाला साक्षात्कारु । जीविते होय तु स्थिर^३ । काशीपुरी वास करी ॥ ६७ ॥
 तुझे वाक्ये सर्वसिद्धि । तुझे द्वारी नवनिधि^४ । विश्वनाथ तुझे स्वाधी^५ । महणे गुरु संतोषे ॥ ६८ ॥ तुझे स्मरण जे करिती ।
 त्यांचे कष्ट निवारण होती । श्रियायुक्त ते नांदती । तुड्या स्मरणभावेसी ॥ ६९ ॥ येणेपरी शिव्यासी । प्रसन्न इाला परियेसी ।
 दिव्यदेह तत्क्षणेसी । इाला गुरु वेदधर्म ॥ ७० ॥ शिव्याचा पहावया वासु^६ । कुष्ठी इाला होता क्लेशु^७ । तो तापसी
 अतिविशेषु । त्यासी कैचे पाप राहे ॥ ७१ ॥ लोकानुग्रह करावयासी । गेला होता पुरी काशी । काशीक्षेत्रमहिमा आहे ऐसी ।
 पाप जाय सहस्रजन्मांचे ॥ ७२ ॥ तया काशीनगरांतु । धर्म अथवा अधर्मरतु । वास करिती नर क्वचित् । पुनर्जन्म नाही
 जाणा ॥ ७३ ॥ सूत महणे ऋषीश्वरासी । येणेपरी कलीसी । सांगे द्रव्या परियेसी । शिव्यदीपकआख्यान ॥ ७४ ॥ सिद्ध महणे
 नामकरणी । दृढ मन असावे याचिगुणी^८ । तरीच तरेल भवाणी^९ । गुरुभक्ति असे येणेविश्वि ॥ ७५ ॥ (भ्लोक) यत्र यत्र दृढा
 भक्तिर्यदा यश्य महात्मनः । तत्र तत्र महादेवः प्रकाशमुपगच्छति^{१०} ॥ ७६ ॥ (अर्थ) दृढ भक्ति असे जयापाशी ।
 विकरणसह^{११} मानसी । तोचि लाधे ईश्वरासी । ईश्वर होय तया वश्य ॥ ७७ ॥ गंगाधराचा नंदनु । करीतसे श्रोतयां नमनु ।
 न महणावे न्यून-पूर्ण^{१२} । माझे बोबडे बोलांसी ॥ ७८ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहभरस्वत्युपाख्याने
 सिद्धनामधारकसंवादे शिव्यदीपकाख्यानं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

॥ अथ्याय दुमरा समाप्त ॥

^१, विष्णु २, गोट ३, निरंजीव हो ४, सर्व ऐप्पर्व ५, अपीग ६, चायना ७, करी ८, याश्रमाण ९, सरायसामुद्रात १०, ज्या माणसराची जेवा जेवे दृढ भक्ती
 असले, जेवे जेवे श्रीगहारेम प्रगट होतात ११, कायावाचामनाने युक्त १२, कर्मीजास्त

॥ तिसरा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ येणैपरी सिद्ध मुनि । सांगता इाला विस्तारोनि । संतोषोनि
 नामकरणी । विनवीतसे मागुती ॥ १ ॥ जय जया सिद्ध मुनी । तू तारक या भवाणी । संदेह होता माझे मनी । आजि तुवां
 कडे केले^१ ॥ २ ॥ तुझेनि सर्वस्व लाथलो । आनंदजळी बुडालो । परमार्थतत्त्व जोडलो । आजिचेनि ॥ ३ ॥ ऐसे
 श्रीगुरुपहिमान । तुम्हीं निरोपिले ज्ञान । आनंदी इालें माझे मन । तुझेनि धर्म^२ स्वामिया ॥ ४ ॥ कवणे ठारी तुमचा चासु^३ ।
 नित्य तुम्हां कोठे चासु^४ । होऊं आतां तुमचा दासु । म्हणोनि चरणीं लागला ॥ ५ ॥ कृपानिधि सिद्ध मुनी । तथा शिष्या
 आलिगोनि । आशीर्वचन देऊनि । सांगे आपुला वृत्तांत ॥ ६ ॥ जे जे स्थानी होते गुरु । तेथे असतां ममत्कार^५ । पुससी
 जरी आम्हां आहारु । गुरुस्मरण नित्य जाण ॥ ७ ॥ श्रीगुरुचरित्रमहिमान । तंचि आम्हां अमृतपान । सदा सेवितो याचि
 गुणे । म्हणोनि पुस्तक दाखविले ॥ ८ ॥ भुक्ति^६-मुक्ति परमार्थ । जे जे वांछी मनी आते^७ । त्वरित होय साध्यांत^८ । गुरुचरित्र
 एकतां ॥ ९ ॥ धनाध्यार्थी^९ अक्षय धन । पुत्रपीत्रादि गोधने । कथा एकतां होय जाणे । ज्ञानसिद्धि ताल्काळी ॥ १० ॥
 जे भक्तीने सप्तक एक । पठती एकती मनुष्य लोक । काष्य^{१०} होय ताल्कालिक । निपुत्रिका पुत्र होती ॥ ११ ॥
 ग्रहरोगादिपीडन । नवहती व्याधि कर्थी जाण । जरी मनुष्या असे बंधन । त्वरित सुटे एकतां ॥ १२ ॥ ज्ञानवंत शतायुपी ।
 एकतां होय भरंवसी^{११} । ब्रह्महत्यादि पाप नाशी । एकचित्ते एकतां ॥ १३ ॥ इतुकॅ ऐकोनि ते अवसरी^{१२} । नामधारक
 नमस्कारी^{१३} । स्वामी मातें तारी तारी । कृपानिधि सिद्ध मुनी ॥ १४ ॥ साक्षात्कारे गुरुमूर्ति । 'मेटलासी मज
 जगज्ज्योति'^{१४} । होती वासना मज चित्ती । गुरुचरित्र एकावे ॥ १५ ॥ एखादा तृष्णेने^{१५} पीडित । जात असतां मार्गस्थ ।

१. संशब्द सू. केला २. सुमच्यामुळे ३. निवास ४. ज्ञानस्वार्थ ५. आवद्येने ६. गोत्रिक मुत्र ७. तत्त्वमृत ८. साध्य ९. धनाची इच्छा असांगानां १०. इच्छापूर्ती
 ११. नव कर्त्ता १२. ज्ञानला एकत्र रेणां १३. लहानेने

त्यासी आणूनि देती अमृत । तयापरी भेटलासी ॥ १६ ॥ गुरुचे महिमान ऐकों कारी । सांगिजे स्वामी विस्तारोनि ।
 अंधकारोनि असतां रजनी । मूर्योदयापरी करी ॥ १७ ॥ इतुकिया अवसरी । सिद्ध योगी अभय करी । धरूनियां सव्ये
 करी । घेऊनि गेला स्वस्थाना ॥ १८ ॥ अमरजासंगम श्रीमरथी^१ । जैसा ठाव ज्ञानपंथी । कल्पबृक्ष अञ्चलथी^२ । बैसोनि
 सांगे जानोदय ॥ १९ ॥ ऐक शिष्या नामधारका । नेणसी सोय गुरुदास्यका^३ । याचिकारणे उपबाधका^४ । चिंता कष्ट तुज
 घडती ॥ २० ॥ ओळखावया गुरुमूर्तीसी । आपुला आचार परियेसी । दृढ भक्ति धरोनि मानसी । ओळखावा मग श्रीगुरु
 ॥ २१ ॥ ऐकोनि सिद्धाचे वचन । यंतोये नामधारक गहन । क्षणक्षणां करी नमन । करुणावचनेकरूनियां ॥ २२ ॥ जी
 मी संसारसागरी । बुडालो तापत्रयपूरी । भक्षिले क्रोधादि जलचरी । अज्ञानजाळे^५ वेष्टिलो^६ ॥ २३ ॥ ज्ञानतारदी^७ वैसवोनि ।
 कृपेचा वायु पालणोनि^८ । देह तारक^९ करूनि । तारावे मातें स्वामिया ॥ २४ ॥ ऐशी कृपा उपजवोनि । विनवीतसे
 नामकरणी । मस्तक सिद्धाचे चरणी । न्यासिता^{१०} इशाला तयेवेळी ॥ २५ ॥ तंब ब्रोलिले सिद्ध मुनि । उठवीतसे
 आश्वासोनि । न थरी चिंता मरी । सांकडे^{११} फेडीन तुझे आतां ॥ २६ ॥ ज्यांसी नाही दृढ भक्ति । मदा दैन्ये कष्टती ।
 श्रीगुरुवरी बोल देविती । अविद्यामाया वेष्टनियां ॥ २७ ॥ संशय धरोनि मानसी । श्रीगुरु काय देईल म्हणसी । त्यागुणे
 हा भोग भोगिसी । नाना चिंते व्याकुळित ॥ २८ ॥ सांडोनि संशय थरी निर्धार । गुरुमूर्ति देईल अपार । सहज गुरु
 कृपासागर । तुज नुपेक्षी सर्वथा ॥ २९ ॥ गुरुमूर्ति कृपासिंथु । प्रख्यात असे वेदांतबोधु^{१२} । तुझे अंतःकरणी वेधु^{१३} । असे
 तयाचे चरणांवरी ॥ ३० ॥ तो दातार अखिल मही । जैसा मेथाचा गुण पाही । पर्जन्य पडतो मवी ठारी । कृपामूर्ति
 ऐसा असे ॥ ३१ ॥ त्यांतचि पाही पात्रानुसार । सांगेन साक्षी^{१४} एक थोर । सखोल भूमी उदक स्थिर । उग्रती^{१५} उटक
 नाहीं जाण ॥ ३२ ॥ दृढ भक्ति जैसी सखोल भूमि । दांभिक जाणावी उवत तुम्ही । याचि कारणे मनोवाक्कर्मी^{१६} ।

^१. अभय दिले २. दावडे ३. गाणगापूर येवील भीमा च अमरजा यांच्या संगमाचा ४. शिळान्यायासी ५. भूमेवेसी गीत ६. बाण हेणारी ७. अज्ञानहृष जाळतामारे ८. अडकलो ९. जानकी नीचेल १०. देउन ११. तारणां १२. देविता १३. संकट १४. उपेशा १५. तळमळ १६. उत्तराशा १७. उनवटाचाचर १८. कायशासागराने

निश्चयावे श्रीगुरुसी ॥ ३३ ॥ महणोनि श्रीगुरुसी उपमा । ऐसी कवणासी आहे महिमा । प्रपंच होय परब्रह्मा । हस्त-मस्तक^१
करुनियां ॥ ३४ ॥ कल्पतरुची द्यावी उपमा । कल्पिलें लाभे त्याचा महिमा । न कल्पितां पुरवी कामा । कामधेनु
श्रीगुरुचि ॥ ३५ ॥ ऐसा श्रीगुरु परब्रह्ममूर्ति । रुद्याति असे श्रुतिस्मृती । संदेह सांझूनि एकचिन्ती । द्याव पदाब्ज^२ श्रीगुरुचे
॥ ३६ ॥ इतुके परिसोनि^३ नामधारक । नपन करूनि क्षणाएक । संपुट करूनि द्रव्यहस्तक^४ । विनवीतसे सिद्धासी ॥ ३७ ॥
श्रीगुरु सिद्ध योगेश्वरा । कामधेनु कृपासागरा । विनवीतमे अवधारा । सेवक तुमचा चरणरज^५ ॥ ३८ ॥ स्वामीनी निरोपिले
सकळ । झाले माझे मन निर्मळ । वेध लागला असे केवळ । चरित्र ऐकावे श्रीगुरुचे ॥ ३९ ॥ गुरु त्रैमूर्ति ऐको
कानी । कां अवतरले मनुष्ययोनी । सर्वं सांगावे विस्तारोनि । महणोनि चरणी लागला ॥ ४० ॥ मग काय वोले योगीद्र ।
वा रे शिष्या पूर्णचंद्र । तूं माझा बोधसमुद्र । कैसे मन उत्साहविले ॥ ४१ ॥ तूंते महासुख लाधले । गुरुदायत्व फळले ।
परब्रह्म अनुभविले । आजिचेनि तुज आतां ॥ ४२ ॥ हिंडत आलो सकळ क्षिति । नव्हे कवणा ऐशी मति । गुरुचरित्र
न पुस्ती । तूंते देखिले आजि आम्ही ॥ ४३ ॥ ज्यासी इहपर असे चाढ^६ । त्यासी ही कथा असे गोड । त्रिकरण^७ करुनियां
दृढ । एकचित्ते ऐकिजे ॥ ४४ ॥ तूं भक्त केवळ श्रीगुरुचा । महणोनि बुद्धि झाली उंचा । निश्चय मानी माझी वाचा ।
लाधेल चारी पुरुषार्थ ॥ ४५ ॥ धनधान्यादि संपत्ति । पुत्रपीत्र धृतिस्मृति^८ । इह सौख्य आयुष्यगति^९ । अंतीं गति असे
जाणा ॥ ४६ ॥ गुरुचरित्र कामधेनु । वेदशास्त्रसंमत जाण । अवतार जाहला ब्रयमूर्ति आपण । थरोनि नरवेष कलियुगी
॥ ४७ ॥ कार्यकारण अवतार । होउनि येती हरिहर । उतरावया भूमीचा भार । भक्तजन तारावया ॥ ४८ ॥ ऐकोनि सिद्धाचे वचन ।
प्रश्र करी शिष्यराणा । ब्रयमूर्ति अवतार किंकारणा । देह थरोनी मानुषी ॥ ४९ ॥ विस्तारोनि ते आम्हांसी । सांगा स्वामी
कृपेसी । महणोनि लागला चरणासी । करुणावचनेंकरुनियां ॥ ५० ॥ सिद्ध महणे नामधारका । ब्रयमूर्तीचे तीन गुण ऐक ।

१. नपलकांत २. वरणकमळ ३. ऐकून ४. हात बोडून ५. पायपूळ ६. इच्छा ७. काया-नाचा-यन ८. ऐवं न स्मारणासी ९. संभर अर्थ आयुष्य

आदिवस्तु^१ आपण एक । प्रपंच मूर्ति तीन जाण ॥ ५१ ॥ ब्रह्मायाचा रजोगुण । विष्णु असे सत्त्वगुण । तमोरुद्र उमागमण ।
 मूर्ति एकचि अवधारा ॥ ५२ ॥ ब्रह्मा सुष्ठि रचावयासी । पोषक विष्णु विश्वासी । रुद्रमूर्ति प्रलयासी । ब्रह्ममूर्तीचे तीन
 गुण ॥ ५३ ॥ एकावेगले एक नसती । कार्याकारण अवतार होती । भूमीचा भार फेडिती । प्रख्यात असे पुराणी
 ॥ ५४ ॥ सांगेन साक्षी आतां तुज । 'अंबक्रापि' महणिजे द्विज^२ । द्वादशीव्रताचिये काज । विष्णुसी अवतार करविले ॥ ५५ ॥
 अवतार ब्रह्मवया कारण । सांगेन तुज विस्तारुन । मन करोनि सावधान । एकचिन्ते परियेसा ॥ ५६ ॥ द्विज करी द्वादशीव्रत ।
 पूजा करी अभ्यागत^३ । निश्चयो करोनि दुष्टव्रत । हरिचितन सर्वकाळी ॥ ५७ ॥ ऐसे त्याचे व्रतासी । भंग करावया आला
 त्रष्णी । अतिथि होऊनि द्वादशीसी । पातला मुनि दुर्वास ॥ ५८ ॥ तदिनी साधन^४ घडी एक । आला अतिथि
 कारणिक^५ । अंबक्रषीस पढला धाक । केवीं घडे म्हणोनि ॥ ५९ ॥ त्रष्णी आले देखोनि । अंबक्रषी अभिवंदीनि । अद्य
 पाण्ड देवोनि । पूजा केली उपचारै ॥ ६० ॥ विनवीतसे त्रष्णेश्वरासी । साधन असे घटी द्वादशी । शीघ्र यावें आरोगणासी^६ ।
 अनुष्ठान सारोनियां ॥ ६१ ॥ त्रष्णी जाऊनि नदीसी । अनुष्ठान करी विधीसी । विलंब लागतां तयासी । आली साधन एक
 घटी ॥ ६२ ॥ व्रतभंग होईल म्हणोन । पारणे केले तीर्थ घेऊन । नानापरी पक्ष्यान्न । केले तया त्रष्णेश्वरासी ॥ ६३ ॥
 तंव आले दुर्वास देखा । पाहनि अंबक्रषीच्या मुखा । म्हणे भोजन केलेसि कां । अतिथीविणै दुरात्मवा ॥ ६४ ॥ शाप देतां
 त्रष्णेश्वर । द्विज स्मरे शारंगथर । करावया भक्ताचा केवार । ठाकून आला परियेसा ॥ ६५ ॥ भक्तवत्सल नारायण ।
 शरणागताचें रक्षण । विरुद चोलती पुराणे । धांवे जेशी वत्सालागां धेनु ॥ ६६ ॥ शापिले त्रष्णीने द्विजासी । जन्म होईल
 गा अखिल योनीसी । तंव पातला हृषीकेशी । घेऊनि जवळी उभा ठेला ॥ ६७ ॥ मिथ्या नव्हे त्रष्णीचे यचन । अंबक्रषी
 थरी विष्णूचें चरण । भक्तवत्सल विरुद जाण । तया महाविष्णूचें ॥ ६८ ॥ विष्णु म्हणे दुर्वासासी । तुम्हीं शापिले
 भक्तासी । राखीन माझ्या दासासी । शाप आपणासी चावा ॥ ६९ ॥ दुर्वास ज्ञानी त्रष्णेश्वर । केवळ इंश्वर-अवतार ।

१. परब्रह्म २. शोऽपि ३. अतिथि ४. सूक्ष्मेवापासन एक घटकेच्या आंत घटकेच्या-अनामासे पारणे गोडावयने अशी दुर्दर्शी ५. देणे पूर्ण ६. भोजनाला

फेडावया भूमीचा भार। कारण असे पुढे म्हणत ॥ ७० ॥ जाणोनि ज्ञानी-शिरोमणी। म्हणे तप करिती युगे क्षोणी? । भेटी
न होय हरिचरणी। भूमीवरी दुर्लभ ॥ ७१ ॥ शापसंबंधे अवतरोनि। येईल लक्ष्मी घेऊनि। तारावयालागोनि। भक्तजन
समस्त ॥ ७२ ॥ परोपकारसंबंधेसी। शाप हावा विष्णुसी। भूमीचा भार फेडावयासी। कारण असे म्हणोनियां ॥ ७३ ॥
ऐसे विचारूनि मानसी। दुर्वास म्हणे विष्णुसी। अवतरोनि भूमीसी। नाना स्थानी जन्मावै ॥ ७४ ॥ प्रसिद्ध होसी वेळ
दहा। उपरै अवतार पूर्णद्विहा। सहज तृं विश्वात्मा। स्थूलसूक्ष्मी तृंच वससी ॥ ७५ ॥ ऐसा कार्याकारण शाप। अंगिकारी
जगाचा चाप। दुष्टांवरी असे कोप। सुष्टां प्रतिपाळावया ॥ ७६ ॥ ऐसे दहा अवतार झाले। कथा असेल तुवां एकिली।
महाभागवती विस्तारिली। अनंतरूपी नारायण ॥ ७७ ॥ कार्याकारण अवतार होती। क्वचित्प्रकट क्वचित् गुप्ती। ते ब्रह्मज्ञानी
जाणती। मूळलोक काय जाणे ॥ ७८ ॥ आणीक एक सांगेन तुज। विनोद झाला असे महज। उनसूचा अत्रीची भाजै।
पतिव्रताशिरोमणी ॥ ७९ ॥ तिचे घरी जन्म जाहले। त्रयमूर्ति अवतरले। कपटवेष धरोनि आले। पुत्र जाहले तिथेचे
॥ ८० ॥ नामधारक पुसे सिद्धासी। विनोदकथा^१ निरोपिलीसी। देव येती कपटवेषी। पुत्र जाहले कवणोपरी ॥ ८१ ॥
अविक्रियि पूर्वी कवण। कवणापामूनि उत्पन्न। मूळपुरुष तो कवण। विस्तारोनि सांग मज ॥ ८२ ॥ म्हणे सख्सवती-
गंगाधर। पुढील कथेचा विस्तार। ऐकतां होय मनोहर। सकलाभीष्ट साधती ॥ ८३ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी
श्रीनृसिंहमरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे अंवरीष्वतनिरूपणं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

॥ अध्याय तिसरा समाप्त ॥

^१ १. पुस्तीवर २. इता ३. भाषा ४. मोरेची

॥ चौथा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुहभ्यो नमः ॥ ऐशी शिष्याची विनंती । एकोन सिद्ध काय बोलती । साथु-
 साधु तुझी भक्ति । प्रीति पावो गुरुचरणी ॥ १ ॥ एक शिष्यचूडामणी । धन्य धन्य तुझी वाणी । आठवतसे तुझिया प्रश्नी ।
 आदि-मध्य-अद्वानके ॥ २ ॥ प्रश्न केला वरवा निका । सांगेन तुज विवेका । अविक्रीच्या पूर्वका^१ । सृष्टिउपत्तीपासोनि
 ॥ ३ ॥ पूर्वी सृष्टि नव्हती काही । जलमय होते सर्वाठारी । 'आपोनारायण' म्हणोनि पाही । वेद बोलती याचिकारणे ॥ ४ ॥
 आपोनारायण आपण । सर्वां ठारीं वास पूर्ण । बुद्धि संभवे ग्रपंचगुण^२ । अंड निर्मिले हिरण्यवरण^३ ॥ ५ ॥ तेंचि ब्रह्मांड
 नाम जाहले । रजोगुणे ब्रह्मायासि निर्मिले । 'हिरण्यगर्भ' नाम पावले । देवतावर्षे एक होते ॥ ६ ॥ तेंचि ब्रह्मांड देखा ।
 फुटोनि शकले झालीं द्वैका^४ । एक आकाश एक भूमिका । होऊनि ठेली^५ शकले दोनी ॥ ७ ॥ ब्रह्मा तेथें उपजोन । रचिली
 चवदाही भुवने । दाही दिशा मनस वचन । काळकामक्रोधादि सकल ॥ ८ ॥ पुढे सृष्टि र्त्यावयासी । सप्त पुत्र उपजवी
 मानसी^६ । नामे सांगेन परियेसी । साते जण ब्रह्मपुत्र ॥ ९ ॥ मरीचि अव्रि आंगिरस । पुलस्त्य पुलह क्रतु चसिष्ठ । सप्त पुत्र
 जाहले श्रेष्ठ । सृष्टिकर्ता ब्रह्मा जाण ॥ १० ॥ सप्त पुत्रांमधील 'अव्रि' । तेथूनि पीठ^७ गुरुसंतति^८ । सांगेन एक एकचित्ती ।
 मीभाग्यवंता नामधारका ॥ ११ ॥ अविक्रीची भार्या । नाम तिचे 'अनसूया' । पतिव्रताजिरोमणिया ।
 जगदंबा तेचि जाण ॥ १२ ॥ तिचे सौंदर्यलक्षण । वर्ण शके ऐसा कोण । जिचा पुत्र चंद्र आपण । तिचे रूप केवी सांगो
 ॥ १३ ॥ पतिसेवा करी बहुत । समस्त मुख्य भयाभीत । स्वर्गीक्ष्य घेऊल त्वरित । म्हणोनि चिंतिती मानसी ॥ १४ ॥
 इंद्रादि सुखवर मिळूनि । त्रिमूर्तीपाशीं जाऊनि । विनविताति प्रकाशोनि^९ । आचार अविक्रीच्या ॥ १५ ॥

१. अरभापासुन गेवरपर्यंतचा सर्व जूलान २. पूर्वज्ञारपेला ३. सृष्टिनिर्मिनोन्या ४. सुकांसाळा ठारे ५. देवाचे चर्ण (म्हणाऱ्यां तीव्रां गासाऱ्यां चर्ण) ६. दोन तुकडे
 ७. पाहिली ८. पनारे ९. मृत १०. गुरुसंपत्ति ११. यापह करून

इंद्र महणतसे स्वामियां। पतिव्रता स्त्री अनसूया। आचार तिचा अगम्य। काय सांगो विस्तारोनि ॥ १६ ॥ पतिसेवा करी
भक्तीसीं। मनोवाककायकमैसीं। अतिथिपूजा प्रहाहपी। विमुख नव्हे कवणे काळी ॥ १७ ॥ तिचा आचार देखोनि। सूर्य
भीतसे गगर्नी। उष्ण तिसी लागे महणोनि। मंद मंद तपतसे ॥ १८ ॥ अमी झाला अति भीत। शीतल उसे वर्तत। वायु
झाला भव्यचकित। मंद मंद वर्ततसे ॥ १९ ॥ भूमि आपण भिऊनि देखा। नप्र॑ जाहली तिचिया पाढुका^१। शाप देईल
महणोनि ऐका। समस्त आम्ही भीतसो ॥ २० ॥ नेणो घेईल कवण स्थान। कवण देवाचे हिरोन। एखादिया वर देतांचि
क्षण। तोही आमुते मारूँ शके ॥ २१ ॥ त्यासि करावा उपावो। तू जगदात्मा देवरावो। जाईल आपुचा स्वर्गठावो। महणोनि
तुम्हां सांगो आलो ॥ २२ ॥ न कराल जरी उपाव यासी। सेवा करूं आम्ही तिसी। तिच्या द्वारीं अहर्निशी। राहू चिन्त धरूनि
॥ २३ ॥ ऐसे ऐकोनि ब्रयमूर्ति। महाक्रोधे कांपती। चला जाऊ कैसी सती। पतिव्रता महणताति ॥ २४ ॥ ब्रतभंग करूनि
तिसी। टेवूनि येऊ भूमीसी। अथवा वैवस्वतालयासी^२। पाठवू महणोनि निघाले ॥ २५ ॥ वास^३ पाहावया सतीचे। ब्रयमूर्ति
वेष धरिती भिक्षुकाचे। आश्रमा आले अब्रीचे। अभ्यागत होऊनि ॥ २६ ॥ क्रषि करावया गेला अनुष्ठान। मार्गे आले
ब्रयमूर्ति आपण। अनसूयेसी आश्वासून^४। अतिथि आपण आलो महणती ॥ २७ ॥ क्षुधेकरूनि बहुत पीडोन। आलो आम्ही
ग्राहण। त्यरित द्यावै सती अन्न। अथवा जाऊ अणिका ठायां ॥ २८ ॥ सदा तुमच्या आश्रमात। संतर्पण अभ्यागत।
ऐकिलो आम्ही कीर्ति विख्यात। महणोनि आलो अनसूये ॥ २९ ॥ इच्छाभोजनदान तुम्ही। देतां महणोनि ऐकों आम्ही।
टाकोनि^५ आलो याचि काारी। इच्छाभोजन माणावया ॥ ३० ॥ इतुके ऐकोनि अनसूया। नमन केले अतिविनया। वैसकार
करूनियां^६। क्षालन केले चरण त्यांचे ॥ ३१ ॥ अच्यु पाद देऊनि त्यांसी। गंधाक्षतापुष्पेसी। सर्वेचि महणतसे हपी।
आरोगण^७ सारिजे ॥ ३२ ॥ अतिथि महणती तये वेळी। करोनि आलो आपण आंघोळी। क्रषि येतील बहुतां वेळी।

१. मङ्ग २. पायांना ३. यशस्विन ४. मन्त्र ५. चौलासून ६. मुदाम ७. वक्षाभास भासन नेतृत्व ८. भांधोल यांगी

त्वरित आम्हांसी भोजन थावे ॥ ३३ ॥ वास^१ पाहोनि अतिर्थीते । काय केले पतिव्रते । ठाय घातले त्वरिते । केला तेथे
 बैसकार ॥ ३४ ॥ बैसबोनिवां पाटावरी । घृतेसीं पात्राभिधार^२ करी । घेवोनि आली अनसूया नारी । शाक पाक तये
 वेळी ॥ ३५ ॥ तिसी म्हणती अवो नारी । आम्ही अतिथि आलो दूरी । देखोनि तुळां रूप सुंदरी । अभीष्ट^३ मानसीं आणिक
 वसे ॥ ३६ ॥ नम होऊनि आम्हांसी । अन्न वाढावे परियेसी । अथवा काय निरोप देसी । आम्ही जाऊ नाही तरी ॥ ३७ ॥
 ऐकोनि अतिर्थीचे वचन । अनसूया करी चितन । आले विग्र पहावया मन । पुरुष कारणिक^४ होतील ॥ ३८ ॥
 पतिव्रताशिरोमणी । विचार करी अंतःकरणी । अतिथि विमुख, तपोहानि । पतिनिरोप केवी उळंधू ॥ ३९ ॥ माडां मन
 असे निर्मल । काय करील मन्मथ^५ खुल^६ । पतीचे असे जरी तपफल । तारील मज म्हणतसे ॥ ४० ॥ एसे विचारूनि
 मानसी । तथास्तु म्हणे तयासी । भोजन करा स्वचित्तेसी । बाढीन नम म्हणतसे ॥ ४१ ॥ पाकस्थाना जाऊनि आपण ।
 चितन करी पतीचे चरण । वस्त्रे फेडूनि झाली नम । म्हणे अतिथी बाळूं माडी ॥ ४२ ॥ नम होऊनि सती देखा । घेऊनि
 आली अन्नोदका । तंब तेचि जाहली बालकां । ठायांपुढे लोळती ॥ ४३ ॥ बालके देखोनि अनसूया । भयचकित होऊनिया ।
 पुनरपि वस्त्रे नेसूनिया । आली तयां बालकांपाणी ॥ ४४ ॥ रोदन करिनाति तिनही बाळूं । अनसूया राहवी वेळोवेळे ।
 क्षुधाते^७ झाली केवळे । म्हणानि कडे घेतले ॥ ४५ ॥ कडे घेवोनि बालकांसी । स्तनपान देतसे हसी । एका सोडोनि एकासी ।
 निवारण करी क्षुधेचे ॥ ४६ ॥ पाहे पां नवल काय घडले । ब्रयमूर्तीचे बालक झाले । स्तनपानमात्रे क्षुधा गेली । तपफल
 एसे पतिव्रतेचे ॥ ४७ ॥ ज्याचे उदरी चबदा भुवन । सप्त समुद्र वडवान । त्याची क्षुधा निवारण । पतिव्रतास्तनपानमात्रे
 ॥ ४८ ॥ चतुर्मुख ब्रह्मयासी । सृष्टि रचणे अहर्निशी । त्याची क्षुधा स्तनपानेसी । केवी झाली निवारण ॥ ४९ ॥
 भाकाक्ष^८ कर्पुरगीर । पंचवक्त्र कालाभिन्नद्र । स्तनपान करवी अनसूया सुंदर । तपस्वी हो अव्रि ऐसा ॥ ५० ॥

१. इच्छा २. पात्रगृही ३. इच्छा ४. अवाही ५. मदन ६. दुष्ट ७. भुक्ते न्यायल ८. कपाळावर लिसया दोळा असलेला

अनसूया ऐशी अवीची रमणी । न होती मागें ऐकिली कवणी । त्रयमूर्तीची झाली जननी । ख्याति झाली विभुवनी ॥ ५१ ॥ कडे घेवोनि बाळकांसी । खेळवीतसे तिधांसी । घालूनि बाळकां पाळणेसी । पर्यदें गाई तये वेळी ॥ ५२ ॥ पर्यदें गाय नानापरी । उपनिषदार्थ अतिकुसरी^१ । अतिडल्हासें सप्त स्वरी । संबोधीतसे त्रिमूर्तीसी ॥ ५३ ॥ इतुके होतां तये वेळी । माध्यान्हकाळी अतिथिवेळी । अविक्रियि मन निर्मळी । आले आपुले आश्रमा ॥ ५४ ॥ घरांत आला अवलोकित । तंब देखिली अनसूया गात । कैचीं बाळे ऐसें म्हणत । पुसतसे तयेवेळी ॥ ५५ ॥ तिणे सांगितला वृत्तांत । त्रयि जानें असे पहात । त्रिमूर्ति हेचि म्हणत । नमस्कार करीतसे ॥ ५६ ॥ नमस्कारितां अत्रि देखा । संतोष विष्णु-पिनायका^२ । आनंद झाला चतुर्मुखा । प्रसन्न झाले तये वेळी ॥ ५७ ॥ बाळे राहिलीं पाळणेसी । निजमूर्ति ठेले सन्मुखेसी । साधु - साधु अविक्रियि । अनसूया पतिव्रता ॥ ५८ ॥ तुष्टलों तुझिये भक्तीसी । वर माग जे इच्छिसी । अत्रि म्हणतसे सतीसी । जे वांछिसी तें माग आतां ॥ ५९ ॥ अनसूया म्हणे अवीसी । ग्राणेश्वर तूंचि होसी । देव पातले तुमचे भक्तीसी । पुत्र मागा तुम्ही आतां ॥ ६० ॥ तिघे बाळक आमच्या घरी । रहावे आमुच्या पुत्रांपरी । हेचि मागणे निर्धारी । त्रिमूर्ति असावे एकरूप ॥ ६१ ॥ ऐसें वचन ऐकोनि । वर दिथला मूर्ती तिन्ही । राहती बाळके म्हणोनि । आपण गेले निजालयासी^३ ॥ ६२ ॥ त्रिमूर्ति राहिले तिचे घरी । अनसूया पोशी बाळकांपरी । नासे ठेविलीं प्रीतिकरी । त्रिवर्गाचीं परियेसा ॥ ६३ ॥ व्रह्मामूर्ति 'चंद्र' झाला । विष्णुमूर्ति 'दत्त' केवळा । ईश्वराते 'दुर्वास' नाम ठेविले । तिघे पुत्र अनसूयेचे ॥ ६४ ॥ दुर्वास आणि चंद्र देखा । उभे राहूनि माताभिमुखा । निरोप मागती कवतुका । जाऊं तपा निजस्थाना ॥ ६५ ॥ दुर्वास म्हणे अहो जननी । आम्ही त्रयि अनुष्ठानी । जाऊं तीर्थे-आचरणी । म्हणोनि निरोप घेतला ॥ ६६ ॥ चंद्र म्हणे अवो माते । निरोप द्यावा आम्हां त्वरिते । चंद्रमंडळीं वास आमुते । नित्य दर्शन तुम्हांचरणी ॥ ६७ ॥

१. भगाई २. मुंद रीतीने ३. शंकर ४. आगामल्या स्थानी

तिसरा दत्त विष्णुमूर्ति । असेल तुम्हांते धरोनि चिन्ती । त्रिमूर्ति निश्चित महणोनि सांगती । हे मर्नी धरवें तुम्ही ॥ ६८ ॥
 त्रयमूर्ति तोचि जाण दत्त । 'सर्वं विष्णुमयं जगत्' । राहील धरोनि तुमचे चिन्त । श्रीविष्णुमूर्ति दत्तात्रेय ॥ ६९ ॥ त्रयमूर्ति
 ऐक्य होऊन । दत्तात्रेय राहिला आपण । दुर्वास चंद्र निरोप घेऊन । गेले स्थाना आपुलाले ॥ ७० ॥ अनमृयेच्या घरी
 देखा । त्रयमूर्ति राहिली मृति एका । नाम दत्तात्रेय एका । मूळपीठ श्रीगुरुचे ॥ ७१ ॥ ऐसेपरी मिळू देखा । सांगे कथा
 नामधारका । संतोषेकरूनि प्रश्न एका । पुसतसे मिळाली ॥ ७२ ॥ जय जया मिळू योगीश्वरा । भक्तजनाच्या मनोहरा ।
 तारक संसारसागरा । ज्ञानमूर्ति कृपासिधु ॥ ७३ ॥ तुडोनि प्रसादें मज । ज्ञान उपजले, सतीकाज^१ । तारक आमुचा
 योगिराज । विनंति माझी परियेसा ॥ ७४ ॥ दत्तात्रेयाचा अवतार । सांगितला पूर्वांपारु । पुढे माणुती अवतार जाहले
 गुरु । कवणंपरी निरोपावे ॥ ७५ ॥ विस्तारूनि बाळकासी । सांगावे स्वासी ग्रीतीसी । श्रीगुरुमूर्ति अवतार जाहले
 कैसी । अनुक्रमे निरोपावे ॥ ७६ ॥ महणे सरस्वती गंगाधर । पुढील कथेचा विस्तारु । ऐकतो होय मनोहरु । सकळाभीष्टे
 साधती ॥ ७७ ॥ इतिश्रीगुरुचरित्रामुते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धुनामधारकसंवादे त्रैमूर्ति-
 अवतारकथनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

॥ अध्याय चौथा समाप्त ॥

^१. पतिप्रगेसाठी अवतारलेटे योगिराज दत्त आपणे तारक आहेत

॥ पाचवा अध्याय ॥

श्रीगणेशाव नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक भक्तासी । सिद्ध सांगे विस्तारेसी । अवतार इाले मानुषी । भक्तजन तारावया ॥ १ ॥ एक भक्ता नामधारका । अंबक्षपीकारणे विष्णु ऐका । अंगीकारिले अवतार देखा । मानुषी नाना रूप घेतसे ॥ २ ॥ मत्स्य कूर्म वराह देख । नराचे देह मिहाचे मुख । वामनरूप इाला भिक्षुक । इाला ब्राह्मण क्षत्रियकर्मी ॥ ३ ॥ दशरथकुली जन्म । प्रख्यात अवतार श्रीरघुराम । राजा होऊनि माणुती जन्म । गौलियां घरी गुरे राख्डी ॥ ४ ॥ वस्त्रे फेटूनि इाला नम । बौद्धरूपी इाला आपण । होऊनि कलंकी अवतार जाण । तुरंगारूढ काय आवडी ॥ ५ ॥ नाना प्रकारे नाना वेष । अवतार घरी हषीकेश । तारावया साधु मानुष । दुष्टनिग्रह करावया ॥ ६ ॥ द्वापर जाउनी जाहला कली । अज्ञान लोक ब्राह्मणकुली । आचारहीन होऊनि यबळी । वर्तती, पहिमा कलियुगी ॥ ७ ॥ भक्तजनरक्षणार्थ । अवतरला श्रीगुरुनाथ । सगरांकारणे भगीरथ । आणी गंगा भूमंडळी ॥ ८ ॥ तैसी एक विष्णवनिता । आराधिले श्रीविष्णु-दत्ता । तिचे उदीर्ण अवतार धरितां । आश्वर्य इाले परियेसा ॥ ९ ॥ "पीठापूर" पूर्वदेशी । होता ब्राह्मण उत्तमवंशी । आपस्तंब शाखेसी । नाम 'आपलराज' जाण ॥ १० ॥ त्याची भाया नाम 'सुमता' । असे आचार पतिव्रता । अतिथी आणि अभ्यागता । पूजा करी भक्तिभावे ॥ ११ ॥ ऐसे असतां वर्तमानी । पतिसेवा एक मर्नी । अतिथिपूजा सगुणी । करी निरंतर परियेसा ॥ १२ ॥ वर्तनां ऐसे एके दिवशी । आला दत्त अतिथिवेशी । श्राद्ध होते अमावास्येसी । तया विश्रायरी देखा ॥ १३ ॥ न जेवितां ब्राह्मण घरी । दत्तात्रेया भिक्षा घाली ते नारी । दत्तात्रेय साक्षात्कारी । प्रसन्न इाला तये घेली ॥ १४ ॥ त्रिमूर्तीचे रूप घेउनी । स्वरूप दाविले अतिगहनी । पतिव्रता घरूनि चरणी । नमन करी मनोभावे ॥ १५ ॥ दत्तात्रेय म्हणती तियेसी । माग वो माते जे वांछिसी । जे जे वासना तुझे मानसी । पावेल त्वरित म्हणितले ॥ १६ ॥

१. आंध्रभाषील गोदावरी किनारातील 'पीठापूर' नावाने गव.

एकोनि स्वामीचे वचन । विग्रहनिता करी चितन । विनवीतसे कर जोहून । नानापरी स्तवोनियां ॥ १७ ॥ जय जया
जगज्ञाथा । तू तारक विश्वकर्ता । माझे मर्नी असे आता^१ । पुरवावी ते देवराया ॥ १८ ॥ तू कृपाकू सर्वा भूतीं । वेद
पुराणे वाखाणिती । केवी वर्ण तुडी कीर्ति । भक्तवत्सल कृपानिधि ॥ १९ ॥ मिथ्या नव्हे तुझा बोल । जें कां भुवासी
दिधले अढळ । विभीषणासी स्थापियले । राज्यी लंकाद्वीपीचे ॥ २० ॥ भक्तजनां तू आधार । व्हावया थरिसी अवतार ।
द्वीप असे सचराचर । चौदा भुवनांमाझारी ॥ २१ ॥ आतां माते वर देसी । वासना असे मानसी । नव्हा अन्यथा बोलासी^२ ।
कृपामिधु देवराया ॥ २२ ॥ माझे मर्नीची वासना । तुवां पुरवावी जगत्रजनना । अनाश्वतारका नारायणा । म्हणोनि चरणी
लागली ॥ २३ ॥ एकोनि तिचे करुणावचन । संतोषला त्रयमूर्ति आपण । कर थरून आश्वासोन । माग जननी म्हणतसे
॥ २४ ॥ तंव झोलिली पतिव्रता । स्वामी जे निरोपिले आतां । 'जननी' नाम मज ठेवितां । करा विधार याचि बोलाचा
॥ २५ ॥ मज पुत्र झाले बहुत । नक्ती स्थिरजीवित^३ । जे राहिले असती आतां सजीवित^४ । अक्षहीन पादहीन^५ ॥ २६ ॥
योग्य झाला नाही कोणी । काय कावे मुर्ख प्राणी । असोनि नसती येणे गुणी । पुत्रावीण काय जन्म ॥ २७ ॥ व्हावा
पुत्र आम्हां ऐसा । ज्ञानवंत परमपुरुषा । जगदुंद्य देवसदृशा । तुम्हांसासिड्हा मज आतां ॥ २८ ॥ एकोनि तियेचे वचन ।
प्रसन्न झाला दत्त आपण । पुढे असे कार्यकारण । दीक्षार्थ भक्तजनांसी ॥ २९ ॥ म्हणे नापसी तियेसी । पुत्र होइल तुज
नापसी । उद्धरील तुड्या बंशासी । ख्यातिवंत कलियुगी ॥ ३० ॥ असावे तुम्ही त्याचिया बोली । वेळवी न राहे
तुम्हांजवळी । ज्ञानमार्ग अतुर्बळी^६ । तुमचे देन्यहारक^७ देखा ॥ ३१ ॥ इतुकै सांगोनि तापसी । अदृश्य झाला परियेसी ।
विस्मय करीतसे मानसी । विग्रहनिता तये वेळी ॥ ३२ ॥ विस्मय करोनि घरांत । पतीसी सांगे वृत्तांत । दोघे हर्षनिभर होत ।
म्हणती होइल दत्तात्रेय ॥ ३३ ॥ माध्यानहसमयी अतिथिकाळी । दत्तात्रेय येताति तये वेळी । विमुख न ब्हावे तये काळी ।

१. तुडी २. आपण 'मासे' महाले, ते खोटे डूळ नवे ३. अल्याशुभी ४. जिवंत ५. अंगले व गांगले ६. जनसारात अल्यंत अह ७. दुःख नाहीमे करणारा

भिक्षा मात्र घालिजे ॥ ३४ ॥ दत्तात्रेयाचे स्थान जाण । माहूर करवीर क्षेत्र खूण । सदा बास याचि ग्रामा । पांचाळेश्वर
नगरांत ॥ ३५ ॥ नाना रूपे भिक्षुकवेंये । दत्तात्रेय वेताति हहरें^१ । न पुसतां माझ्या निरोपास । भिक्षा मात्र घालिजे
॥ ३६ ॥ विप्रस्त्री म्हणे पतीसी । आजि अवज्ञा केली मी तुम्हांसी । ब्राह्मण न जेवितां तयासी । भिक्षा घातली म्हणतमे
॥ ३७ ॥ एकोनि सतीचे बोल । विप्रमन संतोषले । म्हणे पतिव्रते भले केले । पितर जाहले माझे तृप्त ॥ ३८ ॥ करूनि
कर्म पितरांचे नामी । समर्पावै विष्णुसी आम्ही । साक्षात्कारे आपण येऊनि । भिक्षा केली आम्हां घरी ॥ ३९ ॥ कृतार्थ
झाले पितृ समस्त । निधरि झाले स्वर्गास्थ । साक्षात् विष्णु भेटला दत्त । ब्रह्मूर्ति-अवतार ॥ ४० ॥ धन्य धन्य तुझीं
मातापिता । जो वर लाधलीस मुख्य आतां । पुत्र होईल तुज निश्चांता । न थरी चिंता मानसी ॥ ४१ ॥ हरें निर्भरे
होवोनि । राहिली दोयें निर्धृत मरी । वर्ततां जाहली अंतर्वली^२ । विप्रस्त्री परियेसी ॥ ४२ ॥ ऐसे नव मास क्रमोनि । प्रसूत
जाहली शुभदिनी । विर्गे स्नान करूनि । केले जातकर्म^३ तये वेळी ॥ ४३ ॥ मिळवोनि समस्त विप्रकुळी । जातक
वर्तविती^४ तये वेळी । म्हणती तपस्वी होईल वळी । दीक्षाकर्ता जगद्गुरु ॥ ४४ ॥ एकोनि म्हणती मातापिता । हो कां
आमुचा कुलउद्दरिता । आम्हांसी वर दिघला दत्ता । म्हणोनि ठेविले तया नांव ॥ ४५ ॥ 'श्रीपाद' म्हणोनि
याकारणे । नाम ठेविले तया ब्राह्मणे । अवतार केला ब्रैमूर्ति आपण । भक्तजन तारावया ॥ ४६ ॥ वर्तत असतां त्याचे
घरी । झाला सात संवत्सरी । मुंजीबंधन ते अवसरी । करिता झाला द्विजोत्तम ॥ ४७ ॥ बांधितां मुंजी ब्रह्मचारी । म्हणता
झाला वेद चारी । मीमांसा तर्के अतिविस्तारी । म्हणौं लागला तये वेळी ॥ ४८ ॥ एकोनि समस्त नगरलोक । विस्मय
करिती सकलिक । होईल अवतार कारणिक । म्हणोनि बोलती आपणांत ॥ ४९ ॥ आचार-व्यवहार-ग्रायश्चित । समस्तांसी
आपण बोलत । वेदांतभाष्य वेदार्थ । सांगता झाला द्विजवरांसी ॥ ५० ॥ वर्ततां ऐसे परियेसी । झाला संवत्सर योडशी^५ ।

१. ग्रीष्मीने २. पूर्वे ३. गर्भिली ४. मूल अभ्यतांच करावयाचा संस्कार ५. भवित्य सांगतात ६. सोऽय वर्णया

विवाह करुं महणती पुत्रासी । मातापिता अवधारा ॥ ५१ ॥ विचार करिती पुत्रासवे । बा रे विवाह तुज करावे । श्रीपाद
 महणे ऐका भावे । माझी वांछा सांगेन ॥ ५२ ॥ कराल विवाह मज तुम्ही । सांगेन ऐका, विचारिले आम्ही^३ । वैराग्यस्त्री^४
 असे नेमी^५ । काम्य आमुचे तेथे असे ॥ ५३ ॥ ते स्वियेवांचूनि आणीक नारी । समस्त जाणा मातेसरी । जरी आणाल
 ते सुंदरी । वरुं महणती तये वेळी ॥ ५४ ॥ आपण तापसी ब्रह्मचारी । योगश्रियावांचोनि नारी । नलगती, हा बोल धरा
 निर्धारी । 'श्रियावळूभ' नाम माझे ॥ ५५ ॥ 'श्रीपाद-श्रीवळूभ' ऐसे । नाम झाले त्रिमूर्ति कैसे । पितयाते महणतसे । जाऊं
 उत्तरपंश्चासी ॥ ५६ ॥ ऐकोनि पुत्राचे वचन । आठव जाहले पूर्वील सूचन । भिक्षुके सांगितले निर्गुण^६ । सत्य झाले महणतसे
 ॥ ५७ ॥ आतां याचिया बोलासी । योडा घालितां परियेसी । विघ्न होईल भरंवर्सी । महणोनि विचारिती तये वेळी
 ॥ ५८ ॥ न महणावे पुत्र यासी । अवतारपुरुष तापसी । जैसे याचे वसे मानर्सी । तैसे करावे महणती मातापिता
 ॥ ५९ ॥ निश्चय करूनि आपुले मर्नी । पुत्रासी महणती जनकजननी । होतो आशाबद्द होऊनि । प्रतिपाळिसी महणोनियां
 ॥ ६० ॥ ऐसे मर्नी व्याकुलित । डोळां निघती अश्रुपात । माता पडली मूळांगत । पुत्रस्नेहकरोनियां ॥ ६१ ॥ देखोनि
 मातेचे दुःख । संबोधीतसे^७ परमपुरुष । उठवूनि आपुल्या करकमळिके^८ । अश्रुपात पुसतसे ॥ ६२ ॥ अबो माते न करी
 चिता । जे जे वांछिसी ते देईन आतां । दृढ करूनियां चिता । रहा मुखें नांदत ॥ ६३ ॥ बा रे तुजकरितां आपण । दुःख
 विसरले अंतःकरण । रक्षिसी आम्हां म्हातारपणी । देन्यावेगले करिसी महणोनि ॥ ६४ ॥ पुत्र असती आपणा दोन । पाय
 पांगुळ अक्षहीन । त्यांते पोसावे आतां कवणे । आमुते कोण रक्षील ॥ ६५ ॥ ऐकोनि जननीचे वचन । अवलोकीतसे
 अपृतनयने । पुत्र दोघे जाहले सगुण^९ । आली दृष्टिचरणादिक ॥ ६६ ॥ जैसा चिंतामणि-स्पर्शे^{१०} । लोखंड होय
 मुवर्णासरिसे । तैसे महात्मदृष्टि-वर्षे^{११} । योग्यता आली तत्काळी ॥ ६७ ॥ वेदशास्त्रादि व्याकरण । सर्व महणती तत्क्षण ।

३. आम्ही विघार केला आहे २. वैराग्यसा रसी ३. निधित जेली आहे ४. गुणातीत भिक्षुकाने ५. समजातीतसे ६. जातांनी ७. चांगले ८. परिसाळ्या मध्यानि
 ९. दृष्टिक्षेपने

दोघे घेऊनि लागती चरणा । कृतार्थं झालो महणानियां ॥ ६८ ॥ आश्वासून तये वेळी । दिधला वरु तत्काळी । पुत्रपौत्रादीं
 नोदाल प्रबळी । श्रियायुक्त सनातन^१ ॥ ६९ ॥ सेवा कराल जनकजननी । पावाल मुख महाज्ञानी । इह सौख्य
 पावोनि । छाल मुक्त है निश्चित ॥ ७० ॥ ऐसे बोलोनि तयांसी । संबोधीतसे मातेसी । पाहोनि दोघां पुत्रांसी । राहतां सौख्य
 पावाल ॥ ७१ ॥ पुत्र दोघे शतायुषी । निर्धार घरी वो मानसी । कन्या पुत्र होतील त्यांसी । पौत्रपुत्र^२ पहाल नयनी
 ॥ ७२ ॥ अखंड लक्ष्मी यांचे घरी । यांचे वंशपारंपरी । कीर्तिवंत सचराचरी । संपन्न होतील वेदशास्त्री ॥ ७३ ॥ आमची
 अवज्ञा न करिता । निरोप द्यावा अबो माता । जाणे असे उत्तरपंथा । दीक्षा देणे साधुजनां ॥ ७४ ॥ ऐसे सांगोनि
 मातापित्यांसी । अदृश्य झाला परियेसी । पावला त्वरित पुरी काशी । गुप्तरूपे होता तेथें ॥ ७५ ॥ निधाला तेथूनि
 बदरीकानना^३ । भेटी घेऊनि नारायणा । अवतार असे आपणा । कार्याकारण मनुष्यदेही ॥ ७६ ॥ दीक्षा करावया
 साधुजनां । तीर्थे हिंडतसे आपण । मनोवेंगे मार्गक्रमण । आले तीर्थ गोकर्णासी ॥ ७७ ॥ एकोनि सिद्धाचें वचन । विनवी
 नामधारक आपण । ते परिसा श्रोतेजन । महणे सरस्वती गंगाधर ॥ ७८ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी
 श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे दत्तात्रेयश्रीपादावतारकथनं नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

॥ अध्याय पाचवा समाप्त ॥

१. विंता लक्ष्मीधुक्त २. नामाचे पुत्र (पण्ठ), अभन्न 'पुत्रपौत्र' मर. मुलगे व नात् ३. बदरिकाश्रमाकडे

॥ सहावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक म्हणे मिद्धासी । स्वामी तूं ज्योति अंधकारासी । प्रकाश केले जी आम्हांसी । गुरुपीठ आद्यांत ॥ १ ॥ त्रिमूर्ति अवतार होऊनि आपण । तीर्थे करावया किंकारण । विशेष काय असे गोकर्ण । म्हणोनि गेले तथा स्थाना ॥ २ ॥ तीर्थे असती अपरंपार । समस्त सांडूनि प्रीतिकर । कैसा पावला दत्ताब्रेय-अवतार । श्रीपादश्रिवावल्लभ ॥ ३ ॥ विस्तारोनि आपणासी । सांगा स्वामी कृपेसी । म्हणोनि लागतसे चरणांसी । नामधारक प्रीतिकरे ॥ ४ ॥ ऐकोनि नामधारकाचे वचन । संतोष जाहला सिद्ध आपण । सांगतसे विस्तारोन । गुरुचरित्र परिवेशा ॥ ५ ॥ एक शिष्या शिखामणी । तुवां पुशिले जे कां प्रश्री । संतोष झाला अंतःकरणी । सांगतो चरित्र श्रीगुरुचे ॥ ६ ॥ तुजकरितो गा आम्हांसी । लाभ झाला असमसाहसी^१ । गुरुचरित्र सांगावयासी । उत्कंठा मानसी होतसे ॥ ७ ॥ म्हणसी त्रयमूर्ति अवतरोन । तीर्थे हिंडती केवी आपण । विशेष पातला गोकर्णां । म्हणोनि पुससी आम्हांसी ॥ ८ ॥ दत्ताब्रेय देव जाण । तीर्थे हिंडे याचि कारणे । भक्तजनां दीक्षा करणे । उपदेशीतसे हितार्थ ॥ ९ ॥ विशेष तीर्थ आपुले स्थान । गोकर्णी असे शंकर आपण । याचि कारणे निर्गुण । त्रैमूर्ति वसती तये स्थानी ॥ १० ॥ गोकर्णीचे माहात्म्य । सांगतां असे अनुपम्य । एकचिन्त करूनि नेम । एक शिष्या नामधारका ॥ ११ ॥ त्या तीर्थाचे आद्यांत । सांगेन तुज विस्तारत । जे जे वरु लाठले असत । अपूर्व असे ऐकावया ॥ १२ ॥ ‘महाबलेश्वर’ लिंग देखा । स्वयंभू शिव असे ऐका । आख्यान असे विशेषा । लंबोदरे^२ प्रतिष्ठिले ॥ १३ ॥ शिष्य म्हणे मिद्धासी । तीर्थमहिमा वानिसी^३ । विघ्नेश्वरे प्रतिष्ठिले कैसी । विस्तारोनि सांग मज ॥ १४ ॥ ऐसे शिष्य विनवीत । ऐकोनि बहु संतोषत । निरोपीतसे आद्यांत । महाबलेश्वरलिंगचरित्र ॥ १५ ॥ पुलस्त्य झाटणाची भायां । नाम तिथेचे कैकया । इश्वरभक्ति अतिश्रिया । शिवपूजा सार्वकाळी ॥ १६ ॥

१. अमारांट २. गणपतीमे ३. वर्णितोम

नित्य करी लिंगपूजन । पूजेविणे नेधे अन्न । ऐसे क्रमितां एक दिन । न मिळे लिंग पूजेसी ॥ १७ ॥ ब्रतभंग होईल म्हणोनि ।
 मृत्तिकालिंग करूनि । पूजीत होती संतोषोनि । भक्तिपूर्वक अवधारा ॥ १८ ॥ तिचा पुत्र अतिकूर । नाम तया दशशिर' ।
 आला तेथै घेगवकवै' । मातादर्शन करावया ॥ १९ ॥ नमिता झाला मातेसी । पुसे पूजा काय करिसी । सांगतसे विस्तारेसी ।
 पूजित्यै लिंग मृत्तिकेचे ॥ २० ॥ रावण म्हणे जननीसी । माझी माता तू म्हणविसी । मृत्तिकेचे लिंग पूजेसी । अभाष्य
 आपुले म्हणतसे ॥ २१ ॥ मागुती म्हणे तिखेसी । पूजिल्या फळे कायसी । कैकया सांगे पुत्रासी । कैलासपद पाविजे
 ॥ २२ ॥ रावण म्हणे मातेसी । कैलास आणूनि तुजपाशी । दिलहै तरी होय केसी । कां वो करित्येसी सायास ॥ २३ ॥
 ऐसे म्हणतसे रावण । मातेसवै करी पण' । आणीन त्वरित उमारमण । कैलासासहित लंकेसी ॥ २४ ॥ पूजा करी वो
 स्वस्थचित्तेसी । मृत्तिकालिंग असे कायसी । म्हणोनि निधाला त्वरितेसी । मनोवेंग निशाचर ॥ २५ ॥ पावला त्वरित
 शिवपुरासी । शुभ पर्वतरम्यासी । धरोनि हालवी क्रोधेसी । वीस बाहुभुजाबळे ॥ २६ ॥ आंदोळले^१ कैलासभुवन ।
 उपटीतसे तो रावण । दाही शिरे टेंकून । उचलीन म्हणे उल्हासे ॥ २७ ॥ शिर लावून पर्वतासी । कर टेंकून मांडीसी ।
 उचलिता झाला चाणेसी^२ । पाताळ सप्त आंदोळले ॥ २८ ॥ फडा चुकवी शेष आपण । कूर्म भ्याला कांपोन । भयचकित
 देवगण । अमरपुरै^३ कांपतसे ॥ २९ ॥ कंपायथान स्वर्गभुवन । सत्यलोकादि विष्णुभुवन । मेरु पडतसे गडबडोन । म्हणती
 ग्रलय मांडला ॥ ३० ॥ कैलासपुरीचे देवगण । भयभीत झाले कांपोन । भयचकित गिरिजा आपण । होऊनि गेली
 शिवापाशी^४ ॥ ३१ ॥ पावंती विनवी शिवासी । काय झाले कैलासासी । आंदोळतसे भारेसी^५ । पडों पहाते निर्धारी
 ॥ ३२ ॥ नगरांत झाला आकांत^६ । बैसलेति तुम्ही सावचित्त^७ । करावा तुम्ही प्रतिकार त्वरित । म्हणोनि चरणी लागली
 ॥ ३३ ॥ हँस्यर म्हणे गिरिजेसी । न करी चिंता मानसी । रावण भक्त माझा परियेसी । खेळतसे भक्तीने ॥ ३४ ॥

^१. डलमूळ (रत्नाल) ^२. नारेन ^३. प्रतिशा ^४. डलमूळ लागले ^५. अत्यंत जीणेन ^६. सर्व ^७. जोराने ^८. भयंकर गडबडु ^९. स्वंभ

ऐमें वचन ऐकोनि । विनवी गिरिजा नमोनि । रक्ष रक्ष गा शूलपाणि । राखे समस्त देवगणा ॥ ३५ ॥ ऐकोनि उमेची
 विनंति । शंकरे चेपिले वामहस्ती । दहा शिरे भुजों विसासहिती । शिरकला संधिगिरीतः ॥ ३६ ॥ चिंता करी मर्नी बहुत ।
 शिव शिव ऐसे उच्चारीत । ध्यातसे स्तोत्र करीत । शरणागता रक्ष म्हणोनि ॥ ३७ ॥ ब्राह्म ब्राह्म पिनाकपाणी ।
 जगद्रक्षाशिरोमणी । शरण आलो तुड्ये चरणी । मरण कैचे भक्तासी ॥ ३८ ॥ शंकर भोला-चक्रवर्ती । ऐकोनि त्याची
 विनंति । चेपिले होते वामहस्ती । काढिले त्वरित कृपेने ॥ ३९ ॥ सुटला तेथूनि लंकेश्वर । स्तोत्र करीतसे अपार । शिर
 छेदोनि धरिले करी । तंतु लाविले निज अंत्रे^१ ॥ ४० ॥ वेद सहस्र एकवट्टनि । वर्णक्रमादि विस्तारोनि । सामवेद
 अतिगायनी । समस्त रागे गातसे ॥ ४१ ॥ गण-रस-स्वरयुक्त । गायन करी लंकानाथ । त्यांची नामे विख्यात । सांगेन
 ऐका एकचित्ते ॥ ४२ ॥ आठे गण प्रख्यात । उच्चारीतसे लंकानाथ । 'म' गण ब्राह्मण विख्यात । 'न' गण क्षत्रिय
 विनयेसी ॥ ४३ ॥ 'भ' गण वैश्य ध्यानेसी । 'य' गण शूद्रवंश परियेसी । 'ज' गण दैत्यकुलेसी । 'र' गण ग्रेत, राक्षस
 'त' गण ॥ ४४ ॥ 'स' गण तुरंगारूपेसी । आठे गण परियेसी । विस्तारित गायनेसी । लंकापति रावण ॥ ४५ ॥ गायन
 करीत नवरसेसी । नांवे सांगेन परियेसी । शांत-भयानक-अद्भुतेसी । शृंगार-हास्य-करुणरसे ॥ ४६ ॥ रीढ्र-वीर-
 वीभत्सेसी । गायन करी अति उल्हासी । बीणा बाजबी सप्तस्वरेसी । ध्यानपूर्वक विधीसी ॥ ४७ ॥ जंबुदीप वास ज्यासी ।
 'षड्ज' स्वर नाम परियेसी । कंठीहनि उपज ज्यासी । मधूरस्वरे आलापीत ॥ ४८ ॥ उत्तमयाती उपज त्यासी । गीर्वाणकुळी
 ब्रह्मवंशी । पक्षपत्र वर्ण परियेसी । बन्धि देवता शृंगाररसे ॥ ४९ ॥ द्वितीय स्वर 'क्रषभा' सी । जन्म प्लक्षद्वीपासी । उपज
 हृदयस्थानेसी । चापस्वर क्रषिकुळ ॥ ५० ॥ प्रख्यात जन्म क्षत्रियवंशी । विराजवर्ण यमदेवतेसी । क्रीडा अद्भुतरम ऐसी ।
 बीणा बाजबी रावण ॥ ५१ ॥ तृतीय स्वर 'गांधारे' सी । गायन करी लंकाधीशी । कुण्डीप वास ज्यासी ।

^१, पर्वताभ्युपि त्रिमिनीच्या साज्जात अडकला २, तता ३, जांती

नासिकास्थान अवधारा ॥ ५२ ॥ अजस्वर आलाप त्यासी । गीर्वाणकुल वैश्यवंशी । सुवर्णवर्ण कांतीसी । चंद्रदेवता
 अद्वृतरसे ॥ ५३ ॥ 'मध्यम' स्वर चातुर्थक । क्रौचद्वीप वास ऐक । उरस्थान उच्चारी सुखें । क्रौचस्वरे आलापीत ॥ ५४ ॥
 गीर्वाणकुल ब्रह्मवंश । कुंदवर्ण रूप सुरस । ध्यान करी लंकानाथ । लक्ष्मीदेवता करुणारसे ॥ ५५ ॥ शालमली-द्वीप
 'भूमीसी । जन्म 'पंचम' स्वरासी । कंठीहून उपज नादासी । कोकिलास्वरे गातसे ॥ ५६ ॥ ध्यान करी तया स्वरासी । उपज
 इगाला पितृवंशी । कृष्णवर्ण रूप त्यासी । गणनाथ देव हास्यरसे ॥ ५७ ॥ श्वेतद्वीप जन्म ख्यात । स्वर असे नाम 'धैवत' ।
 ललाट स्थान नाद व्यक्त । दंतुरस्वरे आलापी देखा ॥ ५८ ॥ क्रष्णिकुल उत्तमवंशी । जन्म आहे ध्यानेसी । पीतवर्ण रूप
 त्यासी । नारदगणेश देव देखा ॥ ५९ ॥ ऐसे 'धैवत' स्वरासी । बीभत्सरस अतिउल्हासी । गायन करी भक्तीसी । लंकानाथ
 शिवाप्रती ॥ ६० ॥ पुष्करद्वीप उपज ज्यासी । 'निषाद' स्वर नाम परियेसी । उत्पन्नि तालव्य संधीसी । हस्तिस्वरे गातसे
 ॥ ६१ ॥ अमुखवंश वैश्यकुली । कल्प शुद्ध वर्ण पाटली । तुबर मुनि देवता जबली । सूर्यदेवता अवधारी ॥ ६२ ॥
 भयानकरसे देखा । चची व्याकुल असे निका । येणेंपरी सप्त स्वरिका । गायन करी लंकानाथ ॥ ६३ ॥ रागसहित
 रागिणीसी । गायन करी सामवेदासी । श्रीगणादि वसंतासी । आलाप करी दशशिर ॥ ६४ ॥ भैरवादि पंचमरागी ।
 नटनारायण मेघरागी । गायन करी अभ्यासयोगी । लंकानाथ शिवाप्रति ॥ ६५ ॥ गौडी कोलहाळी आंधाळी । द्राविडरागी
 कीशिकमाळी । देवगांधार आनंदलिळी । गायन करी लंकानाथ ॥ ६६ ॥ धनाश्रिया चराढीसी । रामक्रिया मंजरीसी ।
 गौडकी देशाक्षी हारीसी । गायन करी लंकेश्वर ॥ ६७ ॥ भैरवी गुर्जरीसहित । वेलावली राग ललित । कर्णाटकी हंसयुक्त ।
 गायन करी दशशिर ॥ ६८ ॥ ओटकी भोटकी देखा । टंकाक्षी मुधा नाटिका । सैथवी मालवी ऐका । गायन करी लंकानाथ
 ॥ ६९ ॥ बंगाली राग सोरटीसी । कामबोध मधुमाधवीसी । देवक्रिया भूपाळीसी । गायन करी दशानन ॥ ७० ॥ राग
 वल्लभ माधुरीसी । रावहेरी राग हयी । विहंगदात्री चंडीसी । वसवीजादि रागानें ॥ ७१ ॥ शिर कापून आपुले देखा ।

यंत्रे^१ केले करकमळिका । नरे^२ काढन तंतुका^३ । रावणोऽवर गातसे ॥ ७२ ॥ समयासमयी आलापन । करी दशाशिर
आपण । प्रातःकाळी करी गायन । अष्टरागे परियेसा ॥ ७३ ॥ मध्यमराग वेळावली । देशाख्य भैरवी भूपाळी । मलहार
धनाश्री बंगाळी । प्रातःकाळी गातसे ॥ ७४ ॥ वराडी ललिता गुजरीसी । गौडकी आहीरी कौशिकेसी । माध्यान्हसमयी
गायनासी । रावण करी परियेसा ॥ ७५ ॥ कुरंजी तोडी मालाश्रीयेसी । देशाख्य पंचम परियेसी । अपराह्ण वेळ अतिहर्षी ।
ईश्वराप्रती गातसे ॥ ७६ ॥ चास^४ प्रहरी गांडियेसी । रामकली श्रीरागासी । देवकी पटभंजिरेसी । वसन्तुरागे ऋतुकाळी
॥ ७७ ॥ ऐसे छत्तीस रागेसी । गायन करी सामवेदासी । निर्बाणरूप^५ आहे कैसी । चंद्रमीलीची भक्ति ते
॥ ७८ ॥ रावणाचे भक्तीसी । प्रसद ईश्वर त्वरितेसी । निजरूपे अतिहर्षी । उभा राहिला मन्मुख ॥ ७९ ॥ पंचवक्त्र
त्रिनेत्रेसी । दहा भूजा स्वरूपेसी । उभा राहोनि मंतोर्धी । माग वर म्हणतसे ॥ ८० ॥ म्हणे रावण शिवासी । काय मागू
तुजपाशी । लक्ष्मी माझे घरची दासी । अष्टे निधि माझे द्वारी ॥ ८१ ॥ चतुरानन्द^६ माझा ज्योतिशी । तेहतीस कोटी देव
हर्षी । सेवा करिताति आम्हांसी । सूर्य चंद्र वरुण वायु ॥ ८२ ॥ अमीसारिखा सेवा करी । वरस्त्रे धूतसे अतिकुसरी^७ ।
यम माझा आज्ञाधारी । निरोपावेगला न मारी कवणा ॥ ८३ ॥ इंद्रपराभविता^८ पुत्र । कुभकणांसारिखा भाव्र । स्थान माझे
समुद्रांत । कामधेनु माझ्या घरी ॥ ८४ ॥ सहा कोटी आयुष्य मज । मजसमान नाही दुजा । आलो असे याचि काजा । कैलास
नेईन लंकेसी ॥ ८५ ॥ द्रव असे जननीसी । नित्य पूजावे तुफांसी । मनोरथ पुरवावे भक्तीसी । कृपामूर्ति दातारा ॥ ८६ ॥
ईश्वर म्हणे रावणासी । जरी चाड असेल पूजेसी । काय करिसी कैलासासी । ग्राणलिंग देईन तुज ॥ ८७ ॥ जे जे मनीची
वासना । पुरेल ऐसे जाण । लिंग असे माझा प्राण । म्हणोनि दिले रावणासी ॥ ८८ ॥ पूजा करी वेळ तीन्ही । अष्टोन्तर शत
जप करोनि । रुद्राभिषेककरोनि । पूजा करी एकचित्ते ॥ ८९ ॥ वर्षे तीन जरी पूजिसी । तूचि माझे स्वरूप होसी । जे जे
मनी इच्छेसी । पावसी त्वरित अवधारी ॥ ९० ॥ हे लिंग असेल जयापाशी । भूत्यु नाही परियेसी । दर्शनमात्रे नित्य दोष ।

१. याविष्णवाचे च २. लक्ष्मी ३. शिव ४. ताप ५. चतुर्वेदी ६. कैलास ७. अलोक कृशलरण ८. ईश्वर

त्वरित जातील अवधारी ॥ ११ ॥ ठेवून नको भूमीवरी । जंव पाविजे तुडी नगरी । वर्षे तीन पूजा करो । तूचि ईश्वर होशील
 ॥ १२ ॥ वरु लाधला लंकेश्वर । केला साष्टांग नमस्कार । निरोप दिथला कर्पुरगांक । निघाला त्वरित लंकेसी
 ॥ १३ ॥ इतुके होतां अवसरी^१ । नारद होता क्रष्णेश्वर । निघोनि गेला वेगवत्तर^२ । अमरपुरी डंडभुवना ॥ १४ ॥ नारद
 म्हणे इंद्रासी । काय स्वस्थचित्ते वैसलासी । अमरत्व दिथले रावणासी । लक्ष्मी नेली आजि तुमची ॥ १५ ॥ चिरायु^३ झाला
 लंकेश्वर । ग्राणलिंग दिथले कर्पुरगांक । आणिक दिथला असे वर । तूचि ईश्वर होशील ॥ १६ ॥
 वर्षे तीन पूजिलियासी । तूचि माझे स्वरूप होसी । तुडी नगरीच कैलासी^४ । मृत्यु नव्हे कधी तुज ॥ १७ ॥ ऐसा वर
 लाधोनि । रावण गेला संतोषोनि । तेहतीस कोटी देव कोटूनि । सुट्टील आतां तुम्हांसी ॥ १८ ॥ जावे त्वरित तुम्हीं
 आतां । सेवा करावी लंकानाथा । उर्वशी रंभा मेनका त्वरिता । भेटीस न्यावे रावणासी ॥ १९ ॥ ऐसे वचन एकांनि ।
 इंद्र भ्याला कांपोनि । नारदासी विनवी कर जोडूनि । काय करावे म्हणतसे ॥ २० ॥ नारद म्हणे इंद्रासी । उपाव करावे
 त्वरितेसी । जावे तुम्हीं ब्रह्मायापाणी । तो यासी उपाय त्वरित करील ॥ १ ॥ इंद्र नारद समवेत । गेले ब्रह्मलोका त्वरित ।
 विस्तारोनि बृतांत । सांगे इंद्र ब्रह्मयासी ॥ २ ॥ ब्रह्मदेव म्हणे इंद्रासी । जावे त्वरित वैकुंठासी । दैत्यावरी हृषीकेशी ।
 उपाव करील निर्धारी^५ ॥ ३ ॥ म्हणोनि निघाले तिघेजण । पावले त्वरित वैकुंठभुवन । भेटी जाहली नारायण । सांगती
 बृतांत रावणाचा ॥ ४ ॥ विरिचि म्हणे विष्णूसी । प्रतिकार करा वेगसी । कारण असे तुम्हांसी । राम-अवतारी परियेसा
 ॥ ५ ॥ तेहतीस कोटी देवांसी । घातले असे बंधनेसी । याचिकारणे तुम्हांसी । कारण असे अवधारा ॥ ६ ॥ ईश्वराचे
 ग्राणलिंग । घेऊनि गेला दैत्य चांग^६ । आतां रावण अभंग^७ । तोचि ईश्वर होईल ॥ ७ ॥ त्वरित उपाव करावा यासी ।
 पुढे जड होईल तुम्हांसी । निर्दळावया राक्षसांसी । अवतरोनि तुम्हीच यावे ॥ ८ ॥ ऐसे विनवी चतुरानन । तंब श्रीविष्णु
 म्हणे कोपोन । कार्य^८ नासिले म्हणोन । निघाला डाढकरी कैलासासी ॥ ९ ॥ विष्णु आला ईश्वरायापाणी ।

^१. त्वा गेली २. त्वरेन ३. अगा ४. कैलास होइल ५. चांगले ६. मुख्यरहित ७. रावणनव्यावे काम

महणे शंकरा काय करिसी । प्राणलिंग रावणासी । देणे काय कागण तुम्हां ॥ ११० ॥ रावण क्रूर महादेत्य । सुरवर मकल
त्याचे भृत्य^२ । कामागृही असती समस्त । केवीं सुट्टी सांग आम्हां ॥ ११ ॥ ऐशा दुराचारियासी । वर देतां तुम्ही
कीसी । देवत्व गेले त्याचिया घरासी । घेऊळ स्वर्ग निथारी ॥ १२ ॥ इश्वर महणे विष्णूसी । तुष्टले त्याचे भक्तीसी । विसर
पडिला आम्हासी । संतोषोनि दिथले प्राणलिंग ॥ १३ ॥ आपले शिर छेदोनि देखा । बीणा केला स्वहस्तिका । सप्तस्वरे
वेदादिका । गायन केले भक्तीने ॥ १४ ॥ जरी मागता पार्वतीसी । देतो मत्य परियेसी । भुली पडली भक्तीसी । लिंग
नेले प्राण माझी ॥ १५ ॥ विष्णु महणे उमाकांता । तुम्ही ऐसे वर देता । आम्हासी सायास होय बहुता । दैत्य उन्मत्त होताति
॥ १६ ॥ देवद्विजादि लोकांसी । पीडा करिताति बहुवर्सी । याचिकारणे आपणांसी । अवतार घेणे घडते देखा ॥ १७ ॥
कथीं दिथले लिंग त्यासी । नेले असेल लंकेसी । शंकर महणे विष्णूसी । पांच घटी इगाल्या देखा ॥ १८ ॥ ऐकतांचि
शिववचन । उपाय केला नारायणे । चक्र पाठविले सुदर्शन । सूर्याआङ^३ व्हावयासी ॥ १९ ॥ बोलावूनि नारदासी । सांगतसे
हयीकेशी । तुम्हीं जावै त्वरितेसी । जातो लंकेसी रावण ॥ २० ॥ मागीं जाऊनि त्यासी । विलंब करावा परियेसी ।
जाऊन द्यावै लंकेसी । त्वरित जावै म्हणतसे ॥ २१ ॥ चक्र इगाले सूर्याआङ । स्नानसंथ्या रावणा चाड । तुम्हीं जाऊनियां
दृढ । विलंब करावा त्यासी ॥ २२ ॥ ऐसे ऐकोनियां बोला । नारदमुनि त्वरित गेला । मनोवेंग पावला । मार्ग क्रमितां
लंकानाथ ॥ २३ ॥ नारदाते पाठवूनि । विष्णु विचारी आपुले मरी । गणेश्वराते विनवूनि । पाठवूं महणे विघ्नासी ॥ २४ ॥
बोलावूनि गणेशासी । सांगे विष्णु विनयेसी । “केसा रावण परियेसी । तूते सदा उपेक्षितो ॥ २५ ॥ सकल देव तुज वंदिती ।
त्यांचे मनोरथ पुरती । तुज जे जन उपेक्षिती । विष्णु होय त्यांसी ॥ २६ ॥ तुज नेणतां रावण देखा । घेऊन गेला निथान ऐका ।
प्राणलिंग अतिविशेषा । नेले शिवा चाळवूनि^४ ॥ २७ ॥ आतां तुवा करणे एक । रावणापाणी जावै एक । कपटरूपे व्हावै कुञ्जक’ ।

२. चाळर ३. संपाकाळ भासविष्णाकांता ४. फल्सून ५. ठेणू

वालवेष धरुनि ॥ २८ ॥ वाटेसि होइल अस्तमान । रावण करील संध्यावंदन । नारद गेला याचिकारण । खिलंब करावया
रावणासी ॥ २९ ॥ आज्ञा शिवाची रावणासी । लिंग न ठेवावे भूमीसी । शौचाचमन-समयासी । आपणाजवळी न ठेवील
॥ ३० ॥ बाळकपणे तुवां जावें । शिष्यरूपे करुणामावे । मृदुमरुप^१ दाखवावे । लिंग घ्यावे विश्वामूर्ति^२ ॥ ३१ ॥
संध्यासमयी तुडो हाती । लिंग देईल विश्वासरीती । तुवां ठेवावे क्षिती^३ । लिंग राहील तेथेचि^४ ॥ ३२ ॥ येणैपरी
गणेशासी । शिकवी विष्णु परियेसी । संतोषोनि महाहरुषी । भातुकें^५ मागे तये वेळी ॥ ३३ ॥ लाडू तिळवे^६ पंचखाद्यो ।
डक्कु^७ खोबरे दाढिमाद्यै^८ । शर्करा धृत क्षीर सद्यै^९ । द्यावें त्वरित आपणासी ॥ ३४ ॥ चणे भिजवून आपणासी । तांदूल
लाहा माखरेसी । त्वरित देणे भक्षणोसी । मजकारणे म्हणतसे ॥ ३५ ॥ जे जे मागे विघ्नेश्वर । त्वरित देत शाङ्कथर ।
भक्षीत निघाला वेगवक्त्र । ब्रह्मचारीवेष धरुनि ॥ ३६ ॥ गेला होता नारद पुढे । ब्रह्मक्रापि महा गाढे^{१०} । उभा ठेला
रावणापुढे । म्हणे कोदूनि आलासी ॥ ३७ ॥ रावण म्हणे नारदासी । गेलो होतो केलासासी । केलें उत्सर्ग^{११} तपासी ।
संतोषविलें चंद्रमीली ॥ ३८ ॥ प्रसन्न होऊनियां आम्हांसी । लिंग दिधलें परियेसी । आणिक सांगितलें संतोषी । लिंगमहिमा
अपार ॥ ३९ ॥ नारद म्हणे “लंकानाथा । देव अधिक तुडो आता । लिंग लाधलासि अमृता । जाणो आम्ही आदात ॥ १४० ॥
दाखवी लिंग आम्हां केसी । खूण जाणे परियेसी । लिंगलक्षण तुम्हांसी । सविस्तारे सांगेन” ॥ ४१ ॥ नारदाच्या बोलासी ।
विश्वास न करी परियेसी । दाखवी दुरुनि करेसी । व्यक्त^{१२} करोनि लिंग तयेवेळी ॥ ४२ ॥ नारद म्हणे लंकेशा ।
लिंगमहिमा-प्रकाशा । सांगेन ऐक बहुवसा । कथा एके बैसोनियां ॥ ४३ ॥ लिंग उपजले कवणे दिवशी । जाणे आपण
पूर्वांपरेसी^{१३} । एकचित्ते परियेसी । कथा असे अपूर्व एक ॥ ४४ ॥ गिळून सकळ सैरिभांसी^{१४} । मृग^{१५} एक काळामिणेसी ।
ब्रह्मांडखंड^{१६} परियेसी । पडिला होता तो मृग ॥ ४५ ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वरांसी । गेले होते पारधीसी । मृग मारिला परियेसी ।

१. लक्षण मूलाय २. विनाम दाखनून ३. पूर्वीपा ४. याड ५. तिळांचे लाड ६. ऊस ७. डाळिव उगी ८. तांकाळ ९. ओर १०. बाढे ११. उपरे
१२. पहिन्यापासन १३. रेडा १४. व्यापट १५. ब्राह्मादात एका तिळाणी

भक्षिले भेद तये वेळी ॥ ४६ ॥ त्यासी होतीं तीन शिंगे । त्याखालीं होतीं तीन लिंगे । तिघीं घेतलीं तीन भागे । प्राणलिंगे
परियेसा ॥ ४७ ॥ लिंगमहिमा एके कानी । जे पूजितील वर्षे तीन्ही । तेचि ईश्वर होतील निरुणी । वरदमूर्ति^१ तोचि होय
॥ ४८ ॥ लिंग असेल जये स्थानी । तेचि कैलास असे जाणी । महत्त्व होते याचिगुणी । ब्रह्माविष्णुमहेश्वरांसी ॥ ४९ ॥
असे आणिक अपार महिमा । सांगेन एक एकनेमा^२ । रावण म्हणे कार्य आम्हां । जावै त्वरित लंकेसी ॥ ५० ॥ म्हणोनि
निधाला महावळी । नारद म्हणे तये वेळी । मूर्यास्तमान आहे जवळी । संध्याकाळ ब्रह्मणासी ॥ ५१ ॥ सहस्रवेद तं
ब्राचिसी । संध्याकाळीं मार्ग क्रमिसी । वाटेसी होईल तुज निशी । संध्यालोप होईल ॥ ५२ ॥ आम्ही राहूं
संध्यावंदनासी । म्हणोनि नारद विनयेसी । पुसोनियां रावणासी । गेला नदीसी नारद ॥ ५३ ॥ इतुकिया अवसरी । गणेश
पातला ब्रह्मचारी । रावणापुढे चरणचारी^३ । समिधा तोडी कौतुके ॥ ५४ ॥ रावण चिंती मानसी । व्रतभंग जाहला
आपणासी । संध्या करावी त्रिकाळेसी । संदेह घडला म्हणतसे ॥ ५५ ॥ ईश्वरै^४ सांगितले आपणासी । लिंग न देवावै
भूमीसी । संध्यासमय झाली निशी । काय करूं म्हणतसे ॥ ५६ ॥ तंव देखिला ब्रह्मचारी । अति सुंदर बाळकापरी ।
हिंडतसे नदीतीरी । देखिले रावणे तये वेळी ॥ ५७ ॥ मग विचारी लंकानाथ । ब्रह्मचारी कुमार^५ दिसत । न करील आम्हां
विश्वासघात । लिंग देऊ तया हाती ॥ ५८ ॥ संध्या करूं स्वस्थचित्तेसी । लिंग असेल तयापाणी । बाळक आहे हा
निश्चितेसी । म्हणोनि गेला तयाजवळी ॥ ५९ ॥ देखोनियां दशशिर । पळतसे लंबोदर । रावण झाला द्विजवर^६ । 'अभय'
म्हणत गेला जवळी ॥ ६० ॥ रावण पुसे तयासी । तूं कवण सांग आम्हांसी । मातापिता कवण तुजसी । कवण कुळी
जन्म तुझा ॥ ६१ ॥ ब्रह्मचारी म्हणे रावणा । इतुके पुससी किकारणा । आमुच्या बाये तुज रिणा^७ । काय देणे सांग मज
॥ ६२ ॥ हांसोनियां लंकेश्वर । लोधै^८ धरिला त्याचा कर । सांग बाळा कवणाचा कुमर । प्रीतिभावे पुसतो मी ॥ ६३ ॥
ब्रह्मचारी म्हणे रावणासी । आमुचा पिता काय पुससी । जटाधारी भस्मांगेसी । रुद्राक्षमाळा असे देखा ॥ ६४ ॥

१. वा देणाऱ्या २. एकाहु मनाने ३. थोडू ४. पायांनी चालत ५. गांवाने ६. लहान ७. आदणसाठी ८. भिंड नको मल्लून ९. चर्व १०. ग्रेगाने

शंकर महणिजे नाम तयासी । भिक्षा मागे अहनिंशी । वृषभारुद उमा सरसी^१ । जननी माझी जगन्माता ॥ ६५ ॥ इतुके कां आम्हां पुसतोसी । तुज देखतां भीति आम्हांसी । बहुत होतसे परियेसी । सोडी कर जाईन ॥ ६६ ॥ रावण म्हणे ब्रह्मचारी । तुझा पिता असे दरिद्री । सदा भिक्षा मागे भारी । सौख्य तुज काही नाही ॥ ६७ ॥ आपचे नगर लंकापुर । रत्नखचित आहेत घर । आम्हांसबै चाल कुमरा । देवपूजा करी मुख्ये ॥ ६८ ॥ जे जे मागासी आम्हांसी । सकल देईन परियेसी । मुख्ये चाल आम्हांसरसी । म्हणे रावण तये वेळी ॥ ६९ ॥ ब्रह्मचारी म्हणे त्यासी । लंकेसी आहेत बहुत राखासी । आपण बाळक अरण्यवासी । खातील तेथें मज देखा ॥ ७० ॥ न ये तुझिया नगरासी । सोडी जाईन घरासी । श्रूथे पीडिलो बहुवसी । म्हणोनि भक्षितो भातुके ॥ ७१ ॥ इतके एकोनि लंकानाथ । त्या बाळकाते संबोधीत । लिंग धरी ऐसे म्हणत । संध्या करीन तंववरी ॥ ७२ ॥ बाळक विनवी तयासी । न धरी लिंग परियेसी । ब्रह्मचारी आपण अरण्यवासी । उपद्रवून नको म्हणतसे ॥ ७३ ॥ तुझे लिंग असेल जड । आपण बाळक असे वेढे^२ । नेहे लिंग जाई सोड । धर्म घडेल^३ तुम्हांसी ॥ ७४ ॥ नानापरी संबोधीत । लिंग देत लंकानाथ । संध्या करण्या आपण त्वरित । समुद्रतीरी बैसला ॥ ७५ ॥ ब्रह्मचारी श्रडीसी । उभा विनवीतसे रावणासी । जड झालिया आपणासी । ठेवीन त्वरित भूमीवरी ॥ ७६ ॥ तीन वेळ तुम्हांसी । बोलावीन परियेसी । वेळ लागलिया तुम्हांसी । ठेवीन आपण भूमीवरी ॥ ७७ ॥ ऐसा निर्धार^४ करूनि । उभा गणेश लिंग धरूनि । समस्त देव विमानी । बैसोनि पाहती कवतुक ॥ ७८ ॥ अर्ध्यसमर्थी रावणासी । बोलावी गणेश परियेसी । जड झाले आपणासी । लिंग घे गा म्हणतसे ॥ ७९ ॥ न्यासपूर्वक अर्घ्य देखा । रावण करितो अति विवेका । हाती दाखवितो बाळका । येतो राहे म्हणोनि ॥ ८० ॥ आणिक एक क्षण पाहोनि । गणेश बोले वेळ दोनी । जड जाहले म्हणोनि । शीघ्र यावे म्हणतसे ॥ ८१ ॥ न ये रावण ध्यानस्थ । गणेश असे उच्चारीत । समस्त दर्बीं साक्षी करीत ।

^१. पाहती = याच्या जवळ २. दुश्ला ३. मुख्य लागेल ४. करा

लिंग ठेविले भूमीवरी ॥ ८२ ॥ श्रीविष्णुते स्मरोनि । लिंग ठेविले स्थापूनि । संतोष जाहला गगनी । पुण्ये वर्षती मुरवर
 ॥ ८३ ॥ अर्द्ध देऊनि लंकेश्वर । निघोनि आला बेगवत्तर । मग देखिले लिंग तत्र^१ । तंव भूमीवरी ठेविले असे ॥ ८४ ॥
 आवेशोनि रावण देखा । टोले^२ मारी गणनाथका । हासयवदने रडे तो देखा । भूमीवरी लोळतसे ॥ ८५ ॥ म्हणे माझ्या
 पितयासी । सांगेन आतां त्वरितेसी । कां मारिले बाळकासी । म्हणोनि निघाला रडत देखा ॥ ८६ ॥ मग तो रावण काय
 करी । लिंग धरूनि दृढ करी । उचलू गेला नानापरी । भूमीसहित हालतसे ॥ ८७ ॥ कांपे धरणी तया वेळी । रावण
 उचली महाबळी । न ये लिंग, शिर आफळी^३ । महाबळी राहिला^४ ॥ ८८ ॥ नाम घावले याचि कारणे । 'महाबळेश्वर'
 लिंग जाणे । मुरडोनि ओढितां रावणे । गोकर्णाकार^५ जाहले देखा ॥ ८९ ॥ ऐसे कसनि लंकानाथ । गेला, माणुती तप
 करीत । ख्याति^६ इाली गोकर्णक्षेत्र । समस्त देव तेथे आले ॥ ११० ॥ आणिक असे अपार महिमा । सांगतां असे
 अनुपमा । स्कंदपुराणी असे विस्तीर्ण महिमा । ख्याति असे त्रिमुखनी ॥ १११ ॥ एकोनि शिष्य गुरुच्या बोला । नामधारक
 संतोषला । पुनरपि चरणा लागला । म्हणे सरस्वती गंगाधर ॥ ११२ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी
 श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे गोकर्णमहिमा-महाबळेश्वरलिंगस्थापनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ अध्याय सहाचा समाप्त ॥

१. तेचे २. मुदे ३. ढोके बडवून घेऊ लागला ४. स्त्रिय गहिला ५. गावीच्या कानामारग्वे ६. 'गोकर्ण क्षेत्र' भैण्यम प्रसिद्ध झाले

॥ सातवा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक महणे सिद्धासी । गोकर्णीचा महिमा आम्हासी ।
 विस्तार करावा कृपेसी । पूर्वी कवणा वर जाहला ॥ १ ॥ समस्त तीर्थे सोहुनी । श्रीपाद गेले किंकारणी । पूर्वी आराधना
 केली कवणी । पुराण कथा सांग मज ॥ २ ॥ ज्यावरी असेल गुरुची प्रीति । तीर्थमहिमा ऐकजो चिन्ती । वांछा होतसे
 ज्ञानज्योती । कृपामूर्ति सिद्धरावा ॥ ३ ॥ सिद्ध महणे नामधारकासी । गोकर्णमहिमा मज पुसरी । सांगेन तुज विस्तारेसी ।
 एकचित्ते ऐकावें ॥ ४ ॥ पूर्वयुगान्तरी इद्धवाकुवंशी । मित्रसह राजा परियेसी । प्रतापवंत क्षत्रियवंशी । सर्वधर्मरत देखा
 ॥ ५ ॥ राजा सकलग्रास्त्रज । विवेकी असे श्रुतिनिपुण । बलाढ्य शूर महाभिज्ञ^१ । नित्योदयोगी दयानिधि ॥ ६ ॥ असतां
 राजा एके दिवशी । विनोदे निघाला पारधीसी । प्रवेश जाहला अरण्यासी । वास मिह-शार्दूलां ॥ ७ ॥ निर्मनुष्य
 अरण्यांत । राजा पारधी खेळत । भेटला तेथे दैत्य अद्भुत । ज्वाळाकार भयानक ॥ ८ ॥ राजा देखोनि तयासी । शरजाळ^२
 वर्षे कोपेसी । मूळना येऊनि धरणीसी । पडिला दैत्य तये वेळी ॥ ९ ॥ दैत्य चधितां तये वेळी । होता त्याचा बंधु जबली ।
 आकंदतसे प्रबली । बंधुशोकेकरोनियां ॥ १० ॥ प्राण त्यजितां निशाचरु । बंधूसी महणतसे येऱ^३ । तुं जरी होसील महोदृक^४ ।
 सूड माड्डा च्यावा त्वरित ॥ ११ ॥ ऐसे बोलूनि बंधूसी । दैत्य पावला पंचत्वासी^५ । अनेक माशा तयापाशी । नररूप धरिले
 तया वेळी ॥ १२ ॥ रूप धरूनि मानवाचें । सौभ्य वाणी बोले वाचें । सेवक जाहला राजयाचा । अतिनप्रत्येक बोलोनियां
 ॥ १३ ॥ सेवा करी नानापरी । जेसे स्वार्पीचे मनोहरी । ऐसे कवचित् दिवसवरी । बनांतरी राजा होता ॥ १४ ॥ समस्त
 मृग पारूनि । दुष्ट जीव छेदोनि । राजा आला परतोनि । आपुले नगरा परियेसा ॥ १५ ॥ ऐसे क्रमितां एके दिवशी ।
 पितृशाद् आले परियेसी । आमंत्रण सांगे त्या क्राणीसी । चमिषादि मुनिवरां ॥ १६ ॥ ते दिनी नियमे स्वयंपाक ।

१. महात्माने २. वाणीचा समृद्ध ३. दुष्टग राशेस ४. समस्ता भाऊ ५. मरण

करवी राजा सविवेक । कपटी होता जो सेवक । तया स्थानी ठेविला ॥ १७ ॥ राजा म्हणे त्यासी । पाकस्थानी तं
 बससी । जे जे मागतील माणवसों^१ । सर्व आणूनि त्वां द्यावै ॥ १८ ॥ उगीकारोनि तो सेवक । नरमांस आणोनि
 देख । कापद्यभावे करवी पाक । केली शाक तया वेळी ॥ १९ ॥ ठाय^२ घालितां क्रयेश्वरांसी । पहिलेच वाढिले
 नरमांसासी । पाहतांचि कोपला वसिष्ठ क्रष्ण । दिधला शाप तये वेळी ॥ २० ॥ वसिष्ठ म्हणे रात्यास । नरमांस वाढिले
 आम्हांस । त्वरित हो गा ब्रह्मराक्षस । म्हणोनि कोपे तयावेळी ॥ २१ ॥ शाप देतांचि तयेवेळी । राजा कोपला अति
 ग्रबळी । अपराध नसतां आम्हांजवळी । वायां शापिलेति कां ॥ २२ ॥ नेणे मांसपाक कवणे केला । माडा निरोप नाही
 इला । वृथा आमुते शाप दिधला । आपण शापीन म्हणतसे ॥ २३ ॥ उदक घेऊनि अंजुळी । शापावया सिद्ध इला
 तये काळी । तंव राजस्वी येऊनि जवळी । वर्जिती जाहली पतीसी ॥ २४ ॥ पतीसी म्हणे ते नारी । गुरुसी शापितां दोष
 भारी । वंदूनि त्याचे चरण धरी । तेणे तरशील भवसागर ॥ २५ ॥ 'मदयंती' सतीचे वचन । मानिता इला राजा
 आपण । अंजुळी उदक होते जाण । पाडिले आपुले चरणावरी ॥ २६ ॥ शाप देतां कल्माषपाणी^३ । पडले राज्याचे
 चरणी । 'कल्माषपाद' नाम म्हणोनि । ब्रह्मराक्षस इला तो राव ॥ २७ ॥ पतिवता राजमहिषी^४ । लागली वसिष्ठचरणांसी ।
 उद्धरी स्वामी बाळकासी । एवढा कोप काय कीजे ॥ २८ ॥ करुणावचन ऐकोनि । शांत इला वसिष्ठ मुनि । वर्षे वारा
 क्रमोनि । पुनरपि राजा होईल ॥ २९ ॥ उःशाप देऊनि वसिष्ठ क्रष्ण । गेला आपुले ठायासी । ब्रह्मराक्षस राजा
 परिवेसी । होउनी गेला वनांतरा ॥ ३० ॥ निर्मनुष्य अरण्यांत । राक्षस राहिला प्रख्यात । भक्षण करी अनेक जंत ।
 पशुपक्षिमनुष्यादिकरून ॥ ३१ ॥ ऐसे क्रमितां तये वर्नी । मार्गस्थ दंपत्ये दोनी । ब्राह्मणजाती मार्ग क्रमूनि । देखिला राक्षस
 भयासुर ॥ ३२ ॥ येऊनि धरिले ब्राह्मणासी । व्याघ्र जैसा पशुसी । घेऊनि गेला भक्षावयासी । विप्रस्त्री जाय समागमे ॥ ३३ ॥
 अतिशोक करीतसे ते ब्राह्मणी । जाऊनि लागे राक्षसाचरणी । राखें मजला अहेवणी^५ । प्राणेश्वरासी सोडी पां ॥ ३४ ॥

१. म्यांपाकमात २. पाताळ वदार्थ वाटणे ३. शापाचे पापवृत्त पाणी ४. पद्माणी ५. सीधागात

न भक्षी माझा पति । माझी प्राणेवरी प्रीति । माते भक्षी गा मुखवृत्ती^१ । वलभाते सोडी पां ॥ ३५ ॥ पतीविणे राहती
 नारी । जन्म वृथा दगडापरी । पहिले माते स्वीकारी । प्राण राखूँ पतीचा ॥ ३६ ॥ अति लावण्य पूर्ववयेसी^२ । वेदशास्त्र-
 पाणगासी । याचा प्राण तू रक्षिसी । जगदूरक्षिले पुण्य तुज ॥ ३७ ॥ कृपा करी गा आम्हांवरी । होंडने तुझी कन्या कुमारी ।
 मज पुत्र होतील जरी । नाम ठेवीन तुडोचि ॥ ३८ ॥ ऐसे नानापरी देखा । विग्रस्त्री करी महादुःखा । बांल न मानिता
 राक्षसे एका । त्या ब्राह्मणाते भक्षिले ॥ ३९ ॥ पतीसि भक्षिले देखोनि । शाप दिधला ते ब्राह्मणी । म्हणे राक्षसा एक
 कानी । शाप माझा एकचिने ॥ ४० ॥ तू राजा सूर्यवंशी । शापास्तब राक्षस झालासी । पुढे-मागुती राजा होसी । द्वादश
 वर्षे क्रमोनियां ॥ ४१ ॥ परी रमतां तुवां स्त्रियेसवे । प्राण जाईल स्वभावे । आम्हां अनाथां भक्षिसी दुष्ट भावे । दुरात्मया
 तू राक्षसा ॥ ४२ ॥ शाप देऊनि तवे वेळी । पतीच्या अस्थि मिळवूनि सकली । काढे घालूनियां प्रबली । अग्निप्रवेश
 केला तिणे ॥ ४३ ॥ ऐसे असतां राजा देखा । क्रमिली तेथ बारा वर्षी । पुनरपि राजा होऊन एका । आला आपुले नगरासी
 ॥ ४४ ॥ विग्रस्त्रियेचैं शापवचन । स्त्रियेसी सांगे ते खूण । रतिसंगति करितांकण । मृत्यु असे आपणासी ॥ ४५ ॥ एकोनि
 पतीचे वचन । मदयंती दुःख करी आपण । मन करूनि निर्वाण^३ । त्यजूं प्राण म्हणतसे ॥ ४६ ॥ मदयंती म्हणे रायासो ।
 संतान नाही तुम्हांसी । आतां कष्टलां बारा वर्षी । प्रारब्ध आपुले न चुकेचि ॥ ४७ ॥ एकोनि सतीचे वचन । शोक दाटला
 अतिगहन । बाष्ये निघती लोचनी । केवीं करूं म्हणतसे ॥ ४८ ॥ मंत्रीवृद्धपुरोहितांसी । बोलाविता झाला पसियेसी ।
 ब्रह्माहत्या घडली आपणासी । विमोचन होय कवणेपरी ॥ ४९ ॥ मंत्री वृद्ध पुरोहित । रायासी म्हणती एक मात^४ । तीर्थं
 आचरावी समस्त । तेण पुनीत^५ होशील ॥ ५० ॥ ऐसा करोनि विचार । राजा निचे तीर्थ आचरू । सकल तीर्थं
 परिकरू^६ । विधिपूर्वक करीतसे ॥ ५१ ॥ जे जे तीर्था जाय आपण । अनेक पुण्य करी जाण । यजादि कर्म, ब्राह्मण-

^१. मुशाल २, बघाले तस्त्व ३, अत्यंत निष्ठुर ४, गोह ५, शूत ६, प्रकार

जना अन्नदान करीतसे ॥ ५२ ॥ ऐसीं नाना तीर्थों करीत । ब्रह्महत्या सर्वे असे येत । अधोरस्ये असे दिसत । नवचे कवणोपरी
देखा ॥ ५३ ॥ कष्टोनि राजा ब्रह्मतांपरी । निर्वाण^१ होऊनि भनाभीतरी । हिंडत पातला मिथिलापुरी । चिताक्रांत होऊनियां
॥ ५४ ॥ नगरावाहाग्रदेशी । श्रमोनि राजा परियेसी । चिंतीतसे मानसी । बृक्षच्छाये देसोनियां ॥ ५५ ॥ तंव ऋषेश्वरांसमवेत ।
जैसा रुद्र प्रकाशित । गौतम-ऋषेश्वर रुद्यात । अबचित तेथें पातला ॥ ५६ ॥ देखोनि राजा गौतमासी । चरणीं लोले
संतोषी । नमन करी अति हर्षी । भक्तिभावेकरोनियां ॥ ५७ ॥ आश्वासूनि^२ तये वेळी । गौतम पुसे कठणाबहाळी^३ ।
थेमसप्राधान सकली । पुसता झाला बृजांत ॥ ५८ ॥ काय झाले तुझे राज्य । अरण्यवासीं कवण काज । चिताल्याकुल
मुखांबुज । कवण कार्य घडले असे ॥ ५९ ॥ ऐकोनि ऋषेश्वराचे वचन । राजा सांगे विस्तारोन । शाप जाहला
ब्रह्मणवचन । ब्रह्महत्या घडली मज ॥ ६० ॥ प्रायश्चित्तादि सकलिक । चज्ञादि सर्व धर्मादिक । समस्त तीर्थे श्रेवे
सुखे । आचरली आपण देखा ॥ ६१ ॥ शमन न होव माझा दोष । सर्वेचि येतसे अधोर येष^४ । ब्रते आचरलो
कोटिश^५ । न वचे दोष परियेसा ॥ ६२ ॥ आजि माझा सफल जन्म । दर्शन झाले तुझे चारण । होतील माझे कष्ट
निवारण । म्हणोनि चरणीं लागला ॥ ६३ ॥ ऐकोनि रायाचे वचन । कठणासागर गौतम आपण । भय सांडी मा निर्वाण
वचन । तारील शंकर मृत्युजय ॥ ६४ ॥ तुझे पापनिवारणासी । सांगेन तीर्थविशेषी । महापातक मंहारासी । गोकर्ण
महणिजे स्थान असे ॥ ६५ ॥ स्मरण करितां गोकर्णासी । ब्रह्महत्यादि पाप नाशी । इश्वर तेथे सदा निवासी । मृत्युजय
सदाशिव ॥ ६६ ॥ जैसे कैलासीचे शिखर । अथवा मृत्युमंदर^६ । निश्चय वास्कर्पूरगांर । गोकर्णक्षेत्री परियेसा ॥ ६७ ॥
रात्रि असतां अंधकारोनि । उजेड नक्के त्या अग्नी । चंद्रोदये नक्के निवाणी । तया भास्करावांचून
॥ ६८ ॥ तैसे समस्त तीर्थांने । पाये न जातीं त्याचे गुणे । सूर्योदयीं तम हरणे । तैसे गोकर्णदर्शनपावे होय ॥ ६९ ॥ महसू
ब्रह्महत्या जरी । घडल्या असतील या शरीरी । प्रवेश होतां गोकर्णक्षेत्री । शुद्धात्मा होय परियेसा ॥ ७० ॥

१. निराश २. भीर देऊन ३. अलिशय कळणेन ४. भवकर रूपाने ५. पुण्यक्षेत्र ६. यदरपूर्वताने शिखरावर

इंद्रोपेंद्रविरिचि देखा । जाऊनि तया स्थानी ऐका । तप केले हो सकलिका । काप्यमिद्दि ब्रह्मया गति ॥ ७३ ॥ भक्तिपूर्वक तया स्थानी । जप व्रत करिती जाण । फळ होय लक्षणुण । ऐसे पुण्यक्षेत्र असे ॥ ७२ ॥ जेथे ब्रह्मा विष्णु देखा । इंद्रादि देवगण सकलिका । साध्य झाले तप ऐका । यावेगाले काय सांगू ॥ ७३ ॥ जाणा तो साक्षात् इंश्वर । गोकर्णक्षेत्र कैलासपुर । प्रतिष्ठा करी विघ्नेश्वर । विष्णुनिरोपे विनयार्थ^१ ॥ ७४ ॥ समस्त देव तेथे येती । पुण्यक्षेत्री वास करिती । ब्रह्मा विष्णु इंद्रामहिती । विश्वेदेव मठदूण ॥ ७५ ॥ सूर्य-चंद्र-वसु आदिक । 'पूर्वद्वारी' राहिले एक । प्रीतिकरं भक्तिपूर्वक । वसताति तये स्थानी ॥ ७६ ॥ अमि यम चित्रगुप्त । एकादश रुद्र पित्र । 'दक्षिणद्वारी' वास करित । अति संतोषे राहिले असती ॥ ७७ ॥ वरुणादिसहित गंगा सकले । 'पश्चिमद्वारी' वास जाहले । प्रीतिकरी चंद्रमीले^२ । वास केला परियेसा ॥ ७८ ॥ कुबेर चायु भद्रकाळी । मातृदेवता चंडी सकली । 'उत्तरद्वारी' वास त्रिकाळी । पूजा करिती महाबलेश्वराची ॥ ७९ ॥ चित्ररथादि विश्वावसु । चित्रमेन गंधर्व सुरसु । पूजा करिती महेशु । सदा चसोनि तये ठारी ॥ ८० ॥ घृताची रंभा भेनका । तिलोत्तमा उर्वशी ऐका । नित्य नृत्य करिती मुखाऽ^३ । महाबलेश्वरा सन्मुख ॥ ८१ ॥ वरिष्ठ कश्यप कण्व ऋषि । विश्वामित्र महातापसी । भरद्वाज जैमिनी जावाल ऋषि । पूजा करिती सदा तेथे ॥ ८२ ॥ क्रतु अंगिरस ब्रह्माऋषि । आचार करिती महातापसी । महाबलेश्वराचे भक्तीसी । राहिले गोकर्णक्षेत्रांत ॥ ८३ ॥ मरीची नारद अत्रिऋषि । दक्षादि सकल ब्रह्म-मुनि परियेसी । सनकादिक तापसी । उपनिषदार्थे^४ उपासिती ॥ ८४ ॥ अनेक मिद्दु साध्य जाण । मुनीश्वर अजिनधारण^५ । दंडधारी संन्यासी निर्गुण । ब्रह्मचारी तेथे चमती ॥ ८५ ॥ त्वगस्थिमात्रशरिसर्सी^६ । अनुष्ठिती महातापसी । पूजा करिती भक्तीसी । चंद्रमीलीची परियेसा ॥ ८६ ॥ गंधर्वादि समस्त देव । पित्र मिद्दु अष्टवसव । विद्याधर किपुरुष सर्व । सेवेसी जाती निरंतर ॥ ८७ ॥ गुहाक किन्नर स्वर्गलोक । शेषादि नाग तक्षक । पिण्डाच वेताळ सकलिक । जाती पूजे तया स्थानी ॥ ८८ ॥ नाना शृंगार करूनि आपण । अनेक भूषणे विराजमान । सूर्यसंकाश विमान । वाहने येती देवगण ॥ ८९ ॥

१. विनायपुरेक सौमित्रनामूळे २. गंकरात्या प्रीतीमूळे ३. आनंदाने ४. उपनिषदार्था अश्वेनुसार ५. व्याप्त-पूर्णर्थ पात्तापार ६. नृसनी तचा न हातेय न्यून्या जारीगत राहिली आहेत उर्ये

स्तोत्रगायत्रे करिती देखा । नमिती नृत्य करिती अनेका । पूजेकारणे येती सकलिका । महाबलेश्वरलिंगापाशी ॥ १० ॥
जे जे इच्छिती मनकासना । पावे त्वरित निधीं जाणा । समान नाहीं क्षेत्र गोकरणां । या ब्रह्मांडगोलकांत ॥ ११ ॥
अगस्त्यादि मनत्कुमार । प्रियब्रतादि राजकुमार । अमिदेव केंदर्प येर । वर लाघले तया ठारी ॥ १२ ॥ शिशुमारी भद्रकाळी ।
पूजा करिती त्रिकाळी । मणिनागाते^१ गऱ्ड न गिळी । महाबलेश्वरदर्शने ॥ १३ ॥ रावणादि राक्षसकुळ । कुंभकर्ण येर
सकळ । वर लाघले केवळ । विभीषण पूजीतसे ॥ १४ ॥ ऐसे समस्त देवकुळ । सिद्धदानवादि सकळ । गोकर्णक्षेत्रा
जाऊनि प्रवळ । आराधिती नानापरी ॥ १५ ॥ लिंग स्थापिती आपुले नामी । असंख्यात नामोनामी । वर लाघले होते
कामी^२ । चतुर्विंश पुरुषार्थ ॥ १६ ॥ ब्रह्मा विष्णु आपण देखा । कार्तवीर्य विनायका । आपुले नामी लिंग ऐका । ग्रतिष्ठा
केली तये ठारी ॥ १७ ॥ धर्मक्षेत्रपालादी । दुर्गादिदेवशक्तिवृंदी^३ । लिंग स्थापिती आपुले आदी । तया गोकर्णक्षेत्रांत ॥ १८ ॥
गोकर्णक्षेत्र असे गहन । लिंग तीर्थे असंख्यात जाण । पदोपदी असती निर्गुण । ऐसे क्षेत्र अनुपम्य ॥ १९ ॥ सांगो किती
त्याची खूण । असंख्यात तीर्थे जाण । पायाण समस्त लिंग सगुण । तीर्थ जाण समस्त उदके ॥ २० ॥ कुतायुगी
महाबलेश्वर श्वेत^४ । त्रेतायुगी दिसे लोहित^५ । द्वापरी रूप पीत^६ । कलियुगी कृष्णवर्ण^७ जाणा ॥ १ ॥ सप्त पाताळ
खोलीवेन । उमे आसे लिंग आपण । कलियुगी मृदु होऊन । दिसे मृद्धमरुपाने ॥ २ ॥ पञ्चिम समुद्रतीरेसी । गोकर्ण-
तीर्थ उत्तमेसी । ब्रह्महत्यादि पाप नाशी । काय आश्वर्य परियेसा ॥ ३ ॥ ब्रह्महत्यादि पंच महापापे । परद्वारादि^८ दुष्ट पापे ।
दुःशील दुराचारी पापे । जाती गोकर्ण-महाबलेश्वरदर्शने ॥ ४ ॥ दर्शनमात्रे पुनीत होती । समस्त काप्यार्थ^९ साधिती ।
अंती होय त्यांसी गति । गोकर्णलिंगदर्शनमात्रे ॥ ५ ॥ तया स्थानीं पुण्यनिवर्णी । जे अचिंती भक्तीसी । तेचि जाणा रुद्रवंशी^{१०} ।
रायासी म्हणे गीतम ॥ ६ ॥ एखादे समर्थी गोकर्णासी । जाय भक्तीने मानुषी । पूजा करितां सदाशिवासी । ब्रह्मपद तो
पावे जाणा ॥ ७ ॥ आदित्य-सोम-बुधवारी । अमावास्यादि पर्वांभीतसी । स्नान करूनि समुद्री । दानधर्म करावा ॥ ८ ॥

१. "मणिनाग" नावाचा सरे २. सकाम लोक ३. देवदेवीसमुदाय ४. पांडा ५. रांभडा ६. फिल्ड ७. काळा ८. परद्वीगमनादि ९. इच्छित हेतू १०. शिवभास

शिवपूजा व्रत होम हवन । जप ब्राह्मणसंतर्पण । किञ्चित् करिता अनंत पुण्य । महणे गीतम् रायासी ॥ १ ॥ व्यतीपातादि
 पवर्णीसी । सूर्यसंक्रांतीचे दिवशी । महाश्रद्धोष ब्रयोदशीसी । पूजितां पुण्य अगम्य ॥ १० ॥ काय सांगू त्याची महिमा ।
 वर लाधले अग्निल कामा । ईश्वर भोळा अनंतमहिमा । पुण्यमार्गे तुष्टतमे ॥ ११ ॥ अस्मितपक्ष^१ माधमासी । शिवरात्रि
 चतुर्दशी । विल्वपत्र वाहिल्यासी । दुर्लभ असे त्रिभुवनांत ॥ १२ ॥ ऐसे अनुपम्य स्थान असतां । नवजाती मूर्खं ऐकतां^२ ।
 शिवतिथीं असे दुर्लभता । नेणती मृढ वधिर जाणा^३ ॥ १३ ॥ उपोषणादि जागरण । लिंग संनिध गोकर्ण । स्वर्गासि जावया
 सोपान- । पद्मति असे परियेसा ॥ १४ ॥ ऐसे या गोकर्णस्थानासी । जे जन जाती यावेसी । चतुर्विथ पुरुषार्थासी । लाधे
 लोक अवधारी ॥ १५ ॥ स्नान करूनि समस्त तीर्थी । महाबलेश्वरलिंगाथी । पूजा करावी भक्त्यथी । पातकाव्यतिरिक्त
 होय जाणा ॥ १६ ॥ ऐशापरी गोकर्णमहिमा । प्रकाश केला क्रषी-गीतमा । राजा ऐकोनि अतिप्रेमा । पुसता झाला तये
 वेळी ॥ १७ ॥ राजा महणे गीतमासी । गोकर्णस्थानमहिमा निरोपिलासी । पूर्वी कवण कवणासी । साक्षी झाली असेल
 कीं ॥ १८ ॥ विस्तारूनि आम्हासी । सांगा स्वामी करुणेसी । महणोनि लागला चरणांसी । अतिभक्तीकरूनियां ॥ १९ ॥
 महणे गीतम तये वेळी । गोकर्णक्षेत्र महावळी । जाणू आम्ही बहुकाळी । अपार साक्षी देखिली असे ॥ २० ॥ गेलो होतो
 आम्ही यावे । देखिला दृष्टांत^४ विचित्र । आले होते तेथे जनमात्र । यावारूपेकरोनियां ॥ २१ ॥ माध्यान्हकाळी आम्ही
 तेथे । बैसलो होतो बुक्षच्छायेते । दुरोनि देखिले चांडाळीते । बृद्ध अंध महारोगी ॥ २२ ॥ शुष्कमुखी निराहारी । कुष्ठ
 सर्वांगशरीरी । कृमि पडले असती अघोरी । पूर्य शोणित दुर्गथ ॥ २३ ॥ कुक्षरोगी^५ गंडमाळा । कफ दाटला असे गळा ।
 दंतहीन अतिविकळा । वस्त्र नाहीं परिधाना ॥ २४ ॥ चंडसूर्यकिरणाकरिता^६ । प्राण जाय कंठगता । शौचव्याधी असे
 बहुता । सर्वांगशूल महादुःखी ॥ २५ ॥ विथवा आपण केशवपनी । दिसे जैशी मुख-मरणी^७ । क्षणक्षणा पडे धरणी ।

१. कुण्ठपक्ष २. एकूनी लात नाहील ३. न जाणणारे माहा किंवा चीहेच होत ४. ग्रन्थात उदाहरण ५. कुक्षरोगी ६. प्राण मर्यादिकालामुळे ७. मरणोन्मुख

प्राणत्याग करुं पाहे ॥ २६ ॥ ऐशी अवस्था चांडाळीसी । आली ब्रुक्षच्छायेसी । देह टाकिला धरणीसी । त्यजूं पाहे प्राण आपुला ॥ २७ ॥ प्राण त्यजितां तये वेळी । विमान उत्तरले तत्काळी । शिवदृत अतुर्वली । त्रिशूल खटद्वांग धरूनि हाती ॥ २८ ॥ टंकायुधें^१ चंद्र भाली । चंद्रासारखी कांति केवळी । किरीटकुंडले मिरवे कपोली^२ । चतुर्वर्गं^३ येणेपरी ॥ २९ ॥ विमानीं सूर्यांसारखें तेज । अतिविचित्र दिसं विराज । आले चांडाळिये काज । अपूर्व वर्तले तये वेळी ॥ ३० ॥ आम्ही पुशिले शिवदूतांसी । आलेति कवण कार्यासी । दूत महणती आम्हांसी । आलों चांडाळीस न्यावद्या ॥ ३१ ॥ ऐकोनि दूतांचे वचन । विस्मित इाले आपुचे घन । पुनरपि केला त्यासी प्रश्न । एक राया एकचित्ते ॥ ३२ ॥ ऐशी चांडाळी पापिणीसी । कैसी योग्य विमानेसी । नेऊनियां न्यानासी^४ । सिंहासनी काय योग्य ॥ ३३ ॥ आजन्मादारभ्य^५ इसी । पाये पापसंग्रहासी । ऐशी पापीण दुर्बुतीसी^६ । केवीं न्याल शिवलोका ॥ ३४ ॥ नाहीं इसी शिवज्ञान । न करी तपसाधन । दया सत्य कदा नेणे । इतें कैसे नेतां तुम्ही ॥ ३५ ॥ पशुमांस-आहार अहर्निशी । सदा करी जीवहिंसी । ऐशी कुष्ठी पापिणीसी । केवीं नेतां स्वर्गभुवना ॥ ३६ ॥ अथवा कधीं शिवपूजन । न करी पंचाक्षरीजपन^७ । नाहीं केले शिवस्मरण । इतें कैसे नेतां तुम्ही ॥ ३७ ॥ शिवरात्री उपोषण । नाहीं केले दान आपण । केले नाहीं देखिले वज्र । इयेसी कैसे न्याल तुम्ही ॥ ३८ ॥ न करी स्मान सर्वकाळी । नेणे तीर्थ कवणे वेळी । अथवा ब्रतादि सकळी । केले नाहीं महापापी हे ॥ ३९ ॥ सर्वांगीं कुष्ठ पूर्य शोणित । दुर्गंधी वास असे बहुत । ऐशी चांडाळी दुर्बुत । कैसी विमानी वैसवाल ॥ ४० ॥ अर्जन जन्मांतरीचे^८ म्हणा । कुष्ठ सर्वांग हेचि खुणा । कुमि निधत्ती मुखांतून । पूर्वांजित केवीं होईल ॥ ४१ ॥ ऐशी पापिणी दुराचारी । योग्य नव्हे सच्चराचरी । केवीं नेतां कैलासपुरी । केवीं विमानी वैसवाल ॥ ४२ ॥ गौतम म्हणे रायासी । ऐसे पुशिले दूतांसी । त्यांणीं सांगितला आम्हांसी । आद्यं^९ चांडाळणीचा ॥ ४३ ॥ ऐके गौतम ऋषेश्वरा । या चांडाळीचे पूर्वापरा^{१०} ।

१. टाकीसारखे उत्तर २. गलालच्चा वाचूम ३. चौथेवण (पिण्डदृत) ४. कृत्याल ५. जन्म इतलकायासून ६. दूराचारी ७. 'नमः शिवाय' हा पंचाक्षरी शिवप्र

८. पूर्वांगनीचे सुकृत म्हणावे ता ९. घृणीणासून ता १०. मार्गाल व पुरील यून

सांगो तुम्हां सविस्तरा । आश्रयं असे परियेसा ॥ ४४ ॥ पूर्वी इच्छे जन्मस्थान । ब्राह्मणकुळीं जाहली कन्या । 'सीमिनी'
 नाम असे पूर्ण । मोमबिंबासारखे मुख ॥ ४५ ॥ अतिसुंदर रूप इसी । उपवर जाहली पितृगृहेसी । न मिळे वर तिथेसरसी^१ ।
 चिंता करिती मातापिता ॥ ४६ ॥ न मिळे सुंदर वर तिसी । उग्रते^२ जाहली^३ दहा वरुणी । मिळवूनि एक द्विजासी ।
 गृहोक्तेसी^४ दिधली कन्या ॥ ४७ ॥ विवाह डालियावरी । होती तथा पतीचे घरी । क्वचित्काळ येणॉपरी । होती नारी
 परियेसा ॥ ४८ ॥ वर्तनां असे पुढे देखा । तिचे पतीस डालें दुःखा । पंचत्व पावला तात्कालिका । विधिवशेंकरुनियां^५
 ॥ ४९ ॥ ऐकोनि तिचे मातापिता । कन्या आपुले घरी आणितां । पतीचे दुःखकरी वहुता । खेद करी ते नारी
 ॥ ५० ॥ अतिसुंदर पूर्ववयेसी । मदे^६ व्यापिले प्रतिदिवसी । चंचल होय मानसी । परपुरुषाते देखोनि ॥ ५१ ॥ गुप्तरूपे
 क्वचित्काळी । जारकर्म करिती जाहली । प्रगट जाहले केवली । गौप्य नोहे पातकासी ॥ ५२ ॥ आपण विधवा असे
 नारी । विशेषरूप अतिसुंदरी । पूर्ववयसा प्राय^७ नारी । स्थिर नोहे तिचे घन ॥ ५३ ॥ ऐसे तिचे पातकासी । प्रकट जाहले
 सर्वासी । यालीत केले तयांसी । मातापितावंधुवर्गादिकां ॥ ५४ ॥ माता पिता बंधुजन । त्यजिले तिसी विसजॉन^८ ।
 प्रायश्चिन्त घेऊन आपण । शुद्ध डाले परियेसा ॥ ५५ ॥ शंका होती पहिली तिसी । निःशंक डाली व्यभिचारासी । प्रगटरूप
 अहर्निर्गी । रमं लागली नगरांत ॥ ५६ ॥ तथा नगरी एक वाणी । रूपे होता अतिलावण्यी । पूर्ववयसी देखोनि । डाली
 त्वाची कुलस्त्री ॥ ५७ ॥ तथा शुद्धाचे घरी । वर्तत होती ते नारी । ऐसी पापिणी दुराचारी । कुलवैरीण वेचाळीस^९
 ॥ ५८ ॥ (श्लोक) स्त्रियः कामेन नश्यन्ति ब्राह्मणा हीनसेवया । राजानो ब्रह्मदेन यतयो भोगसंग्रहात^{१०} ॥ ५९ ॥
 (अर्थ) स्त्रिया नासती कामत्वे । ब्राह्मण नासती हीनसेवे । राज्य जाय द्विजक्षोभे^{११} । यति^{१२} नासे विषयसेवने ॥ ५० ॥

१. जिला योग अमा २. उच जाहली ३. शाकाप्रपाणे ४. प्रारब्धवज्ञात ५. मदवाने ६. चन्द्रमोह देऊन ८. वेचाळीस कुळे चुडविणारी ९. स्त्रिया
 कामत्वासेवे विषयतान, वाणी हीन जातीन्ना लोकांना सोपूळे पाणी होतात, राजे ब्राह्मणाना विषया करण्यामुळे पाणी होतात आणि संनासी उपभोगात्या चम्बू कवळे
 ठेवण्यामुळे पाणी होतात १०. ब्राह्मणात्या जागाने ११. सन्यासी

शृद्रासबे अहर्निशी । रमत होती अतिहर्षी । पुत्र जाहला तियेसी । तया शृद्राधर्षी असतां ॥ ६१ ॥ नित्य मांस आहार तियी । मद्यपान उन्मत्तेसी । होऊनि तया शृद्रा महिषी^१ । होती पापिणी दुराचारी ॥ ६२ ॥ वर्ततां ऐसे एके दिवसी । उन्मत्त होवोनि परियेसी । छेदिले वासरुं आहारासी^२ । मेष म्हणोनि पापिणीने ॥ ६३ ॥ छेदोनि वत्स परियेसी । पाक केला विनयेसी । शिर टेविले शिकेसी । येरे दिवसी भक्षावया ॥ ६४ ॥ आपण भूमित मद्यपानी । जागृत जाहली अस्तमानी । वासरुं पाहतसे भुवनी^३ । धेनू दोहावयालागी ॥ ६५ ॥ वत्सस्थानी असे मेष । भूमित जाहली अतिक्लेश । घरांत पाहातसे शिराम । व्यक्त^४ दिसे वांसराचे ॥ ६६ ॥ अनुतप्त होवोनि तया वेळी । 'शिव-शिव' म्हणे चंद्रमाळी । अजाने ऐशीं पाये घडली । म्हणोनि चिती दुरात्मिणी ॥ ६७ ॥ तया वत्सशिरासी । निक्षेप केला^५ भूमीसी । पति कोयेल म्हणोनि परियेसी । अस्थिचर्म निक्षेपिले ॥ ६८ ॥ जाऊनि सांगे शेजारी लोकां । व्याघ्रे भक्षिले वत्सासी एका । रोदन करी समस्तांपुढे देखा । पतीपुढे येणेपरी ॥ ६९ ॥ ऐसी कितीक दिवसवरी । नांटत होती शृद्राधर्षी । पंचत्व पावली ती नारी । नेली दूरी^६ यमपुरासी ॥ ७० ॥ घातले तिसी नरकांत । थोग भोगी अतिदुःखित । पुनरपि चांडाळीजात^७ । उपजली ते नारी एका ॥ ७१ ॥ जाहली उपजतांचि आंधली । विदूपबर्ण जैशी काजली । माता पिता क्वचित्काळी । प्रतिपाळिती मावाषाहे ॥ ७२ ॥ उच्छिष्ठ अन्न मांसपिंड । चारताति तिसी अखंड । बालपणी ऐसी विघड । पोसिती तिसी अवधारा ॥ ७३ ॥ ऐसे असतां वर्तमानी । सर्वांगी झाली कुष्ठबर्णी । पंचत्व पावली पिताजननी । दरिद्री झाली निराश्रय ॥ ७४ ॥ सर्वांग कुष्ठब्रणे पीडित । त्यजिती तियेसि स्वजन भ्रात । याचूनि आपुले उदर भरित । रक्षण करी देह आपुला ॥ ७५ ॥ येणेपरी बहुत काळी । वर्तत होती चांडाळी । क्षुधे पीडित सर्वकाळी । आपण आंधली कुष्ठदेही ॥ ७६ ॥ न मिळे तिसी वस्त्रान्न । दुःख करी अतिगहन । ऐसे तिच्ये पूर्वकर्म । झाली वृद्ध अतिकर्णे ॥ ७७ ॥ भक्षावया मांग महाजनांसी । मागी पडोनि अहर्निशी । कधीं न भरे उदर तिसी । दुःख अहर्निशी करीतसे ॥ ७८ ॥ व्याधि असे शरीरासी । शोणित पूय परियेसी ।

१. पली २. भक्षण करण्याकौशला ३. परामधे ४. स्पष्ट ५. पुरुन टाकले ६. यमदूरांगी ७. चांडाळ जानीग

तुर्गीथी ते महादोषी । सर्वांगी कुष्ठ गळतसे ॥ ७९ ॥ ऐसे वर्ततां माघमासी । लोक निघाले यात्रेसी । महास्थान गोकर्णासी ।
 कलबपुत्रसहित^१ देखा ॥ ८० ॥ शिवरात्रीचे यात्रेसी । येती लोक देशोदेशी । चतुर्वर्ण असमसहासी^२ । हर्षे येती परियेसा
 ॥ ८१ ॥ देशोदेशीचे राजे देखा । हस्तीरथसहित ऐका । येती समस्त भूमंडलिका^३ । महावलेश्वरलिंगदर्शनासी ॥ ८२ ॥
 द्वाह्यण क्षत्रिय वैश्य शूद्र । येती यात्रेसी विनोद । समारंभ करिती आनंद । अमित लोक परियेसा ॥ ८३ ॥ किती हांसती
 गायन करिती । धांचती नृत्य करीत येती । शिवस्मरण गर्जती । यात्राप्रसंगं जाती देखा ॥ ८४ ॥ ऐसे महाजनांसमवेत ।
 चांडाळी गेली याचित । सर्वे भिक्षुक बहुत । तयांसमागमे जातसे ॥ ८५ ॥ येणोपरी गोकर्णासी । चांडाळी पातली सायासी ।
 करावलंबें^४ महाजनांसी । भिक्षा मागे करुणावचने ॥ ८६ ॥ लोक चालती मार्गात । शब्दन करूनि आक्रंदत । करावलंबे
 असे मागत । महाजन लोकांसी ॥ ८७ ॥ पूर्वजन्माची पापी आपण । पीडितसे याचि कागण । भिक्षा घाला क्षुधानिवारण ।
 म्हणोनि मागे सकलिकांसी ॥ ८८ ॥ नेणे कर्धी वस्त्र प्रावरण^५ । थुलीत लोळतसे पापिण । क्षुधाकांत होतसे मरण । धर्म
 करा हो सकलिक ॥ ८९ ॥ सर्वांग कुष्ठरुजां^६ गळत । वस्त्रावीर्णे वाधे शीत^७ । अक्ष नाही क्षुधाकांत । धर्म करा सकलिक
 हो ॥ ९० ॥ चिरोपवासे क्षुधा बहुत । जठरान्नि असे संदीप्त । धर्म करा असे म्हणत । पडली असे मार्गातु ॥ ९१ ॥ पूर्वी
 जन्मशतांतरी । नाही केले पुण्य येती । याचिकारणे पीडितसे भारी । धर्म करा सकलिक ॥ ९२ ॥ येणोपरी मार्गात ।
 चांडाळी असे याचित । ते दिनी शिवरात्रि असे व्रत । कोणी न घाली भिक्षा तिसी ॥ ९३ ॥ पूजेसि जाती सकल जन ।
 त्यांते मागतसे आक्रंदोन । एक म्हणती हांसोनि । उपवास आजि अन्न कैचे ॥ ९४ ॥ हाती होती विलवंजरी^८ ।
 ते घातली तिचे करी । हुंगोनि पाहे येती । भक्षणवस्तु नव्हे म्हणे ॥ ९५ ॥ कोपोन टाकी ते अवसरी । जाऊनि
 पडली लिंगावरी । रात्री असतां अंधकारी । अलम्ब्य पूजा घडली तिसी ॥ ९६ ॥ कोणी न घालिती भिक्षा तिसी ।

१. वायक्षमुलामहित २. असंख्य ३. सर्व देशातील ४. दूसर्यात्ता हात परून ५. पांधरण ६. कुष्ठगोगामे ७. खंडी ८. बेलाने गान

उपास घडला ते दिवशी । पूजा पावली ते शिवासी । विल्वमंजरी शिवमस्तकी ॥ १७ ॥ इतुके पुण्य घडलें इसी । प्रयत्न
न करितां परियेसी । तुष्टला तो ईश्वर हसी । भवार्णवा कडे केलें^१ ॥ १८ ॥ येणोपरी चांडाळीसी । उपास घडला
परियेसी । तेथूनि उठे दुसरे दिवशी । भिक्षा मागावयासी ॥ १९ ॥ पहिलीच कुष्ठरोगी असे । अशक्त जाहली उपवासे ।
चालू न शके मार्ग न दिसे । जात असे मंदमंद ॥ २०० ॥ सूर्यरश्मीकरूनि तिसी । दुःख होय असमसहासी । पूर्वार्जित
कर्मे ऐसी । दूत म्हणती गीतमातें ॥ १ ॥ ऐसी चांडाळी कष्टत । आली वृक्षासमीपत । त्यजू पाहे ग्राण त्वरित । म्हणोनि
आलों इसी न्यावया ॥ २ ॥ पुण्य केलें इणे आजी । उपवास शिवतिथीकाजी^२ । विल्वपत्रे ईश्वर पूजी । घडले रात्रीं
जागरण ॥ ३ ॥ त्या पुण्येकरूनि इच्चे । पाप गेले शतजन्मीच्चे । ईश्वरासी प्रेम इयेच्चे । म्हणोनि पाठविले आमहांसी
॥ ४ ॥ ऐसे म्हणती शिवदृत । तिथेवरी शिंपिती अमृत । दिव्यदेह केलें त्वरित । घेऊनि गेले शिवलोका ॥ ५ ॥ ऐसे
गोकर्ण असे स्थान । गीतम सांगे विस्तारून । राजयासि म्हणतसे सगुण । त्वरित जाई गोकर्णासी ॥ ६ ॥ जातांचि तुझी
पाये जाती । इह सौख्य परत्र^३ साधती । संशय न धरी तू चिन्ती । म्हणोनि निरोपिले रायासी ॥ ७ ॥ ऐकोनि गीतमाचे
वचन । राजा मरी संतोषोन । पावला त्वरित गोकर्ण । पापावेगला जाहला जाणा ॥ ८ ॥ ऐसे पुण्यपावन स्थान । म्हणोनि
श्रीपाद राहिले आपण । सिद्ध म्हणे ऐक कथन । नामधारका एकचित्ते ॥ ९ ॥ म्हणोनि सरस्वती गंगाधर । सांगे
गुरुचरित्रविस्तार । श्रोते करूनि निधार । एकचित्ते परियेसा ॥ २१० ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी
श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे गोकर्णमहिमावर्णं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

॥ अथ्याव सातवा समाप्त ॥

१. भवार्णवा २. निधार ३. एकचित्ते

॥ आठवा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक म्हणे सिद्धासी । गोकर्णमहिमा निरोपिलासी ।
 श्रीगुरु राहिले किती दिवसी । वर्तलं पुढे काय सांग ॥ १ ॥ तं गुरुमूर्ति कृपासिधु । माडो मनी लागला वेधुं । चरित्र
 एकतां महानेदु । अत्योल्हास होतसे ॥ २ ॥ परियोनि शिष्याचें वचन । संतोषे सिद्ध अतिगहन । सांगता जाहला विस्तारून ।
 श्रोते तुम्ही अवधारा ॥ ३ ॥ गोकर्णक्षेत्री श्रीपाद यति । राहिले वर्ये तीन गुप्ती । तेथोनि श्रीगिरिपर्वता येती ।
 लोकानुग्रहासी ॥ ४ ॥ जयाचे चरणदर्शन करितां जाण । समस्त तीर्थांमान । 'चरणं पवित्रं विततं पुराणं' । वेदश्रुति
 बोलती ॥ ५ ॥ समस्त तीर्थे गुरुचरणी । तो कां हिंडे तीर्थभुवर्नी । लोकानुग्रह करणे म्हणोनि । जाती आपण परियेसा
 ॥ ६ ॥ मास चारी क्रमोनि तेथे । आले निवृत्तिसंगमाते । दर्शन द्यावया भक्तलोकांते । पातले तया कुरवपुरा ॥ ७ ॥ कुरवपुर
 महाक्षेत्र । कृष्णा-गंगा याहे तीर । महिमा सांगतां असे अपार । भूमंडलांत दुर्लभ ॥ ८ ॥ तेशील महिमा सांगतां । विस्तार
 होईल वहु कथा । पुढे असे अखिल चरित । सांगेन एक एकचित्ते ॥ ९ ॥ श्रीपाद राहिले कुरवपुरी । ख्याति जाहली
 भूमीवरी । ग्रगट महिमा अपरांपरी । सांगतां विस्तार असे देखा ॥ १० ॥ जे जन भजती भक्तीसी । सीरड्य पावती अप्रयासी ।
 लक्ष्मी-कन्या-पुत्रेसी । जें जें चिंतिले पावती ॥ ११ ॥ समस्त महिमा सांगावयासी । विस्तार होईल वहुवसी । नामधारका
 परियेसी । सांगेन किंचित तुज आतां ॥ १२ ॥ पुढे अवतार व्यावया गति । सांगेन ऐका एकचित्ती । श्रीपाद कुरवपुरी
 असती । कार्यकारण पुढे असे ॥ १३ ॥ अवतार व्यावया कारण । सांगेन त्याचें पूर्वकथन । वेदशास्त्रसंपन्न । द्वाद्याण
 होता तया ग्रामी ॥ १४ ॥ त्याची भायां होती एक । नाम तियेचे 'अंबिका' । सुशील आचार पतिसेवका । महापुण्यसती
 देखा ॥ १५ ॥ तिते पुढे होऊनि मरती । पूर्वकर्मफल-अर्जिती । अनेक तीर्थवत-आचरती । तिणे केली परियेसा ॥ १६ ॥

ऐसे असतां होणार गति । पुत्र जाहला मंदमति । माता स्नेह करी प्रीतीं । अपूर्व आपणासी महणोनि ॥ १७ ॥ वर्धतां
 मातापित्रायरी । विप्रात्मज बाढला अति प्रीतिकरी । व्रतबंध करिती कुळाचारी । वेदाभ्यासी घालावया ॥ १८ ॥ विद्या
 न ये तथा कुपरा । मंदमति अज्ञान बहिरा । चिंता वाढे त्या द्विजवरा । महणे पुत्र मंदमति ॥ १९ ॥ अनेक देव आसाधोनि ।
 पुत्र लाधलो कष्टोनि । ग्राचीन कर्म न सुटे महणोनि । चिंता करी अहोरात्र ॥ २० ॥ अनेकपरी शिकवी त्यासी । ताडण
 करी बहुवर्ती । दुःख होय त्या जननीसी । वर्जी आपुले पतीते ॥ २१ ॥ पतीसी महणे ते नारी । पुत्र नाहीं आमुचे
 घरी । कष्टेकरूनि नानापरी । पोशिले एका बाळकासी ॥ २२ ॥ विद्या नये वेद त्यासी । बायां मारूनि कां कष्टसी । ग्राचीन
 कर्म असे त्यासी । मूर्ख होऊनि उपजावे ॥ २३ ॥ आतां जरी तुम्ही यासी । ताडन कराल अहर्निर्शी । प्राण त्यजीन हा
 भरंवर्सी । महणोनि बोले पतीसी ॥ २४ ॥ स्त्रियेचें वचन ऐकोनि । विप्र राहिला निश्चित^३ मरी । ऐसा काळ क्रमोनि ।
 होते तथा ग्रामांत ॥ २५ ॥ वर्ततां पुहे तथा स्थानीं । विप्र पडला असमाधानी^२ । दैववर्णेकरूनि । पंचत्व पावला परियेसा
 ॥ २६ ॥ पुत्रासहित ते नारी । होती तेथें कुरवपुरी । याचूनि आपुले उदर भरी । जीवित्व^४ करी येणेपरी ॥ २७ ॥
 विप्रस्त्रियेचा कुभर देखा । विवाहायोग्य जाहला निका । निंदा करिती सकळ लोक । मतिहीन महणोनियां ॥ २८ ॥ कन्या
 न देती त्यासी कोणी । सप्तस्त करिती दूषणी । महणती शुष्क वाहे कां पाणी । उदर भरी येणे विर्धी ॥ २९ ॥ सप्तस्त
 ब्राह्मण महणती त्यासी । “दगडापरी जन्मलासी । लांछन आणिले चंशासी । अरे मूर्खा कुलनाशका ॥ ३० ॥ तुझ्या
 पितयाचा आचार । ख्याति असे चारी राष्ट्र । जाणे वेद धर्म शास्त्र । त्याचे पोटी तुं जन्मलासी ॥ ३१ ॥ बोल आणिला
 तुं पितयासी । घातले पितृव्य^५ अधोगतीसी । भिक्षा माणोनि उदर भरिसी । लाज नये कैसी तुज ॥ ३२ ॥ जन्मोनि तुं
 संसारी । काय करावे पशुन्त्वापरी । अथवा गंगाप्रवेश करीं । जन्मोनि वाया” महणती लोक ॥ ३३ ॥ ऐसे ऐकोनि ब्रह्मचारी ।

१. स्वरूप २. दुष्प्राणात ३. उपनीनिका ४. पितृ

दुःख करी नानापरी । मातेसि म्हणतसे अवसरी । प्राण त्यजीन आपुला ॥ ३४ ॥ निंदा करिती सकळ मज । असोनि
देह कवण काज । पोमूं न शके माते तुज । जाईन अरण्यवासासी ॥ ३५ ॥ ऐकोनि पुत्राचे वचन । माता करी अति चिंतन ।
शोक करी अतिगहन । ग्रलापीतसे ते नारी ॥ ३६ ॥ माता सुत दुःख करीत । गेली गंगाप्रवाहांत । तेथे देखिले जगद्भरित^१ ।
श्रीपाद यति स्नान करितां ॥ ३७ ॥ जाऊनि दोघें लागती चरणी । विनविती कर जोडुनि । वासना असे आमुचे मर्नी ।
प्राण त्यजूं गंगेत ॥ ३८ ॥ निरोप हावा जी आम्हांसी । सद्गति व्हावया कारणासी । आत्महत्या महादोषी । म्हणोनि
विनवितो कृपासिधु ॥ ३९ ॥ ऐकोनि विप्रस्त्रियेचे वचन । पुसती श्रीपाद कृपा करून । काय संकटी तुमचे मन । त्यजिं
प्राण कवण्या गुणे ॥ ४० ॥ विप्रस्त्री तये वेळां । सांगती जाहली दुःखा सकळा । म्हणे स्वामी भक्तवत्सला । तारावे
आम्हां बाळकांसी ॥ ४१ ॥ पुत्राविणे कष्टले भारी । अनेक तीर्थे पादचारी^२ । केली व्रते पूजा जरी । सकळही देव आराधिले
॥ ४२ ॥ व्रते उपवास सांगूं किती । करिते झाले अपरिमिति । झाला पुत्र हा दुर्घति । निंदा करिती सकळ जन ॥ ४३ ॥
वेदशास्त्रमंपत्र । पति माझा ब्राह्मण । त्याचे पोटीं जन्मला हा हीन^३ । मंदमति दुरात्मा ॥ ४४ ॥ कृपा करी गा श्रीपाद
यति । जन्मोजन्मी ऐसी गति । पुत्र न व्हावा मंदमति । ऐसा पदार्थ सांगा मज ॥ ४५ ॥ कृपासागर दैन्यहरण । म्हणोनि
थरिले तुझे चरण । शरणागता करावया रक्षण । आलासि स्वामी कृपासिधु ॥ ४६ ॥ जन्मोनियां संसारी । कष्ट केले
नानापरी । न देखेंचि सीख्यकुसरी^४ । व्याले^५ पुत्र न राहती ॥ ४७ ॥ वांचोनियां हा एक सुत । शेळीच्या गळां स्तन
लोऱ्यत । वृथा जन्म जाहला म्हणत । विनवीतसे श्रीगुरुसी ॥ ४८ ॥ देवा आतां ऐसे करणे । पुढील जन्मी भनुष्यपणे ।
पूज्यमान पुत्र पावणे । जैसा तुं पूज्य जगत्रयासी ॥ ४९ ॥ सकळ लोक त्यासि वंदिती । ऐसा पुत्र होणार गति । उपाव
सांगा श्रीगुरु यति । म्हणोनि चरणी लागली ॥ ५० ॥ त्याचेनि माते उद्धारगति । नक्हे मागुती पुनरावृत्ति^६ ।

१. विश्वायाम २. पाची चान्त ३. नाई ४. मुख ५. अमलेते ६. पुनर्जन्म

पितरां सकलां स्वर्गप्राप्ति । लाथे ऐसे निरोपयावे ॥ ५१ ॥ वासना असे माझ्या मर्नी । पुत्र व्हावा ब्रह्मज्ञानी । वाळपणीचे
पाहेन नयनी । पूज्यमान समस्तांसी ॥ ५२ ॥ श्रीपाद ऐकोनि तिचें वचन । सांगती भक्ति कृपा करून । करीं वो
ईश्वरआराधन । पुत्र होईल श्रीहरीऐसा ॥ ५३ ॥ गोळणीचे घरी देखा । कृष्ण उपजला जो कारणिका^१ । व्रत केले गोळणी
ऐका । ईश्वराची आराधना ॥ ५४ ॥ तैसा आगाधीं तूं ईश्वर । पुत्र पावसी हा निधांर । तुझ्या मर्नी आशा भार । लाधसी
म्हणती श्रीपाद यति ॥ ५५ ॥ विष्णवी म्हणे तया वेळी । व्रत कैसे केले ते गोळी । कैसा पूजिला चंद्रमीली । विस्तारावे
मजप्रति ॥ ५६ ॥ तैसेच व्रत करीन आपण । म्हणोनि लागतसे चरणा । कृपामूर्ति श्रीगुरुराणा । सांगता झाला तया वेळी
॥ ५७ ॥ म्हणती श्रीपाद तियेसी । ईश्वर पूजीं वो तूं प्रदोषीं । मंदवारी^२ विशेषीं । पूजा करी भक्तीने ॥ ५८ ॥ पूजा
देखिली गोळणी । विस्तार असे स्कंदपुराणी । सांगेन कथा एक सगुणी । म्हणती श्रीगुरु तियेसी ॥ ५९ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचे
वचना । संतोषली विश्रांगना । जाऊनि लागे श्रीगुरुचरणा । विनवीतसे तये वेळी ॥ ६० ॥ विष्णवी म्हणे स्वामियासी ।
अभिनव मातें^३ मिरोपिलेसी । देखतां पूजा प्रदोषीं । पुत्र झाला कृष्णाऐसा ॥ ६१ ॥ आपण केलिला पूजा जरी । फल
पावेन निधारी । पूर्वीं झाले कवणेपरी । विस्तारावे मज दातारा ॥ ६२ ॥ श्रीगुरु सांगती तियेसी । सांगेन एक एकचित्तेसी ।
'उज्जनी' नाम नगरीसी । जाहले विचित्र परियेसा ॥ ६३ ॥ तया नगरी 'चंद्रसेन' । राजा होता धर्षज । त्याचा सरखा असे
प्राण । 'मणिभद्र' म्हणोनि परियेसा ॥ ६४ ॥ सदा ईश्वरभक्ति करी । नानापरी पूजी अपारी । भोळा-देव प्रसन्न करी ।
दिधला चिंतामणि एक ॥ ६५ ॥ कोटिसूर्याचा प्रकाश । माणिक शोभे महासुरस । कंठीं घाली सदा हर्ष । तया मणिभद्र
सेनसख्यासी^४ ॥ ६६ ॥ तया मण्याचे लक्षण । मुवर्ण होती लोह पाण्याण । तेज फांके ज्यावरी जाण । कनक^५ होय परियेसा
॥ ६७ ॥ जे जे चितीत मानसी । ते ते पावे स्मरणेसी । ऐशी रुद्याति माणिकासी । समस्त राजे कांक्षा करिती ॥ ६८ ॥

^१. अकलारी ^२. अनिष्टदेवाच्या दिवारी ^३. मरा ^४. राजारान्या वार्षेचनापौरीकी 'मणिभद्र' नानाचा एक मूर्त्यु पाण्याद चंद्रसेन राजाना भिज होता. त्याने चंद्रसेनाला प्रमाण
होउन एक चित्तामणी दिल्य व तो पाणी चंद्रसेन आपल्या कंठात त्यानि पाणी करीत असो ^५. सोन

इष्टत्वेऽ मागती कित्येक । मागो पाठविती ते माणिक । बलात्करे घ्यावया देख । राजे वांछिती परियेसा ॥ ६९ ॥ महणती
 क्रयः करूनि देखा । माणिक द्यावै आपणां ऐका । जरी न देसी स्वाभाविका । युद्धालागी येऊँ महणती ॥ ७० ॥ राजे
 समस्त मिळोनि । पातले नगरा त्या उज्जनी । अपार सैन्य मिळवूनि क्षोणी । वेष्टिले तया नगरासी ॥ ७१ ॥ ते दिनी
 शनिवार ब्रयोदशी । राजा बैसला पूजेसी । शंका न धरी मानसी । एकचित्ते पूजीतसे ॥ ७२ ॥ महाकाळे श्वरलिंगासी ।
 पूजा करी राजा हर्षी । गोलिणी-कुमरे पहावयासी । आली तया शिवालय ॥ ७३ ॥ पूजा पाहूनि शिवाची । मुले महणती
 गवळणीचो । खेळूँ चला आम्ही ऐसेचि । लिंग करूनि पूजूँ आतां ॥ ७४ ॥ महणोनि विनोदेकरूनि । आली आपुले
 गृहासंनिधानी । एकवटोनि पाषाणी । कल्पिले तेथे शिवालय ॥ ७५ ॥ पाषाण एक करूनि लिंग । पूजा करिती बाळके
 चांग । नानापरीची पत्री साझ । कल्पिती तेथे पूजेसी ॥ ७६ ॥ योडशोपचारे पूजा कल्पिती । उदक नैवेद्य समर्पिती । ऐसे
 कीतुके खेळती । ते गोपकुमारक ॥ ७७ ॥ गोपिका स्त्रिया येउनी । पुत्रांते नेती बोलावुनी । भोजन करावै महणोनि । गेली
 सकल बाळके ॥ ७८ ॥ त्यांतील एक गोपीसूनुः । न जाय भुवना लिंग सोडून । त्याची माता जवळी येऊन । मारी
 आपुले पुत्रासी ॥ ७९ ॥ महणे कुमारा भोजनासी । चाल घरा जाहली निशी । कांही केलिया न वचे परियेसी । तो
 गोपीकुमारक ॥ ८० ॥ कोपेकरूनि ते गौलणी । मोडी पूजा-खेळ आंगणी । पाषाण दूरी टाकुनी । गेली आपुले मंदिरासी
 ॥ ८१ ॥ पूजा मोडितां बाळक । ग्रलाप करीतसे तो अनेक । मूळार्डा येऊनि क्षणएक । पडिला भूमी अवधारा ॥ ८२ ॥
 लय लावूनि लिंगस्थानी । प्राण त्यजूँ पाहे निवाणी । प्रसन्न झाला तो शूलपाणी । तया गोपीसुताला ॥ ८३ ॥ शिवालय
 रत्नखचित । सूर्यतेजै जीसे गोभित । लिंग दिसे रत्नखचित । जागृत झाला तो बाळक ॥ ८४ ॥ निजरूप धरूनि गौरीरमण ।
 उठवी बाळका करी धरून । वर माग महणे मी प्रसन्न । जै वांछिसी ते देईन ॥ ८५ ॥ बाळके विनविले ईश्वरासी । कोप
 न करावा मातेसी । पूजा मोडिली प्रदोषी । क्षमा करणे महणतसे ॥ ८६ ॥ ईश्वर भोला-चक्रवर्ती । वर दिघला बहुतप्रीती ।

“प्रदोषसमयोः पूजा देखती । गौल्हणी होय देवजननी॑ ॥ ८७ ॥ तिच्या पोटी होइल सुत । तोचि विष्णुअवतार विख्यात ।
 न करी पूजा चहिली म्हणत । पोथील आपुले पुत्रापरी॑ ॥ ८८ ॥ जें जें मर्नी तूं इच्छिसी । पावेल वेगी धरीं मानसी ।
 अखिल सीख्य तुङ्गिया वंशी॑ । पुत्रपीत्री नांदाल”॑ ॥ ८९ ॥ प्रसन्न होवोनि गिरिजापती । गेले लिंगालयी गुप्ती । शिवालय
 राहिलें रत्नखचिती । गोल्हियाधरी तयाचपरी ॥ ९० ॥ कोटिमूर्याचा प्रकाश । शिवालय दिसे अति सुरस । लोक म्हणती
 काय प्रकाश । उदय डाळला दिनकरा ॥ ९१ ॥ आले होते परराष्ट्र-राजे । विस्मय करिती महाचोजे॑ । द्वेष सांडूनि बोलती
 वोजे॑ । भेटो म्हणती रायासी ॥ ९२ ॥ पहा हो पवित्र नगरांत । सूर्य डाळला असे उदित । राजा असेल पुण्यवंत । ऐसियासी
 काय विरोध ॥ ९३ ॥ म्हणोनि पाठविती सेवकासी । भेटूं म्हणती प्रीतीसी॑ । राजा बोलावी तयासी । आपुले गृही नगरांत
 ॥ ९४ ॥ इतुके होतां ते अवसरी॑ । राजा पुसतो प्रीतीकरी॑ । रात्रि असतां अंधकारी । उदय जाहला केवी सूर्य ॥ ९५ ॥
 राजे चंद्रसेनासहित । पाहावया येती कवतुकार्थ । दिसे विचित्र रत्नखचित । शिवालय अनुपम्य ॥ ९६ ॥ तेणोचिपरी॑
 गौल्ह्याचे सदन । विराजमान अतिगहन । पुसता डाळला राजा आपण । तया गौल्हियाकुमारकासी ॥ ९७ ॥ सांगितला सर्व
 वृत्तांत । संतोष करिती राजे समस्त । गौल्हियां राजा तूं होइ म्हणत । देती नामादेशमंपदा ॥ ९८ ॥ निघोनि गेले राजे
 सकळ । राहिला चंद्रसेन निर्मळ । शनिप्रदोष पूजाफळ । भय केवे॑ तया नरा ॥ ९९ ॥ गौल्हीकुमर जाव घरा । मातेसी सांगे
 सविस्तरा । “येइल पुढे तुड्या उदरा । नारायण अवतरोनि ॥ १०० ॥ ऐसा ईश्वरे॑ दिधला वर । संशय न, धरी॑ निधार॑ । प्रसन्न
 जाहला कर्पूरगाँव । देखिली पूजा प्रदोषीची ॥ ? ॥ मोडिलीस प्रदोषपूजा म्हणोनि । म्यां मागितले त्या शूलपाणी॑ । क्षमा
 करूनि धेतले॑” म्हणोनि । सांगे वृत्तांत मातेसी ॥ २ ॥ ऐसा ईश्वर प्रसन्न डाळला । प्रदोषपूजा ऐसे॑ फळ । श्रीपाद सांगती
 तये वेळा । तया विग्रहियेसी ॥ ३ ॥ तुझे मर्नी असेल जरी । होइल पुत्र मजसी॑ । संशय सांडूनि निधारी॑ ।

१. श्रीकृष्णाची आई २. तुड्या आईने प्रत्यक्ष पूजा न करता ती केवळ पाहिली, एवज्ञापुलेशी ती श्रीकृष्णाचे पूजाप्राप्ते पालन करील ३. भोजपा बोहुकाने ४. खामुलाणने

शनिप्रदोषीं पूजीं शंभु ॥ ४ ॥ ऐसें महणोनि श्रीपादरावो । चक्रवर्ती-भोला देवो^१ । विप्रस्त्रियेचा पाहोनि भावो । प्रसन्न होत तया बेळी ॥ ५ ॥ बोलावृनि तिचे कुमारकासी । हस्त टेविती मस्तकेसी । ज्ञान जाहलें तत्काळेसी । त्रिवेदी इाला शास्त्रज्ञ ॥ ६ ॥ वेदशास्त्रादि तर्क-‘भाषा’^२ । महणता इाला अतिप्रकाशा । विस्मय इाला असमसहासा । विप्र महणती अति आश्चर्य ॥ ७ ॥ विस्मय करोनि विप्रवनिता । महणे ईश्वर हा निश्चित । कार्याकारण अवतार होत । आला नरदेह धरोनि ॥ ८ ॥ पूर्वजन्मीचं पुण्यार्जित । जोडलें हैं निश्चित । जो भेटला श्रीगुरुनाथ । महणोनि नमिलें क्षणक्षणां ॥ ९ ॥ महणे ईश्वर तुंचि होसी । पूजा करीन मी तुज प्रदोषीं । मिथ्या नव्हे तुङ्गिया वाक्यासी । पुत्र वहावा तुजेमा ॥ १० ॥ ऐसा निश्चय करोनि । पूजा करी ती नित्य येऊनि । प्रदोषपूजा अतिगहनी । करी श्रीपादरायासी ॥ ११ ॥ पुत्र इाला तिचा महाज्ञानी । वेदशास्त्रसंपत्ती । पूज्य जाहला अति गहनी । सर्वाहनि अधिकता ॥ १२ ॥ विवाह इाला मग तयासी । पुत्रपौत्री नांदे हर्षी । श्रीगुरुकृपा होय ज्यासी । ऐसें होय अवधारा ॥ १३ ॥ ऐसा श्रीगुरु कृपावंत । भक्तजना असे रक्षित । एक शिष्या एकचित्त । नामधारका श्रीमंता ॥ १४ ॥ नामधारक भक्तासी । सांगे सिद्ध विस्तारेसी । परियेसा समस्त भक्त हर्षी । महणे सरस्वती-गंगाधर ॥ १५ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकमंवादे शनिप्रदोषव्रतमाहात्म्यकथं नाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ अध्याय आठवा समाप्त ॥

॥ नववा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीपरम्पर्यं नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ऐकोनि सिद्धाचें वचन । नामधारक करी नमन । विनवीतसे
कर जोड़न । भक्तिभावेकरूनियां ॥ १ ॥ श्रीपादराव कुरवपुरी असतां । पुढे वर्तली केसी कथा । विस्तारून सांग आतां ।
कृपामूर्ति दातारा ॥ २ ॥ भक्तवत्सल श्रीगुरुराव । जाणोनि शिष्याचा भाव । विस्तार करोनि भक्तीस्तव । निरोपिले
श्रीगुरुचरित्र ॥ ३ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारका । पुढे जाहले अति कवतुका । तया ग्रामी रजक^१ एका । सेवक झाला
श्रीगुरुच्चा ॥ ४ ॥ नित्य श्रीपाद गंगेसी येती । विधिपूर्वक स्नान करिती । लीकिकवेव्हार^२ दिव्यगति । आवरती त्रैमूर्ति
आपण ॥ ५ ॥ ज्याच्या दर्शने गंगास्नान । त्यासी काय असे आचरण । लोकानुप्रहाकारण । स्नान करिती परियेसा ॥ ६ ॥
वर्ततां ऐसे एक दिवर्शी । श्रीपाद येती स्नानासी । गंगा वाहे दाही दिशी । मध्ये असती आपण देखा ॥ ७ ॥ तया गंगातटाकांत ।
रजक असे वस्त्रं थूत । नित्य येऊनि असे बमित । श्रीपादगुरुमूर्तीसी ॥ ८ ॥ नित्य विकाळ येऊनियां । दंडप्रणाम करूनियां ।
नमन करी अतिविनया । मनोवाक्षायकमौसी ॥ ९ ॥ वर्ततां ऐसे एके दिवर्शी । आला रजक नमस्कारासी । श्रीपाद म्हणती
तयासी । एकचित्तं परियेसा ॥ १० ॥ श्रीपाद म्हणती रजकासी । कां रे नित्य कष्टतोसी । तुष्टले भी तुझे भक्तीसी । सुखे
राज्य करी म्हणती ॥ ११ ॥ एकतां श्रीगुरुचे वचन । गांठी पालवीं बांधी शकुन^३ । विनवीतसे कर जोड़न । सत्यसंकल्प
श्रीगुरुमूर्ति ॥ १२ ॥ रजक सांडी संसारभ्रांत^४ । सेवक जाहला एकांतभक्त^५ । दुरुनि करी दंडवत । मठा गेलिया येणेचिपरी
॥ १३ ॥ ऐसे बहुत दिवसांवरी । रजक मग सेवा करी । आंगण झाडी प्रोक्षण करी^६ । नित्य नेम येणे विधी ॥ १४ ॥
असतां एके दिवसीं देखा । वसंतमास वैशाखा । क्रीडा करीत नदीतून निका । आला राजा म्लेंछ एक ॥ १५ ॥ स्त्रियांसहित
नावेत आपण । अळकृत आभरण । क्रीडा करीत स्त्रियांसह आपण । गंगेमधून येतसे ॥ १६ ॥ सर्व दल थडिये थडी^७ ।

१. परीट २. लोकव्याप्त ३. घोलराच्या पदहला शकुन गाठ चांधली ४. समाराची चिता ५. अमन्य भजा ६. सडा याही ७. हैत्य वर्तीच्या काढावलाने

अपित असती हस्ती घोड़ी । मिरविताति रत्ने क्रोडी^१ । अलंकृत सेवकजन ॥ १७ ॥ ऐसा गंगाप्रवाहांत । राजा आला
खेलत । नाना वाहो असे गर्जत । सबै येती थडियेसी ॥ १८ ॥ रजक होता नमस्कारित । शब्दे झाला अति दुश्चित^२ ।
असे गंगेत अबलोकित । सगारंभ राजयाचा ॥ १९ ॥ विस्मय करी अति मानसी । मी जन्मोनियां संसारासी । न देखिले
सौख्यासी । पशुसमान देह आपुला ॥ २० ॥ यन्य राजयाचे जिणे । ऐसे सौख्य भोगणे । स्त्रिया बस्त्रे अनेक भूषणे ।
कैसा हा भक्त इश्वराचा ॥ २१ ॥ कैसे याचे आजंव-फल^३ । कवण देव आराधिला । कैसा गुह असे भेटला । मग
पावला हैं पद ॥ २२ ॥ ऐसे मनो चितित । करीतसे दंडवत । श्रीगुह श्रीपाद कृपावंत । वलयिली त्याची मनवासना ॥ २३ ॥
भक्तवत्सल श्रीगुहमूर्ति । ओळखोनि तयाची स्थिति । बोलायूनियां पुसती । काय चितितोसि मनांत ॥ २४ ॥ रजक महणे
स्वामियासी । देखिले दुष्टीने रायासी । मंतोष जाहला मानसी । केवळ दास श्रीगुहचा ॥ २५ ॥ तपे आराधोनि देवासी ।
पावला ऐशा अवस्थेसी । महणोनि चितितो मानसी । कृपामूर्ति दातारा ॥ २६ ॥ ऐसे अविद्यामंवधेसी । नाना वासना
इंद्रियांसी । चाढ नाहीं या भोगासी । चरणी तुझे मज सौख्य ॥ २७ ॥ श्रीपाद महणती रजकासी । जन्मादारन्य कष्टलासी ।
वांछा असे भोगावयासी । राज्यपद तमोवृत्ती^४ ॥ २८ ॥ निववार्वी इंद्रिये सकळ । नातरी नव्हे मन निर्पळ । वाधा करिती
पुढे केवळ । जन्मांतरी परियेसी ॥ २९ ॥ तुष्टवावया इंद्रियांसी । तुवां जन्मावे म्लेछवंशी । आवडी जाहली तुझे मानसी ।
राज्य भोगी जाय त्वरित ॥ ३० ॥ एकोनि स्वामीचे वचन । विनवी रजक कर जोहून । कृपासागर श्रीगुराणा । उपेक्षु नको
महणतसे ॥ ३१ ॥ अंतरतील तुझे चरण । द्यावे मातें पुनर्दर्शन । तुझा अनुग्रह असे कारण । ज्ञान द्यावे दातारा ॥ ३२ ॥
श्रीगुर महणती तयासी । वेदुरानगरी^५ । जन्म होसी । भेटी देऊं अंतकाळासी । कारण असे आम्हां येणे ॥ ३३ ॥ भेटी होतांचि
आम्हांसी । ज्ञान होइल तुझे मानसी । न करी चिता हो भरंवसी । आम्हां येणे घडेल ॥ ३४ ॥ आणिक कार्याकारणेसी ।
अवतार होऊं परियेसी । वेष धरूनि संन्यासी । नाम 'त्रिसिंहसरस्वती' ॥ ३५ ॥ ऐसे तया संबोधूनि । निरोप देती जाई महणोनि ।

१. कोहृपवधि किमतीची २. अस्वमय ३. पूर्वकमाने फल ४. तपोगुणाच्या नुसीने ५. वेदयात

रजक लय लावोनि चरणी । नमन करीतसे तथा वेळी ॥ ३६ ॥ देखोनि श्रीगुरु कृपामृति । रजकासी जबली पाचारिती ।
 इह भोगिसी किंवा पुढती^१ । राज्यभोग सांग भज ॥ ३७ ॥ रजक विनवीत श्रीपादासी । डालो आपण अपरव्यासी^२ ।
 भोग भोगीन बालाभ्यासी । यीवर्नी गोड राज्यभोग ॥ ३८ ॥ ऐकोनि रजकाचे वचन । निरोप देती श्रीपाद आपण । त्वरित
 जाई रे म्हणोन । जन्मांतरी भोगी म्हणती ॥ ३९ ॥ निरोप देतांचि तये वेळी । त्वजिला प्राण तत्काळी । जन्म डाला
 मळेछकुळी । वेदुरानगरी प्रख्यात ॥ ४० ॥ ऐसी रजकाची कथा । पुढे सांगेन विस्तारता । सिद्ध म्हणे नामधारकाते । चरित्र
 जाहले पुढे आणिक ॥ ४१ ॥ इतुके झालिया अवसरी । श्रीपादराय कुरवपुरी । असतां महिमा अपरांपरी । प्रख्यात जाहली
 परियेसा ॥ ४२ ॥ महिमा सकल सांगतां । विस्तार होईल बहु कथा । पुढील अवतार असे ख्याता । सांगेन ऐक नामधारका
 ॥ ४३ ॥ महिमान सांगतां श्रीगुरुचे । शक्ति केंची आमुचे वाचे । नवल नव्हे अमृतदुष्टीचे । स्थानमहिमा^३ ऐसाचि असे
 ॥ ४४ ॥ श्रीगुरु राहती जया स्थानी । महिमा अपार तथा भुवर्नी । विचित्र असे आख्यायनी । दृष्टांत तुज सांगेन ॥ ४५ ॥
 स्थानमहिमेचा विस्तार । सांगेन ऐक मने एकाय । प्रख्यात असे कुरवपुर । मनकामना पुरती तेथें ॥ ४६ ॥ ऐसे किती
 दिवसवरी । श्रीपाद होते कुरवपुरी । कारण असे पुढे अवतारी । म्हणोनि अदृश्य होती तेथेंचि ॥ ४७ ॥ आश्विन वदा
 द्वादशी । नक्षत्र मध्या, पूर्णराज^४ राणी । श्रीपाद वैसले निजानंदेसी । अदृश्य झाले गंगेत ॥ ४८ ॥ लौकिकीं दिसती अदृश्य
 आपण । कुरवपुरी असती जाण । श्रीपादराव निर्थारी जाण । ब्रयमूर्तीचा अवतार ॥ ४९ ॥ अदृश्य होवोनि तथा स्थानी ।
 श्रीपाद राहिले निर्गुणी^५ । अवतार व्हावया पुढे कारणी । म्हणोनि कवणा न दिसती ॥ ५० ॥ जे जन असती भक्त केवळ ।
 त्यांसी दिसती निर्मल । कुरवक्षेत्र अतुर्बळ^६ । असे प्रख्यात भूमंडळी ॥ ५१ ॥ श्रीपाद आहेत तथा स्थानी । दृष्टांत सांगेन
 विस्तारूनि । ऐका श्रोते सकळ जन । म्हणे सरस्वती-गंगाधर ॥ ५२ ॥ सिद्धे सांगितले नामधारकासी । तेचि कथा
 विस्तारेसी । सांगतसे सकळिकांसी । गंगाधराचा आत्मज ॥ ५३ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरो
 श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे रजकवरप्रदानं तथा श्रीपादनिजानंदगमनं नाम नवमोथ्यायः ॥ ९ ॥

॥ अथाय नववा समाप्त ॥

१. या जन्मी को पुढत्ता जन्मी २. उत्तर वदाचा ३. श्रीगुरुचरित्रा अमृतदुष्टीमूळे स्थानाता असा महिमा वेती, याला माझीची नाही ४. सिंह राज ५. निराकार विशेषीत ६. येत

॥ दहावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ऐकोनि सिद्धाचें वचन । नामधारक विनवी जाण । कुरवपुरीचें
महिमान । केवीं जाहले म्हणतसे ॥ १ ॥ म्हणसी श्रीपाद नाहीं गेले । आणिक सांगसी अवतार इाले । विस्तार करोनियां
सगळे । निरोपावें म्हणतसे ॥ २ ॥ सिद्ध सांगे नामधारकासी । श्रीगुरुमहिमा काय पुससी । अनंतरूपे होतीं परियेसीं ।
विश्वव्यापक परमात्मा ॥ ३ ॥ पुढे कार्याकारणासी । अवतार इाला परियेसीं । राहिला आपण गुपतवेषीं । तया
कुरवक्षेत्रांत ॥ ४ ॥ याहे पां भार्गवराम देखा । अद्यापि स्थिर-जीविका । अवतार जाहला आपण अनेका । तथाचेनिपरी
निश्चयावें ॥ ५ ॥ सर्वा ठारी वसे आपण । मूर्ति एक नागायण । त्रिमूर्तीचे तीन गुण । उत्पत्ति-स्थिति-लयासी ॥ ६ ॥
भक्तजन तागावयासी । अवतार होती हृषीकेशी । शाप द्विथला दुर्वासग्रही । कारण असे तथाचे ॥ ७ ॥ त्रयमूर्तीचा अवतार ।
त्याचा कवणा कळे पार । निधान तीर्थं कुरवपुर । वास तेथें गुरुमूर्ति ॥ ८ ॥ जे जे चितिले भक्तजनीं । लाधती श्रीगुरुदर्शनी ।
श्रीगुरु राहती जया स्थानीं । कामधेनु असे जाणा ॥ ९ ॥ श्रीपादश्रीवल्लभस्थानमहिमा । वर्णावया मी किमात्मा^१ । अपार
असे सांगतां तुम्हां । एखादा सांगेन दृष्टांत ॥ १० ॥ तुज सांगावया कारण । गुरुभक्ति वृथा नव्हे जाण । सर्वथा न करी
तो निवाण^२ । पाहे वास^३ भक्तांची ॥ ११ ॥ दृढ भक्ति असावी मर्नी स्थिर । गंभीरपणे असावें थीर । तोचि उतरे पैलपार ।
इह सौख्य परलोक ॥ १२ ॥ याचि कारणे दृष्टांत तुज । सांगेन एक वर्तले सहज । काश्यपगोत्री होता द्विज । नाम तया
'वल्लभेश' ॥ १३ ॥ सुशील द्विज आचारवंत । उदीममार्गे^४ उदर भरीत । प्रतिसंबत्सरी यावेस येत । तया श्रीपादक्षेत्रासी
॥ १४ ॥ असतां पुढे वर्तमानीं । वाणिज्या निधाला तो उदिमी^५ । नवस केला अतिगहनीं । संतर्पावें ब्राह्मणासी ॥ १५ ॥
उदीम आलिया फळासी । यात्रेसि येईन विशेषीं । सहस्र वर्ण - ब्राह्मणासी । इच्छाभोजन देईन म्हणे ॥ १६ ॥

^१. मी कोण याप्त २. उपेक्षा करीत नाही ३. वासना ४. व्यापार करन ५. व्यापारी

निश्चय करोनियां मानसीं । निधाला तो द्विज उदीमासी । चरण व्यातसे मानसीं । सदा श्रीपादश्रीवद्भुभाचे ॥ १७ ॥ जे
जे ठारी जातां देखा । अनेत संतोष पावे निका । शतगुणे जाहला लाभ अधिका । परमानंदे परतला ॥ १८ ॥ लय लावृनि
श्रीपादचरणी । यात्रेमि निधाला तत्क्षणी । करावया ब्राह्मणसंतर्पणी । द्रव्य घेतले समागमे ॥ १९ ॥ द्रव्य घेऊनि द्विजवर ।
निधतां देखती तस्कर । कपटरूप होऊनि संगतीकरै । तेही तस्कर निधाले ॥ २० ॥ दोनतीन दिवसवरी । तस्कर आले
मंगिकारो । एके दिवशी मार्गी रात्री । जात होते मार्गस्थ ॥ २१ ॥ तस्कर महणती द्विजवरासी । आम्ही जातां कुरवपुरासो ।
श्रीपादश्रीवद्भुभदग्निनासी । प्रतिवर्षी नेम असे ॥ २२ ॥ ऐसे बोलत मार्गेसी । तस्करी मारिले द्विजासी । शिर छेदूनि परियेसी ।
द्रव्य घेतले सकळिक ॥ २३ ॥ भक्तजनांचा कैवारी । श्रीपादराव कुरवपुरी । पावला त्वरित वेषधारी । जटामंडित भस्मांगी
॥ २४ ॥ त्रिशूल खडग येर हाती । उभा ठेला तस्करापुढती । वापिता डाला तस्करां त्वारिती । त्रिशूलेकरुनि तयेवेळी ॥ २५ ॥
समस्त तस्करांसि मारितां । एक येऊनि विनविता । कृपालुवा जगद्राथा । निरपराधी आपण असें ॥ २६ ॥ नेण याते
वधितील म्हणोन । आलो आपण संगी होऊन । तुं सर्वोत्तमा जाणसी खूण । विश्वाचे मरीची वासना ॥ २७ ॥ ऐकोनि
तस्कराची विनंति । श्रीपाद त्याते जवळी बोलाविती । हाती देऊनियां विभूति । ग्रोक्षी महणती विग्रावरी ॥ २८ ॥ मान
लावृनि^१ तथा वेळां । मंग्रोनि लाविती विभूति गळां । सजीव जाहला तात्काळा । ऐक वत्सा एकवित्ते ॥ २९ ॥ इतुके
वर्ततां परियेसीं । उदय जाहला दिनकरासी । श्रीपाद जाहले अदृश्येसी । राहिला तस्कर विग्राजवळी ॥ ३० ॥ विप्र पुसे
तस्करासी । म्हणे तुं कां मातै धरिलेसी । कवणे वधिले या मनुष्यांसी । म्हणोनि पुसे तथा वेळी ॥ ३१ ॥ तस्कर सांगे
द्विजासी । जाहले अभिनव परियेसीं । आला होता एक तापसी । वधिले यांते त्रिशूले ॥ ३२ ॥ मातै राखिले तुजनिमित ।
धरोनि वैसविले अतिश्रीत । विभूति मंग्रोनि तुंते लावीत । सजीव केला तुझा देह ॥ ३३ ॥ उभा होता आतां जवळी ।

^१. वरोवर चालणारे चालणके होऊन २. मसाक पदाला लावृन

अदुश्य जाहला तत्काळी । न कळे कवण मुनि बळी । तुझा प्राण राखिला ॥ ३४ ॥ होईल ईश्वर विपुरारि । भस्मांगी
होता जटाधारी । तू भक्त होशील निर्धारी । म्हणोनि आला ठाकोनियां ॥ ३५ ॥ ऐकोनि तस्कराचें वचन । विश्वासला
तो ब्राह्मण । तस्करापाशील द्रव्य घेऊन । गेला यात्रे कुरवपुरा ॥ ३६ ॥ नानापरी पूजा करी । ब्राह्मणभोजन सहस्र चारी ।
अनंतभक्तीं प्रीतिकरी । पूजा करी श्रीपादगुरुपादुकांची ॥ ३७ ॥ ऐसे अनेक भक्तजन । सेवा करिती श्रीपादस्थान । कुरवपुर
प्रख्यात जाण । अपार महिमा परियेसा ॥ ३८ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारकासी । संशय न थरी तू मानसी । श्रीपाद आहेति
कुरवपुरासी । अदृश्यरूप हाऊनियां ॥ ३९ ॥ पुढे अवतार असे होणे । म्हणोनि गुप्त, न दिसे कवणा । अनंतरूप नारायण ।
परिपूर्ण असे सर्वां ठावी ॥ ४० ॥ श्रीपादश्रीबळभमूर्ति । लौकिकीं, ऐक्य परमाथी^१ । झाला अवतार पुढे ख्याती ।
श्रीनरसिंहसरस्वती ॥ ४१ ॥ म्हणे सरस्वती-गंगाधर । पुढील कथेचा विस्तार । ऐकतां होय मनोहर । सकळांभीष साधती
॥ ४२ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रापृते परमकथाकल्पतरो श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्धनामधारकसंवादे कुरवपुरक्षेत्रमहिमावर्णनं
नाम दणमोऽध्यायः ॥ १० ॥

॥ अध्याय दहाया समाप्त ॥

^१. लोकदृष्टीने श्रीपादललभ, या यामांडुर्दीने निर्मुण परापात्मा

॥ अकरावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक महणे मिद्धासी । पुढे अवतार जाहले कैसी ।
 विस्तारानियां आम्हांसी । सांगा स्वामी कृपामृति ॥ १ ॥ सिद्ध महणे ऐक वत्सा । अवतार झाला श्रीपाद हर्षा । पूर्वी
 वृत्तांत ऐकिला ऐसा । कथा सांगितली विप्रस्त्रियेची ॥ २ ॥ शनिप्रदोषी मर्वेश्वरासी । पूजित होती गुरु-उपदेशी ।
 देहवासना असतां तियेसी । पंचत्व पावली तयेवेळी ॥ ३ ॥ झाला जन्म पुढे तिसी । कारंज-नगर^१ उत्तरदेशी । वाजसनीय
 शाखेसी । विप्रकुली जन्मली ॥ ४ ॥ जातक वर्तले तियेसी । नाम 'अंबा-भवानी' ऐसी । आरोपिले म्हेहेसी । मातापितरी
 परियेसा ॥ ५ ॥ वर्धतां मातापित्यागृही । वाढली कन्या अतिस्नेही । विवाह करिती महोत्साही । देती चिप्रासी तेचि ग्रामी
 ॥ ६ ॥ शिवव्रती असे तो ब्राह्मण । नाम तथा 'माधव' जाण । त्यासी दिथली कन्या दान । अतिप्रीतीकरूनि ॥ ७ ॥
 तथा माधवविप्राधरी । शुभाचारे होती नारी । वासना तिची पूर्वांपरी । इश्वरपूजा करीतसे ॥ ८ ॥ पूजा करी इश्वरासी ।
 दंपती उभयवर्ग मनोमानसी । प्रदोषपूजा अतिहर्षी । करिती भक्तिपुरस्कर ॥ ९ ॥ मंदवारी ब्रयोदशीसी । पूजा करिती
 अतिविशेषी । तंब वत्सरे झाली शोडशी । अंतर्वंली^२ झाली ऐका ॥ १० ॥ मास तृतीय-पंचमेसी । उत्साह^३ करिती अनेक
 हर्षी । उत्तम डोहले होती तियेसी । ब्रह्मज्ञान बोलतसे ॥ ११ ॥ करिती उत्साह मास-साती । द्विज करी सीमंती^४ ।
 अक्षवाणे^५ वौवालिती आरती । मुवासिनी भिलूनियां ॥ १२ ॥ ऐसे क्रमितां नवमासी । प्रसूत झाली शुभ दिवशी । पुत्र
 जाहला मरणून हर्षी । निर्भर^६ होती मातापिता ॥ १३ ॥ जन्म होतांचि तो बालक । 'उं' कार शब्द महणतसे अलोलिक^७ ।
 पाहनि झाले तटस्थ लोक । अभिनव महणोनि तयेवेळी ॥ १४ ॥ जातककर्म करी तो ब्राह्मण । विप्रांसी देत दक्षिणा दान ।
 ज्योतिषी सांगती मुलक्षण । लग्न सत्वर पाहोनियां ॥ १५ ॥ सांगती ज्योतिषी त्या द्विजासी । मुहूर्त चरवा असे विशेषी ।
 कुमर होईल कारणिक पुरुषी । गुरु होईल सकलिकां ॥ १६ ॥ याचा अनुग्रह होईल ज्यासी । तो वंदा होईल विश्वासी ।

१. ग्रीष्मीने २. कारंजा (विं. अकोला, प्रात चहाठ) ३. गोदर ४. संस्कार ५. सौंगती-न्यन संस्कार ६. अभ्यु वाग्न ७. अधिक आसेंटी ८. अलीमिक

याचे वाक्य होईल परिस । चित्तामणि याचे चरण ॥ १७ ॥ अष्टही सिद्धि याचे द्वारी । बोळगात^१ राहतील निरंतरी । नव
निधि याच्या घरी । राहती एक द्विजोत्तमा ॥ १८ ॥ न होती यासी गृहिणी-सुत । पूज्य होईल त्रिभुवनांत । याचे दर्शनमात्रे
पतित । पुनीत होतील परिथेसी ॥ १९ ॥ होईल हा अवतार-पुरुषी । आम्हां दिसतासे भरंवसी । संदेह न धरावा मानसी ।
म्हणोनि करिती नमस्कार ॥ २० ॥ म्हणती समस्त द्विजवर । सांगती जनकासी उत्तर । याचेनि महादेव्य हरे । भेणे न लगे
कळिकाळा ॥ २१ ॥ तुमचे मरी जे जे वासना । सर्व साधेल निर्गुणा^२ । यांते करावें हो जतना । निधान आले तुमचे
घरा ॥ २२ ॥ ऐसे जातक वर्तवोन । सांगता झाला विद्वज्जन । जनक जननी संतोषोन । देती दान वस्त्राभरणे ॥ २३ ॥
सांगोनि गेले द्वाद्याणस्तोम^३ । मातापिता अति प्रेम । दृष्टि लागेल म्हणून विषम । निवलोण वोवालिती ॥ २४ ॥ व्यवस्था^४
फांकली नगरांत । अभिनव आजि देखिले म्हणत । उपजतां बाळ 'उं' कार जपत । आश्चर्य म्हणती मकळ जन ॥ २५ ॥
नगरलोक इष्ट मित्र । पहावया येती विचित्र । दृष्टि लागेल म्हणोनि मात्र^५ । माता न दाखवी कबणासी ॥ २६ ॥ मायामोहे
जनकजननी । बाळासी दृष्टि लागेल म्हणोनि । आंगारा लाविती मंत्रोनि । रक्षा^६ वांधिती कृष्णसुते^७ ॥ २७ ॥ परमात्मयाचा
अवतार दृष्टि त्यासी केवी संचार । लोकिकधर्म ममल्कार^८ । मातापिता संरक्षिती ॥ २८ ॥ वर्ततां बाळ येणोपरी । दिवस
दहा झालियावरी । नामकरण पुरःसरी । ठेविता झाला जनक द्विजोत्तम ॥ २९ ॥ 'शालग्रामदेव' म्हणत । जन्मनाम झाले
ख्यात । नाम^९ 'नरहरी' ऐसे म्हणत । उच्चार केला धर्मकर्मे ॥ ३० ॥ ममत्व थोर बाळकावरी । प्रतिपाळ करिती प्रीतिकरी ।
माता म्हणतासे येरी । न पुरे क्षीर बाळकासी ॥ ३१ ॥ पतीसी म्हणे तये बेळां । स्तनी दृध थोडे बाला । एखादी मिळवा
का अबळा^{१०} । स्तनपान देववृं ॥ ३२ ॥ अथवा आणा मेषी^{११} एक । आपुले स्तने न शमे भूक । एकोनि हांसे बाळक ।
स्पर्श करी स्तनासी सव्यकर^{१२} ॥ ३३ ॥ स्तनी स्पर्श होतांचि कर । बतीस थारा वाहे क्षीर । वस्त्र भिजोनि विचित्र ।

१. उच्चा २. खालीले ३. निष्प्रगमनुदाय ४. बाली ५. किंचित्तमुदा ६. कालता दोनान मंत्रलेला ताईत ७. ममलपोहाने ८. लोकिक नाम ९. ताई १०. मेषी, बकरी
११. उक्ता हात

गनिप्रदोषी पूजितां म्यां ॥ ५१ ॥ ऐमें नानापरी देखा । जननी करी महादुःखा । जवली येवोनि बालक । संबोखीत मातेसी
 ॥ ५२ ॥ घरांत जाऊनि तये वेळां । घेऊनि आला लोखुंड सबला । हाती धरितांचि निर्मळा । झाले सुवर्ण बावज्ञकशी
 ॥ ५३ ॥ आणोनि देतसे मातेसी । विस्मय करी बहुवर्सी । बोलावृनियां पतीसी । दाविती इाली तयेवेळी ॥ ५४ ॥ गोप्य
 करिती तये वेळां । मंदिरांत नेले तया बाला । पाहती त्याची बाललीला । आणिक लोह हाती देती ॥ ५५ ॥
 अमृतदृष्टी पाहातां स्वामी । समृद्धि इाली सर्व हेमी । विश्वास धरिती मनोधर्मी । होईल पुरुष कारणिक ॥ ५६ ॥ मग
 पुत्रांते आलिंगोनि । विनविताति जनकजननी । तुं तारका शिरोमणि । कारणिक पुरुष कुळदीपका ॥ ५७ ॥ तुझेनि सर्वस्य
 लाधले । बोलतां आम्ही नाही एकिले । अज्ञान-मायेनै वेष्टिले । मुके ऐमें म्हणों तुज ॥ ५८ ॥ आमुचे मनीची वासना ।
 तुचां पुरवावी नंदना । तुझे बोबडे बोल आपणा । एकवावे पुग्राया ॥ ५९ ॥ हास्यवदन करी बाल । यजोपवीत दावी
 गलां । कटी^१ दावी मौजीस्थळा । म्हणोनि दाखवी मातेसी ॥ ६० ॥ संज्ञा करोनि मातेसी । दावी बालक संतोषी । मूंजी
 वांधितांचि आपणासी । येईल म्हणे बोल सकळ ॥ ६१ ॥ मातापिता संतोषती । विद्वांस ज्योतिषी पाचारिती ।
 व्रतवेधमुहूर्त-लग्न पाहती । सर्व आयती^२ करिते झाले ॥ ६२ ॥ केली आयती बहुतांपरी । रत्नखच्चित अळंकारी ।
 मायापांहे ग्रीतीकरी । समारंभ करिताति ॥ ६३ ॥ चतुर्वेदी ब्राह्मण येती । शाश्वापरत्वे चेद पढती । इष्ट मोयरे दाईज गोंवी ।
 समस्त आले तया भवना ॥ ६४ ॥ नानापरीचे शृंगार । उभारिले मंडपाकार । आनंद करीतसे द्विजवर । अपार द्रव्य वैचीतसे
 ॥ ६५ ॥ नगरलोक विस्मय करिती । मूक पुत्रासी एवढी आयती । द्विजा लागली असे भांति । चृथा करितो द्रव्य आपुले
 ॥ ६६ ॥ इतुके वैचूनि^३ पुत्रासी । व्रतवेध करील परियेसी । गायत्री केवी उपदेशी । करील आचार कवणेपरी ॥ ६७ ॥
 एक म्हणती हो कां भलते । मिष्ठाव आम्हांसि मिळते । देकार^४ देतील हिरण्य वस्त्रे । चाढ^५ नाही त्याचे मंत्रा ॥ ६८ ॥

१. कमरेला मूळ वापासी (असे गूणेने वापासिले) २. त्यागी ३. चाचून ४. दक्षिणा अक्षरा अहे ५. वर्वा

गेसे नानापरीचे लोक । विचार करिती अनेक । मातापित्या अत्यंत सुख । देवदेवक^१ करिताति ॥ ६९ ॥ चौलकर्म येरे दिवसी । भोजन चौलमणीसी । पुनरभ्यंग^२ करूनि हसी । यज्ञोपवीत धारण केले ॥ ७० ॥ मंत्रपूर्वक यज्ञोपवीत । धारण करविती द्विज समस्त । सहभोजन करावया माता । घेऊनि गेली मंदिरांत ॥ ७१ ॥ भोजन करोनि मातेसवे । निरोप घे तो एकभावे । मुंजीबंधन असे करावे । म्हणोनि आला पित्याजवली ॥ ७२ ॥ गृहांकमार्गे मौजी देखा । बंधन केले त्या बाळका । सुमुहर्त आला तत्काळिका । मंत्रोपदेश करिता झाला ॥ ७३ ॥ गायत्रीमंत्र अनुक्रमेसी । उपदेश देती परियेसी । बाळ उच्चारी घनोमानसी^३ । व्यक्त^४ न बोले कवणापुढे ॥ ७४ ॥ गायत्रीमंत्र कुमरासी होतां । भिक्षा घेऊन आली माता । वस्त्रभूषणे रत्नखचिता । देती झाली तया वेळी ॥ ७५ ॥ पहिली भिक्षा घेऊनि करी । आशीर्वचन दे ती नारी । बाळ ऋग्वेद म्हणोन उच्चारी । आचारधर्मे वर्ततसे ॥ ७६ ॥ पहिली भिक्षा येणेपरी । देती झाली प्रीतिकरी । 'अग्निमीळे पुरोहितं' उच्चारी । ब्रह्मचारी तया वेळी ॥ ७७ ॥ दुसरी भिक्षा देतां माता । उच्चार केला यजुर्वेद 'इयोत्याऽ' । लोक समस्त तटस्था । माथा तुकिती^५ तये वेळी ॥ ७८ ॥ तिसरी भिक्षा देतां माता । म्हणे सापवेद पढे आतां । 'अग्रआयाहि०' गायन करीत । तीनही वेद म्हणतसे ॥ ७९ ॥ सभा समस्त विस्मय करी । पहाती हर्षनिर्भरी । मुके बोले वेद चारी । म्हणती होईल कारणिक ॥ ८० ॥ याते म्हणों नये नर । होईल देवाचा अवतार । म्हणोनि करिती नम्रकार । जगद्गुरु म्हणोनिया ॥ ८१ ॥ इतुक्यावरी तो बाळक । मातेसी म्हणतसे एक । तुवां उपदेश केला एक । भिक्षा माग म्हणोनि ॥ ८२ ॥ नबहती बोल तुडो मिळ्या । निर्धार राहिला माडिया चित्ता । निरोप द्यावा आम्हां त्वरिता । जाऊं तीर्थे आचारवया ॥ ८३ ॥ आम्हां आचार ब्रह्मचारी । भिक्षा करावी घरोघरी । वेदाभ्यास मनोहरी । करणे असे परियेसा ॥ ८४ ॥ एकोनि पुत्राचे वधन । दुःखे दाढली अतिगहन । बाघ्य नियताति लोचनी । आली मूर्छना तये वेळी ॥ ८५ ॥

१. देवदेवकः २. पुनः सेल जागृत स्वाम ३. गनातन्त्रा मनात ४. स्पाद ५. मान दोलवृ लागले

निर्जीव^१ होऊनि क्षणेक । करिती इळाली महाशोक । पुत्र माझा तू रक्षक । म्हणोनि केली आशा वहु ॥ ८६ ॥ आमुते
रक्षिसी म्हणोनि । होती आशा वहु मर्नी । न बोलसी आम्हांसवं याचि गुणी । मुके म्हणविसी आपणासी ॥ ८७ ॥ न
ऐको कधी तुझे बोल । आतां ऐकतां संतोष होईल । ईश्वरपूजा आले फळ । म्हणोनि विश्वास केला आम्ही ॥ ८८ ॥
ऐसे नामापरी देखा । पुत्रासि म्हणे ते बालिका । आलिंगोनि कुमारका । कृपा भाकी तयेवेळी ॥ ८९ ॥ ऐकोनि मातेचे
चचन । बालक सांगे ब्रह्मज्ञान । नको खेदवं अंतःकरण । आम्हां करणे तेंचि असे ॥ ९० ॥ तुते आणखी पुत्र चारी ।
होतील माते निर्धारी । तुडी मेवा परोपरी । करितील मनोभावेशी ॥ ९१ ॥ तुवां आराधिला शंकर । जन्मांतरीं पूर्वापार ।
म्हणोनि मस्तकीं ठेविती कर । मग तिसी जहाले जातिस्मरण^२ ॥ ९२ ॥ पूर्वजन्मीचा वृत्तांत । स्मरतां जाहली विस्मित ।
श्रीपादश्रीवल्लभ स्वरूपता । दिसतसे तो बालक ॥ ९३ ॥ देखोनि माता तये बेळां । नमन केले चरणकमळां । श्रीपाद
उठवूनि अबलीला^३ । सांगती गौण्य अवथारी ॥ ९४ ॥ ऐक माते ज्ञानवंती । हा बोल करी वो गुप्ती । आम्ही संन्यासी
असो यति । अलिप्त असो संसारी ॥ ९५ ॥ याचिकारणे आम्ही आतां । हिंदूं समस्त तीर्थी । कारण असे पुढे बहुता ।
म्हणोनि निरोप मागती ॥ ९६ ॥ वेणूपरी जननियेसी । गुरुमूर्ति सांगे विनयेसी । पुनरपि विनवी पुत्रासी । ऐका श्रोते
एकचित्ते ॥ ९७ ॥ पुत्रासी विनवी तये बेळ । माते सांडूनि तुम्ही जरी जाल । आणिक कधीं न देखो बाल । केवीं वांचूं
पुत्रराया ॥ ९८ ॥ धाकुटपणीं तुम्हां तापस^४- । धर्मी कवण आहे हर्ष । धर्मशास्त्री ख्याति सुरस । आश्रम चारी आचरावे
॥ ९९ ॥ ब्रह्मचर्य वर्णे बारा । त्यावरी गृहस्थधर्म ब्रा । मुख्य असे, वानप्रस्थ तदनंतरा । घडती पुण्ये अपरांपर
॥ १०० ॥ मुख्य आश्रम असे गृहस्थ । आचरतां होय अतिसमर्थ । मग संन्यास घ्यावा मुख्यार्थ । धर्मशास्त्र येणोपरी ॥ १ ॥

१. मूर्चिंदा २. पूर्वजन्मासे रम्भण ३. तल्काळ ४. तपस्न्यास्त्वा

ब्रह्मचर्यमार्गं एका । पठण करावे वेदादिकां । विवाह होतां गृहस्थे निका । पुत्रादिक लाधावे ॥ २ ॥ यज्ञादिक कर्म साधोनियां । तदनंतर संन्यास करणे न्याया^१ । येणेविधि संन्यास असे मुख्या । अग्राहा संन्यास बाळपणी ॥ ३ ॥ समस्त इंद्रिये संतुष्टवावी । मर्नीची वासना पुरवावी । तदनंतर तपासी जावे । संन्यास घेतां मुख्य असे ॥ ४ ॥ ऐकोनि मातेचे वचन । श्रीगुरु सांगती तत्त्वज्ञान । एक नामधारका मुमून । भणोनि सांगे सिद्धमुनि ॥ ५ ॥ गंगाधराचा नंदन । विनवीतसे नमून । ते परिसा श्रोते जन । श्रीगुरुचरित्रविस्तार ॥ ६ ॥ पुढे वर्तले अपूर्व ऐका । सिद्ध सांगे नामधारका । महाराष्ट्रभाषेकरूनि टीका । सांगतसे सरस्वती गंगाधर ॥ १०७ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरो श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे श्रीगुरुनरहतिवालचरित्रलीलावणीनं नाम एकादशोऽश्यायः ॥ ११ ॥

॥ अध्याय अकरावा समाप्त ॥

॥ बारावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नपः ॥ श्रीगुरु महणती जननीसी । आम्हा ऐसा निरोप देसी । अनित्य
 शरीर तुं जाणसी । काय भरंवसा जीवित्वाचा ॥ १ ॥ (श्लोक) ॥ अनित्यानि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः । नित्य
 सविनिहितो मृत्युः कर्तव्यो धर्मसंग्रहः^१ ॥ २ ॥ (अर्थ) ॥ एखादा असेल स्थिरजीवी^२ । त्यासी तुडी बुद्धि बरवी । अनित्य
 देह^३-विभवोभावी । पुढे कवणा भरंवसा ॥ ३ ॥ देह म्हणिजे क्षणभंगुर । नाही राहिले कवण स्थिर । जंबवरी दृढ असेल
 शरीर । पुण्यमार्गे रहाटावै ॥ ४ ॥ जो असेल मृत्युसी जिकीत । त्याणे निश्चयावै शरीर नित्य । त्यासि तुडा उपदेश सत्य ।
 म्हणे करीन धर्म पुढे ॥ ५ ॥ अहोरात्री आयुष्य उणे । होत असते क्षणक्षणे । करावा थर्म याचिकारणे । पूर्ववयेसी परियेसा
 ॥ ६ ॥ अल्पोदकीं जैसा मत्स्य । तैसे मनुष्य अल्पायुष्य । जंबवरी असे प्राणी सुरस^४ । धर्म करावा परियेसा ॥ ७ ॥
 जैसा मूर्याचा रथ चाले । निमिष होतां शीघ्रकाळे । वावीस महस गांव^५ पळे । तैसे आयुष्य क्षीण होय ॥ ८ ॥ पर्जन्य
 पडतां वृक्षावरी । उदक राहे पणाग्री^६ । स्थिर नव्हे अवधारी । पडे भूमीकरी सवेचि ॥ ९ ॥ तैसे शरीर नव्हे स्थिर ।
 जीवित्वा^७ मरण निर्धार । यांवन अथवा होतांचि जर^८ । कलेवर^९ हें नश्य जाणा ॥ १० ॥ याचिकारणे देहासी । विश्वामृ
 नयं परियेसी । मृत्यु असे हा महवासी^{१०} । थर्म करावा तात्काळी ॥ ११ ॥ पिकले पान वृक्षी जैसे । लागले असे मृदमवेशे ।
 तैसेचि शरीर हे भरंवसे । केद्यां पडेल न कळे जाणा ॥ १२ ॥ एखादा नर कळतरासी^{११} । द्रव्य देतो परियेसी । दिवसगणना करी
 केसी । तैसा यम काळ लक्षीतसे ॥ १३ ॥ जैंगा समस्त नदी देखा । समुद्रासी घेऊनि जाती उदका । परतोनि न येती जन्मभूमिका ।
 तैसे आयुष्य न परते ॥ १४ ॥ अहोरात्री जाती पळोन । ऐसे निश्चये जाणोन । पुण्य न करिती जे जन । ते पशुसमान परियेसा
 ॥ १५ ॥ जया दिवशी पुण्य घटले नाही । वृथा गेला दिवस पाही । तया यमासी करुणा नाही । करावै पुण्य तात्काळ ॥ १६ ॥

१. नाही नापावत अहोत वैभवी कालम निकाये नसते, मूल न रहेया जवळ नापात असते, हे भाष्य माणसाने तलाळ धर्मसंग्रह करात २. दीपांवृष्टी ३. देह न वैभवते अनित्य जाहे ४. अर्थायामेन्द्र ५. एक गाव रह, चार योग्ये ६. पानाचा टोकावर ७. निरुद्ध प्राणाला ८. शरीर १०. देहावरेतरा राहणास ११. बाजार

पुत्र दारा थन गोधन । आयुष्य देह येणे-गुण^१ । जे जन निश्चित^२ म्हणती जाण । ते पशूसम परिवेसी ॥ १७ ॥ जैसी सुसरी
 घनुव्यासी । भक्षिती होय परिवेसी । तैसे या शरीरासी । वृद्धाप्य^३ भक्षी अवधारा ॥ १८ ॥ याकारणे तारुण्यपणी । करावै
 पुण्य चिदुजनी । आम्हां कां हो वजिंसी^४ जननी । काय बुद्धि बरवी असे ॥ १९ ॥ जो यमाचा असेल इष्ट^५ । त्याणे करावा
 आलस हट । अपरत्वे असेल जो सुभट^६ । त्याणे पुढे धर्म करावा ॥ २० ॥ संसार म्हणजे स्वप्नापरी । जैसे पुण्य असे मोगरी ।
 सर्वेचि होय शुद्धकापरी^७ । तयासम देह जाणा ॥ २१ ॥ जैसी विजू^८ असे लवत । सर्वेचि होय अव्यक्त । तैसे-प्राय^९ देह
 होत । स्थिर नोहे परियंसा ॥ २२ ॥ ऐसे नानापरी देखा । बोधिता डाला जननीजनकां । विस्मय करिती सभालोक । बाळक
 केवी तत्त्व सांगतो ॥ २३ ॥ एकोनि पुत्राचै वचन । माता करीतसे नमन । देवा निरोपिले जान । विनंति माडी परिसावी
 ॥ २४ ॥ तुवां निरोपिले आम्हांसी । पुत्र चवधे होतील ऐसी । विश्वास नव्हे गा मानसी । कुळदेवता पुकराया ॥ २५ ॥
 जंववरी होय एक सुत । तंववरी रहावै समीपत । निरोप नेदी तंववरी सत्य । म्हणोनि विनबी तयेवेळी ॥ २६ ॥ माडी
 वचन अव्हेरुनि । जरी जाशील निधोनि । प्राण देऊन तत्क्षणी । हा निश्चय अवधारी ॥ २७ ॥ पुत्र नव्हसी तू आम्हांसी ।
 आमुचे कुळदेवत होसी । सत्य करी गा वचनासी । बोल आपुले दातारा ॥ २८ ॥ एकोनि मातेचै वचन । श्रीगुरु बोलती
 हांसोन । आमुचे बोल सत्य जाण । तुझे वाक्य निर्धारीन^{१०} पां ॥ २९ ॥ तुते होतांचि पुत्र दोनी । निरोप द्यावा संतोषोनि ।
 मग न साहे एक जननी । बोल आपुले सत्य करी ॥ ३० ॥ संवत्सर एक तुड्या घरो । राहू माते निर्धारी । वासना पुरतील
 तुड्या जरी । मग निरोप दे मज ॥ ३१ ॥ ऐसी करूनियो निगुती^{११} । राहिले श्रीगुरु अतिप्रीती । वेदाभ्यास शिकविती ।
 शिष्यवर्गा वहुतांसी ॥ ३२ ॥ नगरलोक विस्मय करिती । अभिनव डालै ऐसे म्हणती । बाळ पहा हो वर्चे साती । वेद चारी
 सांगतसे ॥ ३३ ॥ विद्वानांहनि विद्वान् विद्यार्थी । तीनी वेद पढती । पट्टशास्त्री जे म्हणविती । तेही येती शिकावया ॥ ३४ ॥

१. याच प्रकारे २. कायम दिक्षारी ३. भलालाप्य ४. नको म्हणतेप्य ५. विव ६. अप्रप्तु वेक्षन आलेला ७. चाल्लाप्रमाणे ८. वीज ९. त्यागमाणे १०. पालन
 करोन ११. करार

येणापरी तथा घरी । गहिले गुरु प्रीतिकरी । माता झाली गरोदरी । महानंद करीतसे ॥ ३५ ॥ नित्य पूजिती पुत्रासी । ठेवूनि
भाव कुलदेवत ऐसी । निधान लाधे एखाद्यासी । काय सांगो संतोष त्यांचा ॥ ३६ ॥ तंव नवमास जाहली अंतर्वंली^१ ।
माता झाली प्रसूती । पुत्र झाले युग्म^२ ख्याती । अतिसुंदर परियेसा ॥ ३७ ॥ पुत्र झाले उल्हास थोर । मातापित्या संतोष
फार । आशीर्वचन असे गुरु । असत्य केवी होईल ॥ ३८ ॥ याकारणे गुरुवचन । सत्य मानावे विदूज्जनें । जैसे असेल
अंतःकरण । तैसे होईल परियेसा ॥ ३९ ॥ ऐशापरी वर्ष एक । त्रिमासी झाले ते बाळक । खेळवीतसे माता एक । आले
श्रीगुरु तयांजवळी ॥ ४० ॥ जननी एक माझे वचना । झाली तुडी मनकामना । दोघे पुत्रनिधाना^३ । पूर्णायुषी आहेति
जाण ॥ ४१ ॥ आणखी होतील दोघे कुमारक । त्यानंतर कन्या एक । असाल नांदत अन्यंत सुख । वासना पुरतील तुडी
जाणा ॥ ४२ ॥ आतां आमुते निरोपावे । जाऊ आम्ही स्वभावे । संतोषरूपी तुम्ही व्हावे । म्हणोनि निरोप घेती तथेवेळी
॥ ४३ ॥ संतोषोनि मातापिता । चरणांबरी ठेविती माशा । स्वामी आमुच्या कुलदेवता । अशक्य आम्ही बोलावया ॥ ४४ ॥
न कळे आम्हां स्वरूपज्ञान । तुडों स्वरूप नकळे कवणा । मायामोहे वंष्टोन कामना^४ । नेणांचि महिमान तुडों ॥ ४५ ॥
मायाप्रपञ्चे वेष्टोनि । तुते जरी सुत म्हणोनि । एक समर्थी निष्ठुर बोलो वचनी । क्षमा करणे स्वामिया ॥ ४६ ॥ सहभोजन-
शयनासनी । तुते गंजों भुक्तजोनि^५ । कडे न धंचि उवगोनि^६ । क्षमा करी गा देवराया ॥ ४७ ॥ नारक आमुचे यंगासी ।
बापा तू अवतरलासी । प्रदोषपूजा फलासी । आली मातें स्वामिया ॥ ४८ ॥ आतां आम्हां काव गति । सांगा स्वामी
कृपामूर्ती । जननमरण यातनयाती^७ । कडे करावें दातारा ॥ ४९ ॥ सगांबरी जैसी गंगा । तैसा तुवा आलासि चांगा^८ ।
पावन केलेसि माझे अंगा । उभयकुळे बेचाळीस ॥ ५० ॥ आम्हां ठेविसी कवणेपरी । या धुरंधर^९ संसारी । तुडों दर्शन
नोहे तरी । केवी चांचो प्राणात्मजा^{१०} ॥ ५१ ॥ ऐकोनि मातापितयांचे वचन । बोलती श्रीगुरु आपण ।

^१. गांधी २. चुले ३. पुत्रस्यो ठेवे ४. वासने मन यान जसान्याशुक्त ५. गाशी केलू ग्राम देल अगू ६. जामू ७. जननमरणानी याताचात ८. दूर वसावी
९. चांगला १०. भयवत ११. प्राणप्रिय पूजा

जे जे समयीं तुमचें मन । स्मरण करील आम्हांसी ॥ ५२ ॥ स्मरण करितां तुम्हांजवळी । असेन जननी भी ताल्काळी ।
 न करावी चिंता बेळोबेळी । म्हणोन भाक^१ देतसे ॥ ५३ ॥ आणिक कन्या पुत्र तीनी । होतील एक तूं भवानी^२ । दैन्य नाही
 तुमच्या भुवनीं । सदा श्रीमंत नांदाल ॥ ५४ ॥ जन्मांतरीं परमेश्वरासी । पूजा केली तुवां ग्रदोषी । याची महिमा आहे ऐसी ।
 जन्मोजन्मीं श्रियायुक्त ॥ ५५ ॥ इह सौख्य होय एक । देहांती जाणा परम लोक । पूजा करितां घिनाक । पुनर्जन्म तुम्हां
 नाही ॥ ५६ ॥ तुवां आराधिला शंकर । आम्हां करविला अवतार । वासना पुरेल तुझा भार^३ । आम्हां निरोप दे आतां
 ॥ ५७ ॥ पुनर्दर्शन तुम्हांसी । होईल एका वर्षे-तीसी^४ । जावोनि बदरीवनासी । म्हणोनि निधती तये बेळी ॥ ५८ ॥ निरोप
 घेवोनि तये बेळां । श्रीगुरु निधाले अवलीला^५ । नगरलोक येती सकला । मातापिता बोलविती ॥ ५९ ॥ म्हणती समस्त
 नगरनारी । तपासी निधाला ब्रह्मचारी । होईल पुरुष अवतारी । मनुष्यदेही दिसतसे ॥ ६० ॥ एक म्हणती पहा हो नवल ।
 तपासी निधाला असे बाळ । मातापिता सुखें केवळ । निरोप देती कीतुके ॥ ६१ ॥ कैसे यांचे अंतःकरण । जैसा हो कां
 पापाण । मन करूनि निर्बाण^६ । बोलविताति पुत्रासी ॥ ६२ ॥ एक म्हणती नव्हे बाळ । होईल त्रिमूर्तीचा अवतार केवळ ।
 अनुमान नव्हे हा निश्चल । वेद केखी म्हणतसे ॥ ६३ ॥ सात वर्षांचे बाळक देखा । वेद म्हणतो अखिल शारदा । मनुष्यमात्र
 नव्हे ऐका । ऐसे म्हणती साधुजन ॥ ६४ ॥ ऐसे म्हणोनि साधुजन । करिताति साष्टांगी नमन । नानापरी स्तोत्रवचन ।
 करिते इगाले अवधारा ॥ ६५ ॥ नमन करोनि सकलिक । आले आपुले गृहांतिक^७ । पुढे जाती जननीजनक । पुत्रासवें
 बोलवीत ॥ ६६ ॥ निजस्वरूप जननियेसी । दाविता इगाला परियेसी । श्रीपादश्रीवल्लभ-दत्तात्रेयासी । देखते इगाले
 जनकजननी ॥ ६७ ॥ त्रयमूर्तीचा अवतार । इगाला नरहरी नर । निजरूपे दिसे कपूरगीर । पाहतां नमिले चरणासी ॥ ६८ ॥
 जव जया जगदूरु । त्रयमूर्तीचा अवतार । आमुचे पुण्य होते थोरु । म्हणोनि देखिले तुमचे चरण ॥ ६९ ॥ तूं तारक विश्वासी ।

^१. अभिजनन २. हे आहेंने नाय ३. तुझी नामाना पूर्ण करून तुला दिलेल्या वराचा भार मो उत्तरविला ४. तीस वर्षांनी ५. महजपणे ६. कठोर ७. आपापना चरी

आम्हां उद्भरिले विशेषीं । पुनर्दर्शन आम्हासी । द्यावे महणोनि विनविती ॥ ७० ॥ ऐसे महणोनि मातापिता । चरणांवरी ठेवितो
 माथा । आलिगिती श्रीगुरुनाथा । स्नेहभावेकरूनियां ॥ ७१ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति । आश्वास केला^३ अतिश्रीतीं । पुनर्दर्शन
 हो निश्चितीं । देईन महणती तये वेळीं ॥ ७२ ॥ ऐसे तयां संभाषोनि । निरोप घेतला तत्क्षणीं । परतोनि आली जनकजननी ।
 येती संतोषोनि मंदिरांत ॥ ७३ ॥ वरदमूर्ति श्रीगुरुराणा । नियाला जावया बद्रीवना । पातला आनंदकानना^४ । वाराणसी
 क्षेत्रासी ॥ ७४ ॥ अविमुक्त^५ वाराणसी पुरी । क्षेत्र थोर सच्चराचरी । विश्वेश्वर अवधारी । अनुपम्य असे त्रिभुवनी
 ॥ ७५ ॥ गळूनियां तया स्थानी । अनुष्ठिती गुणशिरोमणी । विश्वेश्वराचे दर्गनी । पूजा करिती आत्मासामासी ॥ ७६ ॥
 येणॉपरी तया स्थानी । क्वचित्काळ श्रीगुरुमुनि । अष्टांगयोगेकरूनि । तप करिती परियेसा ॥ ७७ ॥ तया काशीनगरांत ।
 तापसी असती आणिक बहुत । संन्यासी यती अवधूत । तप करिती दारूण ॥ ७८ ॥ तयांत श्रीगुरु ब्रह्मचारी ।
 योगाभ्यासधुंदरीं । करिताति तपस्वी येसी । अभिनव करिती मनांत ॥ ७९ ॥ महणती पहा हो ब्रह्मचारी । तप करितो
 नानापरी । कैसे वैराग्य याचे उदीं । निलिंपत^६ असे परियेसा ॥ ८० ॥ शरीरस्थार्थ नाही यासी । योग्य होय हा संन्यासी ।
 स्नान करितो त्रिकाळेसी । भणिकर्णिका तीर्थांत ॥ ८१ ॥ ऐसे स्तोत्र नित्य करिती । समस्त संन्यासी येती । बृद्ध होता
 एक यति । 'कृष्णमरस्वती' नामे ॥ ८२ ॥ तो केवळ ब्रह्मजानी । तपस्वी असे महामुनि । सदा देखोनियां नयनी । स्नेहभावें
 भावीतसे ॥ ८३ ॥ महण समस्त यतीश्वरांसी । न महण नर ब्रह्मचारीसी । अवतारपुरुष अतितापसी । विश्ववंश दिसतसे
 ॥ ८४ ॥ वयसा धाकुटा महणोनि । नमन न कराल तुम्ही मुनी । प्रख्यात मूर्ति हा त्रिभुवनी । आम्हां वंदा असे देखा
 ॥ ८५ ॥ वार्धक्यपणे आम्ही यासी । वंदितां दूषण सकळांसी । विशेष आम्ही संन्यासी । मूर्ख लोक निदिती ॥ ८६ ॥
 याकारणे आम्ही यासी । विनवूं, परोपकारासी । संन्यास देतां, समस्तांसी । भक्ति होईल स्थिर मर्नी ॥ ८७ ॥

१. श्री. २. श्रीकेव काशीला ३. खूनी रेणारे ४. पुरी

लोकानुग्रहानिमित्त । हा होय गुरु समर्थ । याचे दर्शनमात्रे पुनीत । आम्ही परियेसा ॥ ८८ ॥ याकारणे बाळकासी । विनवूं
 आधी विनवेसी^१ । आश्रम छ्यावा संन्यासी । पूजा करूं एकभावे ॥ ८९ ॥ म्हणोनि आले तया जवळी । विनविताति
 मुनि सकळी । एक तापसी स्तोममीळी^२ । विनंति असे परियेसा ॥ ९० ॥ लोकानुग्रहाकारणे । तुम्ही आतां संन्यास घेणे ।
 आम्हां समस्तां उद्दरणे । पूजा घेणे आम्हां करवी ॥ ९१ ॥ या कलियुगी संन्यास म्हणीन । निंदा करिती सकळे जन । स्थापना
 करणार कवण । न दिसती भूमीवरी ॥ ९२ ॥ (लोक) अग्निहोत्रं गवालंभं संन्यासं पलपैतृकम् । देवराज सुतोत्पत्तिं कलौ
 पंच विवर्जयेत्^३ ॥ ९३ ॥ (अर्थ) अग्निहोत्र गवालंभन । संन्यास घेतां अतिदूषण । पलपैतृक भ्रातांगना । करूं नये म्हणताति
 ॥ ९४ ॥ करितां कलियुगांत । निषिद्ध बोलतो जन समस्त । संन्यासमार्गं सिद्धांत । चंदसंमत विष्ण्यात ॥ ९५ ॥ पूर्वी ऐसे
 वर्तमानी । निषेध केला सकळही जनी । श्रीशंकराचार्य अवतारोनि । स्थापना केली परियेसा ॥ ९६ ॥ तयावरी इतुके
 दिवस । चालत आला मार्ग संन्यास । कलि प्रबल होतां नाश । पुनरपि निंदा करिताति ॥ ९७ ॥ आश्रमाचा उद्धार ।
 सकळ जनां उपकार । करावा कृपासागर । म्हणती सकळ मुनिजन ॥ ९८ ॥ ऐकोनि त्यांची विनंति । श्रीगुरुमुनि आश्रम
 घेती । वृद्ध कृष्णसरस्वती । तयापासूनि परियेसा ॥ ९९ ॥ ऐसे म्हणतां सिद्धमुनि । विनवीतसे नामकरणी । संदेह होतो
 माझे मर्नी । कृपानिधि मुनिराया ॥ १०० ॥ म्हणती श्रीगुरु तोचि जगद्गुरु । त्यांते इगाला आणिक गुरु । त्रयमूर्तीचा अवतार ।
 कवणेपरी दिसतसे^४ ॥ ? ॥ सिद्ध म्हणे शिष्यासी । सांगेन याची स्थिति केसी । पूर्वी श्रीरघुनाथासी । इगाला वसिष्ठ केवी
 गुरु ॥ २ ॥ आठवा अवतार श्रीकृष्णदेवासी । सांदीपनी जाहला गुरु केसी । अवतार होतांचि मानुर्धी । तयापरी रहाटावे
 ॥ ३ ॥ याकारणे श्रीगुरुमूर्ती । गुरु केला तो कृष्णसरस्वती । बहुकाळीचा होता यति । म्हणोनि त्यांते मानिले ॥ ४ ॥
 शिष्य म्हणे सिद्धासी । स्वामी कथा निरोपिलीसी । वृद्ध कृष्णसरस्वतीसी । गुरु केले म्हणोनियां ॥ ५ ॥ समस्त यतीश्वराहून ।

१. नम्रपां २. तपस्यामापीत शेषा ३. सर्वाधनाशयगुल अग्निहोत्र, ब्रातीन् पगुतिसा, संन्यास, आडात मांसाचा उपवास आणि पतिनिधसांनंतरा दिवाकल्ली निषेधादतीने
 पूजायादन ता पान गाई वर्ण कराव्यान ४. हे कसे योग्य आहे?

तयासि दिथला बहुमान । कृष्णसरस्वती तो पूर्वी कोण । कोण गुरुचें मूळपीठ ॥ ६ ॥ विस्तारुनि आप्हांसी । निरोपावे
 कृपेमी । त्याणे माझे मानमी । संतोष होईल स्वामिया ॥ ७ ॥ ऐसे शिष्य विनवितां । तंब सांगे विस्तारता । मूळपीठ
 आद्यंता । गुरुसंतति परियेसा ॥ ८ ॥ आदिपीठ 'शंकर' गुरु । तदनंतर 'विष्णु' गुरु । त्यानंतर 'चतुर्वक्त्र' गुरु । हे मूळपीठ
 अवधारी ॥ ९ ॥ तदनंतर 'वसिष्ठ' गुरु । तेथोनि 'शक्ति,' 'पराशर' । त्याचा शिष्य 'व्यास' थोरु । जो कां अवतार
 विष्णूचा ॥ १० ॥ तयापासूनि 'शुक' गुरु जाण । 'गीडपादाचार्य' मणुण । आचार्य 'गोविंद' तयाहून । पुढे आचार्य तो
 'शंकर' जाहला ॥ ११ ॥ तदनंतर 'विष्वस्त्रपाचार्य' । पुढे 'ज्ञानदोधीगिरिय' । त्याचा शिष्य 'सिंहगिरिय' । 'इश्वरतीर्थ' पुढे
 झाले ॥ १२ ॥ तदनंतर 'नृसिंहतीर्थ' । पुढे शिष्य 'विद्यातीर्थ' । 'शिवतीर्थ,' 'भारतीतीर्थ' । गुरुसंतति^३ अवधारी ॥ १३ ॥
 मग तयापासोनि । 'विद्यारण्य' श्रीपादमुनि । 'विद्यातीर्थ' महणोनि । पुढे झाला परियेसा ॥ १४ ॥ त्याचा शिष्य
 'मलियानंद' । 'देवतीर्थसरस्वती' बृंद । तेथोनि 'सरस्वतीयादवेंद्र' । गुरुपीठ येणेपरी ॥ १५ ॥ यादवेंद्र मुनीचा शिष्य ।
 तोचि 'कृष्णसरस्वती' विशेष । बहुकाळीचा संन्यासी । महणोनि विशेष मानिती ॥ १६ ॥ येणेपरी श्रीगुरुनाथ । आश्रम
 घेती चतुर्थ । संन्यासमार्गस्थापनार्थ । श्रीनृसिंहसरस्वती ॥ १७ ॥ समस्त वेदांचा अर्थ । सांगता झाला श्रीगुरुनाथ ।
 महणोनि वंदिती समस्त । तया काशी नगरांत ॥ १८ ॥ ख्याति केली अतिगहनी । तया वाराणसीभुवनी । यति समस्त
 येऊनि । सेवा करिती श्रीगुरुची ॥ १९ ॥ मग निघाले तेथोनि । बहुत शिष्य-समवेत मुनि । उत्तरतीर्थ बदरीवर्णी । अनंत
 तीर्थे पहावया ॥ २० ॥ सब्य घालूनि मेरुसी । तीर्थे नवखंड श्वितीसी । सांगतां विस्तार बहुवर्मी । एक शिष्या नामकरणी
 ॥ २१ ॥ समस्त तीर्थे अवलोकीत । सबे शिष्य-यतीसहित । भूमिप्रदक्षिणा करीत । आले गंगासागरासी^४ ॥ २२ ॥ मिदू
 महणे नामांकिता । समस्त चरित्र सांगतां । विस्तार होईल बहु कथा । महणोनि तावन्मात्र^५ सांगतां परियेसी ॥ २३ ॥

^३ गुरुपापासा ने कलवत्यावल गगा-मापर सांगपासा ३. योडपासा

समस्त महिमा सांगावयासी । शक्ति कैची आम्हांसी । अनंत महिमा ब्रैमूर्तीसी । गुरुचरित्र परियेसी ॥ २४ ॥
 गंगासागरापासाव । तटाकयात्रा करीत देव । प्रवागरथानी गुरुराव । येते झाले परियेसा ॥ २५ ॥ तथा स्थानी असता
 गुरु । आला एक हृजवरु । 'माधव' नार्म असे विषु । श्रीगुरुसी भेटला ॥ २६ ॥ ब्रह्मजान तयासी । उपदेश केला ग्रीतीसी ।
 चतुर्थांश्रम तयासी । देते झाले परियेसा ॥ २७ ॥ नाम 'माधवसमस्वती' । तया शिष्यातें ठेविती । तयावरी अतिप्रीती ।
 शिष्यांमध्ये परियेसा ॥ २८ ॥ सिद्ध म्हणे नामकरणी । शिष्य झाले येणेगुणी? । अग्निल यतीनामकरणी? । सांगेन ऐका
 एकचित्ते ॥ २९ ॥ गंगाधराचा नंदनु । सांगे गुरुचरित्र कापधेनु । ऐकतो होय महाजानु । लाधे चारी पुरुषार्थ ॥ ३० ॥
 इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसमस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे श्रीगुरुचातुर्थांश्रमग्रहणं-गुरुपरंपराकथनं
 नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

॥ अध्याय बारावा समाप्त ॥

॥ तेरावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वतीय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक शिष्यराणा । लागे सिद्धाचिद्या चरणां । करसंपुट
जोड़नि जाणा । विनवीतसे परियेसा ॥ १ ॥ जय जया सिद्ध मुनी । तृं तारक या भवाणी^१ । सांगितले ज्ञान प्रकाशोनि ।
स्थिर जाहले मन माडँ ॥ २ ॥ गुरुचरित्रकथामृत । सेवितां तृष्णा^२ अधिक होत । शमन करणार समर्थ । तृंचि एक
कृपानिधि ॥ ३ ॥ गुरुचरित्र कामधेनु । सांगितले तुम्हीं विस्तारोनु । तृप्त नबे माडँ मनु । आणखी अपेक्षा होतसे ॥ ४ ॥
धुधेंकरूनि पीडिले ढोर^३ । जैसे जावे तुण्यिहार^४ । त्याते होय मनोहर । नवचे^५ तेथोनि परतोनि ॥ ५ ॥ एखादा न देखे
तक^६ स्वप्नी । त्यासी मिळे क्षीरवरणी^७ । नोहे मन त्याचे धरणी^८ । केवीं सोडी तो दाव ॥ ६ ॥ तैसा आषण स्वल्पज्ञानी ।
नेणत होतों गुरुनिवाणी^९ । अविद्यामाया वेष्टोनि । कष्टत होतों स्वामिया ॥ ७ ॥ अज्ञानतिभिरजनीसी । ज्योतिस्वरूप
तृंचि होसी । प्रकाश केले गा आम्हांसी । निजस्वरूप श्रीगुरुचे ॥ ८ ॥ तुवां केले उपकारासी । उजीर्ण काय होऊं सरसी^{१०} ।
कल्पबृक्ष दिलहेयासी । प्रत्युपकार काय थावा ॥ ९ ॥ एखादा देतां चिंतामणी । त्यासी उपकार काय धरणी । नाहीं दिधले
न ऐकों कानी । कृपामूर्ति सिद्धराया ॥ १० ॥ ऐशा तुङ्गिया उपकारासी । उजीर्ण नोहे जन्मोजन्मेसी । म्हणोनि लागतसे
चरणांसी । एकोभावेंकरोनिया ॥ ११ ॥ स्वार्पीनी निरोपिला धर्म-अर्थ । अधिक झाला मज स्वार्थ । उपजला मनी परमार्थ ।
गुरुसी भजावे निरंतर ॥ १२ ॥ प्रयागीं असतां गुरुमृति । माधवसरस्वतीस दीक्षा देती । पुढे काय वर्तली स्थिति ।
आम्हांग्रती विस्तारावे ॥ १३ ॥ ऐकोनि शिष्याचें चचन । सिद्धमुनि संतोषोन । मस्तकीं हस्त ठेवन । आश्वासिती तया
वेळी ॥ १४ ॥ धन्य धन्य शिष्या सगुण । तुज लाधले श्रीगुरुचरण । संसार तारक भवाण । तृंचि एक परियेसा ॥ १५ ॥
तुवां ओळखिली श्रीगुरुची सोय^{११} । म्हणोनि पुससी भक्तिभावे । संतोष होतो आनंदमय । तुङ्गिया प्रश्रौंकरूनियां ॥ १६ ॥

१. भन्नमृतात् २. इच्छा ३. अनाम ४. गवताची गंजी ५. जात नाही ६. ताक ७. तुष्णे भगलेले भांड ८. तृप्त ९. गुरुमृताप्त १०. जोप ११. महती

सांगेन ऐक एकचित्ते । चरित्र गुरुचे विष्ण्याते । उपदेश देऊनि माधवाते । होते कचित्काल तेथेचि ॥ १७ ॥ असतां तेथे चर्तमानी । प्रख्यात झाली भहिमा सगुणी । शिष्य झाले अपार मुनि । मुख्य माधवसरस्वती ॥ १८ ॥ तया शिष्यांची नामे सांगतां । विस्तार होईल बहु कथा । प्रख्यात असतीं नामे सात । सांगेन ऐक एकचित्ते ॥ १९ ॥ वाळसरस्वती कृष्णसरस्वती । उपेंद्र^१-माधवसरस्वती । पांचवा असे आणीक यति । सदानन्दसरस्वती देखा ॥ २० ॥ ज्ञानज्योतिसरस्वती एक । सातवा सिद्ध आपण ऐक । अपार होते शिष्य आणिक । एकाहूनि एक श्रेष्ठ पै ॥ २१ ॥ त्या शिष्यांसमवेत । श्रीगुरु निधाले दक्षिणपंथ^२ । समस्त क्षेत्रे पावन करित । आले पुन्हा कारंजनगरासी^३ ॥ २२ ॥ भेटी झाली जनकजननी । येवोनि लागताति चरणी । चतुर्वर्ग 'भाते भगिनी^४' । समस्त भेटती स्वामिया ॥ २३ ॥ देखोनियां श्रीगुरुमृतीसी । नगरलोक अल्यंत हर्षी । आले समस्त भेटीसी । पूजा करिती परोपरी ॥ २४ ॥ घरोघरी श्रीगुरुसी । पाचारिती भिक्षेसी । जाहले रूपे बहुवसी^५ । घरोघरी पूजा घेती ॥ २५ ॥ समस्त लोक विस्मय करिती । अवतार हा श्रीविष्णु निश्चिती । येवधारी दिसतो यति । परमपुरुष^६ होय जाणा ॥ २६ ॥ याते नर जे म्हणती । ते जाती नरकाप्रती । कार्याकारण अवतार होती । ब्रह्मविष्णुमहेश्वर ॥ २७ ॥ जननीजनक येणे रीती । पूजा करिती भावभक्ती । श्रीगुरु झाले श्रीपादयति । जातिस्मृति^७ जननीसी ॥ २८ ॥ देखोनि जननी तये वेळी । माथा टेवी चरणकमळी । सत्यसंकल्प चंद्रमीली । प्रदोषपूजा आली फला ॥ २९ ॥ यतीस सांगे तया वेळी । पूर्वजन्माचे चरित्र सकळी । विश्ववंदा पुत्र प्रबळी । व्हावा म्हणोनि आराधिले प्यां ॥ ३० ॥ याचि श्रीपाद-ईश्वराचे । पूजन केले मनोवाचे । प्रसिद्ध झाले जन्म आमुचे । साफल्य केले परियेसा ॥ ३१ ॥ म्हणोनि नमिती दोघेजणी । विनविताति कर जोहूनि । उद्धरावे या भवाणी । जगत्राथा यतिराथा ॥ ३२ ॥ श्रीगुरु म्हणती तयांसी । एकादे काळी परियेसी । पुत्र होय संन्यासी । उद्धरील कुळे वेचाळीस ॥ ३३ ॥ त्यासी शाश्वत ब्रह्मलोक । अचळ^८ पद असे देख ।

१. उपेंद्रसरस्वती २. प्रयागाच्या दक्षिणेकाटे ३. असत्या ब्रगाथानी ४. चार बंगु त एक बहीण ५. गोकर कौपे भाग्य कर्त्तव्य ६. पापात्मा ७. पूर्वज-भावी आहवण ८. असत्य

त्याचे कुळीं उपजतां आणिक । त्यासीही ब्रह्मपद परियेसा ॥ ३४ ॥ यमाचे दुःखें भयाभीत । नोहे त्याचे पितृमंतरीत ।
 पूर्वज जरी नरकीं असत । त्यांसी शाश्वत ब्रह्मपद ॥ ३५ ॥ याकारणे आम्हीं देखा । घेतला आश्रम विशेष्या । तुम्हां नाही
 यमाची शंका । ब्रह्मपद असे सत्य ॥ ३६ ॥ ऐसे सांगोनि तयांसी । आश्वासीतसे बहुवसी । तुमचे पुत्र शतायुषी । अष्टश्वर्ये
 नांदती ॥ ३७ ॥ त्यांचे पुत्रपीत्र तुम्ही । पहाल सुखे तुमचे नयनी । पावाल क्षेत्र काशीभुवनी । अंतकाळीं परियेसा
 ॥ ३८ ॥ मुक्तिस्थान काशीपुर । प्रख्यात असे वेदशास्त्र । न करा मनीं चिंता मात्र^१ । म्हणोनि सांगती तये वेळी
 ॥ ३९ ॥ त्यांची कन्या असे एक । नाम तिचे 'रत्नाई' विशेष । श्रीगुरुसी नमूनि ऐक । विनवीतसे परियेसा ॥ ४० ॥
 विनवीतसे परोपरी । स्वामी मातें तारीं तारीं । बुडोनि जात्ये भवसागरी । संसारमाया वेष्टोनियां ॥ ४१ ॥ संमार-
 तापब्रयासी । आपण भीतसे परियेसी । निर्लिप्त करीं गा आम्हांसी । आपण तपासी जाईन ॥ ४२ ॥ ऐकोनि तियेचे
 वचन । श्रीगुरु निरोपिताति आपण । स्त्रियांसी पतिसेवाचरण । तेंचि तप परियेसा ॥ ४३ ॥ येणे या भवार्णवासी । कडे
 पडती^२ परियेसी । जैसा भाव असे ज्यासी । तेसे होईल परियेसा ॥ ४४ ॥ उत्तरावया पैल पार । स्त्रियांसी असे तो
 धूतार । मने करोनि निर्धार । भजा पुरुष शिवसमानी ॥ ४५ ॥ त्यासी होय उद्धार गति । वेदपुराणे वाखाणिती । अंतःकरणी
 न करी खंती । तूतं गति होईल जाण ॥ ४६ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचे वचन । विनवीतसे कर जोडून । श्रीगुरुमृति
 ब्रह्मज्ञान । विनवीतसे अवधारी ॥ ४७ ॥ तूं जाणासी भविष्यभूत । कैसे मातें उपदेशीत । माडीं प्रालव्य कवणगत^३ ।
 विस्तारावे मजघ्रति ॥ ४८ ॥ श्रीगुरु म्हणती तियेसी । तुझी वासना असे तपासी । संचित पाप असे तुजसी । भोगणे
 असे परियेसा ॥ ४९ ॥ पूर्वजन्मीं तूं परियेसी । चरणीं लाथिले^४ धेनूसी । शेजारी स्त्रीपुरुषांसी । विरोधे लाविला कलह
 जाणा ॥ ५० ॥ तया दोषास्तव देखा । तूते बाथा असे अनेका । गायत्रीसी^५ लाथिले ऐका । तूं सवांगीं कुष्ठी होसील
 ॥ ५१ ॥ विरोध केला स्त्रीपुरुषांसी^६ । तुझा पुरुष होईल तापसी । तुते त्यजील भरंवसी । अजिंत^७ तुझे ऐसे असे ॥ ५२ ॥

१. ओलीमुढा २. नाश होनी ३. कोणत्या प्रकारपे ४. लाभाहलेस ५. गाईला ६. नवगवायनांत ७. पूर्वकर्म

एकोनि दुःख करी बहुत । श्रीगुरुचरणी असे लोळत । मज उद्धरावे गुरुनाथा त्वरित । मङ्णोनि चरणी लागली ॥ ५३ ॥
 श्रीगुरु महणती एक बाले । कवित्काल असाल भले । अपरववसा^१ होतांचि काळें^२ । पति तुझा यति होये ॥ ५४ ॥ तदनंतर
 तुझा देह । कुटी होईल अवेच^३ । भोगूनि स्वदेही वय । मग होईल तुज गति ॥ ५५ ॥ नासतां तुझा देह जाण । भेटी
 होईल आमुचे चरण । तुझे पाप होईल दहन । सांगेन क्षेत्र एक पां ॥ ५६ ॥ भीमातीर दक्षिण देशी । असे तीर्थ पापविनाशी ।
 तेथें जाय तू भरंबसी । अवस्था^४ तुज घडलियावरी ॥ ५७ ॥ या भूमंडळी विख्यात । तीर्थ असे अति समर्थ । गंधर्वपुर^५
 असे ख्यात । अमरजासंगम ग्रसिद्ध जाण ॥ ५८ ॥ ऐसे सांगोनि तियेसी । श्रीगुरु निघाले दक्षिण देशी । खंबक क्षेत्रासी ।
 आले, गौतमी-उद्धव^६ जेथे ॥ ५९ ॥ शिव्यांसहित गुरुमूर्ति । आले नाशिकक्षेत्राप्रती । तीर्थमहिमा असे ख्याति ।
 पुराणांतरी परियेसा ॥ ६० ॥ तीर्थमहिमा सांगतां । विस्तार होईल बहु कथा । संक्षेपमार्गे तुज आतां । सांगतमें परियेसी
 ॥ ६१ ॥ त्या गौतमीची महिमा । सांगतां अपार असे आम्हां । बहिरार्णव-उदक उगमा । ब्रह्मांडाल्यतिरिक्त^७ ॥ ६२ ॥
 जटामुकुटी तीर्थश्वर^८ । थरिली होती ग्रीतिका । मिळोनि समस्त ऋषीश्वर । उपाय केला परियेसा ॥ ६३ ॥ ब्रह्मत्रापि गौतम
 देखा । तपस्वी असे विशेषा । व्रीहि^९ पेरिले वृत्ती^{१०} ऐका । अनुष्ठानस्थानाजवळी ॥ ६४ ॥ पूर्वी मुनी सकळी । नित्य
 पेरुनि पिकविती साळी^{११} । ऐसे त्यांचे मंत्र बळी । महापुण्यपुरुष असती ॥ ६५ ॥ समस्त ऋषि मिळोनि । विचार करिती
 आपुले मर्नी । ऋषिगौतम महामुनी । सर्वेश्वराचा^{१२} मुख्य दास ॥ ६६ ॥ त्यासी घालितां सांकडें^{१३} । गंगा आणील आपुले
 चाडें^{१४} । समस्तां आम्हां पुण्य घडे । गंगास्नाने भूमंडळी ॥ ६७ ॥ (अलोक) या गतियोग्ययुक्तानां मुनीनामृद्धरेतसाम् । सा गति:
 सर्वजंतुंना गौतमीतीरवासिनाम्^{१५} ॥ ६८ ॥ (अर्थ) ऊर्ध्वरेत^{१६} मुनीश्वरांसी । कोटिवर्षे तपस्वियांसी । जे गति होय परियेसी ।

१. उत्तमव २. नालातागने ३. असवय ४. रोग ५. गांगापूर ६. गौदयर्णवा उगम ७. ब्रह्मांडाल्यता त्याले आपुले पाणी (हेच वास्तवात्तराच्या वेळी त्याच्या
 पायाच्या अंगांच्याने तवय फुळू ब्रह्मांडाल आले ये गंगा नावाने प्रामळ झाले) ८. तीर्थथष पगा ९. भात १०. गेतान ११. भात १२. शक्कराचा १३. सफाट
 १४. आपाच्या सर्वजंतुं १५. योगाभ्यास करणाऱ्या ब्रह्मभासी मुनीना जी गाई मिळते, तोच गरी गौतमीच्या तीराक गंगास्नानाना मिळते १६. अमवत्य ब्रह्मचर्यानि गंगापारे

ते स्नानमात्रे गौतमीच्या ॥ ६९ ॥ याकारणे गौतमीसी । आणावे यत्ने भूमंडलासी । सांकडे घालितां गौतमासी । आणितां
गंगा आम्हां लाभ ॥ ७० ॥ म्हणोनि रचिली पाव^१ एक । दुर्बंधी गाय सवत्सक । करोनि पाठविली एक । गौतमाचे
द्वीहिभक्षणासी ॥ ७१ ॥ त्रपि होता अनुष्टार्णी । देखिले धेनूसी नयनी । निवारावया^२ तत्क्षणी । दर्भ पवित्र सोडिले ॥ ७२ ॥
तेचि कुश^३ जाहले शस्त्र । धेनूसी लागले जैसे वज्रामव । पंचल्य पावली त्वरित । घडली हत्या गौतमासी ॥ ७३ ॥ मिळोनि
समस्त त्रपिजन । प्रायश्चित देती जाण । गंगा भूमंडली आण । याविणे तुम्हां जाणी शुद्धि ॥ ७४ ॥ याकारणे गौतमक्षणी ।
तप केले महंस वर्षी । प्रसव झाला व्योमकेशी^४ । वर माग म्हणितले ॥ ७५ ॥ गौतम म्हणे मर्वश्वरा । तुवां देशील मज
वरा । उद्धरावया सचराच्चरा । द्यावी गंगा भूमंडलासी ॥ ७६ ॥ गौतमाचे विनंतीसी । निरोप दिधला गंगेसी । घेवोनि आला
भूमंडलासी । पापक्षालनार्थ मनुष्यांचे ॥ ७७ ॥ ऐसी गंगाभागीश्वी । कवणा वर्णावया सामर्थ्य । याचि कारणे श्रीगुरुनाथ ।
आले एक नामधारका ॥ ७८ ॥ ऐसी गौतमीतटाकयात्रा । श्रीगुरु आपण आचरीत । पुढे माणुती लोकानुग्रहार्थ । आपण
हिंडे परियेसा ॥ ७९ ॥ तटाकयात्रा^५ करितां देख । आले श्रीगुरु मंजरिका । तेथे होता मुनि एक । विख्यात 'माधवारण्य'
॥ ८० ॥ सदा मानसपूजा त्यासी । नरसिंहमूर्ति परियेसी । देखता झाला श्रीगुरुसी । मानसमूर्ति जेसो देखे ॥ ८१ ॥
विस्मित होऊनि मानसी । नमिता झाला श्रीगुरुमूर्तीसी । स्तोत्र करी बहुवसी । अतिभक्तीकरूनिया ॥ ८२ ॥ (श्लोक)
यदिव्यपादद्वयमेव साक्षाद्, अधिष्ठितं देवनदीसमीपे । य उत्तरे तीरनिवासिरामो, लक्ष्मीपतिस्त्वं निवसन्स नित्यम्^६ ॥ ८३ ॥
(अर्थ) येणेपरी श्रीगुरुसी । विनवी माधवारण्य हर्षी । श्रीगुरु म्हणती संतोषी । तया माधवारण्यासी ॥ ८४ ॥ (श्लोक)
अत्यंतमार्गस्थितिमार्गरूपं, अत्यंतयोगादधिकारतत्त्वम् । मार्गं च मार्गं विचिन्वतो मे मार्गोदयं माधव दर्शये ते^७ ॥ ८५ ॥

^१. जपटी चुकी ने. हातलाभ्यासादी ३. दर्भ ४. शब्द ५. पोवानगीन्या तीव्रभावात एता ६. ज्योत्ते दिव्य चरणद्वय योद्यतीच्या मनिष इत्यां स्थित आहे, असे ते
त्या नदीला उत्तर तीव्रतर्गत खाणात नेहोपी वास करणारे 'गम' नावाचे लक्षणाती, तेच तुम्ही आलात ७. माधव ! योगदीर्घ उद्दिष्टां, मुश्यमार्ग व स्थितिगार्ग
यापेसी अस्य ज्ञा विचित्रमार्ग तदृश अधिकारतत्त्व, आत्मतिक उपायांनी गोप्यत असतेन्या तुला, (मी) मात्रा ८५. अभ्युदयकारी मार्ग दायाविसो

(अर्थ) ऐसे श्रीगुरु तथासी । आश्वासोनि म्हणती हर्षी । निजस्वरूप तथासी । दाविते इाले परियेसा ॥ ८६ ॥
 श्रीगुरुचं स्वरूप देखोनि । मंतोषी इाला तो मुनि । विनवीतसे कर जोडूनि ॥ नानापरी स्तुति करी ॥ ८७ ॥ जय जया
 जगदुरु । ब्रह्मूर्तीचा अवतारु । लोकां दिससी नरु । परमपुरुषा जगज्ज्योति ॥ ८८ ॥ तृं तारक विश्वासी । म्हणोनि 'भूमी'
 अवतरलासी । कृतार्थ केले आप्हासी । दशंन दिधले चरण आपुले ॥ ८९ ॥ ऐसेपरी श्रीगुरुसी । स्तुति करी तो तापसी ।
 मंतोष होऊन अति हर्षी । आश्वासिती तथा वेळी ॥ ९० ॥ म्हणती श्रीगुरु तथासी । सिद्धि इाली तुड्या मंत्रासी । तुज
 सदूनि भरंवसी । ब्रह्मलोक प्राप्त होय ॥ ९१ ॥ नित्यपूजा तृं मानसी । करिसी नृसिंहमूर्तीसी । ग्रत्यक्ष^१ होइल परियेसी ।
 न करी संशब भनांत ॥ ९२ ॥ ऐसे सांगोनि तथासी । श्रीगुरु नियाले परियेसी । आले वासरब्रह्मेश्वरासी । गंगातीर महाक्षेत्र
 ॥ ९३ ॥ तथा गंगातटाकांत । श्रीगुरु समस्त शिष्यांमहित । स्नान करितां गंगेत । आला तेथें विप्र एक ॥ ९४ ॥
 कुक्षिव्यथा^२ असे बहुत । तटाकीं असे लोळत । उदरव्यथा अत्यंत । त्यजूं पाहे प्राण देखा ॥ ९५ ॥ पोटव्यथा बहु त्यासी ।
 नित्य करी तो उपवासासी । भोजन केलिया दुःख ऐसी । प्राणांतिक होतसे ॥ ९६ ॥ याकारणे द्विजवर । सदा करी
 फलाहार । अत्रासी त्यासी असे वैर । जेवितां प्राण त्यजूं पाहे ॥ ९७ ॥ पश्चमासां भोजन करी । व्यथा उठे त्याचे उदरी । ऐसा
 किती दिवसवरी । कष्ट होता तो द्विज ॥ ९८ ॥ पूर्व दिवसी तथा ग्रामी । आला मण महानवमी । जेविला मिष्ठान
 मप्रोधमी^३ । मासे एक पारणे केले ॥ ९९ ॥ भोजन केले अब बहुत । त्याणे पोट असे दुखत । गंगातीरी असे लोळत ।
 प्राण न्वरित त्यजूं पाहे ॥ १०० ॥ दुःख करी द्विज आपार । म्हणे गंगेत त्यजीन शरीर । नको आतां संसार । पापरूपे
 वर्तत ॥ १ ॥ अन्न प्राण अन्न जीवन । कवण असेल अत्त्वावीण । अन्न वैरी इाले जाण । मरण बरवें आतां मज ॥ २ ॥ मनी
 निधीर करोनि । गंगाप्रवेश करीन म्हणोनि । पोटीं पाणाण बांधोनि । गंगेमध्ये निघाला ॥ ३ ॥ मनी मरे कर्पूरगीर । उपजलो
 आपण भूमिभार । केले नाहीं परोपकार । अद्रादानादिक देखा ॥ ४ ॥ न करी पुण्य इह जन्मांत । जन्मांतरी पूर्वी शत ।

पुण्यफलं^१ असे दिसत । मग हे कष्ट भोगीतसें ॥ ५ ॥ ग्रास हरितले ब्राह्मणाचे । किंवा थेनु-कपिलेचे । घात केले विश्वासियाचे । मग हे भोग भोगीतसें ॥ ६ ॥ अपूर्ती^२ पूजा ईश्वराची । केली असेल निंदा गुरुची । अवज्ञा केली मातापित्याची । मग हे भोगीतसें ॥ ७ ॥ अथवा पूर्वजन्मी आपण । केले असेल द्विजधिकारण । अतिथि आलिया न घाली अज्ञ । वैश्वदेवसमयासी ॥ ८ ॥ अथवा मारिले ओवरांसी^३ । अग्रि घातला रानासी । वेगळे सांहूनि जनकजननीसी । स्त्रियेसहित मी होतो ॥ ९ ॥ मातापिता त्वजोनियां । असों सुखें जेवूनियां । पूर्वजिवापासोनियां । मग हे कष्ट भोगीतसें ॥ ११० ॥ ऐसीं पार्षे आठवीत । विष्र जातो गंगेत । तंब देखिले श्रीगुरुनाथे । म्हणती बोलावा ब्राह्मणासी ॥ ११ ॥ आणा आणा त्या ब्राह्मणासी । ग्राण त्यजितो कां मुखेसी । आत्महत्या महादोषी । पुसों कवण कवणाचा ॥ १२ ॥ श्रीगुरुवचन एकोनि । गेले शिष्य धांवोनि । द्विजवराते काढोनि । आणिले श्रीगुरुसन्मुख ॥ १३ ॥ अनाथासी कल्पतरु । दुःखिष्ठासी कृपासागर । पुसतसे श्रीगुरु । तया दुःखिष्ठ विग्रासी ॥ १४ ॥ श्रीगुरु म्हणती तयासी । ग्राण कां गा त्यजूं पाहसी । आत्महत्या महादोषी । काय वृजांत सांग आम्हां ॥ १५ ॥ विष्र म्हणे गा यतिराया । काय कराल पुसोनियां । उपजोनि जन्म वायां । भूमिभार जाहलों असें ॥ १६ ॥ मास-पक्षां भोजन करितो । उदरव्यथेने कष्टतो । साहं न शके ग्राण देतो । काय सांगूं स्वामिया ॥ १७ ॥ आपणासी अज्ञ वैरी असतां । केवीं वांचावे गुरुनाथा । शरीर सर्व अन्नगता^४ । केवीं वांचूं जगहुरु ॥ १८ ॥ श्रीगुरु म्हणती ब्राह्मणासी । तुझी व्यथा गेली परियेसी । औषध असे आम्हांपासी । क्षण एके सांगों तुज ॥ १९ ॥ संशय न थरी आतां मरी । भिऊं नको अंतःकरणी । व्याधि गेली पळोनि । भोजन करी धणीवरी^५ ॥ २० ॥ श्रीगुरुवचन एकोनि । स्थिर झाला अंतःकरणी । माथा ठेवूनि श्रीगुरुचरणी । नमन केले तया वेळी ॥ २१ ॥ इतुकिया अवसरी । तया ग्रामीचा अधिकारी । विष्र एक अवधारी । आला गंगासानासी ॥ २२ ॥ तंब देखिले श्रीगुरुसी । येऊनि लागला चरणांसी । नमन केले भक्तीसी । मनोवाक्कायकर्म^६ ॥ २३ ॥ आश्वासोनि तये वेळी । पुसती श्रीगुरु स्तोममीली ।

१. कम्पफल २. अपूर्ती ३. वैष्णवाना ४. अनाथा अणारे ५. गोटभर ६. काया-वाचा-मनाने

कवण नाम कवण स्थली । वास म्हणती तथासी ॥ २४ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचें वचन । सांगतमे तो ब्राह्मण । गोत्र आपले
कोऽदिष्ट । आपस्तंब शाखेसी ॥ २५ ॥ नाम मज 'सायंदेव' असे । वासस्थळ आपले 'कडगंची'स । आलो असे
उदरपूर्तीस । सेवा करितो यवनांची ॥ २६ ॥ अधिकारपणे या ग्रामी । वसो संवत्सर ऐका स्वासी । धन्य धन्य डालो
आम्ही । तुमचे दर्शनिमावेसी ॥ २७ ॥ तू तारक विश्वासी । दर्शन दिथले आम्हांसी । कृताथे डालो भरवसी । जन्मांतरीचे
दोष गेले ॥ २८ ॥ तुझा अनुग्रह होय ज्यासी । तोल या भवार्णवासी । अप्रयत्ने आम्हांसी । दर्शन दिथले स्वामिया
॥ २९ ॥ (श्लोक) गंगा पापे शशी तापे दैन्यं कल्पतरुस्तथा । पापे तापे च दैन्यं च होरच्छीगुरुदर्शनम् ॥ १३० ॥ (अर्थ)
गंगा देखितांचि पापे जाती । चंद्रदर्शने ताप नासती । कल्पतरुची एसी गति । दैन्यावेगला करी जाण ॥ ३१ ॥ तैसे नव्हती
तुमचे दर्शनगुण । पाप-ताप-दैन्यहरण । देखिले आजि तुमचे चरण । चतुर्वर्गफल^१ पावलो ॥ ३२ ॥ ऐशी स्तुति करूनि ।
पुनरपि लागला श्रीगुरुचरणी । जगद्गुरु आश्वासोनि । निरोप देती तथा वेळी ॥ ३३ ॥ श्रीगुरु म्हणती तथासी । आमुचे
वाक्य परियेसी । जठरव्यथा ब्राह्मणासी । ग्राणत्याग करीतसे ॥ ३४ ॥ उपशमन याचे व्याधीसी । सांगो औषध तुम्हांसी ।
नेवोनि आपुले मंदिरासी । भोजन करवी मिटाऊ ॥ ३५ ॥ अब्र जेवितां याची व्यथा । व्याधि न राहे सर्वथा । घेऊनि
जावे आतां त्वरिता । क्षुधाक्रांत^२ विग्र असे ॥ ३६ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचें वचन । विनवीतसे कर जोडून । ग्राणत्याग करितो
भोजन । या ब्राह्मणासी होतसे ॥ ३७ ॥ जेविला काल मासे ऐका । त्याणे ग्राण जातो ऐका । अब्र देतां आम्हांसी देखा ।
ब्रह्महत्या त्वरित घडेल ॥ ३८ ॥ श्रीगुरु म्हणती सायंदेवासी । आम्ही औषधी देतो यासी । अपूपाव्र-माषेसी^३ । क्षीरमिश्रित
परमाच्च^४ ॥ ३९ ॥ अब्र जेवितां त्वरितेसी । व्याधि जाईल परियेसी । मंशय न थरी तू मानसी । त्वरित न्यावे गृहासी
॥ १४० ॥ अंगीकारोनि तथा वेळी । माथा ठेवी चरणकमळी । विनवीतसे करुणावहाळी^५ । यावे स्वामी भिक्षेसी
॥ ४० ॥ अंगीकारोनि श्रीगुरुनाथ । निरोप देती हो कां त्वरित । सिद्ध म्हणे ऐक मात । नामधारक शिष्योत्तमा ॥ ४१ ॥

१. पोट भण्यावारेला २. गंगा पाप, एंद्र उणता आणि कल्यान वारित नाहीले करतो, पण श्रीगुरुचे दर्शन पाप, ताप आणि नारिय निवारी दूर करते ३. धर्म, अर्प,
नाम, गोप्ता अशा नाही पुलावारीने करू ४. नाम भुक्तेला ५. उडवाचे वड, मारुले जांगे ६. चौंग ७. चट्टवल्लाने

आम्ही होतॉ तये वेळी । समवेत-शिष्य सकली । जदवव्यथेचा विष जवळी; । श्रीगुरु गेले भिक्षेसी ॥ ४३ ॥ विचित्र झाले त्याचे घरी । पूजा केली परोपरी । पतिद्रवता त्याची नारी । 'जाखाई' म्हणिजे परियेसा ॥ ४४ ॥ पूजा करिती श्रीगुरुसी । घोडशोपचारे परियेसी । तेणंचि रीती आम्हांसी । शिष्यां सकलिकां वंदिले ॥ ४५ ॥ श्रीगुरुपूजा-विधान । विचित्र केले अतिगहन । मंडळ केले रक्तवर्ण । एकेकासी पृथक-पृथक^१ ॥ ४६ ॥ पद्म रचूनि अष्टदली । नानापरीचे रंगमाळी^२ । पंचवर्ण वित्रमाळी^३ । रचिली तिव्ये परियेसा ॥ ४७ ॥ चित्रासन^४ श्रीगुरुसी । तेणंचिपरी सकलिकांसी । मंडळाचंन विधीसी । करिती पुष्पगंधाक्षता ॥ ४८ ॥ संकल्पोनि विधीसी । नमन केले अष्टांगेसी । माथा देवूनि चरणी न्यासी । पाद^५ सर्वंही अष्टांगी ॥ ४९ ॥ घोडशोपचार विधीसी । पंचामृतादि परियेसी । रुद्रसूक्तमंत्रेसी । चरण स्नापिले तये वेळी ॥ ५० ॥ श्रीगुरुचरणी अतिहवी । पूजा करीत घोडशी । तया विष्णा ज्ञान केसी । चरणतीर्थ धरिता झाला ॥ ५१ ॥ तया चरणतीर्थासी । पूजा करीत भक्तीसी । गीतबाबै आनंदेसी । करी आरति नीराजन ॥ ५२ ॥ अनुक्रमे श्रीगुरुपूजा । करिता झाला विधिवोजा^६ । पुनरपि घोडशोपचारे पूजा । करीतसे भक्तीने ॥ ५३ ॥ अक्षय वाणी^७ आरति । श्रीगुरुसी औंवाळिती । मंत्रघोष अतिभक्तीं । पुष्पांजली करिता झाला ॥ ५४ ॥ अनेकपरी गायन करी । नमन करी ग्रीतिकरी । पतिद्रवता असे नारी । पूजा करिती उभयवर्ग ॥ ५५ ॥ ऐसेपरी श्रीगुरुसी । पूजा केली परियेसी । तेणंचि विधी शिष्यांसी । आम्हा समस्तांसी वंदिले ॥ ५६ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति । वर देती अतिग्रीती । तुझी संतती होईल ख्याति । गुरुभक्ति चंशोवंशी ॥ ५७ ॥ तूं जाणासी गुरुचा वास^८ । अभिवृद्धि होय चंशोवंश । पुत्रपौत्री नांदाल हवी । गुरुभक्ति येणोपरी ॥ ५८ ॥ ऐसे बोलोनि द्रिजासी । आशीर्वंचन देती अतिहवी । नमन करूनि श्रीगुरुसी । ठाय घातले^९ तये वेळी ॥ ५९ ॥ नानापरीचे पकाव । अपूपादि माषाक्री^{१०} । अष्टविध परमात्म । शक्तरासहित निवेदिले ॥ ६० ॥ शाक पाक नानापरी । वाढताति सविस्तारी । भोजन करिती ग्रीतिकरी ।

१. वेगळे वेगळे २. रांगाड्या ३. पंचांगी चित्रमालिका ४. मुंद आमन ५. श्रीगुरुचे पाय आपल्या सर्वोत्तम, भिसिले ६. शाकोसा रीतीने ७. जायने देऊन ८. गुरुची इच्छा ९. पाते पांडली १०. उडवाचे पदार्थ

श्रीगुरुमूर्ति परियेसा ॥ ६१ ॥ जठरव्यथेच्या ग्राहणेण । भोजन केलें परिपूर्णं । व्याधि गेली तत्क्षणं । श्रीगुरुचे कृपादृष्टीनें
 ॥ ६२ ॥ परीस लागतां लोहासी । मुवर्ण होय परियेसी । दर्शन होतां श्रीगुरुसी । व्याधि कैची सांग यज ॥ ६३ ॥ उदय
 जाहलिया दिनकरासी । संहार होतो अंधकारासी । श्रीगुरुकृपा होय ज्यासी । दैन्य कैचें तया घरी ॥ ६४ ॥ ऐसेपरी
 श्रीगुरुनाथे । भोजन केलें शिष्यासहित । आनंद डाळा तेथें बहुत । विस्मय करिती सकळे जन ॥ ६५ ॥ अभिनव
 करिती सकळे जन । द्विजासी वैरी होते अन्न । औषध डाळें तेचि अन्न । व्याधि गेली म्हणताति ॥ ६६ ॥ सिद्ध म्हणे
 नामधारकास । श्रीगुरुकृपा होय ज्यास । जन्मांतरीचे जाती दोष । व्याधि कैची त्याचे देही ॥ ६७ ॥ गंगाधराच्या
 नंदन । सरस्वती सांगे विस्तारोनि । गुरुचरित्र कामधेनु । एका श्रोते एकचिन्ते ॥ ६८ ॥ जे एकती भक्तीने । व्याधि नसती
 त्यांचे भुवना । अखिल सौख्य पावती जाणा । सत्यं सत्यं पुनः सत्यं ॥ १६९ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी
 श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे कांजनगराभिगमनं तथा विश्रोदरव्यथानिरसनं नाम ब्रयोदग्नोऽध्यायः
 ॥ १३ ॥

॥ अध्याय तेरावा समाप्त ॥

॥ चौदावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक शिष्य देखा । विनवी सिद्धासी कवतुका । प्रश्न करी अतिविशेषा । एकचित्तं परियेसा ॥ १ ॥ जय जया योगीश्वरा । सिद्धमूर्ति जानसागरा । पुढील चरित्र विस्तारा । ज्ञान होय आम्हांसी ॥ २ ॥ उदरव्यथेच्या ब्राह्मणासी । प्रसन्न जाहले कृपेसी । पुढे कथा बर्तली कैसी । विस्तारावे आम्हांग्रति ॥ ३ ॥ ऐकोनि शिष्याचे वचन । संतोष करी मिद्द आपण । गुहचरित्र कामधेनु जाण । सांगता जाहला विस्तारे ॥ ४ ॥ ऐक शिष्या शिखामणि । भिक्षा केलि ज्याचे भुवनी । तयावरी संतोषोनि । प्रसन्न जाहले परियेसा ॥ ५ ॥ गुरुभक्तीचा प्रकार । पूर्ण जाणे तो द्विजवरु । पूजा केली विचित्रु । महणोनि आनंद परियेसा ॥ ६ ॥ तया सायंदेव द्विजासी । श्रीगुरु बोलती संतोषी । भक्त हो^१ रे वंशोवंशी । माझी ग्रीति तुजवरी ॥ ७ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचे वचन । सायंदेव विष्णु करी नमन । माथा ठेवून चरणी । न्यासिता^२ इसाला पुनःपुन्हा ॥ ८ ॥ जय जया जगद्गुरु । त्रयमूर्तीचा अवतार । अविद्यामाया^३ दिससी नरु । वेदां अगोचर^४ तुडी महिमा ॥ ९ ॥ विश्वव्यापक तुंचि होसी । ब्रह्मा-विष्णु-ब्योमकेशी । धरिला वेष तुं मानुषी । भक्तजन तारावया ॥ १० ॥ तुडी महिमा वर्णविद्यासी । शक्ति कैंची आम्हांसी । मागेन एक आतां तुम्हांसी । ते कृपा करणे गुरुमूर्ति ॥ ११ ॥ माझे वंशपारंपरी । भक्ति द्यावी निर्धारी । इह सौख्य पुत्रपौत्री । उपरी^५ द्यावी सदृति ॥ १२ ॥ ऐसी विनंति करूनी । पुनरपि विनवी करुणावचनी । सेवा करितो द्वारववनी^६ । महाशूरकूर असे ॥ १३ ॥ प्रतिसंवत्सरी ब्राह्मणासी । धात करितो जीवेसी । याचि कारणे आम्हांसी । बोलावीतसे मज आजि ॥ १४ ॥ जातां तया जवली आपण । निश्चये घंडिल माझा प्राण । भेटी जाहली तुमचे चरण । मरण कैंचे आपणासी ॥ १५ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति । अभयंकर आपुले हाती । विप्रपत्तकीं ठेविती । चिंता न करी महणोनियां ॥ १६ ॥ भय सांझूनि तुवां जावे । कूर यवना भेटावे ।

^१ होयीत ^२ डेविता ^३ अविद्यामायासे ^४ जगन्न ^५ चलावात ^६ गमदृती

संतोषोनि प्रियभावे । पुनरपि पाठवील आम्हांपार्शी ॥ १७ ॥ जंबवरी तूं परतोनि येसी । असो आम्ही भरंवसी । तुवां
 आलिया संतोषी । जाऊं आम्ही येथोनि ॥ १८ ॥ निजभक्त आमुचा तूं होसी । पारंपर-चंशोवंशी । अखिलाभीष्ट तूं
 पावसी । वाढेल संतति तुझी बहुत ॥ १९ ॥ तुझे बंशपारंपरी । सुखे नांदती पुत्रपीत्री । अखंड लक्ष्मी तयां घरी । निरोगी
 होती शतायुगी ॥ २० ॥ ऐसा वर लाधोन । निधे सायंदेव ब्राह्मण । जेथे होता तो यवन । गेला त्वरित तयाजवळी ॥ २१ ॥
 कालांतक यम जैसा । यवन दुष्ट परियेसा । ब्राह्मणाते पाहतां कैसा । ज्वालारूप^१ होता जाहला ॥ २२ ॥ विमुख होऊनि
 गृहांत । गेला यवन कोपत । विप्र जाहला भयचकित । मर्नी श्रीगुरुसी ध्यातसे ॥ २३ ॥ कोप आलिया ओलंबयासी^२ ।
 केवी स्पर्शे अग्रीसी । श्रीगुरुकृपा होय ज्यासी । काय करील कूर दुष्ट ॥ २४ ॥ गरुडाचिया पिलियांसी । सर्प तो कवणोपरी
 ग्रासी^३ । तैसे तथा ब्राह्मणासी । असे कृपा श्रीगुरुची ॥ २५ ॥ कां एखादे सिंहासी । ऐरावत केवी ग्रासी । श्रीगुरुकृपा
 होय ज्यासी । कलिकाळाचे भय नाही ॥ २६ ॥ ज्याचे हृदयी श्रीगुरुस्मरण । त्याची कैचे भय दारुण । काळमृत्यु^४ न
 बाधे जाण । अपमृत्यु काय करी ॥ २७ ॥ ज्यासि नाही मृत्यूचे भय । त्यासी यवन असे तो काय । श्रीगुरुकृपा ज्यासी
 होय । यमाचे मुख्य भय नाही ॥ २८ ॥ ऐसेपरी तो यवन । अंतःपुरांत जाऊन । सुषुप्ति केली भ्रमित होऊन । शरीरस्मरण
 त्यासी नाही ॥ २९ ॥ हृदयज्वाळा होय त्यासी । जागृत होयोनि परियेसी । प्राणांतक व्यथेसी । कष्टसे तये वेळी ॥ ३० ॥
 स्मरण असे नसे काही । म्हणे शस्त्रे मारितो घाई । छेदन करितो अवेच पाही । विप्र एक आपणासी ॥ ३१ ॥ स्मरण
 जाहले तये वेळी । धांवत गेला ब्राह्मणाजवळी । लोळतसे चरणकमळी । म्हणे स्वामी तूंचि माझा ॥ ३२ ॥ येथे पाचारिले
 कवणी । जावै त्वरित परतोनि । वस्त्रे भूषणे देवोनि । निरोप दे तो तये वेळी ॥ ३३ ॥ संतोषोनि द्विजवर । आला ग्रामा
 वेगवक्त्र । गंगातीरी असे चासर^५ । श्रीगुरुचे चरणदर्शना ॥ ३४ ॥ देखोनियां श्रीगुरुसी । नमन करी तो भावेसी ।
 स्तोत्र करी बहुवसी । सांगे वृत्तांत आद्यंत ॥ ३५ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति । तया द्विजा आश्वासिती ।

१. यागाने लाल २. नालवीला ३. निलील ४. मशामृत्यु ५. 'चासर' नावाचे गाव

दक्षिण देशा जाऊं म्हणती । स्थान-स्थान तीर्थयात्रे ॥ ३६ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचैं वचन । विनवीतसे कर जोडून । न विसंबैं
आतां तुमचैं चरण । आपण येईन समागमे ॥ ३७ ॥ तुमचे चरणाविणे देखा । राहों न शके क्षण एका । संसासागरतारका ।
तूचि देखा कृपासिधु ॥ ३८ ॥ उद्धरावया सगांसी । गंगा आणिली भूमीसी । तैसे स्वार्पी आम्हांसी । दर्शन दिघले आपुले
॥ ३९ ॥ भक्तवत्सल तुझी ख्याति । आम्हां सोइणे काय नीति । सबै येऊ निश्चिती । म्हणोनि चरणी लागला ॥ ४० ॥
येणैपरी श्रीगुरुसी । विनवी विप्र भावेसी । संतोषोनि विनयेसी । श्रीगुरु म्हणती तये वेळी ॥ ४१ ॥ कारण असे आम्हां
जाणे । तीर्थैं असतीं दक्षिणे । पुनरपि तुम्हां दर्शन देणे । संवत्सरी पंचदशी^१ ॥ ४२ ॥ आम्ही तुमचे गांधासमीपत । वास
करूं हैं निश्चित । कलब पुत्र इष्ट भात । भिळोनि बेटा तुम्ही आम्हां ॥ ४३ ॥ न करा चिंता असाल मुखे । सकल अरिष्ठे
गेली दुःखे । म्हणोनि हस्त ठेविती मस्तके । भाक^२ देती तये वेळी ॥ ४४ ॥ ऐसेपरी संतोषोनि । श्रीगुरु निधाले तेश्वीनि ।
जेथे असे आरोग्यभवानी । वैजनाथ महाक्षेत्र ॥ ४५ ॥ समस्त शिष्यांसमवेत । श्रीगुरु आले तीर्थैं यहात । प्रख्यात असे
वैजनाथ । तेथे राहिले गुप्तरूपे ॥ ४६ ॥ नामधारक विनवी मिळासी । काय कारण गुप्त व्हावयासी । होते शिष्य बहुवसी ।
त्यांसी कोठे ठेविले ॥ ४७ ॥ गंगाधराचा नंदनु । सांगे गुरुचरित्र कामथेनु । सिद्धपुनि विस्तारून । सांगे नामकरणीस
॥ ४८ ॥ पुढील कथेचा विस्तारु । सांगतां विचित्र अपारु । मन करूनि एकायु । ऐका ओते सकळिक हो ॥ ४९ ॥ इति
श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे क्रूरयवनशासनं-मायदेववरणदानं
नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

॥ अध्याय चौदावा समाप्त ॥

॥ पंथरावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ऐक शिष्या नामकरणी । थन्य थन्य तुझी वाणी । तुझी भक्ति
 गुरुचरणी । लीन जाहली परियेसा ॥ १ ॥ तू माते पुसतोसी । होत मन संतोषी । गौप्य व्हावया कारण केसी । सांगेन
 ऐक एकचित्ते ॥ २ ॥ महिमा प्रगट जाहली बहुत । तेणे भजती लोक अमित^१ । काम्यार्थ व्हावे म्हणूनि समस्त । येती
 श्रीगुरुच्या दर्शना ॥ ३ ॥ साधु असाधु धूर्ते^२ सकली । समस्त येती श्रीगुरुजवळी । वर्तमानी^३ खोटा कली । सकलही
 शिष्य होऊं म्हणती ॥ ४ ॥ पाहे पां पूर्वी भार्गवराम अवतरोनि । निःक्षत्र^४ केली मेदिनी । राज्य विग्रांसी देउनी । गेला
 आपण पश्चिमसमुद्रासी ॥ ५ ॥ सुनरपि जाती तथापासी । तोही ठाव मागावयासी । याकारणे विग्रांसी । कांक्षा^५ न सुटे
 परियेसा ॥ ६ ॥ उवगोनि भार्गवराम देखा । गेला सागरा मध्योदका । गौप्यरूपे असे ऐका । आणिक मागतील म्हणोनि
 ॥ ७ ॥ तेसे श्रीगुरुमूर्ति ऐक । राहिले गुप्त कारणिक । वर मागतील सकलिक । नाना याती^६ येवोनियां ॥ ८ ॥
 विश्वव्यापक जगदीश्वर । तो काय देऊ न शके वर । पाहनि भक्ति पावानुसार । प्रसन्न होय परियेसा ॥ ९ ॥ याकारणे
 तया स्थानी । श्रीगुरु होते गौप्यगुणी^७ । शिष्यां सकलांसि बोलावुनि । निरोप देती तीर्थयात्रे ॥ १० ॥ सकल शिष्यां
 बोलावोनि । निरोप देती नृसिंहमुनि । समस्त तीर्थे आचरोनि । यावे घेटी श्रीशेत्या ॥ ११ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचे वचना ।
 समस्त शिष्य धरिती चरणा । कृपामूर्ति श्रीगुरुराणा । कां उपेक्षिसी आम्हांसी ॥ १२ ॥ तुमचे दर्शनमात्रेसी । समस्त तीर्थे
 आम्हांसी । आम्ही जावे कबण ठायासी । सोडोनि चरण श्रीगुरुचे ॥ १३ ॥ समस्त तीर्थे श्रीगुरुचरणी । ऐसे बोलती
 वेदवाणी । शास्त्रीही तेचि विवरण । असे स्वामी प्रख्यात ॥ १४ ॥ जवळी असतां निधान । केवी हिंडावे रानोरान ।
 कल्पवृक्ष साइन । केवी जावे देवराया ॥ १५ ॥ श्रीगुरु म्हणती शिष्यासी । तुम्ही आश्रमी संन्यासी । राहू नये पांच दिवशी ।

^{१.} ज्ञानांशु २. लघाट ३. सप्ता ४. धावियाहित ५. आमा ६. जाती ७. गुप्तकृपाने

एके ठारी वास करीत ॥ १६ ॥ चतुर्थांश्म घेऊनि । आचरावीं तीर्थे भुवनीं । तेण मनी स्थिर होऊनि । मग रहावे एकस्थानीं ॥ १७ ॥ विशेष वाक्य आमुचं एक । अंगीकारणं धर्म अधिक । तीर्थे हिंदूनि सकलिक । मग यावे आम्हांपाशीं ॥ १८ ॥ 'बहुधान्य' नाम संवत्सरासी । येऊं आम्ही श्रीशैल्यासी । तेथे आमचे घेटीसी । यावे तुम्हीं सकलिक हो ॥ १९ ॥ ऐसेपरी शिष्यांसी । श्रीगुरु सांगती उपदेश । समस्त लागती चरणांस । ऐक शिष्या नामधारका ॥ २० ॥ शिष्य म्हणती श्रीगुरुस । तुमचे वाक्य आम्हां परीस । जाऊं आम्ही भरंवसे । करूं तीर्थे भूमीवरी ॥ २१ ॥ गुरुचे वाक्य जो न करी । तोचि पडे रीव-घोरी । त्याचे घर यमपुरी । अखंड नरक भोगी जाणा ॥ २२ ॥ जावे आम्हीं कवण तीर्था । निरोप द्यावा गुरुनाथा । तुझे वाक्य दृढ चित्ता । थरूनि जाऊं स्वामिया ॥ २३ ॥ जे जे स्थानीं निरोप देसी । जाऊं तेथे भरंवर्सी । तुझे वाक्येचि आम्हांसी । सिद्धि होय स्वामिया ॥ २४ ॥ ऐकोनि शिष्यांचे वचन । श्रीगुरुमूर्ति प्रसन्नवदन । निरोप देती माधारण । तीर्थयात्रे शिष्यांसी ॥ २५ ॥ या ब्रह्मांडगोलकांत । तीर्थराज काशी विख्यात । तेथे तुम्हीं जावे त्वरित । सेवा गंगाभागीरथी ॥ २६ ॥ भागीरथीतटाकयात्रा^१ । साठी योजने पवित्रा । साठी कृच्छ्र-फल^२ तत्र । प्रयाग-गंगाद्वारी द्विगुण^३ ॥ २७ ॥ यमुनानदीतदाकेसी । यात्रा वीम गांव^४ परियेसी । कृच्छ्र तितुकेचि जाणा ऐसी । ऐकोमने अवधारा ॥ २८ ॥ सरस्वती म्हणजे गंगा । भूमीवरी असे चांगा । चतुर्विंशति^५ गांवे अंगा । स्नान करावे तटाकीं ॥ २९ ॥ तितुकेचि कृच्छ्रफल त्यासी । यज्ञाचे फल परियेसी । ब्रह्मलोकीं शाश्वतेसी । राहे नर पितृसहित ॥ ३० ॥ वरुणानदी कुशावर्ती । शतद्रु विपाशका ख्याती । वितस्ता नदी शावती । नदी असती मनोहर ॥ ३१ ॥ मरुदवृधा नदी थोर । असिमी मधुपती येर । पयस्वी घृतवतीतीर । तटाकयात्रा तुम्ही करा ॥ ३२ ॥ देवनदी म्हणिजे एक । असे ख्याति भूमंडळीक । पंथरा गांवे तटाक- । यात्रा तुम्ही करावी ॥ ३३ ॥ जितुके गांव तितके कृच्छ्र । स्नानमात्रे पवित्र । ब्रह्महत्यादि पातके नाश तत्र ।

^१. नदोन्म्या अपापामृत मुख्यापर्वत जाळण पसत अपापर्वत वाव्याचे त्याप 'तटाकयात्रा' म्हणतात २. कृच्छ्र म्हणजे वारा दिसासो एक प्रभाले प्रावधित ३. दुष्पट ४. चार कोस ५. चोरीम

मनोभावे आचरावे ॥ ३४ ॥ चंद्रभागा रेथतीसी । शरयु नदी गोपतीसी । वेदिका नदी कीशिकेसी । नित्यजला मंदाकिनी ॥ ३५ ॥ सहस्रबक्त्रा नदी थोर । पूर्णा पुण्यनदी येर । बाहुदा नदी अरुणा थोर । गोदश गांवे तटाक्यात्रा ॥ ३६ ॥ जेश्वर नदीसंगम असती । तेथे स्नानपुण्य अमिती । व्रिवेणीस्नानफले असती । नदीचे संगमी स्नान करा ॥ ३७ ॥ पुष्करतीर्थ वैरोचिनी । सन्निहिता नदी म्हणूनि । नदीतीर्थ असे सगुणी । गयातीर्थी स्नान करा ॥ ३८ ॥ सेतुबंध रामेश्वरी । श्रीरंग पचानाम-सरी^२ । पुरुषोत्तम पनोहरी । नैमित्यारण्य तीर्थ असे ॥ ३९ ॥ बद्रीतीर्थ नारायण । नदी असती अति पुण्य । कुरुक्षेत्रो करा स्नान । अनंत श्रीशैलयात्रेसी ॥ ४० ॥ प्रहालयतीर्थ देखा । पितृप्रीति तर्पणे ऐका । द्विचत्वारि^३ कुळे निका । स्वर्गासी जाती भरवसी ॥ ४१ ॥ केदारतीर्थ पुष्करतीर्थ । कोटिरुद्र नर्मदातीर्थ । भातुकेश्वर कुञ्जतीर्थ । कोकामुखी विशेष असे ॥ ४२ ॥ प्रयादतीर्थ विजयतीर्थ । पुरी चंद्रनदीतीर्थ । गोकर्ण गंखकर्ण रुद्यात । स्नान बरवे मनोहर ॥ ४३ ॥ अयोध्या मथुरा कांचीसी । द्वारावती गयेसी । शालग्रामतीर्थासी । शबलग्राम मुक्तिक्षेत्र ॥ ४४ ॥ गोदावरीतटाकेसी । योजने सहा परियेसी । तेशील महिमा आहे ऐसी । चाजपेय तितुके पुण्य ॥ ४५ ॥ सव्यापसव्य वेळ तीनी । तटाक्यात्रा मनोनेसी । स्नान करितां होय जानी । महापातकी शुद्ध होय ॥ ४६ ॥ आणिक दोनी तीर्थे असती । प्रयागसमान असे रुद्यात । भीमेश्वर तीर्थ म्हणती । वंजरासंगम प्रख्यात ॥ ४७ ॥ कुशतर्पण तीर्थ बरवे । तटाक्यात्रा द्वादश गांवे । गोदावरी-समुद्रसंगमे । घटविंशत कुच्छुफल ॥ ४८ ॥ पूर्णा नदीतटाकेसी । चारी गांवे आचरा हर्षी । कृष्णावेणीतीरासी । पंथरा गांवे तटाक्यात्रा ॥ ४९ ॥ तुंगभद्रातीर बरवे । तटाक्यात्रा चौस गांवे । पंषासरोवर स्वभावे । अनंतमहिमा परियेसा ॥ ५० ॥ हरिहरक्षेत्र असे रुद्याति । समस्त दोष परिहरती । तैसीच असे भीमरथी । दहा गांवे तटाक्यात्रा ॥ ५१ ॥ पांडुरंग मातुलिंग । क्षेत्र बरवे पुरी गाणग । तीर्थे असती तेथे चांग । अष्टतीर्थे मनोहर ॥ ५२ ॥ अमरजासंगमांत । कोटि तीर्थे असती रुद्यात ।

^२. प्रावणकोर येदील अनंतपद्माम सरोवार २. चेचालीम

वृक्ष असे अस्वत्थ । कल्पवृक्ष तोचि जाणा ॥ ५३ ॥ तया अस्वत्थसन्मुखेसी । नृसिंहतीर्थ परियेसी । तया उत्तरभागेसी ।
 वाराणसी तीर्थ असे ॥ ५४ ॥ तया पूर्वभागेसी । तीर्थ पापविनाशी । तदनंतर कोटितीर्थ विशेषी । पुढे रुद्रपादतीर्थ असे
 ॥ ५५ ॥ चक्रतीर्थ असे एक । केशव देवनायक । ते प्रत्यक्ष द्वारावती देख । मन्मथतीर्थ पुढे असे ॥ ५६ ॥ कल्पवृक्ष
 देवस्थान । असे तेथें गंधर्वभुवन । ठाव असे अनुपम्य । सिद्धभूमि गाणगापुर ॥ ५७ ॥ तेथें जे अनुष्टान करिती । तया
 इष्टार्थ होय त्वरिती । कल्पवृक्ष आश्रयती । काय नोहे मनकामना ॥ ५८ ॥ काकिणीसंगम वरवा । भीमातीर क्षेत्र नांवा ।
 अनंत पुण्य स्वभावा । ग्रयागासमान असे देखा ॥ ५९ ॥ तुंगभद्रा वरदा नदी । संगमस्थानी तपोनिधी । प्रलापहारीसंगमी
 आधी । पांपे जातीं शतजन्मांची ॥ ६० ॥ निवृत्तिसंगम असे ख्याति । ब्रह्महत्या नाश होती । जावे तुम्हीं त्वरिती । श्रीगुरु
 महणती शिष्यांसी ॥ ६१ ॥ सिंहराणी ब्रह्मस्पति । येतां तीर्थे संतोषती । समस्त तीर्थीं भागीरथी । येऊनियां ऐक्य होय
 ॥ ६२ ॥ कन्यागतीं कृष्णप्रती । त्वरित येते भागीरथी । तुंगभद्रा तूळागती । सुरनदीप्रवेश^१ परियेसा ॥ ६३ ॥ ककांटकासी^२
 सूर्य येतां । मलग्रहरा^३ कृष्णासंयुता । सर्व जन स्नान करितां । ब्रह्महत्या पांपे जाती ॥ ६४ ॥ भीमाकृष्णासंगमेसीं । स्नान
 करितां परियेसीं । साठ जन्म विप्रवंशीं । उपजे नर परियेसा ॥ ६५ ॥ तुंगभद्रासंगमीं देखा । त्याहनि त्रिगुण अधिका ।
 निवृत्तिसंगमीं ऐका । चतुर्गुण त्याहनि ॥ ६६ ॥ पाताळगंगेचिये स्नानीं । मल्लिकार्जुनदर्शनीं । घटगुण फल तयाहनि ।
 पुनरावृत्ति त्यासी नाहीं ॥ ६७ ॥ लिंगालयी पुण्य द्विगुण । समुद्रकृष्णासंगमीं आगण्य । कावेरीसंगमीं पंथरा गुण । स्नान
 करा मनोभावे ॥ ६८ ॥ ताप्रपणी याचिपरी । पुण्य असंख्य स्नानमात्रीं । कृतमालानदीतीरीं । सर्व पाप परिहरे ॥ ६९ ॥
 पर्यस्त्विनी नदी आणिक । भवनाशिनी अतिविशेष । सर्व पापे हरती ऐक । समुद्रस्कंधदर्शने ॥ ७० ॥ शेषादिक्षेत्र श्रीरंगनाथ ।
 पद्मनाभ श्रीमदनंत । पूजा करोनि जावे त्वरित । त्रिनामलक्ष्मेत्रासी ॥ ७१ ॥ समस्त तीर्थसमान । असे आणिक कुंभकोण ।

१. गणेश प्रवेश २. कक्ष राणीला ३. मलग्रहा

कन्याकुमारी-दर्शन । मत्स्यतीर्थी स्नान करा ॥ ७२ ॥ पक्षितीर्थ असे बरवें । रामेश्वर धनुष्कोटी नांवें । कावेरी तीर्थ बरवें ।
 रंगनाथासंनिध ॥ ७३ ॥ पुरुषोत्तम चंद्रकुंडेसी । महालक्ष्मी कोलहापुरासी । कोटितीर्थ परियेसी । दक्षिण काशी करवीरस्थान
 ॥ ७४ ॥ महाबलेश्वर तीर्थ बरवें । कृष्णाउगम तेथें पहावें । जेथें असे नगर बहें । पुण्यक्षेत्र रामेश्वर ॥ ७५ ॥ तयासंनिध असे
 ठाव । कोलहाप्पामी^१ नृसिंहदेव । परमात्मा सदाशिव । तोचि असे प्रत्यक्ष ॥ ७६ ॥ मिळवडी कृष्णातीरी । शक्ति असे
 भुवनेश्वरी । तेथें तप करिती जरी । तेचि ईश्वरी ऐक्यता ॥ ७७ ॥ वरुणासंगमी बरवें । तेथें तुळ्ही मनोभावें । स्नान करा
 माकेडेय-नांवें । मंगमेश्वर पूजावा ॥ ७८ ॥ त्रिपीचे आश्रम । कृष्णातीरी असती उत्तम । स्नान करितां होय जान ।
 तयासंनिध कृष्णापुढे ॥ ७९ ॥ पुढे कृष्णाप्रवाहांत । अमरापुर असे ख्यात । पंचगांगासंगमांत । प्रवागाहूनि पुण्य अधिक
 ॥ ८० ॥ अखिल तीर्थे तया स्थानी । तप करिती सकळ मुनि । सिद्ध होय त्वरित जानी । अनुपम क्षेत्र परियेसा ॥ ८१ ॥
 ऐसे प्रख्यात तया स्थानी । अनुष्टितां दिवस तीनी । अखिलाभीष्ट पावोनि । पावती त्वरित परमार्थी ॥ ८२ ॥ जुगालय^२
 तीर्थ बरवें । दृष्टी पडतां मुक्त व्हावें । शूर्पालय तीर्थ बरवें । असे पुढे परियेसा ॥ ८३ ॥ विश्वामित्रऋषि ख्याति । तप
 छाया भगवती । तेथें समस्त दोष जाती । मलग्रहासंगमी ॥ ८४ ॥ कपिलऋषि विष्णुमूर्ति । प्रसन्न त्यासि गायत्री ।
 श्वेतशूर्णी प्रख्याति । उत्तरवाहिनी कृष्णा असे ॥ ८५ ॥ तया स्थानी स्नान करितां । काशीहूनि शतगुणिता । एक मंत्र
 तेथें जपतां । कोटिगुणे फळ असे ॥ ८६ ॥ आणिक असे तीर्थ बरवें । केदारेश्वराते पहावें । पीठापुरी दत्तात्रेयदेव । वास
 असे मनातन ॥ ८७ ॥ आणिक असे तीर्थ थोरी । ग्रख्यात नामे मणिगिरि । सप्तक्षी प्रीतिकरी । तप केले वहू दिवस ॥ ८८ ॥
 वृषभाद्रि कल्याण नगरी । तीर्थे असती आपरंपारी । नव्हे संसारयेरझारी । तया क्षेत्रा आचरावे ॥ ८९ ॥ अहोबळाचे
 दर्शन । साठी यज्ञ पुण्य जाण । श्रीगिरीचे दर्शन । नव्हे जन्म माणुती ॥ ९० ॥ समस्त तीर्थे भूमीवरी । आचरावी परिकरी ।

१. 'धहै' नव्हाने गाव साताई विलापेती नाळते ताळुक्क्षात त्रृणामाकाठी आहे. तेवे नव्हीत म्हवंभू ग्रामेन्नगामे पवित्र स्थान आहे. श्रीमार्घार्णी वाणिजाणा चोर हनुमताची स्थानाकॅली आहे. २. 'कोळे नव्हिहै' गा गावी भुयागत मोळा हात असलेली श्रीनृसिंहाची भूती आहे. ३. 'बुगूत' हे गाव कृष्णातीरी, नसोबलावौदून मात मेल झाले

रजस्वला होतां सरी^१ । स्नान करितां दोष होय ॥ ११ ॥ संक्रांति ककाटक^२ धर्मनि । त्यजावे तुम्ही मास दोनी । नदीतीरीं
 वास करिती कोणी । त्यांसी कांही दोष नाही ॥ १२ ॥ तयांमध्ये विशेष । त्यजावे तुम्ही तीन दिवस । रजस्वला नदी
 सुरम । महानदी येणोपरी ॥ १३ ॥ भागीरथी गौतमीसी । चंद्रभागा मिथूनदीसी । नमंदा शरथु परियेसी । त्यजावे तुम्ही
 दिवस तीनी ॥ १४ ॥ ग्रीष्मकाळी सर्व नदीस । रजस्वला दहा दिवस । वाणी-कृप-तटाकांस । एक रात्र वर्जावे ॥ १५ ॥
 नवे उदक जथा दिवसी । येतां ओळखा रजस्वलेसी । स्नान करितां महादोषी । येणोपरी वर्जावे ॥ १६ ॥ माधारण पक्ष
 तुम्हांसी । सांगितलीं तीर्थे परियेसी । जे जे पहाल दुष्टीसी । विधिपूर्वक आचरावे ॥ १७ ॥ एकोनि श्रीगुरुंचे वचन ।
 शिष्य सकल करिती नमन । गुरुनिरोप कारण^३ । म्हणोनि निघती सकलिक ॥ १८ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारकासी । निरोप
 घेऊनि श्रीगुरुसी । शिष्य गेले यावेसी । राहिले श्रीगुरु गौप्यरूपे ॥ १९ ॥ म्हणे सरस्वतीगंगाधर । पुढील कधेचा
 विस्तार । ऐकतां होय मनोहर । सकलाभीष्टे साधती ॥ २०० ॥ गुरुचरित्र कामथेनु । श्रोते होवोनि सावधानु । जे ऐकती
 भक्तजनु । लाधती चारी पुरुषार्थ ॥ २ ॥ ब्रह्मरसाची गोडी । सेवितो आम्ही घडोघडी । ज्यांसी होय आवडी । साथे त्वरित
 परमार्थ ॥ २०२ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे तीर्थयात्रानिरूपणं
 नाम पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

॥ अध्याय पंथरात्रा समाप्त ॥

॥ सोलावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमरस्वत्यं नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ विनवी शिष्य नामांकित । सिद्धासी असे पुसत । सांगा स्वामी
 बृत्तांत । गुरुचरित्र विस्तारूनि ॥ १ ॥ शिष्य समस्त गेले यावेसी । राहिले कोण गुरुपाशी । पुढे कथा वर्तली कैसी ।
 विस्तारावै दातारा ॥ २ ॥ ऐकोनि शिष्याची वाणी । संतोषी डाले सिद्ध मुनि । धन्य धन्य शिष्या शिरोमणि । गुरुभक्ता
 नामधारका ॥ ३ ॥ अविद्यामायासुपूर्वीत । निजले होते माडो चित । तुजकरितां जाहले चेत^१ । ज्ञानज्योति-उदय मज
 ॥ ४ ॥ तूचि माझा प्राणसखा । एक शिष्या नामधारका । तुजकरितां जोडलो सुखा । गुरुचरित्र आठवले ॥ ५ ॥
 अज्ञानतिमिरुद्धारांत^२ । पीडोनि आलो कष्टत । सुधामृतसागरांत । तुवां माते लोटिले ॥ ६ ॥ तुवां केले उपकारासी । संतुष्ट
 डालो मानसी । पुत्रपीडीं तू नांदसी । दैन्य नाहीं तुझे घरी ॥ ७ ॥ गुरुकृपेचा तू बालक । तुज मानिती^३ सकळ लोक ।
 संदेह न करी घे खाक । अष्टैश्वर्ये नांदसी ॥ ८ ॥ गुरुचरित्रकामधेनु । सांगेन तुज विस्तारूनु । श्रीगुरु राहिले गौप्य होऊन ।
 वैजनाथसंनिधेसी ॥ ९ ॥ समस्त शिष्य तीर्थेसी । स्वामीनिरोपे गेले परियेसी । होतों आपण^४ गुरुपाशी । सेवा करीत
 अनुक्रमे ॥ १० ॥ संवत्सर एक तया स्थानी । होते गौप्य श्रीगुरु मुनि । अंबा आरोग्यभवानी । स्थान वरवै मनोहर ॥ ११ ॥
 असतां तेथे वर्तमानी । आला द्वादश एक मुनि । श्रीगुरुते देखोनि । नमन करी भक्तिभावै ॥ १२ ॥ माथा ठेवूनि चरणांवरी ।
 स्तोत्र करी परोपरी । स्वामी माते तारी तारी । अज्ञानसागरी बुडालो ॥ १३ ॥ तप करितो बहु दिवस । स्थिर नव्हे गा
 मानस । याचि कारणे ज्ञानास । न दिसे मार्ग आपणाते ॥ १४ ॥ ज्ञानाविणे तापसा^५ । बुथा होती सायास । तुम्हां देखतां
 मानसा । हर्ष जाहला आजि मज ॥ १५ ॥ गुरुची सेवा बहुत दिवस । केली नाहीं सायासे । याचिकारणे मानस । स्थिर
 नव्हे स्वामिया ॥ १६ ॥ तू तारक विश्वासी । जगद्गूरु तूचि होसी । उपदेश करावा आम्हांसी । ज्ञान होय त्वरितेसी ॥ १७ ॥

१. ज्ञानूत २. अव्यामासकलारूपी तापांत ३. मान देवील ४. मो (मिळ) ५. साप्तम्याला

ऐकोनि मुनीचे वचन । श्रीगुरु पुसती हांसोन । जाहलासि तू केवी मुनि । गुरुविणे सांग मज ॥ १८ ॥ ऐसे महणता
 श्रीगुरुमूर्ति । मुनीच्या डोळां अश्रुपाती^१ । दुःख दाटले अपरिमिति । ऐक स्वापी गुरुराया ॥ १९ ॥ गुरु होता आपणासि
 एक । अतिनिष्ठुर त्याचे वाक्य । मातें गांजिले अनेक । अकृत्य^२ सेवा सांगे मज ॥ २० ॥ न सांगे वेदशास्त्र आपण ।
 तकंभाष्यादि व्याकरण । म्हणे तुझे अंतःकरण । स्थिर नव्हे अद्यापि ॥ २१ ॥ म्हणोनि सांगे आणिक कांही । आपुले
 मन स्थिर नाही । करी त्याचे बोल यावी^३ । आणिक कोप करी मज ॥ २२ ॥ येणॉपरी बहुत दिवशी । होतो तया गुरुपाशी ।
 बोले मातें निष्ठुरेसी । कोपोनि आलो तयावरी ॥ २३ ॥ ऐकोनि तयाचे वचन । श्रीगुरुमूर्ति हास्यवदन । म्हणती ऐके
 ब्राह्मणा । आत्मधातकी तृचि होमी ॥ २४ ॥ एखादा मूर्ख आपुले थरी । मळ विसर्जी देहारी^४ । आपुले अदृष्ट ऐसेपरी^५ ।
 म्हणोनि सांगे सकलिकां ॥ २५ ॥ तैमें तुझे अंतःकरण । आपुले नासिक^६ छेदून । पुढिल्यातें अपशकुन । करुनि रहासी
 तृचि एक ॥ २६ ॥ न विचारिसी आपुले गुण । तुते कैचे होय ज्ञान । गुरुद्रोही तृचि जाण । अल्पबुद्धि परियेसा ॥ २७ ॥ आपुले
 गुरुचे गुणदोष । सदा उच्चार करिसी हये । ज्ञान कैचे होय पानस । स्थिर होय केवी आतां ॥ २८ ॥ जवळी असतां निधानु^७ ।
 कां हिंडावै रानोरानु । गुरु असतां कामधेनु । वंचूनि^८ आलासि आम्हांजवळी ॥ २९ ॥ गुरुद्रोही कवण नर । त्यासी नाही
 इह पर । ज्ञान कैचे होय पुरे । तया दिवांधकासी^९ ॥ ३० ॥ जो जाणे गुरुची सोय^{१०} । त्यासी सर्वं ज्ञान होय । वेदशास्त्र
 सर्वं होय । गुरु संतुष्ट होतांचि ॥ ३१ ॥ संतुष्टवितां श्रीगुरुसी । अष्टसिद्धि आपुले वशी । क्षण न लागतां परियेसी ।
 वेदशास्त्र त्यासी साध्य ॥ ३२ ॥ ऐकोनि श्रीगुरुचे वचन । माथा श्रीगुरुचरणी ठेवून । विनवीतसे कर जोहून ।
 करुणावचनेकरुनिया ॥ ३३ ॥ जय जया जगद्गुरु । निर्गुण तू निर्विकार । ज्ञानसागर अपरांपर । उद्घावै आपणाते ॥ ३४ ॥
 अज्ञानमाया वेष्टोन । नेणे गुरु कैसा कवण । सांगा स्वामी प्रकाशोन । ज्ञान होय आपणासी ॥ ३५ ॥ कैसा गुरु ओळखावा ।

^{१.} अशृकी पार २. न जाता नेणावेणी भयचा करणास अलोध ३. नो त्याची जागा मानेत नसे ४. ठवातल करणा ठवातो ५. प्राप्तव ६. या प्रकाशे ७. नाक
 काणात पेझन ८. दुमन्यासी ९. इत्याचा ठेवा १०. फसन ११. युवदाला १२. महती

कोणोपरी आहे सेवा । ग्रकाश करोनि सांगावा । विश्ववंद्य गुरुमूर्ति ॥ ३६ ॥ जेणे माझे मन स्थिर । होऊनि ओळखे
 सोयगुरु^१ । तैसा करणे उपकार । म्हणोनि चरणी लागला ॥ ३७ ॥ करुणावचन ऐकोनि । श्रीगुरुनाथ संतोषोनि ।
 सांगताति विस्तारोनि । गुरुसेवाविधान ॥ ३८ ॥ श्रीगुरु म्हणती ऐक मुनि । गुरु म्हणजे जनकजननी । उपदेशकर्ता आहे
 कोणी । तोचि जाण परम गुरु ॥ ३९ ॥ गुरु विरिचि हर जाण । स्वरूप तोचि नारायण । मन करूनि निर्वाण^२ । सेवा
 करावी भक्तीने ॥ ४० ॥ वदथी^३ कथा एक । सांगो आमी तत्पर ऐक । आदिपर्वी^४ असे निक^५ । गुरुसेवा भक्तिभावे
 ॥ ४१ ॥ द्वापारांती परियेसी । विश्र एक धीम्यकृषी । तिघे शिष्य होते त्यासी । वेदाभ्यास करावया ॥ ४२ ॥ एक 'आरुणी
 पांचाळ' । दुसरा 'बैंद' केवळ । तिसरा 'उपमन्यु' बाळ । सेवा करिती विद्येलागी ॥ ४३ ॥ पूर्वी गुरुची ऐसी रीति ।
 शिष्याकरवी सेवा येती । अंतःकरण त्याचे पहाती । निर्वाणवरी^६ शिष्याचे ॥ ४४ ॥ पाहोनियां अंतःकरण । असे भक्ति निर्वाण^७ ।
 कृपा करिती तत्क्षण । मनकामना पुरविती ॥ ४५ ॥ ऐसा धीम्यमुनि भला । तया आरुणी-पांचाळा । एके दिवशी^८ निरोप
 दिल्हा । एक द्विजा एकचित्ते ॥ ४६ ॥ शिष्यासी म्हणे धीम्यमुनि । आजि तुवां जावोनि सारी । वृत्तीसी^९ न्यावे तटाकपाणी^{१०} ।
 जंववरी होय तृप्त भूमि ॥ ४७ ॥ असे वृत्ति तले खाली^{११} । तेथे पेरिली असे साळी^{१२} । तेथे नेवोनि उदक घाली । श्रीगु
 म्हणे शिष्यासी ॥ ४८ ॥ ऐसा गुरुचा निरोप होतां । गेला शिष्य थांवत । तटाक असे पाहतां । कालवा थोर वहातसे ॥ ४९ ॥
 जेथे उदक असे वहात । अतिदशरा गर्जत । वृत्तिभूमि उत्रत^{१३} । उदक केवी चढौ पाहे ॥ ५० ॥ म्हणे आतां काय करूं ।
 कोपतील मातें श्रीगुरु । उदक जातसे दरार^{१४} । केवी वांधू म्हणतसे ॥ ५१ ॥ आणूनियां शिळा दगड । वांधिता जाहला उदका
 आड । पाणी जातसे धडाड । जाती पाणाण वाहोनियां ॥ ५२ ॥ प्रयत्न करी नानापरी । कांही केलिया न चढे वारी^{१५} ।
 म्हणे देवा श्रीहरि । काय करूं म्हणतसे ॥ ५३ ॥ मग मरी विचार करी । गुरुचे शेती न चढे वारी । प्राण त्यजीन निर्धारी^{१६}
 । १. गुरुची मरी २. निर्वाणी ३. वाचिकगोनी ४. महाभासाज्ञा पश्चिमा पाहीन ५. सांगली ६. अवेरपर्वत ७. अनन्य ८. शेताला ९. तलाताने पाणी १०. शेतान्या
 ११. खाली तले आहे ११. भाल १२. उचावर १३. वेगाने वाहल आहे १४. पाणी

गुरुचे वृत्तीनिमित्त ॥ ५४ ॥ निश्चय करूनि मानसों । मनी ध्याई श्रीगुरुसी । महणे आतां उपाय वासी । योजूनि यत्न करावा ॥ ५५ ॥ घालितां उदकप्रवाहारंत । जाती पाषाण बहात । आपण आड पडौ म्हणत । निर्धारिले तथा वेळी ॥ ५६ ॥ दोन्ही हातीं धरी दरडीं । पाय टेकी दुसरेकडी । डाळा आपण उदकाआड । मनीं श्रीगुरुसी अ्यातसे ॥ ५७ ॥ ऐसा शिष्यशिरोमणि । निर्वाण मन करितांक्षणी । वृत्तीकडे गेले पाणी । प्रवाहाचें अर्ध देखा ॥ ५८ ॥ अर्ध पाणी जैसे तैसे । वाहतसे नित्यसरिसे । तयामध्ये शिष्य संतोषे । बुडाला असे अवधारा ॥ ५९ ॥ ऐसा शिष्य तथा स्थानी । बुडाला असे प्रवाहपाणी । गुरुची वृत्ति जाहली धणी^१ । उदकपूर्ण परियेसा ॥ ६० ॥ त्याचा गुरु धीम्यमुनि । विचार करी आपुले मनी । दिवस गेला अस्तमानी । अद्यापि शिष्य न ये म्हणे ॥ ६१ ॥ ऐसे आपण विचारीत । गेला आपुले वृत्तीत । जाहले असे उदक बहुत । न देखे शिष्य तथा स्थानी ॥ ६२ ॥ म्हणे शिष्या काय जाहले । किंवा भक्तिलैं व्याघ्रव्यालैं^२ । उदकानिमित्त कष्ट केले । कोऱ्ये असे म्हणतसे ॥ ६३ ॥ ऐसे मनी विचारीत । उंच स्वरे पाचारीत । असे शिष्या सखदया म्हणत । ग्रेमभावे चोलावी ॥ ६४ ॥ येणोपरी करुणावचनी । पाचारीतसे धीम्यमुनि । शब्द पडे शिष्यकानी । तेथूनि मग नियाला ॥ ६५ ॥ येवोनियां श्रीगुरुसी । नमन केले भावेसी । धीम्यमुनो महाहसी । आलिगोनि आश्वासिलैं^३ ॥ ६६ ॥ वर दिथला तथा वेळी । एक शिष्या स्तोममीळी^४ । तुते विद्या आली सकळी । वेदशास्त्रादि व्याकरण ॥ ६७ ॥ ऐसे म्हणतां तत्क्षणी । डाळा विद्यावंत जानी । लागतसे गुरुचरणी । भक्तिभावेंकरूनियां ॥ ६८ ॥ कृपानिधि धीम्यमुनि । आपुले आश्रमा नेऊनि । निरोप दिल्हा संतोषांनि । विचाहादि आतां करी म्हणे ॥ ६९ ॥ निरोप घेऊनि शिष्यराणा । गेला आपुले स्थाना । आणिक दोघे शिष्य जाणा । होते तथा गुरुजवळी ॥ ७० ॥ दुसरा शिष्य 'वैद' जाणा । गुरुची करी शुश्रूषणा । त्याचे पहादया अंतःकरणा । धीम्य गुह म्हणतसे ॥ ७१ ॥ धीम्य म्हणे शिष्यासी । सांगेन एक तुजसी । तुवां जाऊनि अहर्निशी । वृत्ति आमुची रक्षिजे ॥ ७२ ॥

१. चारुसा काढ २. तुप ३. प्रापाने किंवा सापाने ४. धीर दिला ५. ठेणा

सोऽनुनियां वृत्तीसी । आणावें धान्य घरासी । ऐसे महणतां महाहर्षी । गेला तया वृत्तीकडे ॥ ७३ ॥ वृत्ति पिके जंववरी ।
 अहोरात्री कष्ट करी । राशी होतों^१ अबसरी । आला आपुले गुरुपाणी ॥ ७४ ॥ सांगता जाहला श्रीगुरुसी । म्हणे द्रीही^२
 भरले राशी । आतां आणावें घरासी । काथ निरोप म्हणतसे ॥ ७५ ॥ मग म्हणे धौम्यमुनि । बा रे शिष्या शिरोमणि ।
 कष्ट केले बहुत रानी । आतां धान्य आणावे ॥ ७६ ॥ म्हणोनि देती एक गाडा । तया जुंपोनि एक रेडा । गुरु म्हणे जावै
 पुढा । शीघ्र चावें म्हणतसे ॥ ७७ ॥ एकीकडे जुंपी रेडा । आपण ओढी दुमरीकडा । येणैपरी घेवोनि गाडा । आला तया
 वृत्तीजवली ॥ ७८ ॥ दोनी खंडी माळीसी । भरी शिष्य गाडियासी । एकीकडे रेडियासी । जुंपोनि ओढी आपण देखा
 ॥ ७९ ॥ रेडा चाले शीधेसी । आपण न ये तयासरसी । मग आपुले कंठासी । बांधिता झाला जूं देखा ॥ ८० ॥ सवाणों
 तयासरसी । चालत आला मार्गासी । रुतला रेडा चिखलेसी । आपुले गळां^३ ओढीतसे ॥ ८१ ॥ चिखलीं रुतला रेडा
 म्हणोनि । चिंता करी बहु मर्नी । आपण ओढी सवाणी । गळां फांस पडे जैमा ॥ ८२ ॥ सोऽनुनियां रेडियासी । काढिलें
 शिष्यें गाडियासी । ओढितां आपुले गळां फांसी । पढूनि प्राण त्यंग पाहे ॥ ८३ ॥ इतुके होतां निवाणी^४ । सन्मुख पातला
 धौम्यमुनि । त्या शिष्याते पाहोनि नयनी । कृपा अधिक उपजली ॥ ८४ ॥ सोऽनुनियां शिष्याते । आलिंगोनि करुणाभरिते ।
 वर दिधला अभिमते^५ । संपन्न होसी चेदशास्त्री ॥ ८५ ॥ वर देतां तत्क्षणेसी । सर्व विद्या आली त्यासी । निरोप घेऊनियां
 घरासी । गेला शिष्य परियेसा ॥ ८६ ॥ तिसरा शिष्य उपमन्यु । मेवेविषयीं महानिपुण । गुरुच्छी सेवा-शुश्रूषण । बहु करी
 परियेसा ॥ ८७ ॥ त्यासी क्लावा बहुत आहार । म्हणोनि विद्या नोहे स्थिर । त्यासी विद्यार करीत तो गुरु । याते करावा
 उपाय एक ॥ ८८ ॥ त्यासी म्हणे धौम्यमुनि । तुज सांगतों म्हणोनि । नित्य गुरे नेऊनि रानी । रक्षण करी तुणचारे^६ ॥ ८९ ॥
 ऐसे म्हणतां गुरुमुनि । नमन करी त्याचे चरणी । गुरे नेऊनियां रानी । चारवीत बहुवस ॥ ९० ॥ क्षुधा लागतां आपणासी ।

१. मजणी चक्र रास चालून ठेताव २. भात ३. जोगने ४. आण्यां मानेने ५. अंगोस्त ६. घेणावे ७. गवत चासन

५ शीघ्र आणिली घरासी । कोर्ये गुरु तयासी । म्हणे शीघ्र^१ येतोसि कां रे ॥ ११ ॥ सूर्य जाय अस्तमानी । तंबवरी राखी
 गुरे रानी । येणेपरी प्रतिदिनी । वर्तावै तुवां म्हणतसे ॥ १२ ॥ अंगीकारोनि शिष्यराणा । गुरे घेवोनि गेला राना । क्षुधाक्रांत
 होऊनि जाणा । चितीतसे श्रीगुरुसी ॥ १३ ॥ चरती गुरे नदीतीरी । आपण तेथें स्मान करी । तयाजवळी घरे चारी । असती
 विग्रआश्रम तेथें ॥ १४ ॥ जाऊनियां तया स्थाना । भिक्षा मागे परिपूर्ण । भोजन करी सावधान । गोधन रक्षी येणेपरी
 ॥ १५ ॥ येणेपरी प्रतिदिवशी । रक्षुनि आणी गुरे निशी^२ । वर्तां ऐसे येरे दिवशी । पुसता झाला धीम्यमुनि ॥ १६ ॥
 गुरु म्हणे शिष्यासी । तुझा देह पुष्टीसी । कवणेपरी होतसे ॥ १७ ॥ एकोनि श्रीगुरुचे वचन । सांगे
 शिष्य उपमन्य । भिक्षा करितो प्रतिदिन । विश्रांघरी तेथें देखा ॥ १८ ॥ भोजन करूनि प्रतिदिवसी । गुरे घेवोनि येतो निशी ।
 श्रीगुरु म्हणती तयासी । आम्हां सांझनि केवी भुक्ती^३ ॥ १९ ॥ भिक्षा मागोनि घरासी । आणोनि द्यावी प्रतिदिवसी ।
 मागुती जावै गुरुंपाशी । घेऊन यावै निशिकाळी^४ ॥ २० ॥ गुरुनिरोपे येरे दिवशी । गुरे नेऊनि रानासी । मागे भिक्षा नित्य
 जैसी । नेऊनि दिधली घरांत ॥ २ ॥ घरीं त्यासी भोजन । कर्धी नव्हे परिपूर्ण । पुनरपि जाई तया स्थाना । भिक्षा करूनि
 जेवीतसे ॥ २ ॥ नित्य भिक्षा वेळां दोनी । पहिली भिक्षा देवोनि सदनी । दुसरी आपण भक्षुनि । काळ ऐसा कंठीतसे
 ॥ ३ ॥ येणेपरी किंचित्काळ । वर्तां जाहला महास्थूल । एके दिवशी गुरु कूपाळ । पुसतसे शिष्याते ॥ ४ ॥ शिष्य
 सांगे बृतांत । जेणी आपुली क्षुधा शमत । नित्य भिक्षा मागत । वेळ दोनी म्हणतसे ॥ ५ ॥ एक वेळ घरासी । आणोनि
 देतो प्रतिदिवसी । भिक्षा दुसरे खेपेसी । करितो भोजन आपण ॥ ६ ॥ ऐसे म्हणतां धीम्यमुनि । तया शिष्यावरी कोपोनि ।
 म्हणे भिक्षा वेळ दानी । आणूनि घरी देई पां ॥ ७ ॥ गुरुनिरोप जेणेपरी । दोनी भिक्षा आणूनि घरी । देता जाहला प्रीतिकरी ।
 मनी क्लेश न करीच ॥ ८ ॥ गुरुंसहित रानांत । असे शिष्य क्षुधाक्रांत । गोवन्य^५ होतें स्तन पीत । देखता जाहला तयासी
 ॥ ९ ॥ स्तन पीतां वांसुगासी । उच्छिष्ट^६ गळे संधीसी । वायां जाते भूमीसी । म्हणोनि आपण जवळी गेला ॥ ११० ॥

^१. लाकर २. सावकाळी ३. दुसना ४. भोजन ५. गोवन्य ६. उपेन्द्र

आपण असे क्षुधाक्रांत । म्हणोनि गेला धांवत । पसरूनिया दोनी हात । थरी उच्छिष्ट क्षीर देखा ॥ ११ ॥ ऐसे क्षीरपान करी । घेऊनि आपुले उदर भरी । दोनी वेळ भिक्षा घरी । देतसे भावभक्तीने ॥ १२ ॥ अधिक पुष्ट जाहला त्याणे । म्हणे गुरु अवलोकून । पहा हो याचे शरीरलक्षण । कैसा स्थूल^१ होतसे ॥ १३ ॥ मागुती पुसे तवासी । कवणेपरी पुष्ट होसी । सांगे आपुले वृत्तांतासी । उच्छिष्ट क्षीर पान करितो ॥ १४ ॥ एकोनि म्हणे शिष्यासी । मतिहीन होय उच्छिष्टेसी । दोष असे बहुवसी । भक्षुं नको आजिचेनि ॥ १५ ॥ भक्षुं नको म्हणे गुरु । नित्य नाही तया आहार । दुसरे दिवशीं म्हणे येह । काय करूं म्हणतसे ॥ १६ ॥ येणेपरी गुरेसहित । जात होता रानांत । गळत होते क्षीर बहुत । एका मुँडचं झाडासी ॥ १७ ॥ म्हणे बरवे असे क्षीर । उच्छिष्ट नक्ते निर्धार । पान करूं धणीवर^२ । म्हणोनि तेथे वैसला ॥ १८ ॥ पाने तोडूनि कुसरी^३ । तयापद्ये क्षीर भरी । घेत होता धणीवरी । तंब भरिले अक्षियांत ॥ १९ ॥ तेणे गेले नेब्र दोनी । हिंडतसे रानोवरानी । गुरे न दिसती नयनी । म्हणोनि चिंता करीतसे ॥ २० ॥ काढ^४ नाही अक्षिहीन । करीतसे चिंता गोथना । गुरे पाहां जातां राना । पडिला एका आडांत ॥ २१ ॥ पढोनियां आडांत । चिंता करी तो अत्यंत । आतां गुरे गेली सत्य । बोल गुरुचा आला मज ॥ २२ ॥ पडिला शिष्य तया स्थानी । दिवस गेला अस्तमानी । चिंता करी थीम्यमुनि । अजून शिष्य न येचि कां ॥ २३ ॥ म्हणोनि गेला रानासी । देखे तेथे गोथनासी । शिष्य नाही म्हणोनि कलेशी^५ । दीर्घस्वरे पाचारी ॥ २४ ॥ पाचारिता थीम्यमुनि । घ्वनि पडला शिष्यकानी । प्रत्योत्तर देतांक्षणी । जवळी गेला कृपालू ॥ २५ ॥ एकोनियां वृत्तांत । उपजे कृपा अत्यंत । अश्विनी देवा स्तवी म्हणत । निरोप दिधिला तये वेळी ॥ २६ ॥ निरोप देतां तये क्षणी । अश्विनी देवता ध्याय मनी । दृष्टि आली दोनी नयनी । आला श्रीगुरुसन्मुखेसी ॥ २७ ॥ येवोनि श्रीगुरुसी । नमम केले भक्तीसी । स्नुति केली बहुवसी । शिष्योत्तमे तये वेळी ॥ २८ ॥ संतोषोनि थीम्यमुनि । तया शिष्या आलिंगोनि । म्हणे शिष्या शिरोमणी । तुष्टलो तुइया भक्तीसी ॥ २९ ॥ प्रसन्न होऊनि शिष्यासी । हस्त स्पर्शी मस्तकेसी । वेदशास्त्रादि तत्क्षणेसी । आलीं तया शिष्याते ॥ ३० ॥ गुरु म्हणे शिष्यासी । जावे आपुले घरासी । विवाहादि करूनि सुखेसी । नांदत ऐस म्हणतसे ॥ ३१ ॥

होईल तुझी बहु कीर्ति । शिष्य होतील तुज अत्यंती । 'उत्तंक' नाम विख्याति । शिष्य तुझा परियेसी ॥ ३२ ॥ तोचि
 तुझ्या दक्षिणेसी । आणील कुंडले परियेसी । जिकोनियां शेषासी । कीर्तिवंत होईल ॥ ३३ ॥ जन्मेजय रायासी । तोच
 करील उपदेशी । मारवील समस्त सर्पासी । याग^१ करूनि परियेसा ॥ ३४ ॥ तोचि उत्तंक जाऊन । पुढे केला सर्पयज्ज ।
 जन्मेजयाते प्रेरुन । समस्त सर्प मारविले ॥ ३५ ॥ ख्याति जाहली विभुवनांत । तक्षक आणिला इंद्रासहित । गुरुकृपेचे
 सामर्थ्य । ऐसे असे परियेसा ॥ ३६ ॥ जो नर असेल गुरुदृष्टक । त्यासी कैचा परलोक । अंती होय कुभीपाक^२ । गुरुद्रोह-
 पातक्यासी ॥ ३७ ॥ संतुष्ट करितां गुरुसी । काय न साथे तयासी । वेदशास्त्र तयासी । लाथे क्षण न लागतां ॥ ३८ ॥
 ऐसे तूं जाणोनि मानसी । बृथा हिंडसी अविद्येसी । जावे आपुले गुरुपाशी । तोचि तुज तारील सत्य ॥ ३९ ॥ त्याचे
 मन संतुष्टवितां । तुज मंत्र साध्य तत्त्वता । मन करूनि सुनिश्चिता । त्वरित जाई म्हणितले ॥ ४० ॥ ऐसा श्रीगुरु निरोप
 देतां । विग्र जाहला अतिजाता । चरणांवरी ठेवूनि माथा । विनवीतसे तया वेळी ॥ ४१ ॥ जय जया गुरुमूर्ति । तूंचि साधन
 परमाशी । माते निरोपिले प्रीतीं । तत्त्वबोध कृपेने ॥ ४२ ॥ गुरुद्रोही आपण सत्य । अपगाथ घडले मज बहुत । गुरुचे
 दुखविले चित्त । आतां केवी संतुष्टवावे ॥ ४३ ॥ मुवणांदि लोह सकळ । भिन्न होतां सांधवेल । भिन्न होतां मुक्ताफळ^३ ।
 केवी पुन्हा ऐक्य होय ॥ ४४ ॥ अंतःकरण भिन्न होतां । प्रयास असे ऐक्य करितां । ऐसे माझे मन पतित । काय उपयोग
 जीवूनि ॥ ४५ ॥ ऐसे शरीर माझे द्रोही । काय उपयोग वांचून पाही । जीवित्याची वासना नाही । प्राण त्यजीन गुरुप्रति
 ॥ ४६ ॥ ऐसेपरी श्रीगुरुसी । विनवितो ब्राह्मण हर्षी । नमूनि निये वैराग्येसी । निश्चय केला प्राण त्यजू ॥ ४७ ॥ अनुतप्त^४
 जाहला तो ब्राह्मण । निर्मळ जाहले अंतःकरण । अग्रि लागतां जैसे तृण । भस्म होय तत्क्षणी ॥ ४८ ॥ जैसा कापूरसाशीसी ।
 वन्हि लागतां परियेसी । जळोनि जाय त्वरितेसी । तैसे तयासी जहाले ॥ ४९ ॥ याकारणे पापासी । अनुतप्त होतां
 मानसी । क्षालण^५ होय त्वरितेसी । शतजन्मीचे पाप जाय ॥ ५० ॥ निर्वाणस्त्रैं द्विजवर । निघाला त्यजू कलेवर^६ ।

१. संपर्क २. एक नक्क ३. फूलसे असतां ४. मोती ५. जगू ६. पश्चात्यापासे दुक्त ७. नाजा ८. चळोग निश्चयाने ९. गुंटी

ओलखोनियां जगदुरु । पाचारिती तयावेली ॥ ५१ ॥ बोलावोनि ब्राह्मणासी । निरोप देती कृपेसी । न करी चिंता तू मानसी ।
 गेले तुडो दुरितदोप ॥ ५२ ॥ वैराग्य उपजले तुड्या मर्नी । दुष्कृते गेली जलोनि । एकचित कस्तुनि मर्नी । स्थरे आपुले
 गुरुचरण ॥ ५३ ॥ तये वेलीं श्रीगुरुसी । नमन केले चरणासी । जगदुरु तृचि होसी । त्रिमूर्तीचा अवतार ॥ ५४ ॥ तुडी
 कृपा होय जरी । पापे केची या शरीरी । उदय होतां भास्करी । अंधकार राहे केवी ॥ ५५ ॥ ऐसेपरी श्रीगुरुसी । स्तुति
 करी तो भक्तीसी । रोमांचल उठती हशी । सद्गुरित केठ जाहला ॥ ५६ ॥ निर्मल मानसी तयावेली । माथा लेवी चरणकमली ।
 विनवीतसे करुणाबहाली । म्हणे तारीं तारी श्रीगुरुमूर्ति ॥ ५७ ॥ निर्वाण देखोनि अंतःकरण । प्रसन्न जाहला श्रीगुरु
 आपण । मरतकीं ठेविती कर दक्षिण । तया ब्राह्मणासी परियेसा ॥ ५८ ॥ परीस लागतां लोहासी । मुवर्णं होय
 वावनकसी । तैसे तया द्विजवरासी । ज्ञान जहाले परियेमा ॥ ५९ ॥ वेदशास्त्रादि तात्काळी । मंत्रशास्त्रे आलीं
 सकली । प्रसन्न जहाला चंद्रमीली । काय सांगूं देव त्या द्विजाचे ॥ ६० ॥ आनंद जाहला ब्राह्मणासी । श्रीगुरु निरोपिती
 तयासी । आमुचैं वाक्य तं परियेसी । जाय त्वरित आपुले गुरुपाशी ॥ ६१ ॥ जावोनियां गुरुपाशी । नमन करीं
 भावेसी । संतोषी होईल भरंवसी । तोचि आपण सत्य मानी ॥ ६२ ॥ ऐसेपरी श्रीगुरुमूर्ति । तया ब्राह्मण संभाषिती । निरोप
 घेऊनियां त्वरिती । गेला आपल्या गुरुपाशी ॥ ६३ ॥ निरोप घेऊनि ब्राह्मणासी । श्रीगुरु निधाले परियेसी । ‘भिलुवडी’
 ग्रामासी । आले भुवनेश्वरीसंनिध ॥ ६४ ॥ कृष्णापश्चिमतटाकेसी । औंदुंवर चृक्ष परियेसी । श्रीगुरु राहिले गुज्जेसी ।
 एकचित्ते परियेसा ॥ ६५ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारकासी । राहिले श्रीगुरु भिलुवडीसी । महिमा जाहली
 बहुवसी । प्रख्यात तुज सांगेन ॥ ६६ ॥ म्हणोनि सरस्वतींगंगाधर । सांगे गुरुचरित्रविस्तार । एकतां होय मनोहर ।
 सकलाभीष्टं साधती ॥ ६७ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरो श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंघादे
 गुरुशुश्रूषणामाहात्म्यवर्णनं नाम गोडशोऽध्यायः ॥ ६८ ॥

॥ अध्याय सोलाया समाप्त ॥

॥ सतरावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ सिद्ध महो नामकरणी । गुरुभक्त शिखामणि । तुझी भक्ति
 गुरुचरणी । लीन जाहली निथांरी ॥ १ ॥ पर्जन्य येतां पुढारां । जैसा येतो मृचनावारा । तैमें तुझे दैन्य-हरा^१ । ऐकसी
 गुरुचरित्र कथनभेद ॥ २ ॥ ऐसे चरित्र कामधेनु । सांगेन तुज विस्तारोन । एकचित्त करूनि मन । ऐक शिष्या नामधारका
 ॥ ३ ॥ कृष्णावेणीतटाकेसी । भुवनेश्वरी-पश्चिमसी^२ । औंदुंबर वृक्षेसी । राहिले श्रीगुरु परिवेसा ॥ ४ ॥ गौप्यरूप असती
 गुरु । ठाव असे अगोचर । अनुष्टान धुरंधर । चातुर्मास येणोपरी ॥ ५ ॥ सिद्धरूपान असे गहन । भुवनेश्वरीसंनिधान ।
 विशेष श्रीगुरु राहिले म्हणोन । उत्कृष्ट जाहलै महिमान ॥ ६ ॥ ऐकोनि सिद्धाचें वचन । नामधारक करी नमन । परमात्मा
 श्रीगुरुराणा । कां रहावें गौप्यरूपे ॥ ७ ॥ त्यासी काय असे तपस^३ । भिक्षा मागाणे काय हर्ष । संदेह माझ्या मानसास ।
 निवारावा दातारा ॥ ८ ॥ ऐक वत्सा नामधारका । भिक्षा मागतो पिनाका^४ । आणिक सांगेन ऐका । दत्तात्रेय तैसाचि
 ॥ ९ ॥ दत्तात्रेय ब्रव्यमृति । भिक्षुकरूपी असे दिसती । भक्तजनानुग्रहार्थी । तीर्थयात्रे हिंडतसे ॥ १० ॥ अनुपम तीर्थे
 भूमीकरी । असती गौप्य अपरांपरी । श्रीगुरुमृति श्रीतिकरी । प्रगटले भक्तांलारी ॥ ११ ॥ भक्तजनोपकारार्थ । तीर्थे हिंडे
 श्रीगुरुनाथ । गौप्य व्हावया कारणार्थ । समस्त येऊनि मागती वर ॥ १२ ॥ लपवितां दिनकरासी । केवीं लपे तेजोराशी ।
 कस्तूरी ठेवितां जतनेसी । वास केवीं गौप्य होय ॥ १३ ॥ आणिक सांगेन तुज साक्षी । गुण कैसा कल्पवृक्षी । जेथे राहे
 तया क्षितीकांक्षी^५ । कल्पिले फल तेथे होय ॥ १४ ॥ याकारणे तया स्थानी । प्रगटले गुरुमुनि । सांगेन तुज विस्तारूनि ।
 एकचित्ते परिवेसा ॥ १५ ॥ करवीरक्षेत्र नगरांत । द्वाद्याण एक वेदरत । शास्त्रपुराण विश्वात । मांगे सकल विद्वज्जनां
 ॥ १६ ॥ अग्रवेदी^६ असे आपण । जाणे तर्क व्याकरण । आन्हिकप्रमाण आचरण । कर्ममार्गी रत होता ॥ १७ ॥

^१. दैन्य हजार करणारी तुझी कायभिहारी २. शिलवदी द्वेषात्मा फलीकृत्या तीराव ३. स्वाना तप काणावे काय चारण ? ४. जंकर ५. स्वा भूमीकर ६. कर्मवेदी

त्यासी जाहला एक सुत । मूर्ख असे उपजत । दैववर्णं मातापिता मृत । असमाधान होऊनिया^३ ॥ १८ ॥ वर्थतां^४
 मातापित्याघरी^५ चाळ । वर्षे सात जाहली केवळ । ब्रतबंध करिती निश्चाळ । तथा द्विजकुमरकासी ॥ १९ ॥ न ये स्नानसंध्या
 त्यासी । गायत्रीमंत्र परियेसी । वेद कैचा मूर्खासी । पशुसमान जहाला असे ॥ २० ॥ जेथे सांगती अद्ययन । जाऊनि
 आपण शिकूं म्हणे । तावन्मात्र^६ शिकतांचि भ्रण । सर्वेचि विस्मृति होय त्यासी ॥ २१ ॥ त्या ग्रामीचे विद्वज्जन । निदा
 करिती सकळी जन । विप्रकुळी जन्मून । ऐसा मूर्ख उपजलासी ॥ २२ ॥ तुडा पिता ज्ञानवंत । वेदशास्त्रादि अभिज्ञात । त्याचे
 पोटीं कैसा केत^७ । उपजलासी दगडापरी ॥ २३ ॥ जळो जळो तुडो जिणे । पित्याच्या नामा आणिले उणे । पोटी बांधुनि
 पायाण । तले विहिरी कां न करिसी^८ ॥ २४ ॥ जन्मोनियां संसारी । ब्रृथा जाहलासी सूकरापरी^९ । तुज गति यमपुरी ।
 अनाचारे वर्तसी ॥ २५ ॥ ज्यासी विद्या असे ऐका । तोचि मनुष्यांमध्ये अधिका । जेवी द्रव्य असे निशेपिका^{१०} । तैसी विद्या
 परियेसा ॥ २६ ॥ ज्याचे हृदयी असे विद्या । त्यासी अग्निल भोग सदा । यशस्वी होय सुखसंपदा । समस्तांमध्ये पूज्य
 तोचि ॥ २७ ॥ श्रेष्ठ असे वर्ये थोर । विद्याहीन अपूज्य नर । अश्रेष्ठ^{११} असे एखादा नर । विद्या असतां पूज्यमान
 ॥ २८ ॥ ज्यासी नाही सहोदर^{१२} । त्यासी विद्या बंधु-आतर । सकळिकां वंद्य होय नर । विद्या असे एशागुणे ॥ २९ ॥
 एखादे समयी विदेशासी । जाय नर विद्याभ्यासी । समस्त पूजा करिती त्यासी । विदेश होय स्वदेश ॥ ३० ॥ ज्यासी
 विद्या असे बहुत । तोचि होय ज्ञानवंत । त्याचे देही देवत्व । पूजा घेई सकळांपाशी^{१३} ॥ ३१ ॥ एखादा राज्याधिपतीसी ।
 समस्त वंदिती परियेसी । ऐसा राजा आपण हरी । विद्यावंतासी पूजा करी ॥ ३२ ॥ ज्याचे पदरी नाही धन । त्याचे विद्याच
 धन जाण । विद्या शिकावी याचिकारण । नेणता होय पशुसमान ॥ ३३ ॥ ऐकोनि ब्राह्मणांचे वचन । ब्रह्मचारी करी
 नमन । स्वामीनी निरोपिले जान । विद्याभ्यास करावया ॥ ३४ ॥ जन्मांतरी पूर्वी आपण । केले नाही विद्यादान ।

^{३.} अजासी पदून २. जाहल अलाता ३. भजोली ४. शोढो ५. मूर्ख ६. नव्यात - विहिरीत जीव का दृष्ट नाहीस ? ७. डुकरासागळा ८. जमिनीन पुरुष डेवलेले

^{९.} वयाने लहान १०. वंद्य

न ये विद्या याचि कारण । त्यासी काय करणे म्हणतसे ॥ ३५ ॥ ऐसा आपण दोषी । उद्धरावें कृपेसी । जरी असेल उपाय
 यासी । निरोपावें दातारा ॥ ३६ ॥ परिहासके^१ ते ब्राह्मण । सांगताति हांसोन । होईल पुढे तुज जनन । तथी येईल तुज
 विद्या ॥ ३७ ॥ तुज कंचा विद्याभ्यासु । नर नव्हेसि तूं साच पण । भिक्षा मागूनि उदर पोस । ओरे भूर्खा कुलनाशका
 ॥ ३८ ॥ ऐसे नानापरी नीचोत्तरसी^२ । बोलती द्विज लोक त्यासी । वैराग्य धरूनि मानसी । निधाला बाळ अरण्यासी
 ॥ ३९ ॥ मर्नी झाला खेद खिन्न । म्हणे त्यजीन आपुला प्राण । समस्त करिती दृष्टण^३ । काय उपयोग जीवूनियां ॥ ४० ॥
 जलो जलो आपुले जिणे । पणु झालो विद्याहीन । आतां वांचोनि काय कारण^४ । म्हणोनि निधाला वैराग्ये ॥ ४१ ॥
 भिल्लवडीयासासी । आला ब्रह्मचारी परियेसी । अन्नोदक नेघे उपवासी । पातला निशी दैववशे ॥ ४२ ॥ जेथे असे
 जगन्माता । भुवनेश्वरी विरुद्ध्याता । तेथे पातला त्वरिता । करी दर्शन तये वेळी ॥ ४३ ॥ न करी स्नान संस्था देखा ।
 अपार करीतसे दुःखा । देवद्वारासम्मुखा । धरणे घेतले तया वेळी ॥ ४४ ॥ येणेपरी दिवस तीनी । निर्वाण मन करूनि ।
 अन्नोदक त्यजूनि । चैसला तो द्विजकुमर ॥ ४५ ॥ नव्हे कांहीं स्वप्न त्यालागोनि । म्हणोनि कोये वह मर्नी । म्हणे अंबा
 भवानी । कां उपेक्षिसी आम्हांसी ॥ ४६ ॥ आक्रोशोनि तये वेळी । शस्त्रे घेऊनियां प्रवक्ती । आपुली जिव्हा तात्काळी ।
 छेदूनि चाहे देवीचरणी ॥ ४७ ॥ जिव्हा बाहोनि अंबेसी । पागुती म्हणे परियेसी । जरी तूं मज उपेक्षिसी । चाहीन शिर
 तुझे चरणी ॥ ४८ ॥ ऐसे निर्वाण मानसी । क्रमिता^५ झाला तो निशी^६ । स्वप्न जाहले तयासी । ऐका समस्त श्रोते जन
 ॥ ४९ ॥ “ऐका बाला ब्रह्मचारी । नको आक्रोश आम्हांवरी । असे कृष्णापञ्चमतीरी । त्वरित जाय तयाजवली ॥ ५० ॥
 औदुंबरवृक्षातली । असे तापसी महाबली । अवतार-पुरुष चंद्रमीली । तुझी वांछा पुरवील” ॥ ५१ ॥ ऐसे स्वप्न
 तयासी । जाहले अभिनव परियेसी । जागृत होतांचि हसी । निधाला त्वरित तेशोनि ॥ ५२ ॥ निधाला विष्र त्वरित ।

^१. भट्टेने २. खिळनून ३. विकल्प ४. उपयोग ५. पालविता झाला ६. राव.

पोहत गेला प्रवाहांत । पैलतटा^१ जाऊनि त्वरित । देखता जाहला श्रीगुरुस्सी ॥ ५३ ॥ चरणांवरी ठेवूनि माथा । करी म्होव्र
 अत्यंता । श्रीगुरुमूर्ति मंतोषतां । आश्वामिती तथा बेळी ॥ ५४ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति । माथां हस्त ठेविती । ज्ञान जाहले
 त्वरिती । जिव्हा आली तात्काळ ॥ ५५ ॥ वेद-शास्त्र-पुराण । तर्क भाषा^२ व्याकरण । समस्त त्याचें अंतःकरण । पूर्ण
 जाहले तात्काळी ॥ ५६ ॥ जैसा मानससरोवरास । वायस^३ जातां परीयेस । जैसा होय राजहंस । तेसे झाले विघ्कुम्भग
 ॥ ५७ ॥ चिंतामणि - संपर्केसी^४ । मुवर्ण होय लोह केसी । मृत्तिका पडतां जांबूनदीसी^५ । मुवर्ण होय जेवी देखा
 ॥ ५८ ॥ तेसे तथा ब्राह्मणासी । गुरुचरण होतां स्पर्शी । आली अखिल विद्या त्यासी । वेदशास्त्रादि तर्क भाषा ॥ ५९ ॥
 मिदू म्हणो नामधारका । श्रीगुरुमहिमा ऐसी ऐका । जे जे स्थानीं वास देखा । स्थानमहिमा ऐसी असे ॥ ६० ॥ म्हणोनि
 सरस्वती-गंगाधर । सांगे श्रीगुरुचरित्रविस्तार । ऐकतां होय मनोहर । मकळाभीष्ट साधती ॥ ६१ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते
 परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने मिदू-नामधारकसंबादे भिलवडीस्थानमहिमावर्णनं-मंदमतिब्राह्मणवरप्रदानं
 नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

॥ अध्याय सतरावा समाप्त ॥

^{१.} पैलोक्तुन्या तीलाळा २. भाषा ३. काळा ४. परिसान्या स्पर्शानि ५. 'बंध' नावान्या नदी

॥ अठरावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ जय जया सिद्धमुनि । तू तारक भवाणी । सुधारस आमुचे
 श्रवणी । पूर्ण केला दातारा ॥ १ ॥ गुरुचरित्र कामधेनु । एकतां न धाये^१ माडों मन । कांक्षीत होते अंतःकरण । कथामृत
 एकावया ॥ २ ॥ ध्यान लागले श्रीगुरुचरणी । तृप्ति नव्हे अंतःकरणी । कथामृत संजीवनी । आणिक निरोपावे दातारा
 ॥ ३ ॥ येणोपरी सिद्धासी । विनवी शिष्य भक्तीसी । माथा लावूनि चरणांसी । कृपा भाकी तये वेळी ॥ ४ ॥ शिष्यवचन
 ऐकोनि । मंतोषला सिद्धमुनि । सांगतमे विस्तारोनि । एका श्रोते एकचित्ते ॥ ५ ॥ एक शिष्या-शिखामणि । धन्य धन्य
 तुडी वाणी । तुडी भक्ति श्रीगुरुचरणी । तहीन झाली परियेसा ॥ ६ ॥ तुजकरितां आम्हांसी । चेतन^२ जाहले परियेसी ।
 गुरुचरित्र आद्यतेसी । स्परण जाहले अवधारी ॥ ७ ॥ भिल्लवडी स्थानमहिमा । निरोपिला अनुपमा । पुढील चरित्र उत्तमा ।
 सांगेन ऐक एकचित्ते ॥ ८ ॥ क्वचित्काळ तये स्थानी^३ । श्रीगुरु होते गौप्येनि । प्रकट जहाले म्हणोनि । पुढे निघाले परियेसा
 ॥ ९ ॥ वक्षणासंगम असे रुयात । दक्षिणवाराणसी म्हणत । श्रीगुरु आले अवलोकित । भक्तानुग्रह करावया ॥ १० ॥ पुढे
 कृष्णातटाकांत^४ । श्रीगुरु तीर्थे पावन करीत । पंचगंगासंगम रुयात । तीर्थे राहिले द्वादशाव्ये^५ ॥ ११ ॥ अनुपम्य तीर्थ मनोहर ।
 जैसे अविमुक्त काशीपुर । प्रयागासमान तीर्थ थोर । म्हणोनि राहिले परियेसा ॥ १२ ॥ कुरवपुर ग्राम गहन । कुरुक्षेत्र तेचि
 जाण । पंचगंगासंगम कृष्णा । अत्योन्नम परियेसा ॥ १३ ॥ कुरुक्षेत्रीं जितके पुण्य । तयाहनि अधिक असे जाण । तीर्थे
 असर्ती अगण्य । म्हणोनि राहिले श्रीगुरु ॥ १४ ॥ पंचगंगानदीतीर । प्रख्यात असे पुराणांतर । पांच नामे आहेति थोर ।
 सांगेन ऐक एकचित्ते ॥ १५ ॥ शिवा-भद्रा-भोगावती । कुंभीनदी-सरस्वती । ‘पंचगंगा’ ऐसी रुयाति । महापातक संहारी
 ॥ १६ ॥ ऐसी प्रख्यात पंचगंगा । आली कृष्णेचिया संगा । प्रयागाहनि असे चांगा । संगमस्थान मनोहर ॥ १७ ॥

१. तृप्त होन नाही २. जागृती झाली ३. औंतुक्षेत्रा ४. कृष्णाकाढी ५. जाग चैव

अमरापुर^१ महिनजे ग्राम । स्थान असे अनुपम्य । जैसा प्रयागसंगम । तैसे स्थान मनोहर ॥ १६ ॥ वृक्ष असे औदुंबरु । प्रत्यक्ष जाणा कल्पतरु । देव असे अमरेश्वरु । तथा संगमा षट्कूळी^२ ॥ १७ ॥ जैसी वाराणसी पुरी । गंगाभागीरथी-तीरी । पंचनदीसंगम थोरी । तत्समान परियेसा ॥ २० ॥ अमरेश्वरसंनिधानी । आहेति चौसष्ठ योगिनी । 'शक्तिरीथ' निर्गुणी । प्रख्यात असे परियेसा ॥ २१ ॥ अमरेश्वरलिंग दरबऱे । त्यासी वंदूनि स्वभावें । पूजितां नर अमर होय । विश्वनाथ तोचि जाणा ॥ २२ ॥ प्रवाणी करितां पाघस्नान । जै पुण्य होय साधन । शतगुण होय तथाहून । एक स्नाने परियेसा ॥ २३ ॥ सहज नदीसंगमांत । प्रयागसमान असे ख्यात । अमरेश्वर परब्रह्म वस्तु । तथा स्थानीं वास असे ॥ २४ ॥ याकारणे तिये स्थानीं । कोटितीर्थे असतीं निर्गुणी । वाहे गंगा^३ दक्षिणी । वेणीसहित निरंतर ॥ २५ ॥ अमित तीर्थे तथा स्थानीं । सांगतां विस्तार पुराणीं । अष्टतीर्थ ख्याति जाण । तथा कृष्णातटाकांत ॥ २६ ॥ उत्तर दिशीं असे देखा । वाहे कृष्णा पश्चिमभुजा । 'शुक्लतीर्थ' नाम एका । ब्रह्महत्यापाप दूर ॥ २७ ॥ औदुंबर मन्मुखेमी । तीनी तीर्थे परियेसी । एकानंतर एक धनुर्धी^४ । तीर्थे असती मनोहर ॥ २८ ॥ 'पापविनाशी' 'काम्यतीर्थ' । तिसरे सिद्ध 'वरदतीर्थ' । अमरेश्वरसंनिधार्थ । अनुपम्य असे भूमंडली ॥ २९ ॥ पुढे संगम-षट्कूळांत । 'प्रयागतीर्थ' असे ख्यात । 'शक्तिरीथ' 'अमरतीर्थ' । 'कोटितीर्थ' परियेसा ॥ ३० ॥ तीर्थे असतीं अपरांपर । सांगतां असे विस्तार । याकारणे श्रीपादगुह । राहिल तेथें द्वादशावृद्धे ॥ ३१ ॥ कृष्णा वेणी नदी दोनी । पंचगंगा मिळोनि । सप्तनदीसंगम सगुणी । काय सांगू महिमा त्यांची ॥ ३२ ॥ ब्रह्महत्यादि महा पातके । जळोनि जाती स्नाने एके । ऐसे मिद्दस्थान निके । सकळाभीष्ट होत तेथे ॥ ३३ ॥ काय सांगू त्यांची महिमा । आणिक द्वावया नाही उपमा । दर्शनमार्बे होती काम्या । स्नानफळ काय वर्ण ॥ ३४ ॥ साक्षात् कल्पतरु । असे वृक्ष औदुंबरु । गोप्य होऊन अगोचण । राहिले श्रीगुरु तथा स्थानीं ॥ ३५ ॥ भक्तजनतारणार्थ । होणार असे तीर्थ ख्यात । राहिले तेथें श्रीगुरुनाथ । म्हणोनि प्रकट जाहले जाणा ॥ ३६ ॥ असतां पुढे वर्तमानीं । भिक्षा करावया ग्रतिदिनी ।

^१. औरवाह २. सता नीर सागम पावलेत्वा प्रत्येक नदीचे दोन दोन संगमानेतरचे दोन अये संगमाना सहा नीर (कृष्ण) होणार ३. कृष्णनदी ४. एकेका पनुप्याच्या (मर. वार हाताळ्या) असताने

अमरापुर ग्रामी । जाती श्रीगुरु परियेसा ॥ ३७ ॥ तया ग्रामी द्विज एक । असे वेदाभ्यासक । त्याची भार्या पतिसेवक । पतिब्रताशिरोमणी ॥ ३८ ॥ सुक्षीण^१ असे तो ब्राह्मण । शुक्लभिक्षा^२ करी आपण । कर्ममार्गी आचरण । असे सान्त्विक वृत्तीनें ॥ ३९ ॥ तया विप्रमंदिरांत । असे वेल उव्रत^३ । शोग निघती नित्य बहुत । त्याणे उदरपूर्ति करी ॥ ४० ॥ एखादे दिवशी त्या ब्राह्मणासी । वरो^४ न मिळे परियेसी । तया शोगांते रांधोनि हर्षी । दिवस क्रमी येणेपरी ॥ ४१ ॥ ऐसा तो ब्राह्मण दरिद्री । याचकपणे उदर भरी । पंचमहायज्ञ कुसरी^५ । अतिथि पूजी भक्तीने ॥ ४२ ॥ बतंतां श्रीगुरु एके दिवसी । तया विप्रमंदिरासी । गेले आपण भिक्षेसी । नेले विष्णे भक्तीने ॥ ४३ ॥ भक्तिपूर्वक श्रीगुरुसी । पूजा करी तो षोडशी^६ । घेवडे-शोग बहुवसी । केली होती पत्र-शाका ॥ ४४ ॥ भिक्षा करून ब्राह्मणासी । आश्वासिती गुरु संतोषी । गेले तुडे दरिद्र दोषी । म्हणोनि निघती तये येळी ॥ ४५ ॥ तया विप्राचे गृहांत । जो का होता वेल उव्रत । घेवडा नाम विख्यात । अंगण सर्व वेष्टिले असे ॥ ४६ ॥ तया वेलाचे झाडमूळ । श्रीगुरुमूर्ति छेदिती तात्काळ । टाकोनि देती परिवलें^७ । गेले आपण संगमासी ॥ ४७ ॥ विप्रविनिता तये वेळी । दुःख करिती पुत्र सकली । म्हणती पहा हो दैव बली । कैसे अदृष्ट आपुले ॥ ४८ ॥ आम्ही तया यतीश्वरासी । काय उपद्रव केला त्यासी । आमुचा ग्राम छेदूनि कैसी । टाकोनि दिल्हा भूमीवरी ॥ ४९ ॥ ऐसेपरी ते नारी । दुःख करी नानापरी । पुरुष तिचा कोप करी । म्हणे प्रारब्ध प्रमाण ॥ ५० ॥ म्हणे स्त्रियेसी तये वेळी । जै जै होणार जया काळी । निर्माण करी घंटमीळी । तया आधीन विश्व जाण ॥ ५१ ॥ विश्वव्यापक नारायण । उत्पत्तिस्थितिलया कारण । पिपीलिकादिस्थूल-जीवन^८ । समस्तां आहार पुरवीतसे ॥ ५२ ॥ 'आयुरन्नं प्रयच्छति'^९ । एसे बोले वेदश्रुति । पंचानन^{१०} आहार हस्ती^{११} । केवी करी प्रत्यही^{१२} ॥ ५३ ॥ चौन्यायरी लक्ष जीवराशी । स्थूल सूक्ष्म समस्तांसी । निर्माण केले आहारासी । मग उत्पत्ति तदनंतरे ॥ ५४ ॥ रंकरायासी एक दुर्दी । करूनि पोषितो हे सर्व सुष्ठि । आपुले आर्जव^{१३} बरवें वोगुटी^{१४} । तैमे फल आपणासी ॥ ५५ ॥ पूर्वजन्मीचे निश्चेपण^{१५} । मुकृत अथवा दुष्कृत^{१६} जाण । आपुले आपणचि भोगणे । पुढिल्यावरी^{१७} काय बोल ॥ ५६ ॥ आपुले दैव असतां उणे ।

१. गरीब २. बोटी भिक्षा ३. उव्रत ४. चांगली भिक्षा ५. चांगल्या शक्ती ६. षोडशोपचार पूजा ७. मुहाम ८. लहान मुर्गीचम्सू तो नाडवा ग्रामावैत रावी जीवाचा ९. उपाय अन्न देते १०. सिह ११. हस्ती १२. नेहरी १३. पूर्वजन्मावित कर्त्ता १४. चो अवता नाई १५. पूर्वज उत्तरलेली डेव १६. पूण्य विचा पाप १७. दुसऱ्यावर

पुढिल्या बोलती मूर्खपणे । जें पेरिले तेंचि 'भक्षणे । कवणावरी बोल सांगे ॥ ५७ ॥ बोल देविसी यतीश्वरासी । आपले आजंब न विचारिसी । ग्रास हरितला म्हणसी । अविद्यासागरी बुडोनि ॥ ५८ ॥ तो तारक आम्हांसी । म्हणोनि आला भिक्षेसी । नेले आमुचे दगिद्रोषी । तोचि तारील आमुते ॥ ५९ ॥ येणेपरी म्हियेसी । संभाषी विप्र परियेसी । काढोनि वेलशाखेसी । टाकीता झाला गंगेत ॥ ६० ॥ तया वेलाचे गूळ थोरी । जें कां होते आपुले द्वारी । काढू म्हणनि द्विजवरी । खणिता झाला तया वेळी ॥ ६१ ॥ काढितां वेलमुळासी । लाधला कुंभ निधानेसी^१ । आनंद जाहला बहुवसी । घेऊनि गेला घरांत ॥ ६२ ॥ म्हणती नवल काय वर्तले । यतीश्वर आम्हां प्रसन्न झाले । म्हणोनि ह्या वेला छेदिले । निधान लाधले आम्हांसी ॥ ६३ ॥ नर नव्हे तो योगीश्वर । होईल ईश्वरीअवतार । आम्हां भेटला दैन्यहर । म्हणती चला दर्शनासी ॥ ६४ ॥ जाऊनि सांगमा श्रीगुरुसी । पूजा करिती बहुवसी । वृत्तांत सांगती तयांसी । तये वेळी परियेसा ॥ ६५ ॥ श्रीगुरु म्हणती तयासी । तुम्ही न सांगणे कवणासी । प्रकट करितां आम्हांसी । नसेल लक्ष्मी तुमचे घरी ॥ ६६ ॥ ऐसेपरी तया द्विजासी । सांगे श्रीगुरु परियेसी । अखंड लक्ष्मी तुमचे वंशी । पुत्रपीत्री नांदाल ॥ ६७ ॥ ऐसा वर लाधोन । गेली वनिता तो ब्राह्मण । श्रीगुरुकृपा ऐसी जाण । दर्शनमात्रे दैन्य होे ॥ ६८ ॥ ज्यासी होय श्रीगुरुकृपा । त्यासी केंचे दैन्य पाप । कल्पवृक्ष-आश्रय करितां बापा । दैन्य केंचे तया घरी ॥ ६९ ॥ दैवे उणा असेल जो नरु । त्याणे आश्रयावा श्रीगुरु । तोचि उतरेल पैलपारु । पूज्य होय सकलिकांसी ॥ ७० ॥ जो कोण भजेल श्रीगुरु । त्यासी लाधेल इह-पहु^२ । अखंड लक्ष्मी त्याचे घरी । अईश्वर्ये नांदती ॥ ७१ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारकासी । श्रीगुरुमहिमा असे ऐसी । भजावे तुम्ही घनोमानसी । कामधेनु तुड्या घरी ॥ ७२ ॥ गंगाधराचा कुमर । सांगे श्रीगुरुचरित्रविस्तार । पुढील कथामृतसार । ऐका ओंते एकचित्ते ॥ ७३ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे अमरापुरमहिमान-द्विजदैन्यहरणं नाम अष्टादशोऽश्यायः ॥ १८ ॥

॥ अथाय अठरावा समाप्त ॥

^१. उत्तराचा खण २. उत्तर इ. या लोकी व पलोकीती मुख

॥ एकोणिसावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीमरसवत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक शिष्यराणा । लागे सिद्धाचिया चरणां । करसंपुट
जोड़न । बिनवीतसे तथा वेळी ॥ १ ॥ जय जवा सिद्ध योगीश्वरा । तूचि ज्योति अंथकारा । भक्तजनांच्या मनोहरा ।
भवसागरतारका ॥ २ ॥ अज्ञानतिमिरजर्नीत । निजलों होतों मदोन्मत्त । गुरुचरित्र मज अमृत । प्राशन करविले दातारा
॥ ३ ॥ त्याणे झाले मज चेत^१ । ज्ञानसुर्यप्रकाश होत । तुझे कृपेने जागृत । जाहलो स्वामी सिद्धमुनि ॥ ४ ॥ पुढील
कथाविस्तारा । निरोपाचा योगीश्वरा । कृपा करों गा दातारा । महणोनि लागला चरणांसी ॥ ५ ॥ ऐकोनि शिष्याचे वचन ।
संतोषला सिद्ध आपण । सांगतसे विस्तारून । श्रीगुरुमहिमा अनुपम्य ॥ ६ ॥ शिष्योत्तमा नामांकिता । सांगेन ऐके गुरुची
कथा । औंदुंबरतळीं अतिप्रीता^२ । होते श्रीगुरु परियेसा ॥ ७ ॥ ऐकोनि सिद्धाचे वचन । नामधारक करी प्रश्न । अनेक
पुण्यवृक्ष त्वज्जन । काय प्रीति औंदुंबरी ॥ ८ ॥ अञ्चत्थवृक्ष असे थोर । महणोनि सांगती वेद शास्त्र । श्रीगुरुप्रीति औंदुंबर ।
कवण कारण निरोपाचे ॥ ९ ॥ सिद्ध म्हणे नामांकिता । सांगेन याचिया वृत्तांता । जर्धी^३ नरसिंह अवतार होता ।
हिरण्यकश्यप विदारिला^४ ॥ १० ॥ नखेंकरूनि देत्यासी । विदारिले कोपेसी । आंतडीं काढूनियां हर्षी । घातली माळ गळो
नरहरीने ॥ ११ ॥ त्या देत्याचे पोटी । विष होते काळकूटी^५ । जैसी बडवाग्रि मोटी । तेसे विष परियेसा ॥ १२ ॥ विदारण
करितां देत्यासी । वेधले विष त्या नखांसी । तापली नखे बहुवर्सी । ऐक शिष्या एकचिन्ते ॥ १३ ॥ तये समर्थी महालक्ष्मी ।
घेऊनि आली अतिप्रेमी । औंदुंबरफल नाषी । शांतीकारणे नखांसी ॥ १४ ॥ तये वेळी शीतलार्थ । नखे रोविली औंदुंबरांत ।
विषाग्रि झाला शांत । उग्र नरसिंह शांत झाला ॥ १५ ॥ शांत जाहला नृसिंहदेव । देता झाला लक्ष्मीसि खेव^६ । संतोषानि
उथय देव^७ । वर देती तये वेळी ॥ १६ ॥ तया समर्थी औंदुंबरासी । देती वर हृषीकेशी । “सदा फलित तू होसी ।

१. जागती २. अनेक ग्रीष्मीने ३. अंतरा ४. भाइन टाकमा ५. असुष विष ६. आंतिग्र ७. नखांसि नृसिंह

'कल्पवृक्ष' तुझे नाम ॥ १७ ॥ जे जन भजती भक्तीमीं । काप्य होय त्वरितेसीं । तुज देखतांचि परियेसीं । उग्र विष शांत होय ॥ १८ ॥ जे सेवितील मनुष्यलोक । अखिलकाप्य पावोनि एक । फळ प्राप्त होय निकें^१ । पापावेगाला होय नर ॥ १९ ॥ चांडा नारी सेवा करितां । पुत्र होतील तिसी त्वरिता । जे नर असतील दैत्यपीडिता । सेवितां होतील श्रियायुक्त ॥ २० ॥ तुझे छायी बैसोन । जे जन करिती जपानुष्ठान । अनंत फळ होय ज्ञान । कलिपलें फळ होय त्यांसी ॥ २१ ॥ तुझे छायी जलांत । स्नान करितां पुण्य बहुत । भागीरथीस्नान करीत । तितुके पुण्य परियेसा ॥ २२ ॥ तुज सेविती त्या नरासी । व्याधि नबहतो कवणे दिवशी । ब्रह्महत्यादि महादोषी । परिहार होती परियेसा ॥ २३ ॥ जे जे कल्पनि मानसी । तुज सेविती भावेसी । कल्पना पुरती भरंवसी । कलियुगी कल्पवृक्ष नूचि ॥ २४ ॥ सदा वसों तुजपाशी । लक्ष्मीसहित शांतीमी^२ ॥ महणोनि वर देती हर्षी । नरसिंहमृति तये वेळी ॥ २५ ॥ ऐसा वृक्ष औदुंबर । कलियुगी तोचि कल्पतरु । नरसिंहमृति होतां उग्र^३ । शांत झाली तयापाशी ॥ २६ ॥ वाकारणे श्रीगुरुमृति । नृसिंहपंत्र उपासना करिती । उग्रत्वाची^४ करावया गांति । औदुंबरी वास असे ॥ २७ ॥ अवतार आपण तयाचे^५ । स्थान आपुले असे साचे । शांतवन करावया उग्रत्वाचे । महणोनि वास औदुंबरी ॥ २८ ॥ सहज वृक्ष तो औदुंबर । कल्पवृक्षसमान तरु । विशेषे वास केला श्रीगुरु । कलिपलीं फळें तेश्वे होती ॥ २९ ॥ तया कल्पद्रुमातली^६ । होते श्रीगुरु स्तोममौली । ब्रह्मा-विष्णु-नेत्रभाली । देह मानुषी धरोनियां ॥ ३० ॥ भक्तजनां तारणार्थ । पावन करिती समस्त तीर्थ । अवतार ब्रह्ममृति गुरुनाथ । भूमीवरी वर्तत असे ॥ ३१ ॥ वृक्षातली^७ अहर्निशी । श्रीगुरु असती गांप्येसी । माध्यान्हकाळसमयासी । समारंभ होय तेथे ॥ ३२ ॥ अपरेक्षरसंनिधानी । वसती चीमष्ट योगिनी । पूजा करावया माध्यान्ही । श्रीगुरुजवली येती नित्य ॥ ३३ ॥ नमन करूनि श्रीगुरुसी । नेती आपुले पदिगासी । पूजा करिती विधीसी । गंधपरिमळ-कुसुमे ॥ ३४ ॥ आरोगोनि^८ तयां घरी । पुनरपि येती औदुंबरी । एक समयी द्विजवरी^९ । विसमय करिती देखोनियां ॥ ३५ ॥ महणती अभिनव^{१०} यति कैसा । न करी भिक्षा ग्रामांत ऐसा ।

१. चांडे २. आमी लक्ष्मीसह शांतपणाने तुऱ्याजवल सदाचित राह ३. सलफ ४. संतापनी ५. नृसिंहासी ६. भौजन करून इ. ब्रह्मान ८. विशेष

असतो सदा अरण्यवासा । कवणोपरी काळ कंठी ॥ ३६ ॥ पाहूं याचें वर्तमान । केसा क्रमितो दिनमान । एखादा नर ठेवून ।
 पाहौं अंत यतीश्वराचा ॥ ३७ ॥ ऐसे विचारुनि मानसी । गेले संगमस्थानासी । माध्यान्हसमर्थी तयांसी । भय उपजले
 अंतःकरणी ॥ ३८ ॥ पाहूं महणती श्रीगुरुचा अंतै । तेचि जाती यमपंथ । ऐसे विप्र मदोन्मत्त । अधोगतीचे॒ तेचि इष्ट
 ॥ ३९ ॥ उपजतां भय ब्राह्मणांसी । गेले आपुले स्थानासी । गंगानुजै॑ थडिवेसी॑ । होता बृत्ति॑ राखीत ॥ ४० ॥ त्यांने
 देखिलै॑ श्रीगुरुसी । आल्या योगिनी पूजेसी । गंगेमध्ये नेतां कैसी । मार्ग जाहला जलांत ॥ ४१ ॥ विस्मय करी तो नर ।
 म्हणे कैसा यतीश्वर । द्विभागै॑ डाला गंगापूरै॑ । केवी गेले गंगेत ॥ ४२ ॥ श्रीगुरुते नेऊनि । पूजा केली त्या योगिनी ।
 भिक्षा तेथें करूनि । आले मागुती बाहेर ॥ ४३ ॥ पहात होता गंगानुज । म्हणे कैसे जाहलै॑ चोजै॑ । अवतार होईल
 इश्वरकाज । म्हणोनि पूजिती देवकन्या ॥ ४४ ॥ येरे दिवसी मागुती । हाती घेऊन आरति । देवकन्या औंवाळिती ।
 श्रीगुरुते नमूनियां ॥ ४५ ॥ पुन्हा गंगाप्रवाहांत । श्रीगुरु निघाले योगिनीसहित । जो कां नर होता पहात । तोही गेला
 मवेचि॑ ॥ ४६ ॥ नदीतीरीं जातां श्रीगुरु । द्विभाग जाहलै॑ गंगेत द्वारु । भीतरीं दिसे अनुपम्य पुर । त्वत्खचित गोपुरेसी॑
 ॥ ४७ ॥ अमरावतीसमान नगर । जैसा तेजै॑ दिनकर । श्रीगुरु जातांचि॑ समस्त पुर । घेऊनि आलै॑ आरति ॥ ४८ ॥ औंवाळून
 आरति । नेलै॑ आपुले मंदिराप्रति । सिंहासन त्वत्खचिती॑ । वैसों घालिती॑ तया समर्थी॑ ॥ ४९ ॥ पूजा करिती॑ विधीसी॑ ।
 जे कां उपचार घोडशी॑ । अनेकापरी घट्टमेसी॑ । आरोगिलै॑ तये वेळी॑ ॥ ५० ॥ श्रीगुरु दिसती॑ तया स्थार्नी॑ । त्रैमूर्ति॑ जैसा
 शूलपाणि॑ । पूजा घेऊनि तत्क्षणी॑ । मग परतले तयेवेळी॑ ॥ ५१ ॥ देखोनियां॑ तया नरासी॑ । म्हणती॑ तूं कां आलासी॑ । विनवी॑
 तो नर स्वाभियासी॑ । सहज आलै॑ दर्शनातें ॥ ५२ ॥ म्हणोनि लागला गुरुचरणी॑ । तळीन होवोनि अंतःकरणी॑ । म्हणे स्वामी॑
 गिरिजारमणा॑ । होसी त्रयमूर्ति॑ तूंचि॑ एक ॥ ५३ ॥ न कळे तुङ्गे॑ स्वरूपज्ञान । संसारमाया वेष्टन । तूं तारक या भवाणी॑ ।

१. चरीका॒ २. भरक्षये॑ ३. पंगेमारील नवाची॑ ४. तीमतर॑ ५. शेत॑ ६. दुभगला॑ ७. कृष्णासीना प्रवाह॑ ८. आश्वर्व॑ ९. लगेच

उद्घावे स्वामिया ॥ ५४ ॥ तं तारक विश्वासी । महणोनि भूमीं अवतरलासी । अज्ञान महणिजे रजनीसी । ज्योतिःस्वरूप
 तृचि एक ॥ ५५ ॥ तुझे दर्शन होय ज्यासी । सर्वाभीष्ट फल होय त्यासी । इहपर अप्रवासी^३ । जोडे नरा न लागतां क्षण
 ॥ ५६ ॥ ऐशापरी तो देखा । स्तुति करितो नर ऐका । संतोषूनि गुरुनायके । आश्वासिले तथा बेळी ॥ ५७ ॥ श्रीगुरु
 महणती तथासी । तुझे दैन्य गेले परियेसी । जें जें तू इच्छिसी मानसी । सकलाभीष्ट पावशील ॥ ५८ ॥ येथील वर्तमान
 ऐसी । न सांगावे कवणासी । जया दिवशी प्रगट करिसी । तूते हानी होड़ल जाण ॥ ५९ ॥ येणोपरी तथासी । श्रीगुरु
 सांगती परियेसी । आले औंदुंबरापाणी । गंगानुज-समागमे ॥ ६० ॥ श्रीगुरुचा निरोप घेऊन । गेला गंगानुज आपण ।
 वृत्तिस्थानी जातांचि क्षण । निधान त्यासी लाधले ॥ ६१ ॥ जानवंत झाला नर । नित्य मेवा करी तो गुरु । पुत्रपीत्र
 श्रियाकरु^४ । महानंदे वर्तनसे ॥ ६२ ॥ भक्तिभावे श्रीगुरुसी । नमन करी ग्रतिदिवसी । मेवा करी कलत्रैसी^५ ।
 एकोभावेकरुनिया ॥ ६३ ॥ वर्ततां ऐसे एके दिवसी । आली पौर्णिमा माघमासी । नमन करुनि श्रीगुरुगी । विनवीतसे
 तो भक्त ॥ ६४ ॥ महणे स्वापी जगदूरु । माघम्नानी प्रयाग थोळ । महणोनि सांगती द्विजवरु । काशीपुर महाक्षेत्र ॥ ६५ ॥
 केसे प्रयाग गयास्थान । कैसे बाराणसी भुवन । नेणो आपण यातिहीन^६ । कृपा करणे स्वामिया ॥ ६६ ॥ श्रीगुरु महणती
 तथासी । पंचगंगासंगमेसी । 'प्रयाग' जाणावे भरंवसी । 'काशीपुर' ते जुगुल ॥ ६७ ॥ दक्षिण 'गया' कोल्हापुर । त्रिस्थळ^७
 ऐसे मनोहर । जरी पहासी प्रत्यक्षाकार । दावीन तुज चाल आतां ॥ ६८ ॥ बैसले होते व्याघ्राजिनी । धरी गा मारे नुळ
 करुनि । मनोवर्गे तत्क्षणी । गेले प्रयागा प्रातःकाळी ॥ ६९ ॥ तेथे स्नान करुनि । गेले काशीस माध्याह्नी । विश्वनाथा
 दाखवुनि । सर्वेचि गेले गयेसी ॥ ७० ॥ ऐसी त्रिस्थळी आचरोनि । आले परतोनि अस्तमानी । येणोपरी तथास्थानी । देखता
 झाला तो नर ॥ ७१ ॥ विश्वनाटक श्रीगुरुमूर्ति । प्रकट झाली ऐसी कीर्ति । श्रीगुरु मनो विचारिती । आतां येथे गौण्य
 व्हावे ॥ ७२ ॥ ऐसेपरी तथास्थानी । प्रकट झाले श्रीगुरुमुनि । अमरेश्वराते पुसोनि । निधते झाले तये बेळी ॥ ७३ ॥

३. यपायाभूत २. संपत्तीने युक्त ३. कुटुंबासह ४. हान-जातीया ५. प्रयाग, काशी त गया अशी त्रिस्थळी जावा

श्रीगुरु निधतां तेथोनि । आल्या चौसष्ठ योगिनी । विनविताति करुणावचर्नी । आप्हां सोङ्गुनि केवी जातां ॥ ७४ ॥ नित्य
तुमचे दर्शनेसी । तापत्रय हरती दोषी । अन्नपूर्णा तुम्हांपाशी । केवी राहूं स्वामिया ॥ ७५ ॥ येणेपरी श्रीगुरुसी । योगिनी
विनविती भक्तीसी । भक्तवत्सले मंतोषी । दिधला वर तया वेळी ॥ ७६ ॥ श्रीगुरु म्हणती त्यांसी । सदा असौं ओंदुंबरेसी ।
प्रकटार्थै जाणे पूर्वेसी । स्थान आमुचे येथेचिै असे ॥ ७७ ॥ तुम्ही रहावे येथे ओंदुंबरी । कल्पवृक्ष मनोहरी । अन्नपूर्णा
प्रीतिकरी । ओंदुंबरी ठेवितौ ॥ ७८ ॥ कल्पवृक्ष ओंदुंबर । येथे असा तुम्ही स्थिर । अमरापुर पश्चिम तीर । अमर स्थान
हेचि जाणा ॥ ७९ ॥ प्रख्यात होईल स्थान बहुत । समस्त नर पूजा करीत । मनकामना होय त्वरित । तुम्ही त्यांसी साहा
ज्ञावे ॥ ८० ॥ तुम्हांसहित ओंदुंबरी । आमुच्या पादुका मनोहरी । पूजा करिती जे तत्परी । मनकामना पुरती जाणा
॥ ८१ ॥ येथे असे अन्नपूर्णा । नित्य करिती आगथना । तेणे होय कामना । चतुर्विध पुरुषार्थ ॥ ८२ ॥ पापविनाशी
काव्यतीर्थ । सिद्धतीर्थी स्नान करीत । सात वेळ स्नपनै करीत । तुम्हांसहित ओंदुंबरी ॥ ८३ ॥ साठी वर्षे वांडेसी ।
पुत्र होती शतायुषी । ब्रह्महत्या पाप नाशी । स्नानमार्वे त्या तीर्थी ॥ ८४ ॥ सोममूर्यग्रहणेसी । अथवा मास संक्रांतीसी ।
स्नान करिती भक्तीसी । अनंत पुण्य-अश्वयेथ ॥ ८५ ॥ सोमवारी अमावास्येसी । व्यतीपातादि पर्वणीसी । स्नान करितां
फले कैसी । एका श्रोते एकचित्ते ॥ ८६ ॥ शृंग-खूर-सुवर्णेसीै । अलंकृत धेनूसी । सहस्र कपिला ब्राह्मणांसी ।
मुरनदीतीरीै दिलहें फल ॥ ८७ ॥ भक्तिभावेंकरूनि देखा । अब घालितां ब्राह्मणा एका । कोटि ब्राह्मणासी एका । भोजन
दिलहें फल असे ॥ ८८ ॥ ओंदुंबरवृक्षातलीै । जप करिती जे मननिर्मलीै । कोटिगुणे होतीै फले । होम केलिया तैसेचि
॥ ८९ ॥ रुद्र जपोनि एकादशीै । पूजा करिती मनोमानसीै । अतिरुद्रै केले फलसदृशीै । एकचित्ते परियेसा ॥ ९० ॥ मंदगतीै
प्रदक्षिणा । करितां होय अनंत पुण्य । पदोपदी वाजपेयवज्ञ । फल तेथे परियेसा ॥ ९१ ॥ नमन करितां येणेपरी । पुण्य असे
अपरांपरी । प्रदक्षिणा दोन चारी । करूनि करणे नमस्कार ॥ ९२ ॥ कुछ असेल अंगहीन । त्याणे करणे प्रदक्षिणा ।

१. बाढी दृश्येै २. नृसिंहवाढीतै ३. अधिषेक ४. विंगे व शूर गोन्याने मध्यम ५. गणनदीत्या काठी ६. अकाश तेळा ७. आकाश महाश्वद महणजे एक अविलम्ब

लक्ष वेळ करितां जाणा । देवासमान देह होय ॥ १३ ॥ ऐसे स्थान मनोहरु । सहज असे कल्पतरु । म्हणोनि सांगताति
गुरु । चौसष्ठ योगिनीसी ॥ १४ ॥ ऐसा निरोप देऊन । श्रीगुरु निघाले तेथून । जेथें होते गाणगाभुवन । श्रीमातीरीं अनुपम्य
॥ १५ ॥ विश्वरूप जगज्ञाथ । अखिल ठारीं असे वसत । औंदुंबरीं प्रीति बहुत । नित्य तेथें वसतसे ॥ १६ ॥ गीण्य राहोनि
औंदुंबरीं । प्रकटरूपे गाणगापुरी । राहिले गुरु प्रीतिकरी । प्रख्यात झाले परियेसा ॥ १७ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारकासी ।
श्रीगुरुमहिमा आहे ऐसी । प्रकट झाले बहुवसीं । गाणगापुरीं परियेसा ॥ १८ ॥ म्हणोनि सरस्वती-गंगाधर । सांगे
गुरुचरित्रविस्तार । भक्तिपूर्वक ऐकती नर । लाभे चतुर्विध पुरुषार्थ ॥ १९ ॥ गुरुचरित्र कामधेनु । जे ऐकती भक्तजनु ।
त्वांचे घरीं निधानु । सकळाभीष्टे पावती ॥ २०० ॥ इति श्रीगुरुचरित्राभृते परमकथाकल्पतरीं श्रीनुसिंहसरस्वत्युपाख्याने
सिद्ध-नामधारकसंवादे औंदुंबरवृश्महिमानं-योगिनीप्रतिदिनदर्शनं तथा वरप्रदानं नाम एकोनविशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

॥ अध्याव एकोणिसावा समाप्त ॥

१. नरसोबाबाडीतील औंदुंबर वृश्माली २. पुस्तक उकडे

॥ विसावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुहभ्यो नमः ॥ नामधारक शिष्यराणा । लागे सिद्धाचिया चरणा । विनवीतमे
कर जोहून । भक्तिभावेकरूनि ॥ १ ॥ पुसतसे तयावेळी । माथा ठेबोनि चरणकमळी । जय जया सिद्ध-स्तोममीढी ।
विनंति एक अवधारा ॥ २ ॥ स्वामी निरोपिले आम्हांसी । श्रीगुरु आले गाणगापुरासी । गौव्यरूपे अमरापुरासी^३ । ओंदुंबरी
असती म्हणतां ॥ ३ ॥ वर देऊनि योगिनीसी । आपण आले प्रकटेसी^४ । पुढे तया स्थानी कैसी । विस्तार झाला तें
निरोपावे ॥ ४ ॥ दृक्ष सांगसी ओंदुंबरु । निश्चये म्हणसी कल्पतरु । पुढे कवणा झाला वरु । निरोपावे दातारा ॥ ५ ॥
शिष्यवचन ऐकोनि । संतोषला सिद्धमुनि । सांगतसे विस्तारूनि । ओंदुंबरस्थानमहिमा ॥ ६ ॥ सिद्ध म्हणे एक बाळा ।
किती सांगृं गुरुची लीळा । ओंदुंबरी सर्वकाळ । वास आपण असे जाणा ॥ ७ ॥ जया नाम कल्पतरु । काय पुसरसी
तयाचा वरु । जेथें वास श्रीगुरु । कल्पिले फल तेथें होय ॥ ८ ॥ अमित झाला तेथें महिमा । सांगावया अशक्य आम्हां ।
एखादा सांगॉ नुष्टांत तुम्हां । शिष्योत्तमा नामधारकना ॥ ९ ॥ 'शिरोळ' म्हणिजे ग्रामेसी । विष्र एक परियेसी । 'गंगाधर' नाम
ऐसी । बेदरत होता जाणा ॥ १० ॥ त्याची भार्या पतिव्रता । शांत असे सुशीलता । तिसी पुत्र होती ते सर्वेचि मृत्युता । कष्टसे
चेणोपरी ॥ ११ ॥ पांच पुत्र तिसी झाले । सर्वेचि पंचत्व पावले । अनेक देव आराधिले । नव्हे कवणेपरी स्थिर^५ ॥ १२ ॥ दुःख
करी ते नारी । व्रते उपवास अपरांपरी । पूर्वकर्म असे थोरी । स्थिर नोंहे पुत्र तिसी ॥ १३ ॥ रहणी^६-कर्मविपाकेसी । विचार
करिती तिच्या दोणासी । पुत्रशोक व्हावव्यासी । सांगती पातके तये येळी ॥ १४ ॥ सांगती विष्र विद्वज्जन । पुत्र न वांचती
काय कारण । पूर्वजन्म-दोषगुण । विस्तार करिती तियेसी ॥ १५ ॥ गर्भपात स्त्रियांसी । जे जन करिती तामसी^७ । पावती वांडा-
जन्मासी । झाले पुत्र मरती जाणे ॥ १६ ॥ अश्ववध गोवध करी । वांडा होय सदा ज्वरी । एकादा परद्रव्य अपहारी ।

३. नमिहवाईत ओंदुंबरस्थानमी ४. गाणगापुरासी ग्रामेहोला झाले ५. काही तेच्या जगेनान ६. मृत्युणी ७. तमोगुणी

अपुत्री होय तो जाणा ॥ १७ ॥ विष्र म्हणती तियेसी । तुझे पूर्वजन्म-दोषी । दिसतसे आम्हांसी । सांगू ऐका एकचिन्ते ॥ १८ ॥ शीनकगोंडी द्विजापाशी । रीण^१ धेतलें द्रव्यासी । मागतां तुवां न देसी । कष्टला बहुत तो ब्राह्मण ॥ १९ ॥ लोधी होता तो ब्राह्मण । द्रव्यसंबंधे दिश्वला प्राण । आत्महत्या केलिया गुणे । तो पिशाच झाला असे ॥ २० ॥ गर्भपात करी तो तुज । जाहल्या मृत्यु करी तो द्विज^२ । तुझे कर्म असे सहज । आपली जोडी^३ भोगावी ॥ २१ ॥ ऐकोनि ब्राह्मणांचे वचन । विश्रवनिता खेदे खित्र । अनुतप्त होऊनि अंतःकरण । द्विजचरणां लागली ॥ २२ ॥ कर जोडोनि तये वेळी । विनवीतसे करुणाबहाळी । माथा ठेवूनि घरणकमळी । पुसतसे तयावेळी ॥ २३ ॥ ऐसी पापिणी दुराचारी । बुडाल्ये पापाचे सागरी । स्वामी माते तारी तारी । उपाय सांगां म्हणतसे ॥ २४ ॥ ऐसी पाये हळाहळी^४ । अपत्ये भक्षिली चांडाळी^५ । औंषधी सांगा तुम्ही सकळी । म्हणोनि सभेसी विनवीतसे ॥ २५ ॥ विष्र म्हणती तियेसी । तुवां केली ब्रह्महत्या दोषी । अपहारिले द्रव्यासी । ब्राह्मण पिशाच जाहला असे ॥ २६ ॥ जर्दी मेला द्विजवर । केली नाही क्रियाकर्ष-पर^६ । त्याचे द्रव्य तुवां सारे । भोगिले असे जन्मांतरी ॥ २७ ॥ त्यासी करणे उद्धारणति । सोलावे कर्म^७ करावे रीती । द्रव्य द्यावे एकशती^८ । तया गोत्रद्विजासी^९ ॥ २८ ॥ तेण होय तुज बरवे । एकोभावे आचरावे । कृष्णातीरी वास करावे । एक मास उपवासी ॥ २९ ॥ पंचगंगासंगमेसी । तीर्थे असती बहुवसी । ओंदुंबरवृक्षासी । आराधावे परियेसा ॥ ३० ॥ पापविनाशी^{१०} करूनि स्नान । वेळ सात ओंदुंबरस्नपन^{११} । अभिषेकोनि श्रीगुरुचरण । पुन्हा स्नान काम्यतीर्थी ॥ ३१ ॥ विधिपूर्वक श्रीगुरुचरणी । पूजा करावी भावोनि^{१२} । येणैपरी भक्तीने । मास एक आचरावे ॥ ३२ ॥ स्थान असे श्रीगुरुचे । नरसिंहसरस्वतीचे । तुझे दोष जातील साचे । पुत्र होतील शतायुषी ॥ ३३ ॥ मास आचरोनि येणैपरी । पण ब्राह्मणां पाचारी । द्रव्य द्यावे शीनकगोंडी । द्विजवरासी एक शत ॥ ३४ ॥ त्याचेनि नार्ये कर्म सकळ । आचरावे मन निर्मळ ।

^{१.} नंतर २ जन्म झालान नर तो ब्राह्मण न्याया मास्त्र टाकतो ३. केलेसे कर्म ४. तालाटलविशासारसी ५. मी चांडाळीमे ६. उनकांग ७. अंत्येष्ठी कर्म ८. शभर मपण ९. त्याल्या (जीवक) गोवाच्या ब्राह्मणाला १०. पापविनाश सीर्वांग ११. ओंदुंबरला याणी यालणे १२. भस्त्रिभासाने

होतील तुझे कष सफल । श्रीगुरुनाथ तारील ॥ ३५ ॥ गुरुस्मरण करूनि मरी । तू पूजा करीं वो गुरुचरणी । तुझे पाप होईल धुणी^१ । ब्राह्मणसमंध परिहरेल^२ ॥ ३६ ॥ ऐसे सांगतां द्विजवरी । ऐकोनि सती चिता करी । शतद्रव्य आमुच्या घरी । कधी न मिळे परियेसा ॥ ३७ ॥ कष करीन आपुले देही । उपवासादि पूजा पाही । मासोपवास एकोभावी । करीन आपण गुरुसेवा ॥ ३८ ॥ येणेपरी तये नारी । सांगे आपुले निर्धारी^३ । ऐकोनियां द्विजवरी । निरोप देती तये वेळी ॥ ३९ ॥ विप्र म्हणती एक बाले । तूते द्रव्य इतुके न मिळे । सेवा करीं वो मननिर्मळे । श्रीगुरुचरणी तू आतां ॥ ४० ॥ निष्कृति^४ तुडिया पापासी । श्रीगुरु करील परियेसी । औंदुंबरसंनिधेसी । बास असे निरंतर ॥ ४१ ॥ तो कृपाळू भक्तांसी । निवारील ब्राह्महत्यादोषासी । जितुके येईल तुड्या गळीसी । द्रव्य बैंधी^५ गुरुनिरोपे ॥ ४२ ॥ परिसोनि द्विजवचन । विप्रवनिता संतोषोन । गेली त्वरित ठाकोन । जेथे स्थान श्रीगुरुचं ॥ ४३ ॥ स्नान करूनि संगमासी । पापविनाशी विधीसी । सात वेळ स्नपनेसी । करी औंदुंबरी प्रदक्षिणा ॥ ४४ ॥ काप्यतीर्थी करूनि स्नान । पूजा करूनि श्रीगुरुचरण । प्रदक्षिणा करूनि नमन । करीतसे उपवास ॥ ४५ ॥ येणेपरी दिवस तीनी । सेवा करितां ते ब्राह्मणी । आला विप्र तिच्या स्वप्नी । द्रव्य मार्ग शत एक ॥ ४६ ॥ अद्यापि जरी न देसी । घेईन तुझे ग्राणासी । पुढे तुड्या वंशासी । बाढो नेनी अवधारी ॥ ४७ ॥ वायां करिसी तू सायासी । पुत्र कैचे तुझे वंशी । महणोनि कोपे मारावयासी । आला पिशाच स्वप्नांत ॥ ४८ ॥ भयचकित ते बनिता^६ । औंदुंबराआड रिधतां । तंब देखिले श्रीगुरुनाथा । तयापाटी रिधाली^७ ॥ ४९ ॥ अभय देवोनि नारीसी । वारिता झाला ब्राह्मणासी । पुसती श्रीगुरु तयासी । कां मारिसी स्वियेसी ॥ ५० ॥ विप्र विनवी श्रीगुरुसी । “जन्मांतरी आपणासी । अपहार केला द्रव्यासी । प्राण त्वजिला यास्तव ॥ ५१ ॥ स्वामी कृपाळू सर्वासी । आमुचे गळूचा पक्षपात करिसी । तुम्ही यतीश्वर तापसी । पक्षपात करू नये” ॥ ५२ ॥ ऐकोनि तयाचें वचन । श्रीगुरु म्हणती कोपोन । “उपद्रव देसी भक्तजना । तूते शिक्षा करू जाण ॥ ५३ ॥ आप्ही सांगों जेणे रीती । जरी ऐकसी हिताथी । तुज होईल सद्गति ।

१. नष्ट २. निष्टून बाईल ३. निष्टुणाने ४. निवारण ५. यावं कर ६. ब्राह्मणस्ती ७. श्रीगुरुच्या पाठीमाने गेली

पिशाचत्वं परिहरेल ॥ ५४ ॥ जें काय देईल विप्रवनिता । तुवां अंगीकारावें सर्वथा । जरी न ये तुड्या चित्ता । जाई आतां
 चेथोन ॥ ५५ ॥ राखीन माडिया भक्तांसी । बंशोवंशी अभिवृद्धीसी । पुनरपि जरी पाहूँ येसी । शिक्षा करूँ "महणती
 गुरु ॥ ५६ ॥ एकोनि श्रीगुरुचं चचन । विप्र-पिशाच करी नमन । "म्वामी तुझे देखिले चरण । उद्धरावें आपणासी
 ॥ ५७ ॥ जेणेपरी आपणासी । होय गति उद्धरावयासी । निरोप देसी करुणेसी । अंगिकारूँ स्वामिया" ॥ ५८ ॥ श्रीगुरु
 महणती तथासी । विप्रवनिता भावेसी । करील कर्म दहा दिवशी । गति होईल तूतें जाणा ॥ ५९ ॥ येणेपरी तथासी ।
 निरोप देती स्त्रियेसी । जें असेल तुजपाशी । आचरीं कर्म तथा नारीं ॥ ६० ॥ अष्टीथीं स्नान करो । तथा नार्म अवधारी ।
 सात दिवस येणेपरी । स्नपन करी औंदुंबरा ॥ ६१ ॥ ब्रह्महत्या तुझे दोषी । जातील त्वरित भरंवसी । कन्या पुत्र पूर्णायुषी ।
 होतील महणती श्रीगुरु ॥ ६२ ॥ ऐसे देखोनि जागृती । विप्रवनिता भयचकिती । ज्ञाने पाहे श्रीगुरुमूर्ति । न विसंबे मनांत
 ॥ ६३ ॥ श्रीगुरुनिरोपे दहा दिवस । केलें आचरण परियेस । ब्रह्महत्या गेला दोष । गति झाली ब्राह्मणासी ॥ ६४ ॥ येरे
 दिवशीं स्वप्नांत । प्रत्यक्ष आले श्रीगुरुनाथ । नारिकेल दोन देत । भरली औटी तियेची ॥ ६५ ॥ म्हणे पारणे करी वो
 तुं आतां । पुत्र होतील वेदरता । बाढे त्यांची संतति बहुता । चित्ता न करी अहो बाळे ॥ ६६ ॥ गुरुनिरोपे आराधन ।
 करिती दंपती मनःपूर्ण । प्रकट झाला श्रीगुरुराणा । संपर्के लोह-परिसापरी ॥ ६७ ॥ चित्तामणिस्पर्श होतां । लोहपाषाणा
 कांचनता । तेसी ते विप्रवनिता । पापावेगळी त्वरित जाहली ॥ ६८ ॥ पुढे तथा नारीसी । पुत्रयुग्म सद्वंशी । झाले
 श्रीगुरुकृपेसी । एकचित्ते परियेसा ॥ ६९ ॥ ब्रतबंध करिती ज्येष्ठासी । समारंभ अनंत हसी । चौलकर्म दुजियासी^१ । करू
 पहाती मातापिता ॥ ७० ॥ समारंभ करी जननी । चौलकर्म^२ करणे मनी । पुत्रासी जाहलीं वर्ण तीन्ही । अत्योल्हास मानसी
 ॥ ७१ ॥ समारंभ अतिप्रीती । करिती झाली आयती^३ । पूर्व दिवसी मध्यरात्री । आली व्याधि कुमरासी ॥ ७२ ॥ व्याधि असरी
 अष्टोत्र^४ । एकाहनि एक थोर । तथामर्थ्ये जो का तीव्र । धनुर्बात तथासी ॥ ७३ ॥ अवयव वांकोनि । दिसे भयानक नयनी ।
 १. नाहीसे होईल २. दिसलास ३. अत्येकी कर्म ४. त्याज्या नावाने ५. उसे दिवसी ६. दुसऱ्या मुलाला ७. मुंबीपूर्णीचा वैदिक संस्कार ८. तथारी ९. एको आठ

येणेपरी दिवस तीन्ही । कष्टसे तो बाल ॥ ७४ ॥ तथा दिवशी अस्तमानी । पंचत्व पावला तत्क्षणी । शोक करिती जनक
जननी । एका श्रोते एकचित्ते ॥ ७५ ॥ आक्रोशोनि भूमीसी । आफळी शिर सत्राणेसी^१ । पावाण घेवोनि उरासी^२ । घात
करी ते नारी ॥ ७६ ॥ देह टाकी धरणीवरी । निर्जीव होवोनि क्षणभरी । आठवी दुःख अपरांपरी । नयनी वाहे पूर्ण जल
॥ ७७ ॥ प्रेतपुत्रावरी लोळे । आलिंगोनि परिबळे^३ । वेष्टोनियां मायाजाळे । प्रलापीतसे^४ ते नारी ॥ ७८ ॥ महो ताता
पुत्राराया । ग्राणरक्षका माझ्या प्रिया । मातें केवी सोडूनियां । जासी कठोर मन करूनि ॥ ७९ ॥ कोढे गेलासी खेळावया ।
स्तनीचे क्षीर जातसे वायां । शीघ्र येई गा ठाकोनियां । पुत्राराया परियेसी^५ ॥ ८० ॥ केवी विसरूं तुझे गुण । माझा तूंचि
निधान^६ । तुझे गोजिरे बोलणे । केवी विसरूं पुत्राराया ॥ ८१ ॥ तुझे रूपासारखा सुत । केवी देखो मी निश्चित । निधान
देखत्ये स्वनांत । तैसे मज चालविले^७ ॥ ८२ ॥ पुत्र व्याले पांच आपण । त्यांत तूं एक निधान । जधी झाले गर्भधारण ।
तैपासाव संतोष ॥ ८३ ॥ डोहळे मज उत्तम होती । कधी नसे मी दुश्चिती^८ । अत्योल्हास नवमासांती । पुत्र होईल महोनि
॥ ८४ ॥ श्रीगुरुंनी दिधला मातें वर । पुत्र होईल निर्थार । त्याणे मज हर्षं फार । वरद पिंड^९ महोनि ॥ ८५ ॥ जधी
तुज प्रसूत जाहल्ये । अनंत सौरुच्य मी लाधले । ग्राणप्रिया तुज मी पोसिले । आमुते रक्षिसी महोनि ॥ ८६ ॥ मज भरवसा
तुझा बहुत । बृद्धाप्याचा पोषक महणत । आम्हांसी सांडूनि जातां उचित । धर्म नव्हे पुत्राराया ॥ ८७ ॥ दुःख झाले मज
बहुत । विसरल्ये बाला तुज देखत । तूं तारक आमुचा सत्य । महोनि विश्वास केला जाण ॥ ८८ ॥ ऐसे नानापरी देखा ।
दुःख करी ते बाळिका । निवारण करिती सकळ लोक । वायां दुःख तूं कां करिसी^{१०} ॥ ८९ ॥ देवदानवक्रषेश्वरांसी । होणार
न चुके परियेसी^{११} । ब्रह्मा लिही ललाटेसी । तेंचि अढळ जाण सत्य ॥ ९० ॥ अवतार होताति हरिहर । तेही न राहती स्थिर ।
तुम्ही तरी मनुष्य नर । काय अढळ तुम्हांसी ॥ ९१ ॥ येणेपरी सांगती जन । आणखी दुःख आठवी मन । महो मातें
दिधली जाण । स्थिर महोनि दोन्ही फळे ॥ ९२ ॥ श्रीगुरु नरमिहमरस्वती । भूमंडली महाख्याति । औंदुंबरी मदा वसती ।

१. जोराने डोके आपटने पहे २. लारीवर ३. पड़ ४. शोक करी ५. गर्वेच ६. फसविले ७. दुःखी ८. नाराने झालेला पुर

त्यांणीं दिधले मज सुत ॥ ९३ ॥ त्याचे बोल केवी मिथ्या । मातें दिधला वर सत्या । त्यासी घडो माझी हत्या । पुत्रासबे
देईन प्राण ॥ ९४ ॥ महणोनि आठवी श्रीगुरुसी । देवा मातें गांजिलेसी । विश्वास केला भी तुम्हांसी । सत्य वाक्य तुझे
महणत ॥ ९५ ॥ सत्यसंकल्प तूचि होसी । म्हणोनि होत्यै विश्वासी । घात केला गा आम्हांसी । विश्वासघातकी केवी
न म्हणो ॥ ९६ ॥ त्रयमृतीचा अवतारु । तूचि नरमिहसरस्वती गुरु । ध्रुवा विभीषणा दिधला वरु । केवी सत्य म्हणो
आतां ॥ ९७ ॥ विश्वास केला तुझे चोले । आतां मातें उपेक्षिले । माझ्या मनी निश्चय केला । प्राण देईन तुम्हांवरी
॥ ९८ ॥ लोक येती तुड्या स्थानी । सेवा करिती निवसोनि । औंदुंबरीं प्रदक्षिणा करूनि । पुरश्चरणं करिताति ॥ ९९ ॥
आपण केले पुरश्चरण । फला आले मज साधन । आतां तुजवरी देईन प्राण । काय विश्वास तुड्या स्थानी ॥ १०० ॥
कीर्ति होईल सृष्टीत । आम्हां केला तुवां घात । पुढे तुज भजती भक्त । काय भरवंसा तयांसी ॥ १ ॥ ब्रह्मस्वदोर्ये^१ पीडोन ।
दृढ थरिले तुझे चरण । अंगीकारोनि मध्ये त्यजणे । कवण धर्म घडतसे ॥ २ ॥ व्याधाते धेनु भिजन । जाय अणिकापाणी
ठाकून^२ । तोचि मारी तिच्या प्राण । तयापरी इगाले आपणासी ॥ ३ ॥ कीं एखादा पूजेसी । जाय देऊला संधीसी^३ । तेचि
देऊल तयासी । मृत्यु होऊनि वर पडे ॥ ४ ॥ तयापरी आपणासी । जाहले स्वासी परियेसी । माझ्या प्राणमुतासी । न
राखिसी देवराया ॥ ५ ॥ येणोपरी अहोरात्री । दुःख करीतसे ते नारी । उदय जाहला दिनकरी । प्रातःकाळी परियेसा
॥ ६ ॥ द्विन जाते^४ मिळोनि सकळी । येती तये स्वियेजवली । वायां दुःख सर्वकाळी । करिसी मूर्खपणे ते ॥ ७ ॥ जे
जे समर्थी होणार गति । ब्रह्मादिकां न चुके ख्याति । चला जाऊ गंगेप्रती । प्रेतसंस्कार करू आतां ॥ ८ ॥ ऐसे वचन
ऐकोनि । महा आक्रोश करी मनी । आपणासहित घाला वन्ही । अथवा नेंदी^५ प्रेतासी ॥ ९ ॥ आपणासहित बाळासी ।
करा पां अग्निप्रवेशी । येरवीं नेंदी प्रेतासी । म्हणोनि उरी बांधी बाळा ॥ ११० ॥ लोक महणती तियेसी । नवहसी तूं स्त्री,
कर्कणी । प्रेतासबे प्राण देसी । कवण धर्म सांग आम्हां ॥ ११ ॥ नाही देखिले न ऐको कानी । पुत्रासबे देती प्राण कोणी ।

१. मन्त्र २. ब्राह्मणाचे धर्म बुडिले त्या पाणपे ३. उभी राहते ४. गऱ्यादे नेंदी ५. जानी ६. मी ऐसा नाही

वायां बोलसी मूर्खपणी । आत्महत्या महादोष ॥ १२ ॥ नानापरी तियेसी । बोधिती लोक परियेसी । निश्चय तिनें केला ऐसी । प्राण त्यजीन पुत्रासवे ॥ १३ ॥ दिवस गेला दोन प्रहर । प्रेतासी करूं नेदी संस्कार । अथवा न ये गंगातीरा । ग्रामी आकांत घर्तला ॥ १४ ॥ इतुकिया अवसरी । आला एक ब्रह्मचारी । सांगे तिसी सविस्तारी । आत्मज्ञान तये वेळी ॥ १५ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारका । पुढे अपूर्व झाले एका । ब्रह्मचारी आला एका । बोधिता झाला ज्ञान तिसी ॥ १६ ॥ बाळ नव्हे तोचि गुरु । आला नरवेषधार । नरसिंहसरस्वती अवतार । भक्तवत्सल परियेसा ॥ १७ ॥ म्हणोनि सरस्वती गंगाधर । सांगे गुरुचरित्रविस्तार । ऐकतां होय मनोहर । शतायुषी पुरुष होय ॥ १८ ॥ भक्तिपूर्वक ऐकती जरी । व्याधि नव्हती त्यांचे शरीरी । पूर्णायुषी ते होती अमरी । सत्य माना माझा बोल ॥ १९ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे ब्रह्मसमंधपरिहार-प्रेतजननीशोकनं नाम विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

॥ अध्याय विसावा समाप्त ॥

॥ एकविसावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्ये नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ सिद्ध महणे नामधारका । ब्रह्मचारी तो कारणिका^१ । उपदेशिले
ज्ञानविवेका । तया प्रेतजननीसी ॥ १ ॥ ब्रह्मचारी महणे नारी । मृढपणे दुःख न करी । कवण वांचला असे स्थीरी । या
संसारी सांग मज ॥ २ ॥ उपजला कवण मेला कवण । उत्पत्ति जाहली कोठोन । जलांत उपजे जैसा फेण । बुद्धुद^२ राहे
कोठे स्थिर ॥ ३ ॥ तैसा देह पंचभूती^३ । मिळोनि होय देहनिर्मिती । वेगले होतांचि पंचभूती । अव्यक्त होय देह जाणा
॥ ४ ॥ तया पंचभूतांचे गुण । मायापाशे वेष्टोन । भ्रांति लाविती देह महणोन । पुत्रमित्रकलब्रववास ॥ ५ ॥ रज-सत्त्व-
तमोगुण । तया भूतांपासोन । वेगलाले लक्षण । होती एक एकचित्ते ॥ ६ ॥ देवत्व होय सत्त्वगुण । रजोगुण मनुष्य
जाण । दैत्यांसी तमोगुण । गुणानुबंधे कर्म घटती ॥ ७ ॥ ज्याणे जे कर्म आचरती । सुकृत अथवा दुष्कृति । तैसी होय
फलप्राप्ति । आपुली आपण भोगावी ॥ ८ ॥ जैसी गुणांची वासना । इंद्रिये तयाधीन जाणा । मायापाशे वेष्टोन ।
सुखदुःखा लिप्त करिती ॥ ९ ॥ या संसारवतेमारी । उपजती जंतु कर्मानुगुणी । आपुल्या आजीवापासोनि । सुखदुःख
भोगिताति ॥ १० ॥ कल्पकोटी यरुये जयांसी । असर्ती आयुष्ये देवक्रष्णी । त्यांसी न सुटे कर्मवशी । मनुष्या कवण पाड
सांगे ॥ ११ ॥ एखादा नर देहाधीन । काळ करी आपुले गुण । कर्म होय अनेक गुण^४ । देहथारी सर्व येणेपरी ॥ १२ ॥ जो असेल
देहथारी । त्यासी विकार नानापरी । स्थिर नव्हे निर्धारी । आपुले आपण महणावया ॥ १३ ॥ याकारणे जानवतें । संतोष न करावा
उपजतां । अथवा नर मृत होतां । दुःख आपण करू नये ॥ १४ ॥ जर्थी गर्भसंभव होतां । काय दिसे आकारता । अव्यक्त असतां
दिसे व्यक्ता । सर्वंचि होय अव्यक्त ये ॥ १५ ॥ बुद्धबुद दिसती जैसे जली । सर्वंचि नासती तात्काळी । तैसा देह सर्वकाळी ।
स्थिर नव्हे परस्येसा ॥ १६ ॥ जर्थी गर्भउद्भव जाहला । नाश्य महणोनि जाणती सकळा । कर्मानुबंधे जैसे फल ।

१. अवतारी गुरुप २. चुडवुदा ३. पुश्वी, आप (पाली), तेज, चाष, आकाश या पंचतत्त्वांनी ४. चीत देहाधीन व देह काळाधीन; मुण्डप्रमाणे सर्व तेहपात्राची कर्मे

तेसा भोग देहासी ॥ १७ ॥ कोणी मरती पूर्ववयसी । अथवा मरती वृद्धायोसी । आपुले आजंव असे जैशी । तेणोपरी
घडे जाण ॥ १८ ॥ मायापाणे वेष्टोनि । महणती पिता सुत जननी । कलत्र मित्र तेणे गुणी । आपुले आपुले महणती मूढ
॥ १९ ॥ निर्मल देह महणौ जरी । उत्पत्ति रक्त-मांस-रुधिरी । मळभूतांत अधोरी^१ । उद्धव झाला परियेसा ॥ २० ॥
कर्मानुवशे उपजतांचि । ललाटी लिहितो विरंचि । सुकृत अथवा दुष्कृतेचि । भोग भोगी महणोनि ॥ २१ ॥ ऐसे या
कर्मकाळासी । जिंकिले नाही कोणी परियेसी । याकारणे देहासी । नित्यत्व नाही परियेसा ॥ २२ ॥ स्वप्नी निधान^२ दिसे
जैसे । कवणे करावे भरंवसे । इंद्रजाल गारूड जैसे । स्थिर केवी मानिजे ॥ २३ ॥ तुडो तृचि सांग वहिले । कोटी जन्म
भोग भोगिले । मनुष्य अथवा पशुत्व लाथले । पक्षी अथवा कृमिरूप ॥ २४ ॥ जरी होतीस मनुष्ययोनी । कोण कोणाची
होतीस जननी । कोण कोणाची होतीस गृहिणी^३ । सांग तुवां आम्हांपुढे ॥ २५ ॥ कवण तुझी मातापिता । जन्मांतरीची
सांग आतां । वायां दुःख करिसी प्रलापिता^४ । पुत्र आपुला महणोनि ॥ २६ ॥ पंचभूतात्मक देह । चर्म-मांस-अस्थि-
मेह^५ । वेष्टोनियां नवर्मे^६ देह । मलबद्ध शरीर जाणावे ॥ २७ ॥ कैचा पुत्र कोठे मृत्यु । वायां कां भ्रमोनि रडसी तूं । सांडोनि
वावे कैचे ग्रेत । संस्कारिती लोकिकार्थी^७ ॥ २८ ॥ येणोपरी ब्रह्मचारी । सांगे त्वरित विस्तारी । परिसोनि त्या अवसरी ।
विनवीतसे तयासी ॥ २९ ॥ विप्रवनिता तया बेळी । विनवीतसे करुणाबहाळी^८ । स्वामी निरोपिले धर्म सकळी । परी
स्थिर नव्हे अंतःकरण ॥ ३० ॥ प्रारब्ध प्रमाण^९ महणौ जरी । तरी कां भजावा श्रीहरि । परीस-संपर्के लोह जरी । सुवर्ण
नव्हे कोण बोले ॥ ३१ ॥ आम्ही पहिलेचि देवहीन । महणोनि धरिले श्रीगुरुचरण । अभ्य दिथले नाही मरण । महणोनि
विश्वास केला आम्ही ॥ ३२ ॥ एखादा नग येतांचि ज्वरा । थांवत जाती वैद्याचिया घरा । ऑपधी देऊनिया प्रतिकारा ।
सर्वोचि करी आरोग्यता ॥ ३३ ॥ एके समर्या मनुष्यासी । आश्रव करिती करुणेसी । साहा होय भरंवसी । आला आपदा परिहारी
॥ ३४ ॥ ब्रह्मरूपीचा अवतार । श्रीनरसिंहसरस्वती असे गुरु । तेणे दिथला असे वरु । केवी असन्ध्य होय सांग मज ॥ ३५ ॥

^१. किळमाराप्ता २. इव्याचा उगा ३. वायाको ४. ओरडून ५. मृत ६. नवद्वाष्टमक ७. अन्वेत वरुणेन ८. प्राप्त्य हेच काण गळावे ता

आराधिले मी तयासी । वर दिथला गा आम्हांसी । त्याचा करूनियां भरंवसी । होतों आपण स्वस्थचित् ॥ ३६ ॥
 विश्वासोनि असतां आपण । केवीं केले निर्वाण^१ । कैसे माझे मूर्खपण । महणोनि स्वामी निरोपिसी ॥ ३७ ॥ याकारणे
 आपण आतां । प्राण त्यजीन सर्वथा । समर्पीन गुहनाथा । बाढो कीर्ति तयाची ॥ ३८ ॥ ऐकोनि तियेचे वचन ।
 ओळखूनियां भाव मन । सांगे बुद्धि तिसी ज्ञान । उपाय एक करी आतां ॥ ३९ ॥ विश्वास केला त्वां श्रीगुरुसी । पुत्र
 लाधला पूर्णायुषी । जरी आला मृत्यु त्यासी । घेऊनि जाई श्रीगुरुस्थाना ॥ ४० ॥ जेथे जाहला असेल तुज वर । तेथे
 समर्पी तूं कलेवर^२ । पंचगंगाकृष्णातीर । औंदुंबरवृक्षातर्ळी ॥ ४१ ॥ ऐसे वचन ऐकोनि । विश्वास जाहला तिचे मर्नी ।
 पोटी शव बांधोनि । घेऊनि गेली औंदुंबराप्रति ॥ ४२ ॥ जेथे होत्या गुरुपादुका । आफली^३ शिर ते बालिका । रुधिरें^४ भरल्या
 पादुका । आक्रोश करी ते नारी ॥ ४३ ॥ सकळ दुःखाहनी अधिक । साहवेना पुत्रशोक । क्षयरोग तोचि ऐक । मातापित्यां
 मृत्युमूळ ॥ ४४ ॥ ऐसे करिता जाहली निशी । विष्र मागती प्रेतासी । महणती आक्रोश कां वो करिसी । संस्कारुनि^५
 जाऊं आतां ॥ ४५ ॥ मनुष्य नाही अरण्यांत । केवीं राहूं जाऊं म्हणत । जाळूं दे आतां प्रेत । ऐक कर्कशे म्हणताति
 ॥ ४६ ॥ कांहीं केलिया नेंदी प्रेत । आपणासवें जाळा म्हणत । पोटी बांधोनियां प्रेत । लोळतसे पादुकांवरी ॥ ४७ ॥
 म्हणती विष्र ज्ञाती लोक । राहूं नये रानीं निःशंक । तस्करबाधा^६ होईल ऐका । जाऊं आतां धरासी ॥ ४८ ॥ जाऊं आतां
 स्नान करूनि । उपवास हो कां आजिचे दिनी । ग्रातःकाळी घेऊनि । दहन करूं म्हणती ऐका ॥ ४९ ॥ आजिचे रात्री प्रेतासी ।
 मुटेल चास दुर्गंधीसी । आपोआप दहनासी । देईल जाणा ते कर्कशा ॥ ५० ॥ म्हणोनि निघती सकळ लोक । राहिलीं
 तेथे जननीजनक । प्रेतासहित करिती शोक । होती रात्री परियेसा ॥ ५१ ॥ निद्रा नाही दिवस दोन्ही । शोक करितां
 जनकजननी । याम^७ तीन होतां रजनी । झोप आली तियेसी ॥ ५२ ॥ देखतसे मुषुपर्तीत । जटाधारी भस्मांकित । व्याघ्रचर्म
 परिधानित । रुद्राक्षमाळा सर्वांगी ॥ ५३ ॥ योगदंड त्रिशूल हाती । आला औंदुंबराप्रती । कां वो शोक करिसी सती ।

१. कठोर मन २. प्रेत ३. आपटी ४. रक्ताने ५. दहन करून ६. नोरांचा उपदेत ७. आर ८. कुवटी

आक्रोशोनि आम्हांवरी ॥ ५४ ॥ काय जाहले तुझे कुमरा । आतां त्यासी करुं प्रतिकारा^१ । महणोनि दे तो अभय करा ।
 भक्तवत्सल श्रीगुरु ॥ ५५ ॥ भस्म काढोनि प्रेतासी । लावीतसे सर्वांगेसी । मुख पसरीं महणे तिसी । वायु पुरस्करूं^२ महणे
 ॥ ५६ ॥ प्राण महणजे वायु जाण । बाहेर गेला विस्फून । घालितों मागुतीं^३ आणून । पुत्र तुडा सजीव होय ॥ ५७ ॥
 इतुके होतांचि भयचकित । जाहली नारी जागृत । महणे आपणा कैसी भ्रांत । लागली असे प्रेतावरी ॥ ५८ ॥ जे कां
 वसे आपुले मरी । तैसे दिसे निद्रालव्यासी । कैचा देव नरसिंहमुनि । भ्रांति आपणा लागली असे ॥ ५९ ॥ आमुचे ग्रारथ्य
 असतो उणे । देवावरी बोल काय ठेवणे । अज्ञान आम्ही मूर्खूपणे । श्रीगुरुवरी काय बोल ॥ ६० ॥ येणेपरी चिंता
 करीत । तंब प्रेतासी झाले चेत^४ । सर्वांगी उष्ण बहुत । सर्वसंधीसी जीव आला ॥ ६१ ॥ महणे प्रेतासी काय झाले ।
 किंवा भूत संचरले । मरीं भय उपजले । ठेवी काढूनि दूर परते ॥ ६२ ॥ मर्व संधी जीव भरला । बाळ उठोनि बैसला ।
 महणे क्षुधा लागली मला । अग्र देई म्हणतसे ॥ ६३ ॥ रुदन करी तथा वेळी । आला कुमर मातेजवळी । स्तन घालितां
 मुखकमळी । क्षीर निये वत्तीस थारा ॥ ६४ ॥ संतोष भय होऊनि ग्रीतीसी । संदेह मागुती असे मानसी । कडिये घेऊनि
 बाळकासी । गेली आपुले पतीजवळी ॥ ६५ ॥ जागृत करूनि पतीसी । सांगे दुजांत आद्यांतेसी । पति महणे तियेसी । चरित्र
 असे श्रीगुरुचे ॥ ६६ ॥ महणोनि दंपती दोघेजण । करूनि औंदुंबरा प्रदक्षिणा । साष्टांगी करिती नमन । स्तोत्र करिती
 नानापरी ॥ ६७ ॥ जय जया वरदपूर्ति । द्रव्या-विष्णु-शिव यति । भक्तवत्सला तुडी ख्याति । वासं पहासी भक्तांच्या
 ॥ ६८ ॥ तूं तारक विश्वासी । महणोनि भूमीं अवतरलासी । अशक्य तुज वणांवयासी । क्षमा करणे स्वामिया ॥ ६९ ॥
 कोणेकरूनि मातेसी । निष्ठुर बोले बाळ कैसी । तैसे अविद्यामायेसी । तुम्हां बोखटें^५ बोलिलो ॥ ७० ॥ सर्वस्व आम्हां क्षमा
 करणे । महणोनि घालिती लोटांगणे । विनवूनियां करुणावचने । गेलीं स्नाना गंगेत ॥ ७१ ॥ स्नान करूनि बाळकासहित ।
 धुती झाली पादुकांचे रक । औंदुंबरा स्नपन^६ करीत । लाविती दीप तये वेळी ॥ ७२ ॥ पूजा करिती भक्तीसी । मंत्रपूर्वक विधीसी ।

१. उपाय २. वायु पुंक ३. मुना ४. सजीवता ५. लासना ६. काई ७. अभिषेक

शमीपत्र-कुसुरेसीं । पूजा करिती परियेसा ॥ ७३ ॥ नीरांजन तया येळी । करिती गायन परिवळी^१ । अतिसंतोष तये बाळी^२ । भक्तिभावे स्तुति करिती ॥ ७४ ॥ इतुके होतां गेली निझी । उदय जाहला दिनकरासी^३ । संस्कारं महणोनि प्रेतासी । आले विप्रज्ञाती सकळ ॥ ७५ ॥ तंव देखतांचि कुमारासी । विस्मय जाहला सकळिकासी । समाराधना करिती हषी । महानंद प्रवतंला ॥ ७६ ॥ ऐसा श्रीगुरुस्थानमहिमा । अखिल लोक लाधले कामा^४ । एककाची सांगतां सीमा । विस्तार होईल बहु कथा ॥ ७७ ॥ सिद्ध म्हणे नामधारका । स्थानमहिमा ऐसा ऐका । अपार असे सांगतां आणिका । साथारण तुज निरोपिले ॥ ७८ ॥ तया औंदुंबरातळी । श्रीगुरुबासं सर्वकाळी । काम्य होत तात्काळी । आराधितां श्रीगुरुसी ॥ ७९ ॥ पुत्रापत्य वांडोसी । श्रियायुक्त^५ दरिद्रियासी । आरोग्य होय रोगियासी । अपमृत्यु कथी नोहे जाणा ॥ ८० ॥ भाव असावा आपुले मर्नी । पूजा करावी श्रीगुरुचरणी । जे जे वासना ज्याचे मर्नी । त्वरित होय परियेसा ॥ ८१ ॥ कुटी असेल अंगहीन । त्याने अर्चावे गुरुचरण । मुवर्ण होय अंग जाण । मंशय मर्नी न धरावा ॥ ८२ ॥ हृदयशृळ गंडमाळा । अपस्मारादिरोग सकळा । परिहरतो तात्काळा । श्रीगुरुपादुका अर्चितां ॥ ८३ ॥ जो का असेल मंदमति । बधिर मुका पांगृळ रक्ती । औंदुंबरी सेवा करिती । सुदेह होय सत्य माना ॥ ८४ ॥ चतुर्विध पुरुषार्थ । तेथे होय निश्चित । प्रत्यक्ष वसे श्रीगुरुनाथ । औंदुंबरी^६ सनातन ॥ ८५ ॥ जया नाम कल्पतरु । प्रत्यक्ष जाणा औंदुंबरु । जे जे मर्नी इच्छिती नरु । साध्य होय परियेसा ॥ ८६ ॥ किती वर्ण तेथील महिमा । सांगतां असे अशक्य आम्हां । श्रीगुरु 'नृसिंहसरस्वती' नामा । प्रख्यात असे परियेसा ॥ ८७ ॥ गंगाधराचा नंदन । सांगे गुरुचरित्र कामधेनु । भक्तिपूर्वक ऐकती जन । सकलाभिष्टे पावती ॥ ८८ ॥ महणोनि मरस्वतीगंगाधरु । सदा ध्यातसे श्रीगुरु । उत्तरावया घेलपारु । इहसीरव्य परागति ॥ ८९ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरी श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंवादे मृतपुत्रसंजीवनं नाम एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

॥ अद्याय एकविमावा समाप्त ॥

१. उत्तमानं २. तया स्वीक्ष्या घेनान ३. मूर्च्छा ४. कामना ५. लक्ष्मीप्राणी ६. नृसिंहवाहीत

॥ बाविसावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नामधारक शिष्यराणा । लागे सिद्धाचिया चरणां । करसंपुट
 जोडून । विनवीतसे परियेसा ॥ १ ॥ जय जया सिद्ध योगेश्वरा । शिष्यजनमनोहरा । तूचि तारक भवसागरा । अज्ञानतिमिरा
 ज्योति तु ॥ २ ॥ तुझे चरणसंपर्क होतां । ज्ञान झाले मज आतां । परमाथी मन ऐक्यता । जाहले तुझे प्रसादें ॥ ३ ॥
 दाविली तुम्ही गुरुची सोय । तेणै सकल ज्ञानमय । तूचि तारक योगी होय । परमपुरुषा सिद्धराया ॥ ४ ॥
 श्रीगुरुचरित्रकामधेनु । मांगितले मज विस्तारून । अद्यापि न धायै माझें मन । आणिक आवडी होतसे ॥ ५ ॥ मागें
 कथन निरोपिले । श्रीगुरु गाणगापुरा आले । पुढे केवी वर्तले । तै विस्तारावै दातारा ॥ ६ ॥ ऐकोनि शिष्याचें वचन ।
 मांगे सिद्ध संतोषान । म्हणे शिष्या तूचि मगुण । गुरुकृपेच्या बाळका ॥ ७ ॥ धन्य धन्य तुझे मन । धन्य धन्य तुझे जीवन ।
 होसी तूचि पृज्यमान । या समस्त लोकांत ॥ ८ ॥ तुवां केल्या प्रश्नासी । संतोष माझे मानसी । उल्हास होतो सांगावयासी ।
 गुरुचरित्रकामधेनु ॥ ९ ॥ पुढे जाहली अनंत महिमा । सांगतां असे अनुपम्या । श्रीगुरु आले गाणगग्रामा । राहिले संगमी
 गुप्तरूपे ॥ १० ॥ भीमा उत्तरवाहिनीसी । अमरजांगम विशेषी । अश्वत्थवृक्ष परियेसी । महास्थान वरद भूमि ॥ ११ ॥
 अमरजानदी तीर्थ थोर । संगम जाहला भीमातीर । प्रद्यागासमान असे क्षेत्र । अष्टतीर्थे असती तेथे ॥ १२ ॥ तया तीर्थाचें
 महिमान । अपार असे आख्यान । पुढे नृते विस्तारून । सांगेन ऐक शिष्योजमा ॥ १३ ॥ तया स्थानी श्रीगुरुमूर्ति । होते
 गोप्यरूपे आतीै । तीर्थमहिमा करणे रुद्यातीै । भक्तजनतारणार्थ ॥ १४ ॥ समस्त तीर्थे श्रीगुरुचरणी । ऐसे बोलती
 वेदवाणी । त्यासी काय असे तीर्थ गहनीै । प्रकाश करी क्षेत्रांसी ॥ १५ ॥ भक्तजनतारणार्थ । तीर्थे हिंडे श्रीगुरुनाथ ।
 गोप्य होती कलियुगांत । प्रकट केली श्रीगुरुनाथे ॥ १६ ॥ तेथील महिमा अनुक्रमेसी । सांगेन पुढे विस्तरेसी ।

१. तृप्त होत नाही २. व्योमलेणे ३. ग्रनिझ ४. त्यासा नीर्खाये काय महसूप ?

प्रकट जाहले श्रीगुरु कैसी । सांगन एक एकचित्ते ॥ १७ ॥ ऐसा संगम मनोहरु । तेथें वसती श्रीगुरु । त्रिमूर्तीचा अवतार ।
 गौण्य होय कवणोपरी ॥ १८ ॥ सहय किरणे सूर्यासी । केवी राहे गौण्येदी । आपोआप प्रकाशी । होय सहज गुण तयाचा ॥ १९ ॥ वसती अरण्यी संगमासी । जाती नित्य भिक्षेसी । तया गाणगापुरासी । मध्यान्हकाळी अवथारा ॥ २० ॥ तया
 ग्राणी द्विजवर । असती एकशत घर । होते पूर्वी अग्रहरे^१ । वेदपाठक ब्राह्मणासी ॥ २१ ॥ तयांमध्ये विष्र एक । दरिद्री
 असे सुक्षीणक^२ । त्याची भायां पतिसेवक । 'प्रतिव्रता' तिये नाम ॥ २२ ॥ वर्तन असे दरिद्रेसी । असे एक वांडा महिली ।
 वेसण घातली असे नाकासी । दंतहीन अतिवृद्ध ॥ २३ ॥ नदीतीरी मळेयासी^३ । क्षारमृतिका^४ घालावयासी । नित्य दाम^५
 देती त्यासी । मृतिका क्षार वहावया ॥ २४ ॥ तेण द्रव्यें वरो^६ घेती । येण रीतीं काळ क्रमिती । श्रीगुरुनाथ अति प्रीती ।
 जाती भिक्षेसी त्याचे घरी ॥ २५ ॥ विष्र समस्त निंदा कमिती । केचा यति आला म्हणती । आम्ही ब्राह्मण असो श्रीती^७ ।
 न ये भिक्षेसी आमुचे घरी ॥ २६ ॥ नित्य आमुच्या परी देखा । विशेषान्न अनेक शाका । असे न्यजूनि ऐका । जातो
 दरिद्रियाचे घरी ॥ २७ ॥ भक्तवत्मल श्रीगुरुनाथ । प्रपंचरहित परमार्थ । सेवक जनां कृतार्थ । करणे असे आपुले मनी
 ॥ २८ ॥ पाहे पां विनुगचिया घरा । प्रीति कैसी शार्दूलधरा । दुर्योधनराजद्वारा । कधीं नवचे परियेसा ॥ २९ ॥ सान्त्विकबुद्धी
 जे वर्तती । त्यांवरी श्रीगुरुची अतिप्रीति । इह सौख्य अपरी^८ गति । देतो आपुले भक्तांसी ॥ ३० ॥ ऐसा कृपालू परमपुरुष ।
 भक्तांवरी ग्रेम हर्ष । त्यासी दुर्बल काय दोष^९ । रंकासी राज्य देऊ शके ॥ ३१ ॥ जरी कोपे एखाड्यासी । भस्म करील
 परियेसी । चर देतां दरिद्रियासी । राज्य देईल क्षितीचे ॥ ३२ ॥ ब्रह्मदेवे आपुल्या करे । लिहिली असती दुष्टाकरे^{१०} ।
 श्रीगुरुचरणसंपर्कशिरे^{११} । दुष्टाकरे तो शुभ होती ॥ ३३ ॥ ऐसे द्वीद श्रीगुरुचे । वर्ण न शके आमुचे वाचे । थोर पुण्य त्या
 ब्राह्मणाचे । श्रीगुरुमृति जाती घरा ॥ ३४ ॥ वर्ततां ऐसे एके दिवशों । न मिळे वरो^{१२} त्या ब्राह्मणासी । घरी असे वांडा महिली ।

^१. द्रव्याना रावणकृत इनाम विलागेलो जपीन २. असिंशेच गरीब ३. जेतात ४. याती माती ५. द्रव्य ६. अन्यग्रामाती ७. विद्वान विद्विन ८. परलोकी

^९. गरीबाविशी चाय तोप दिवणार १०. दुर्गद भविण ११. परमाकाने चण्णपाके केला असाता १२. पान्त

नेली नाहीं मृत्तिकेला ॥ ३५ ॥ तथा विप्रमंदिरासी । श्रीगुरु आले भिक्षेसी । महा उण्ण वैशाखमासी । माध्यान्हकाळी
परियेसा ॥ ३६ ॥ ऐसा श्रीगुरुकृपामूर्ति । गेला द्विजगृहाप्रती । विप्र गेला याचकवृत्ती^१ । बनिता त्याची घरी असे ॥ ३७ ॥
भिक्षा म्हणतां श्रीगुरुनाथ । आली पतिव्रता धांबत । साषांगेसी दंडवत । करिती झाली तये वेळी ॥ ३८ ॥ नमन करूनि
श्रीगुरुसी । विनवीतसे करूण वचनेसी । आपला पति याचकतेसी । गेला असे अवधारा ॥ ३९ ॥ उत्कृष्ट धान्य घरी
बहुत । घेवोनि येऊऱ्य पति त्वरित । तंववरी स्वामी बैसा म्हणत । पाट घातला बैसावया ॥ ४० ॥ श्रीगुरुमूर्ति हास्यबदन ।
बैसते झाले शुभामने । तथा विप्रस्त्रीसी म्हणे । क्षीर कां वो न घालिसी ॥ ४१ ॥ तुड्या द्वारीं असतां म्हैषी । क्षीर कां
वो न घालिसी भिक्षेसी । आमुंते तुवां चाळविसी^२ । नाहीं वरो म्हणोनियां ॥ ४२ ॥ श्रीगुरुवचन ऐकोन । विप्रवनिता
करी नमन । वांडा महिषी दंतहीन । वृद्धावय झालें तियेसी ॥ ४३ ॥ उपजली आमुचे घरी । वांडा जाहली दगडापरी ।
गाभा नवचे^३ कवणोपरी । रेडा म्हणोनि पोसितो ॥ ४४ ॥ याचिकारणे तियेसी । वेसण घातली परियेसी । वहावया
मृत्तिकेसी । तेणे आमुचा योगक्षेम^४ ॥ ४५ ॥ श्रीगुरु म्हणती तियेसी । मिळ्या कां वो बोलसी । त्वरित जावोनियां म्हैषीसी ।
दोहोनि^५ आणी क्षीर आम्हां ॥ ४६ ॥ ऐसे वचन ऐकोनि । विश्वास झाला तिचे मर्नी । काष्ठपात्र^६ घेऊनि । गेली ऐका
दोहावया ॥ ४७ ॥ श्रीगुरुवचन कामधेनु । विप्रवनिता जातां क्षण । दुहिली क्षीर संतोषोन । भरलीं पात्रे दोन तथा वेळी
॥ ४८ ॥ विस्मय करी विप्रवनिता । म्हणे ईश्वर हा निश्चिता । याचे वाक्य परिसतां सत्य । काय नवल म्हणतसे ॥ ४९ ॥
क्षीर घेवोनि घरांत । आली पतिव्रता धांबत त्वरित । तापविती जाहली अर्गीत । सवेचि निववी परियेसा ॥ ५० ॥ श्रीगुरु
म्हणती तियेसी । घालीं वो क्षीर भिक्षेसी । जाणे असे स्थानासी । म्हणोनि निरोपिती तये वेळी ॥ ५१ ॥ परिसोनि
स्वामीचे वचन । घेवोनि आली क्षीरभरण^७ । ग्राशन करी श्रीगुरुराणा । अतिसंतोषेंकरूनियां ॥ ५२ ॥ संतोषोनि श्रीगुरुमूर्ति ।
वर देती अतिप्रीती । तुझे घरी अखंडिती । लक्ष्मी राहो निरंतर ॥ ५३ ॥ पुत्रपीत्री श्रियायुक्त । तुम्हां होऊऱ्य निश्चित ।

१. भिक्षा मालाव्याकरिता २. पसांगेस ३. गर्भ पल जाती ४. उत्तरविवाह ५. घास काढून ६. लकडाने भांडे ७. दुधाने भरलेले भांडे

महणोनि निधाले त्वरित । संगमी आपुले स्थानासी ॥ ५४ ॥ श्रीगुरु गेले संगमासी । आला विप्र घरासी । ऐकता जाहला
विस्तारेसी । महिमा श्रीगुरु-नरसिंहाची ॥ ५५ ॥ महणे अधिनव डाले थोर । होड्हेल डुँखर-अवतार । आमुचे दृष्टी दिसे
नर । परमपुरुष तोचि सत्य ॥ ५६ ॥ विप्र महणे स्त्रियेसी । गेले आमुचे दरिद्रदोषी । भेटी जाहली श्रीगुरुसी । मकळाभीटे
साथलीं ॥ ५७ ॥ महणोनि मनी निर्धार करिती । भेटी जाऊ कैसा यति । हाती घेऊनि आरति । गेले दंपती संगमासी
॥ ५८ ॥ भक्तिपूर्वक श्रीगुरुसी । पूजा करिती विधीसीं । संतोषोनि श्रीगुरु तयासी । पुनरपि वर देते इाले ॥ ५९ ॥
येणोपरी द्विजवर । लाधला जैसा जाहला वर । कन्या-पुत्र लक्ष्मी स्थिर । पूर्णायुषी जाहले जाण ॥ ६० ॥ सिद्ध महणे
शिव्यासी । श्रीगुरुकृपा होय ज्यासी । देन्य केचें त्या नरासी । अष्टेष्वर्य भोगीतसे ॥ ६१ ॥ महणोनि सरस्वती-गंगाधर ।
सांगे गुरुचरित्रविस्तार । ऐकतां होय मनोहर । देन्यावेगाळा होय त्वरित ॥ ६२ ॥ इति श्रीगुरुचरित्रामृते परमकथाकल्पतरो
श्रीनृसिंहसरस्वत्युपाख्याने सिद्ध-नामधारकसंबादे वंध्यामहिषीदोहनं नाम द्वाविशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

॥ अथाय वाविसाक्षा समाप्त ॥

॥ तेविसावा अध्याय ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ विनवी शिष्य नापांकित । सिद्धासी असे विनवीत । पुढील कथाविस्तारत^१ । निरोपावें दातारा ॥ १ ॥ सिद्ध म्हणे एक बाळा । श्रीगुरुची अखिल लीळा । तोचि विप्र प्रकट करिता इळाला । वांडा महिषी वर्ते ज्याचे गृहीं ॥ २ ॥ तया गांवी येरे दिवसी । शारमृतिका वहावयासी । मार्गा आले महिषीसी । द्रव्य देऊँ म्हणती दाम ॥ ३ ॥ विप्र म्हणे तयांसी । नेदीं आपुली दुधती महिषी । दावितसे सकळिकांसी । क्षीरभरणे दोनी केळी^२ ॥ ४ ॥ करिती विस्मय सकळ जन । म्हणती वांडा दंतहीन । काल होती नाकीं खूण । वेसणरज्जु अभिनव ॥ ५ ॥ नव्हती गर्भ, वांडा महिषी । कास नव्हती; दुधे केसी । वाता फांकली विस्तारेसी । तया ग्रामाधिपतीप्रति ॥ ६ ॥ पाहे पां वांडा महिषीसी । क्षीर केसें उत्पन्नेसी । श्रीगुरुमहिमा असे ऐशी । आले सकळ देखावया ॥ ७ ॥ विस्मय करूनि तये वेळी । अधिष्ठित आला तयाजवळी । नमन करूनि चरणकमळी । पुसतसे बुजात ॥ ८ ॥ विप्र म्हणे तयासी । असे संगर्मी संन्यासी । त्याची महिमा आहे ऐसी । होईल त्रिमूर्तीचा अवतार ॥ ९ ॥ नित्य आमुच्या मंदिरासी । येती श्रीगुरु भिक्षेसी । वरो^३ नव्हती कालचे दिवशी । क्षीर आपण मागितले ॥ १० ॥ वांडा म्हणतां रागेजोनि । म्हणे क्षीर दोहा जाऊनि । वाक्य त्याचें निघतां मुखार्नी । कामथेनपरी जाहली ॥ ११ ॥ विप्रबचन परिसोनि । गेला तो राजा धांवोनि । सर्व दळ^४ शृंगारोनि । आपुले पुत्रकलव्रसहित^५ ॥ १२ ॥ लोटांगणी श्रीगुरुसी । जाऊनि राजा भक्तीसी । नमन केले साटांगेसी । एकोभावेंकरोनियां ॥ १३ ॥ जय जया जगद्गुरु । त्रयमूर्तीचा अवतारु । तुळी महिमा अपरांपरु । अशक्य आम्हां वणितां ॥ १४ ॥ नेणो आम्ही मंदमति । मायामोह-अंथकारवृत्ति । तुं तारक जगज्ज्योति । उद्धारावें आपणयाते ॥ १५ ॥ अविद्यामायासागरी । बुडालों आसों घोरांथारी । विश्वकर्ता तारी तारी । म्हणोनि चरणी लागला ॥ १६ ॥

१. कथाविस्ताराता २. येणार नाही ३. कल्पा ४. घाव ५. सेन्य इत्यादी ६. यावत्तमूलासह